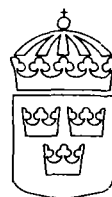

Regeringens proposition

1992/93:214

om ändringar i upphovsrättslagen

Prop.
1992/93:214

Regeringen föreslår riksdagen att anta de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag ur regeringsprotokollet den 25 mars 1993.

På regeringens vägnar

Carl Bildt

Gun Hellsvik

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen läggs fram förslag om ändringar i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Ändringarna innebär framför allt följande.

1. Det skall inte längre vara tillåtet att anlita utomstående vid kopiering för enskilt bruk av musikaliska verk och filmverk.

2. Det skall i princip vara tillåtet att kopiera och framföra vad som sägs vid utfrågningar om allmänna angelägenheter i radio och TV.

3. Det skall införas en s.k. avtalslicensbestämmelse för att möjliggöra kopiering för undervisningsändamål av radio- och TV-program.

4. Det skall vara tillåtet för sjukhus, servicehem och liknande institutioner att kopiera radio- och TV-program för tidsförskjutet framförande inom institutionen.

5. Den nuvarande rätten att utan upphovsmännens tillstånd i vissa fall framföra utgivna verk offentligt i allmännyttigt syfte avskaffas.

6. Den nuvarande rätten att utan upphovsmännens tillstånd hyra ut exemplar av litterära verk till allmänheten avskaffas.

7. Rätten att återge konstverk inskränks.

Ändringarna under 1 och 5-7 syftar till att förstärka skyddet för upphovsmännen medan ändringarna under 2-4 syftar till att lösa vissa problem som de nu gällande reglerna har medfört. De nya bestämmelserna föreslås träda i kraft den 1 januari 1994.

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

dels att 11 a, 11 b, 15 a, 22 a, 22 b, 22 c, 22 d och 24 a §§ skall upphöra att gälla,
dels att 9, 11, 12-15, 16-22, 23, 24, 25, 26, 45-49 och 58 §§ skall ha följande lydelse,
dels att det i lagen skall införas nio nya paragrafer, 26 a-26 i §§,
dels att det närmast före 11-13, 15-23, 25, 26, 26 c, 26 d, 26 g och 26 i §§ skall införas nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §

Författningar, beslut av myndighet, av svensk myndighet avgivna yttranden samt officiella översättningar av sådana texter äro icke föremål för upphovsrätt.

Upphovsrätt gäller inte till
1. författningar,
2. beslut av myndigheter,
3. yttranden av svenska myndigheter och
4. officiella översättningar av sådant som avses i 1-3.

Utan hinder av vad sålunda är stadgat må upphovsrätt göras gällande till officiell karta, alster av bildkonst, musikaliska verk och diktverk i den mån sådant verk ingår i handling som avses i första stycket. Alster av bildkonst, musikaliskt verk och dikt-

Upphovsrätt gäller dock till verk vilka ingår i en handling som avses i första stycket och är av följande slag:
1. kartor,
2. alster av bildkonst,
3. musikaliska verk eller
4. diktverk.

verk må dock återgivas utan upphovsmannens samtycke. För sådant återgivande äger upphovsmannen rätt till ersättning, såvida icke verket återgives i samband med myndighets verksamhet. Ersättning utgår ej heller om verket återgives i samband med redogörelse för mål eller ärende i vilket verket förekommit och det sker endast i den omfattning som betingas av ändamålet med redogörelsen.

Vid återgivande enligt andra stycket äga bestämmelserna i 26 § motsvarande tillämpning.

Allmänna bestämmelser om inskränkningar

11 §

Av offentliggjorda verk får enstaka exemplar framställas för enskilt bruk. Vad sålunda framställs får inte utnyttjas för annat ändamål.

Vad som sägs i första stycket gäller inte byggnadsverk och datorprogram och medför inte rätt att för eget bruk låta någon annan framställa bruksföremål eller skulpturer eller genom konstnärligt förfarande efter-

Bestämmelserna i detta kapitel medför inga inskränkningar i upphovsmannens rätt enligt 3 § utöver dem som följer av 26 c §.

När ett verk återges offentligt med stöd av detta kapitel skall källan anges i den omfattning och på det sätt som god sed kräver samt får verket inte ändras i större utsträckning än användningen kräver.

bilda andra konstverk.

***Framställning av exemplar
för enskilt bruk***

12 §

*Med regeringens tillstånd
och på de villkor, som däri
angivas, må arkiv och bib-
liotek för sin verksamhet
framställa exemplar av
verk genom fotografi.*

*Var och en får framställa
enstaka exemplar av offent-
liggjorda verk för enskilt
bruk. Exemplaren får inte
användas för andra ända-
mål.*

*Första stycket gäller inte
datorprogram och ger inte
rätt att uppföra byggnads-
verk.*

*Första stycket ger inte
heller rätt att för eget bruk
låta en utomstående*

- 1. framställa exemplar av
musikaliska verk eller
filmverk,*
- 2. framställa bruksföremål
eller skulpturer eller*
- 3. genom konstnärligt för-
farande efterbilda andra
konstverk.*

***Framställning av exemplar
inom undervisningsverk-
samhet***

13 §

*Byggnad eller bruksföre-
mål må av ägaren ändras
utan upphovsmannens lov.*

*För undervisningsändamål
får exemplar av utgivna
verk framställas genom
reprografiskt förfarande
och upptagningar av verk
som sänds ut i ljudradio
eller television göras, om*

avtalslicens gäller enligt 26 i §. Exemplaren och upptagningarna får användas endast i undervisningsverksamhet som omfattas av det avtal som förutsätts för uppkomsten av avtalslicensen.

Första stycket gäller inte om upphovsmannen hos någon av de avtalslutande parterna har meddelat förbud mot exemplarframställningen.

14 §

Ur offentliggjort verk må, i överensstämmelse med god sed, citat göras i den omfattning som betingas av ändamålet.

I kritisk eller vetenskaplig framställning må ock i anslutning till texten återgivas offentliggjort konstverk. Återgivas i populärvetenskaplig framställning två eller flera konstverk av samma upphovsman, äger han rätt till ersättning.

För undervisningsändamål får lärare och elever göra upptagningar av sina egna framföranden av verk. Upptagningarna får inte användas för andra ändamål.

Framställning av exemplar inom sjukhus m.m.

15 §

I tidning eller tidskrift må ur annan tidning eller tid-

Sjukhus och inrättningar med särskild service eller

skrift intagas artikel i religiös, politisk eller ekonomisk dagsfråga, såframt ej förbud mot eftertryck är utsatt.

vård för äldre eller funktionshindrade får göra upptagningar av ljudradio- och televisionsutsändningar. Upptagningarna får användas endast inom institutionen och inom kort tid efter upptagningen.

Offentliggjort konstverk må avbildas i tidning eller tidsskrift i samband med redogörelse för dagshändelse; dock gäller detta icke verk, som tillkommit för att återgivas i dylik publikation.

Framställning av exemplar inom vissa arkiv och bibliotek

16 §

I samlingsverk till bruk vid gudstjänst eller undervisning, sammanställt ur verk från ett större antal upphovsmän, må återgivas mindre delar av litterärt eller musikaliskt verk eller sådant verk av ringa omfång, såframt fem år förflutit efter det år, då verket utgavs. I anslutning till texten må återgivas konstverk, därest fem år förflutit efter det år, då verket offentliggjordes. Verk som tillkommit för att brukas vid undervisning må ej medtagas i samling för sådant ändamål.

De arkiv och bibliotek som avses i tredje och fjärde styckena har rätt att framställa exemplar av verk

- 1. för bevarande-, kompletterings- eller forskningsändamål,*
- 2. för utlämning till lånesökande av enskilda artiklar eller korta avsnitt eller av material som av säkerhetsskäl inte bör utlämnas i original eller*
- 3. för användning i läsapparater.*

För återgivande som avses i denna paragraf äger upphovsmannen rätt till ersättning.

I de fall som avses i första stycket 2 och 3 får exemplar framställas endast genom reprografiskt förfarande.

Rätt till exemplarframställning enligt denna paragraf har

- 1. de statliga och kommunala arkivmyndigheterna,*
- 2. det arkiv som avses i lagen (1978:487) om plikt-exemplar av skrifter och ljud- och bildupptagningar,*
- 3. de vetenskapliga bibliotek och fackbibliotek som drivs av det allmänna samt*
- 4. folkbiblioteken.*

Regeringen får i enskilda fall besluta att vissa andra arkiv och bibliotek än de som anges i tredje stycket skall ha rätt till exemplarframställning enligt denna paragraf.

Framställning av exemplar åt synskadade m.fl.

17 §

Inom undervisningsverksamhet må för tillfälligt bruk exemplar av offentliggjort verk framställas genom ljudupptagning; dock må grammofoonkiva eller liknande anordning, som framställts i

Var och en får framställa exemplar i blindskrift av utgivna litterära och musikaliska verk.

förvärvssyfte, ej direkt eftergöras. Exemplar som framställts med stöd av denna paragraf må ej utnyttjas på annat sätt.

De bibliotek och organisationer som regeringen beslutar i enskilda fall skall ha rätt att genom ljudupptagning med hjälp av inläsning eller överföring från en annan ljudupptagning framställa exemplar av utgivna litterära verk för utlåning till synskadade och andra funktionshindrade som inte kan ta del av verken i skriftlig form. Exemplarframställningen får dock inte avse verk, av vilka ljudupptagning kommit ut i handeln.

Framställning av samlingsverk för användning vid undervisning

18 §

Av utgivet litterärt eller musikaliskt verk må exemplar framställas i blindskrift.

Den som framställer ett samlingsverk, sammanställt ur verk från ett större antal upphovsmän, för användning vid undervisning, får återge mindre delar av litterära och musikaliska verk och sådana verk av litet omfång, om det har gått fem år efter det år då verken gavs ut. Konstverk får återges i anslutning till

*Bibliotek och organisation
må, med regeringens till-
stånd och på de villkor
som däri angivas,
framställa exemplar av
utgivet litterärt verk genom
ljudupptagning, att
användas för utlåning till
blinda och andra svårt
vanföra.*

*texten, om det har gått fem
år efter det år då verket
offentliggjordes. Upphovs-
männen har rätt till ersätt-
ning.*

*Första stycket gäller inte
sådana verk som har ska-
pats för att användas vid
undervisning.*

Spridning av exemplar

19 §

*Då ett musikaliskt verk
framföres med text, må till
bruk för åhörarna texten
återgivas i konsertprogram
eller dylikt.*

*När ett litterärt eller musi-
kaliskt verk eller ett konst-
verk har utgivits, får de
exemplar som omfattas av
utgivningen spridas vida-
re. Motsvarande gäller när
upphovsmannen har över-
låtit exemplar av ett konst-
verk. För exemplar av
datorprogram gäller i
stället att spridningen är
tillåten sedan exemplaret
med upphovsmannens
samtycke har överlåtits
inom Europeiska ekono-
miska samarbetsområdet.
Exemplar av litterära och
musikaliska verk får dock
inte utan upphovsmannens
samtycke tillhandahållas
allmänheten genom uthyr-
ning eller andra jäm-*

*förliga rättshandlingar.
Exemplar av datorprogram
i maskinläsbar form får
inte heller lånas ut till
allmänheten utan sådant
samtycke.*

Visning av exemplar

20 §

*Verk som är utgivet må
framföras offentligt vid
gudstjänst eller undervis-
ning.*

*När ett verk har utgivits
får de exemplar som
omfattas av utgivningen
visas offentligt. Mot-
svarande gäller när upp-
hovsmannen har överlåtit
exemplar av ett konstverk.*

*Utgivet verk må ock fram-
föras offentligt vid tillfäl-
le, där framförande av
sådana verk ej är det hu-
vudsakliga samt tillträdet
är avgiftsfritt och
anordnandet sker utan
förvärvssyfte. Det må jäm-
väl framföras offentligt i
folkbildningsverksamhet,
för välgörande ändamål
eller i annat allmännyttigt
syfte, om den som framför
verket eller, vid fram-
förande i samverkan, alla
de medverkande göra det
utan ersättning.*

*Första stycket ger inte rätt
att visa exemplar av
konstverk genom film eller
i television. Exemplar av
konstverk som avses i
första stycket får dock åter-
ges genom film eller i tele-
vision, om återgivningen är
av mindre betydelse med
hänsyn till filmens eller
televisionsprogrammets in-
nehåll.*

*Vad i denna paragraf är
stadgat gäller ej sceniskt
verk eller filmverk.*

Offentliga framföranden

21 §

Vid information om dagshändelse genom ljudradio, television, direkt överföring eller film må verk som synes eller höres under dagshändelsen återgivas i den omfattning som betingas av informationssyftet.

Var och en får framföra utgivna verk offentligt
1. vid tillfällen där framförandet av sådana verk inte är det huvudsakliga, tillträdet är avgiftsfritt och anordnandet sker utan förvärvssyfte samt
2. vid undervisning eller gudstjänst.

Första stycket gäller inte sceniska verk och filmverk och ger inte rätt att sända ut verk i ljudradio eller television.

Citat

22 §

Har radio- eller televisionsföretag rätt att i utsändning återgiva verk, må företaget ock, under villkor som regeringen bestämmer, för bruk vid egna utsändningar upptaga verket på anordning, genom vilken det kan återgivas. Om rätten att göra sålunda upptaget verk tillgängligt för allmänheten gäller vad eljest är stadgat.

Svenskt radio- eller televisionsföretag som regeringen bestämmer må, om

Var och en får citera ur offentliggjorda verk i överensstämmelse med god sed och i den omfattning som motiveras av ändamålet.

företaget på grund av avtal med organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området äger rätt att utsända litterära och musikaliska verk, jämväl utsända utgivet dylika verk av upphovsman som icke företrädes av organisationen; för utsändningen äger upphovsmannen rätt till ersättning. Vad sålunda stadgats gäller dock icke sceniskt verk, ej heller annat verk om upphovsmannen meddelat förbud mot utsändning eller det eljest föreligger särskild anledning antaga att han motsätter sig utsändningen. Bestämmelserna i detta stycke gäller inte sådan vidaresändning som anges i 22 d §.

Återgivning av konstverk och byggnader

23 §

Sedan ett litterärt eller musikaliskt verk har utgivits, får exemplar, som omfattas av utgivningen, spridas vidare och visas offentligt. Exemplar av musikaliska verk får dock inte utan upphovsmannens samtycke tillhandahållas allmänheten genom uthyrning eller annan därmed jämförlig rättshandling. Detsamma gäller exemplar

Offentliggjorda konstverk får återges

1. i en kritisk eller vetenskaplig framställning i anslutning till texten och
2. i en tidning eller tidskrift i samband med en redogörelse för en dagshändelse, dock inte om verket har skapats för att återges i en sådan publikation.

av datorprogram i maskinläsbar form. Sådana exemplar får inte heller utan upphovsmannens samtycke lånas ut till allmänheten.

Första stycket gäller endast om återgivningen sker i överensstämmelse med god sed och i den omfattning som motiveras av ändamålet.

24 §

Annan hos svensk myndighet upprättad handling än som avses i 9 § första stycket får återges utan upphovsmannens samtycke. Vad nu sagts gäller dock inte officiell karta, teknisk förebild, datorprogram, verk som framställts för undervisning eller utgör resultat av vetenskaplig forskning, alster av bildkonst, musikaliskt verk, diktverk eller verk, varav exemplar i samband med affärsverksamhet genom myndighets försorg tillhandahålls allmänheten.

Vad som muntligen eller skriftligen anföres inför myndighet eller i statlig eller kommunal representation eller vid offentlig överläggning om allmänna angelägenheter må likaledes återgivas utan upphovsmans samtycke; dock

Konstverk får avbildas
1. om de stadigvarande är placerade på eller vid allmän plats utomhus eller
2. om de ställs ut, är till salu eller ingår i en samling, men i dessa fall endast i meddelanden om utställningen eller försäljningen och i kataloger.

Byggnader får fritt avbildas.

*att utlåtanden, såsom bevis
åberopade skrifter och
dylikt må återgivas allenast
i samband med redogörelse
för mål eller ärende vari
de förekommit och i den
omfattning som betingas av
ändamålet med redogör-
elsen. Upphovsman äger
ensam utgiva samling av
sina anföranden.*

***Information om dagshän-
delser genom ljudradio och
television m.m.***

25 §

*Sedan upphovsmannen
överlåtit exemplar av
konstverk eller verket
utgivits, må exemplar, som
överlåtit eller omfattas av
utgivningen, spridas vidare
samt verket visas offentligt
på annat sätt än genom
film eller i television.*

*Konstverk som avses i
första stycket må medtagas
vid inspelning och visning
av film eller televisionspro-
gram, om återgivningen är
av underordnad betydelse
med hänsyn till filmens
eller programmets inne-
håll.*

*Konstverk, som ingår i en
samling eller som utställas
eller utbjudes till salu, må
avbildas i katalog eller*

*Verk som syns eller hörs
under en dagshändelse får
återges vid information om
dagshändelsen genom ljud-
radio, television, direkt
överföring eller film.
Verken får dock återges
endast i den omfattning
som motiveras av informa-
tionssyftet.*

meddelande om utställningen eller försäljningen. Konstverk må även eljest avbildas om det är stadigvarande anbragt på eller vid allmän plats utomhus.

Byggnad må fritt avbildas.

Offentliga debatter, allmänna handlingar m.m.

26 §

Bestämmelserna i detta kapitel medföra icke inskränkning i upphovsmannens rätt enligt 3 § i vidare mån än som följer av vad i 13 § sägs.

Då med stöd av bestämmelse i detta kapitel ett verk återgives offentligt, skall källan nämnas i den omfattning och på det sätt god sed kräver. Verket må icke utan upphovsmannens samtycke ändras i vidare mån än som kräves för den medgivna användningen.

Var och en får återge vad som muntligen eller skriftligen anföras

- 1. inför myndigheter,*
- 2. i statliga eller kommunala representationer,*
- 3. vid offentliga debatter om allmänna angelägenheter eller*
- 4. vid offentliga utfrågningar om sådana angelägenheter.*

Vid tillämpning av första stycket gäller dock

- 1. att skrifter vilka åberopas som bevis, utlåtanden och liknande får återges endast i samband med en redogörelse för det mål eller ärende i vilket de förekommit och endast i den omfattning som motiveras av ändamålet med redogörelsen,*
- 2. att en upphovsman har ensamrätt att ge ut sam-*

*lingar av sina anföranden
och*

*3. att det som anförs vid
sådana utfrågningar som
avses i första stycket 4 inte
får återges i ljudradio eller
television med stöd av den
bestämmelsen.*

26 a §

*Var och en får återge verk,
vilka ingår i de handlingar
som avses i 9 § första
stycket och är av de slag
som anges i 9 § andra
stycket 2-4. Upphovs-
mannen har rätt till ersätt-
ning, utom när återgiv-
ningen sker i samband med*
*1. en myndighets verksam-
het eller*
*2. en redogörelse för ett
mål eller ärende i vilket
verket förekommit och ver-
ket återges endast i den
omfattning som motiveras
av ändamålet med redo-
görelsen.*

*Var och en får återge
handlingar som är upp-
rättade hos svenska myn-
digheter men inte är
sådana som avses i 9 §
första stycket.*

*Andra stycket gäller inte
beträffande*

- 1. kartor,*
- 2. tekniska förebilder,*
- 3. datorprogram,*

4. verk som skapats för undervisning,
5. verk som är resultatet av vetenskaplig forskning,
6. alster av bildkonst,
7. musikaliska verk,
8. dikterverk eller
9. verk av vilka exemplar genom en myndighets försorg tillhandahålls allmänheten i samband med affärsverksamhet.

26 b §

Allmänna handlingar skall oavsett upphovsrätten tillhandahållas enligt 2 kap. tryckfrihetsförordningen.

Ändringar av byggnader och bruksföremål

26 c §

Ägaren till en byggnad eller ett bruksföremål får ändra egendomen utan upphovsmannens samtycke.

Särskilda bestämmelser om ljudradio och television

26 d §

De radio- och televisionsföretag som regeringen i enskilda fall beslutar får sända ut utgivna litterära och musikaliska verk, om avtalslicens gäller enligt 26 i §.

Första stycket gäller inte sceniska verk och inte heller andra verk om upphovsmannen har förbjudit företaget att sända ut verket eller det av andra skäl finns särskild anledning att anta att han motsätter sig utsändningen. Första stycket gäller inte sådan vidareutsändning som avses i 26 f §.

26 e §

Ett radio- eller televisionsföretag som har rätt att sända ut ett verk får ta upp verket på en anordning genom vilken det kan återges, om det görs

- 1. för användning vid egna utsändningar ett fåtal gånger under begränsad tid,*
- 2. för att säkerställa bevisning om utsändningens innehåll eller*
- 3. för att en statlig myndighet skall kunna utöva tillsyn över utsändningsverksamheten.*

Upptagningar som avses i första stycket 2 och 3 får användas endast för de ändamål som anges där. Om sådana upptagningar har dokumentariskt värde, får de dock bevaras i det arkiv som avses i lagen (1978: 487) om plikt-

*exemplar av skrifter och
ljud- och bildupptagningar.*

*En statlig myndighet som
har till uppgift att utöva
tillsyn över reklamen i
ljudradio- och televisions-
utsändningar får återge
utsändningar i den omfatt-
ning som motiveras av
ändamålet med tillsynen.*

26 f §

*Var och en har rätt att till
allmänheten trådlöst eller
genom kabel samtidigt och
oförändrat återutsända
(vidaresända) verk som
ingår i en trådlös ljud-
radio- eller televisions-
utsändning, om avtalslicens
gäller enligt 26 i §.*

**Särskilda bestämmelser om
datorprogram**

26 g §

*Den som har förvärvat rätt
att använda ett datorpro-
gram får framställa sådana
exemplar av programmet
och göra sådana ändringar
i programmet som är nöd-
vändiga för att han skall
kunna använda program-
met för dess avsedda ända-
mål. Detta gäller även
rättelse av fel.*

*Den som har rätt att
använda ett datorprogram
får framställa säker-*

hetsexemplar av programmet, om detta är nödvändigt för den avsedda användningen av programmet.

Exemplar som framställs med stöd av första eller andra stycket får inte utnyttjas för andra ändamål och får inte heller användas när rätten att utnyttja programmet har upphört.

Den som har rätt att använda ett datorprogram får iakttä, undersöka eller prova programmets funktion för att fastställa de idéer och principer som ligger bakom programmets olika detaljer. Detta gäller under förutsättning att det sker vid sådan laddning, visning på skärm, körning, överföring eller lagring av programmet som han har rätt att utföra.

Avtalsvillkor som inskränker användarens rätt enligt andra och fjärde styckena är ogiltiga.

26 h §

Återgivning av ett datorprograms kod eller översättning av kodens form är tillåten om åtgärderna krävs för att få den information som är nöd-

vändig för att uppnå samverkansförmåga mellan programmet och ett annat program. Detta gäller dock endast under förutsättning att följande villkor är uppfyllda:

1. åtgärderna utförs av en person som har rätt att använda programmet eller för hans räkning av en person som har fått rätt att utföra åtgärderna,
2. den information som är nödvändig för att uppnå samverkansförmåga har inte tidigare varit lätt åtkomlig för de i 1 angivna personerna och
3. åtgärderna är begränsade till de delar av originalprogrammet som är nödvändiga för att uppnå den avsedda samverkansförmågan.

Första stycket innebär inte att informationen får

1. användas för andra ändamål än att uppnå den avsedda samverkansförmågan,
2. överlämnas till andra personer, utom när detta är nödvändigt för att uppnå den avsedda samverkansförmågan,
3. användas för utveckling, tillverkning eller marknadsföring av ett datorprogram som i förhållande till det skyddade programmet har en

*väsentligen likartad
uttrycksform eller*

4. användas för andra åtgärder som utgör intrång i upphovsrätten.

Avtalsvillkor som inskränker användarens rätt enligt denna paragraf är ogiltiga.

***Gemensamma bestämmelser
om avtalslicenser***

26 i §

En avtalslicens som avses i 13, 26 d och 26 f §§ gäller för verksutnyttjande på visst sätt, när ett avtal har ingåtts om verksutnyttjande på sådant sätt med en organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området. Avtalslicensen ger användaren rätt att utnyttja verk av det slag som avses med avtalet trots att verkens upphovsmän inte företräds av organisationen.

För att ett verk skall få utnyttjas med stöd av 13 § krävs att avtalet med organisationen har ingåtts av någon som bedriver undervisningsverksamhet i organiserade former.

När ett verk utnyttjas med stöd av 26 d § har

upphovsmannen rätt till ersättning.

När ett verk utnyttjas med stöd av 13 eller 26 f § tillämpas följande. De villkor i fråga om rätten att utnyttja verket som följer av avtalet gäller. Upphovsmannen skall i fråga om ersättning som lämnas enligt avtalet och förmåner från organisationen vilka väsentligen bekostas genom ersättningen vara likställd med de upphovsmän som organisationen företräder. Upphovsmannen har dock oavsett detta alltid rätt till ersättning som hänför sig till utnyttjandet, om han begär det inom tre år efter det år då verket utnyttjades. Krav på ersättning får riktas endast mot organisationen.

Gentemot den som använder ett verk med stöd av 26 f § får krav på ersättning göras gällande endast av de avtalsslutande organisationerna. Kraven skall framställas samtidigt.

45 §

En utövande konstnär
framförande av ett litterärt
eller konstnärligt verk *må*
icke utan hans samtycke
upptagas på
grammofonskiva, film eller

En utövande konstnär
framförande av ett litterärt
eller konstnärligt verk *får*
inte utan hans samtycke *tas*
upp på *en*
grammofonskiva, *en* film

annan anordning, genom vilken det kan återgivas, och ej heller utsändas i ljudradio eller television eller genom direkt överföring göras tillgängligt för allmänheten.

Ett framförande som har upptagits på en anordning som avses i första stycket får inte utan konstnärens samtycke överföras från en sådan anordning till en annan förrän femtio år har förflutit efter det år då upptagningen gjordes.

Beträffande upptagning, utsändning och överföring, som avses i denna paragraf, skall vad i 3, 6-9 §§, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17, 20 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a-22 d, 24, 24 a, 26, 27, 28, 41 och 42 §§ sägs äga motsvarande tillämpning.

eller en annan anordning, genom vilken det kan återges, och inte heller sändas ut i ljudradio eller television eller genom direkt överföring göras tillgängligt för allmänheten.

Ett framförande som har tagits upp på en anordning som avses i första stycket får inte utan konstnärens samtycke överföras från en sådan anordning till en annan förrän femtio år har förflutit efter det år då upptagningen gjordes.

Beträffande upptagningar, utsändningar och överföringar som avses i denna paragraf skall 3, 6-9, 11-13, 15, 16, 21, 22, 25-26 b, 26 e, 26 f, 27, 28, 41 och 42 §§ tillämpas.

46 §

En grammfonskiva, en film eller en annan anordning på vilken ljud eller filmverk har upptagits får inte utan framställarens samtycke eftergöras förrän femtio år har förflutit efter det år då upptagningen gjordes. Som eftergörande anses även att upptag-

En grammfonskiva, en film eller en annan anordning på vilken ljud eller filmverk har tagits upp får inte utan framställarens samtycke eftergöras förrän femtio år har förflutit efter det år då upptagningen gjordes. Som eftergörande anses även att upptag-

ningen överförs från en sådan anordning till en annan.

Beträffande förfarande, som enligt denna paragraf är beroende av *framställares* samtycke, skall *vad i 6-9 §§, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a-22 c, 24 och 24 a §§ samt 26 § andra stycket sägs äga motsvarande tillämpning.*

ningen överförs från en sådan anordning till en annan.

Beträffande förfarande som enligt denna paragraf är beroende av *framställarens* samtycke skall 6-9 §§, 11 § *andra stycket*, 12, 13, 15, 16, 22, 25-26 b och 26 e §§ tillämpas.

47 §

Om en grammofonskiva eller en annan anordning på vilken ljud har *upptagits* används vid ljudradio- eller televisionsutsändning eller vid annat offentligt framförande i förvärvssyfte och utsändningen eller framförandet äger rum inom femtio år efter det år då ljudupptagningen gjordes, skall ersättning *utgå* till framställaren *liksom* till utövande konstnärer vilkas framförande har *upptagits* på anordningen. Har två eller flera konstnärer samverkat vid framförandet, kan den rätt som tillkommer dem göras gällande endast av dem gemensamt. Gentemot den som har använt anordningen skall konstnärer och framställare göra gällande

Om en grammofonskiva eller en annan anordning på vilken ljud har *tagits upp* används vid *en* ljudradio- eller televisionsutsändning eller vid *ett* annat offentligt framförande i förvärvssyfte och utsändningen eller framförandet äger rum inom femtio år efter det år då ljudupptagningen gjordes, skall ersättning *betalas* till framställaren *och till* utövande konstnärer vilkas framförande har *tagits upp* på anordningen. *Om* två eller flera konstnärer har samverkat vid framförandet, kan den rätt som tillkommer dem göras gällande endast av dem gemensamt. Gentemot den som har använt anordningen skall konst-

sina krav samtidigt.

Vad som sägs i första stycket om ljudradio- och televisionsutsändning gäller också när en trådlös sådan utsändning samtidigt och oförändrat återutsänds (*vidaresändning*) till allmänheten trådlöst eller genom kabel. Gentemot den som vidare-sänder får krav på ersättning göras gällande endast genom sådana organisationer som företräder ett flertal svenska utövande konstnärer eller framställare. Organisationerna skall framställa kraven samtidigt med de krav som avses i 22 d §.

Bestämmelserna i 8 och 9 §§, 14 § första stycket, 20, 21 och 24 §§ samt 26 § andra stycket skall äga motsvarande tillämpning i fall som avses i denna paragraf. Beträffande utövande konstnärers rätt skall jämväl föreskrifterna i 27, 28, 41 och 42 §§ i motsvarande mån gälla.

Vad i denna paragraf stadgas gäller icke ljudfilm.

närer och framställare göra gällande sina krav samtidigt.

Vad som sägs i första stycket om ljudradio- och televisionsutsändning gäller också när en trådlös sådan utsändning samtidigt och oförändrat återutsänds (*vidaresänds*) till allmänheten trådlöst eller genom kabel. Gentemot den som vidare-sänder får krav på ersättning göras gällande endast genom sådana organisationer som företräder ett flertal svenska utövande konstnärer eller framställare. Organisationerna skall framställa kraven samtidigt med de krav som avses i 26 i § femte stycket.

Bestämmelserna i 8 och 9 §§, 11 § andra stycket, 21, 22 och 25-26 a §§ skall tillämpas i de fall som avses i denna paragraf. Beträffande utövande konstnärers rätt skall också 27, 28, 41 och 42 §§ tillämpas.

Denna paragraf gäller inte ljudfilm.

48 §

Ljudradio- eller televi-
sionsutsändning *må icke*
utan radio- eller televi-
sionsföretagets samtycke
återutsändas eller *upptagas*
på anordning, genom
vilken den kan *återgivas*.
Utan sådant samtycke *må*
ej heller tele-
visionsutsändning *återgivas*
för allmänheten i *biograf*
eller *därmed jämförlig*
lokal.

En utsändning som har
upptagits på en anordning
som avses i första stycket
får inte utan radio- eller
televisionsföretagets
samtycke överföras från en
sådan anordning till en
annan förrän femtio år har
förflutit efter det år då
utsändningen ägde rum.

Vad i 6-9 §§, 11 § första
stycket, 14 § första stycket,
17, 20 och 21 §§, 22 §
första stycket, 22 a-22 c,
24 och 24 a §§ samt 26 §
andra stycket sägs skall
äga motsvarande till-
ämpning i fall som avses i
denna paragraf.

Har ett radio- eller tele-
visionsföretag krav på er-
sättning för en sådan
vidaresändning som avses i
22 d § första stycket och
som har skett med

En ljudradio- eller tele-
visionsutsändning *får inte*
utan radio- eller tele-
visionsföretagets samtycke
återutsändas eller *tas upp*
på en anordning, genom
vilken den kan *återges*.
Utan sådant samtycke *får*
en televisionsutsändning
inte heller *återges* för
allmänheten i *biografer*
eller *jämförliga lokaler*.

En utsändning som har
tagits upp på en anordning
som avses i första stycket
får inte utan radio- eller
televisionsföretagets sam-
tycke överföras från en
sådan anordning till en
annan förrän femtio år har
förflutit efter det år då
utsändningen ägde rum.

Bestämmelserna i 6-9 §§,
11 § andra stycket, 12, 15,
16, 21, 22, 25-26 b och
26 e §§ skall tillämpas i de
fall som avses i denna
paragraf.

Om ett radio- eller tele-
visionsföretag har krav på
ersättning för en sådan
vidaresändning som avses i
26 f § och som har skett
med företagets samtycke,

företagets samtycke, skall företaget framställa sitt krav samtidigt *som de organisationer som avses där.*

skall företaget framställa sitt krav samtidigt *med de krav som avses i 26 i § femte stycket.*

49 §

Katalog, tabell eller annat dylikt arbete, vari sammanställts ett stort antal uppgifter, *må ej* utan framställarens samtycke eftergöras, förrän tio år förflutit efter det år, då arbetet *utgavs.*

En katalog, *en* tabell eller *ett* annat dylikt arbete vari ett stort antal uppgifter *har* sammanställts *får inte* utan framställarens samtycke eftergöras förrän tio år *har* förflutit efter det år då arbetet *gavs ut.*

Vad i 6-9 §§, 11 § första stycket, 12, 14, 15 a, 16 och 18 §§, 22 § första stycket, 22 a-22 c, 24 och 24 a §§ samt 26 § andra stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning beträffande arbete som avses i denna paragraf. Är sådant arbete eller del därav föremål för upphovsrätt, må den ock göras gällande.

Bestämmelserna i 6-9 §§, 11 § andra stycket, 12 § första stycket, 13, 16-18, 22, 26-26 b och 26 e §§ skall tillämpas beträffande arbeten som avses i denna paragraf. Är ett sådant arbete eller en del av det föremål för upphovsrätt, får den också göras gällande.

58 §

Rätt domstol i mål om ljudradio- eller televisions-utsändning i strid mot denna lag är Stockholms tingsrätt. Detsamma gäller i mål om ersättning som avses i 9 § *andra stycket*, 14 § *andra stycket*, 16 §, 22 § *andra stycket*, 22 d § eller 47 §.

Rätt domstol i mål om ljudradio- eller televisions-utsändning i strid mot denna lag är Stockholms tingsrätt. Detsamma gäller i mål om ersättning som avses i 18 §, 26 a § *första stycket*, 26 i § *tredje stycket* eller 47 § *och i mål i vilket motsvarande ersätt-*

*ning begärs på grund av
en hänvisning i 45, 46, 48
eller 49 § samt i mål om
ersättning för en sådan
vidaresändning som avses i
26 f §.*

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1994 utom i fråga om 19 § tredje meningen som träder i kraft den dag regeringen bestämmer.
  2. Lagen tillämpas även på verk som har kommit till före ikraftträdandet utom när det gäller åtgärder som har gjorts eller rättigheter som har förvärvats före den tidpunkten. Det som sägs i 19 § om uthyrning och andra jämförliga rättshandlingar avseende exemplar av litterära verk skall dock alltid tillämpas från tiden för ikraftträdandet.
  3. Det som sägs i 2 tillämpas också i fråga om framföranden, upptagningar, utsändningar och arbeten som avses i 45, 46, 48 och 49 §§.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1992:1687) om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1992:1687) om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk att första punkten i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

1. Denna lag träder i kraft, i fråga om 23 § den dag regeringen bestämmer och i övrigt den 1 januari 1993.

Föreslagen lydelse

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1993 *utom i fråga om 23 §. Vad gäller 23 § träder lagen i kraft den dag regeringen bestämmer. Har regeringen inte före den 1 januari 1994 satt lagen i kraft såvitt gäller 23 §, träder dock lagen i den delen aldrig i kraft. Har regeringen före den 1 januari 1994 satt lagen i kraft såvitt gäller 23 §, upphör lagen att gälla i den delen vid utgången av år 1993.*

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1960:730) om rätt till fotografisk bild

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1960:730) om rätt till fotografisk bild

dels att 11 § skall upphöra att gälla,
dels att 7, 7 a, 9, 12, 13 och 20 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §

I kritisk eller vetenskaplig framställning må i anslutning till texten återgivas offentliggjord fotografisk bild, såvitt gäller populärvetenskaplig framställning dock endast mot ersättning.

Offentliggjorda fotografiska bilder får återges i anslutning till texten i kritiska eller vetenskapliga framställningar.

Offentliggjord fotografisk bild må, mot ersättning, i anslutning till texten intagas i arbete till bruk vid undervisning.

Offentliggjorda fotografiska bilder får, mot ersättning, återges i anslutning till texten i arbeten som är avsedda att användas vid undervisning.

7 a §

Vad i 15 a § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk är stadgat skall äga motsvarande tillämpning i fråga om rätten till fotografisk bild.

Det som sägs i 13 § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk skall tillämpas i fråga om rätten till fotografisk bild.

9 §

Svenskt televisionsföretag som regeringen *bestämmer må*, mot ersättning, visa *offentliggjord fotografisk bild, såframt* fotografen *icke meddelat förbud mot visning* eller det *eljest föreligger* särskild anledning *antaga* att han motsätter sig visningen. Vad nu sagts gäller *ej* film.

När en trådlös televisionsutsändning samtidigt och oförändrat återutsänds till allmänheten trådlöst eller genom kabel av någon annan än ett sådant företag som avses i första stycket, tillämpas beträffande fotografisk bild som visas i sändningen 22 d § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

12 §

I rättsvårdens och den allmänna säkerhetens intresse *må fotografisk bild* fritt utnyttjas.

De televisionsföretag som regeringen *i enskilda fall beslutar får*, mot ersättning, visa *offentliggjorda fotografiska bilder*, om fotografen *inte har förbjudit företaget att visa bilden* eller det *av andra skäl finns* särskild anledning *att anta* att han motsätter sig visningen. Vad *som* nu sagts gäller *inte* film.

När en trådlös televisionsutsändning samtidigt och oförändrat återutsänds till allmänheten trådlöst eller genom kabel av någon annan än ett sådant företag som avses i första stycket, tillämpas beträffande fotografisk bild som visas i sändningen 26 f § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

Fotografiska bilder får fritt utnyttjas i rättsvårdens och den allmänna säkerhetens intresse.

I fråga om rätten till fotografisk bild skall *vad i 9 och 24 §§ lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk är stadgat äga motsvarande tillämpning*, varvid dock vad som där sägs om alster av bildkonst i stället skall gälla *fotografisk bild som äger konstnärligt eller vetenskapligt värde*.

Allmän handling skall *utan hinder av rätt till fotografisk bild tillhandahållas i den ordning 2 kap. tryckfrihetsförordningen stadgar*.

I fråga om rätten till fotografisk bild skall *vad i 22 a-22 c §§ lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk är stadgat äga motsvarande tillämpning*.

I fråga om rätten till fotografisk bild skall *9, 26 och 26 a §§ lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk tillämpas*, varvid *det* som sägs om alster av bildkonst i stället skall gälla *fotografiska bilder vilka har konstnärligt eller vetenskapligt värde*.

Allmänna handlingar skall *oavsett rätten till fotografisk bild tillhandahållas enligt 2 kap. tryckfrihetsförordningen*.

I fråga om rätten till fotografisk bild skall *26 e § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk tillämpas*.

13 §

Då fotografisk bild återges med stöd av 6-11 §§, skall källan nämnas i den omfattning och på det sätt god sed kräver.

När en fotografisk bild återges med stöd av 6-10 §§ skall källan anges i den omfattning och på det sätt som god sed kräver.

20 §

Rätt domstol i mål om
televisionsutsändning i
strid mot denna lag är
Stockholms tingsrätt.

*Samma lag vare i mål om
ersättning som avses i 7
eller 9 § eller 12 § andra
stycket.*

Rätt domstol i mål om
televisionsutsändning i
strid mot denna lag är
Stockholms tingsrätt.

*Detsamma gäller i mål om
ersättning som avses i 7 §
andra stycket eller 9 §
första stycket, i mål i vilket
ersättning begärs på den
grunden att 26 a § första
stycket lagen (1960:729)
om upphovsrätt till
litterära och konstnärliga
verk skall tillämpas enligt
12 § andra stycket och i
mål om ersättning för en
sådan vidaresändning som
avses i 9 § andra stycket.*

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1994.
2. Lagen tillämpas även på fotografiska bilder som har kommit till före ikraftträdandet utom när det gäller åtgärder som har gjorts eller rättigheter som har förvärvats före den tidpunkten.

Lag om ändring i lagen (1980:612) om medling i vissa upphovsrättstvister

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1980:612) om medling i vissa upphovsrättstvister skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Bestämmelserna i denna lag tillämpas när det uppstår tvist om ingående av ett sådant avtal om reprografiskt mångfaldigande av verk i undervisningsverksamhet som avses i 15 a § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Bestämmelserna i lagen gäller även i fråga om tvister om ingående av sådana avtal om reprografiskt mångfaldigande, på vilka nämnda lagrum äger tillämpning till följd av hänvisningen i 49 § lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk eller i 7 a § lagen (1960:730) om rätt till fotografisk bild.

Denna lag tillämpas när det uppstår en tvist om ingående av ett avtal vilket utgör en förutsättning för en avtalslicens enligt 13 § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Lagen tillämpas även vid motsvarande tvister vilka kan föreligga dels till följd av hänvisningarna till 13 § i 45, 46 och 49 §§ lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk och i 7 a § lagen (1960:730) om rätt till fotografisk bild, dels när avtal om den aktuella exemplarframställningen skall ingås med svenska radio- eller televisionsföretag till följd av företagens rätt enligt 48 § lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1994.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 25 mars 1993

Närvarande: statsministern Bildt, ordförande, och statsråden B. Westerberg, Hörnlund, Svensson, Dinkelspiel, Thurdin, Hellsvik, Wibble, Björck, Davidson, Odell, Lundgren och Ask

Föredragande: statsrådet Hellsvik

Proposition om ändringar i upphovsrättslagen

1 Inledning

År 1976 tillkallades särskilda sakkunniga med uppdrag att företa en allmän översyn av upphovsrättslagstiftningen. Översynen ansågs motiverad bl.a. av den tekniska utveckling som hade ägt rum sedan tillkomsten av lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk (upphovsrättslagen). De sakkunniga antog namnet Upphovsrättsutredningen. Motsvarande kommittéer tillsattes i övriga nordiska länder.

Upphovsrättsutredningen lade fram fyra delbetänkanden (SOU 1978:69, 1983:65, 1985:51 och 1988:31) samt två promemorialor (Ds Ju 1981:7 och en promemoria daterad den 2 mars 1982) innan den år 1990 avslutade arbetet med att presentera sitt slutbetänkande (SOU 1990:30).

De frågor som tagits upp i de tre första delbetänkandena och de två promemoriorna har i huvudsak behandlats i tidigare lagstiftningsärenden (se prop. 1979/80:132, prop. 1981/82:152, prop. 1982/83:40, prop. 1985/86:79, prop. 1986/87:49 och prop. 1988/89:85). De förslag i de nu nämnda betänkandena till vilka ställning ännu inte tagits är två frågor som togs upp i det andra delbetänkandet, Översyn av upphovsrättslagstiftningen (SOU 1983:65), nämligen dels angående rätten att kopiera skyddade verk och prestationer för enskilt bruk och dels huruvida avgifter på oinspelade ljud- och videoband skall införas i syfte att kompensera rättighetshavarna för kopieringen för enskilt bruk.

I det fjärde delbetänkandet, Översyn av upphovsrättslagstiftningen (SOU 1988:31), omprövade utredningen sina förslag om rätten att

kopiera för enskilt bruk; delvis nya sådana förslag lades fram. Dessutom behandlades frågor om kopiering hos bl.a. myndigheter, företag och organisationer.

Slutbetänkandet, Översyn av upphovsrättslagstiftningen (SOU 1990:30), ägnades åt frågor om dels det rättsliga skyddet för fotografier, dels inskränkningarna i upphovsrätten. Dessutom behandlades vissa särskilda frågor om konstverk. Förslag lades fram bl.a. om att det skall införas en rätt för konstnären (och hans arvingar) till ersättning vid yrkesmässig vidareförsäljning av konstverk.

Betänkandena har remissbehandlats. Sammanställningar av remissyttrandena har gjorts inom Justitiedepartementet och finns tillgängliga i respektive lagstiftningsärende (dnr 83-3455, 88-2531 respektive 90-1010).

Till protokollet i förevarande ärende bör fogas dels utredningens sammanfattningar av 1988 och 1990 års betänkanden som *bilaga 1* respektive *bilaga 2*, dels utredningens lagförslag i nämnda betänkanden som *bilaga 3* respektive *bilaga 4* och dels förteckningar över de remissinstanser som yttrat sig avseende betänkandena som *bilaga 5* respektive *bilaga 6*. En sammanfattning av 1983 års betänkande jämte utredningens lagförslag i det betänkandet och en förteckning över de remissinstanser som yttrat sig avseende betänkandet återfinns i prop. 1985/86:79.

Förutom förslag som har lagts fram av utredningen tar jag i detta sammanhang även upp vissa förslag som framförts i skrifter inkomna till Justitiedepartementet. I den mån dessa förslag har samband med något av utredningens förslag, behandlas de i anslutning till detta. Om sådant samband inte finns, tas förslagen upp i ett särskilt avsnitt (2.19).

I ärendet har samråd skett med företrädare för vederbörande departement i övriga nordiska länder.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 11 februari 1993 att inhämta Lagrådets yttrande över de förslag till ändringar i upphovsrättslagen m.m. som hade upprättats inom Justitiedepartementet. De till Lagrådet remitterade förslagen fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 7*.

Lagrådet har yttrat sig över förslagen. Yttrandet fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 8*.

Lagrådet har av skäl som framgår av yttrandet föreslagit vissa ändringar i de remitterade förslagen. Jag ansluter mig helt till vad Lagrådet har anfört. I propositionen har de aktuella förslagen utformats i enlighet med detta.

2 Allmän motivering

2.1 Allmänna utgångspunkter

Enligt upphovsrättslagen har författare, kompositörer, konstnärer och andra som skapar litterära och konstnärliga verk vissa tidsbegränsade rättigheter till sina verk. Rättigheterna uppkommer när verket skapats och varar normalt i 50 år efter upphovsmannens död.

Rättigheterna består av den ekonomiska rätten och den ideella rätten. Den ekonomiska rätten har två delar, nämligen rätten att framställa exemplar av verket och rätten att göra verket tillgängligt för allmänheten. Verket görs tillgängligt för allmänheten dels när det framförs offentligt, dels när det visas offentligt och dels när exemplar av det sprids till allmänheten.

Också den ideella rätten består av två delar. För det första har upphovsmannen rätt att i den omfattning och på det sätt god sed kräver bli angiven när exemplar av hans verk framställs eller verket görs tillgängligt för allmänheten. För det andra har han rätt att motsätta sig såväl att verket ändras så att hans litterära eller konstnärliga anseende eller egenart kränks som att verket görs tillgängligt för allmänheten i en sådan form eller i ett sådant sammanhang som är kränkande för honom.

Beträffande den ekonomiska rätten gäller en rad inskränkningar. En viktig sådan inskränkning är rätten för var och en att för enskilt bruk framställa enstaka exemplar av offentliggjorda verk.

Upphovsrättslagen innehåller också regler om s.k. närstående rättigheter, dvs. rättigheter som står upphovsrätten nära. Dessa tillkommer utövande konstnärer (artister, musiker, sångare m.fl.), producenter av fonogram (grammofonskivor och andra ljudinspelningar) och filmer (biograffilm och andra inspelningar av filmverk) samt radio- och TV-företag. Dessutom skyddas producenter av kataloger, tabeller och andra dylika arbeten vari ett stort antal uppgifter sammanställts. Nämda kategorier av rättighetshavare har härigenom viss tidsbegränsad rätt till sina prestationer.

Rätten till fotografiska bilder regleras i lagen (1960:730) om rätt till fotografisk bild (fotografilagen). Skyddet enligt denna lag, vilket också är tidsbegränsat, gäller för alla slags fotografier. Den som har framställt en fotografisk bild har ensamrätt när det gäller att framställa exemplar av bilden och visa den offentligt. Han har också en ideell rätt motsvarande den som gäller för upphovsmän.

Beträffande såväl de närstående rättigheterna som fotografirätten

gäller inskränkningar motsvarande dem som gäller för den egentliga upphovsrätten. Prop. 1992/93:214

Den nämnda lagstiftningen tillämpas i första hand på svenska verk och prestationer. Genom Sveriges anslutning till olika internationella konventioner på området äger emellertid bestämmelserna i betydande utsträckning tillämpning också på verk och prestationer med ursprung utomlands.

På den egentliga upphovsrättens område finns Bernkonventionen för skydd av litterära och konstnärliga verk och Världskonventionen om upphovsrätt. Sverige ger skydd enligt upphovsrättslagen och fotografilagen åt verk från stater som är anslutna till någon av dessa konventioner. Regler härom finns i förordningen (1973:529) om tillämpning av upphovsrättslagen och fotografilagen med avseende på andra länder och områden, m.m.

Såvitt avser de närliggande rättigheterna finns Internationella konventionen om skydd för utövande konstnärer, framställare av fonogram samt radioföretag (den s.k. Romkonventionen), Konventionen rörande skydd för framställare av fonogram mot olovlig kopiering av deras fonogram (den s.k. Fonogramkonventionen) och Europeiska överenskommelsen om skydd för televisionsutsändningar.

Som framgår av nyssnämnda förordning ger Sverige skydd enligt upphovsrättslagen åt sådana prestationer som omfattas av dessa internationella avtal i den mån prestationerna äger rum i stater anslutna till avtalen.

Upphovsrättslagen och fotografilagen tillkom år 1960. Lagarna har visserligen undergått vissa partiella reformer sedan dess men i sina huvuddrag är de oförändrade. I samhället har emellertid förändringar av stor betydelse för de båda lagarnas funktion och tillämpning inträtt. Ny teknologi har vunnit insteg på medieområdet. Denna utveckling, och den ekonomiska, kulturella och sociala utvecklingen, har gjort det påkallat med en mera omfattande översyn av den upphovsrättsliga lagstiftningen. En sådan översyn har också verkställts av Upphovsrättsutredningen.

Remissynpunkter

I många av remissvaren över utredningens arbete har vissa allmänna synpunkter kommit till uttryck. Jag tar nu upp dessa synpunkter och några frågor i anslutning till dem.

1960 års lagstiftning tillkom efter nordiskt samarbete. Sådant samarbete har föregått också senare ändringar i upphovsrättslagen och fotografilagen och vår nuvarande lagstiftning motsvaras av nästan likalydande lagar i de övriga nordiska länderna. Både i utredningen och bland remissinstanserna har det framhållits att denna rättslikhet är betydelsefull både för den omfattande handeln med rättigheter

mellan de nordiska länderna och för ländernas möjligheter att i internationella sammanhang hävda sin syn på upphovsrätten. Prop. 1992/93:214

Jag ansluter mig helt till vad som sålunda anförts. Som jag redan antytt har det nordiska samarbetet präglats även departementsbehandlingen av de nordiska utredningarnas respektive förslag. Omfattande samråd har således förekommit mellan företrädare för vederbörande departement i de nordiska länderna. Detta samråd har glädjande nog i mycket stor utsträckning resulterat i en gemensam syn på vilka förslag till förändringar i gällande regler som bör läggas fram.

I Danmark presenterade Kulturministeriet i maj 1992 ett utkast till en ny lag om upphovsrätt jämte motiv. Utkastet är baserat på den danska upphovsrättsutredningens arbete. Den utredningen lade fram ett förslag till en ny upphovsrättslag.

Den svenska utredningen hann inte med att se över hela upphovsrättslagen. I de betänkanden som ligger till grund för detta lagstiftningsärendet uppehöll sig utredningen väsentligen vid dels fotografirätten, dels bestämmelserna om inskränkningarna i upphovsrätten. Det lagförslag jag nu lägger fram avser i princip endast sistnämnda bestämmelser, dvs. bestämmelserna i 2 kap. upphovsrättslagen. Det kan förväntas att det inom kort läggs fram en dansk proposition i vilken också reglerna om dels upphovsrättens föremål och innehåll, dels upphovsrättens övergång behandlas. Reglerna härom finns intagna i 1 kap. respektive 3 kap. upphovsrättslagen. De förändringar av gällande regler som är av väsentlig betydelse och som har diskuterats under det nordiska samrådet rör dock, bortsett från fotografirätten, nästan uteslutande inskränkningarna i upphovsrätten. Den nordiska rättslikheten kan alltså i allt väsentligt bibehållas trots att det kan förväntas att den danska propositionen kommer att avse också andra frågor än dem som jag nu behandlar. - Det står ännu inte klart huruvida propositionerna i övriga nordiska länder kommer att avse också andra frågor än dem jag nu tar upp.

I anslutning till frågan om nordisk rättslikhet bör också följande nämnas. I sitt betänkande bet. 1985/86:LU32 uttalade riksdagens lagutskott bl.a. (s. 8) att det finns behov av ett skydd för producenter när det gäller föreställningar av sceniska och musikaliska verk, att utskottet hade förståelse för att ett sådant skydd inte föreslogs infört i det aktuella lagstiftningsärendet eftersom det inte hade uppnåtts nordisk enighet om att ett sådant skydd skulle införas och att frågan i lämpligt sammanhang åter borde tas upp till överväganden på det nordiska planet. Utskottet hemställde (s. 10 f.) att riksdagen som sin mening skulle ge regeringen till känna vad utskottet hade anfört om förnyade överväganden i nordiskt samarbete beträffande producent-skydd för sceniska och musikaliska verk. Riksdagen biföll utskottets betänkande (rskr. 1985/86:293).

Frågan om införande av ett sådant skydd har behandlats vid de nordiska överläggningar som hållits i anslutning till detta lagstiftnings-ärendet. Det har därvid framkommit att det kan förväntas att ett sådant skydd inte kommer att införas i något annat nordiskt land. Jag anser redan på denna grund att ett dylikt skydd inte heller bör införas i Sverige.

Många remissinstanser har pekat på att upphovsrättslagen är en svåröverskådlig och lagtekniskt komplicerad lag vars tillämpning bereder problem. Remissinstanserna har anfört att utredningen föreslagit nya detaljregler som ytterligare försämrar lagens tillgänglighet och hävdar att utredningen i stället borde ha arbetat i syfte att *förenkla lagen*. Man har menat att det är angeläget att en redaktionell översyn av reglerna om inskränkningarna i upphovsrätten kommer till stånd.

Jag instämmer i denna remisskritik. Enligt min uppfattning bör det noggrant prövas om lagen behöver vara så detaljrik som den är idag. Och lika noggrant bör prövas om det är erforderligt att införa ny reglering av särfall. Upphovsrättslagen är redan nu en svårtillgänglig lag. Om den belastas med ytterligare regler finns det en risk för att lagen i praktiken endast kan tolkas av ett fåtal experter på området. Allmänheten och näringslivet kommer i stor utsträckning i kontakt med de frågor som regleras i upphovsrättslagen. Det är därför av synnerlig vikt att lagen har en utformning som är så enkel som förhållandena medger.

En redaktionell översyn av bestämmelserna om inskränkningarna i upphovsrätten har länge varit påkallad, särskilt sedan nya regler efter hand tillkommit. Mitt förslag till lagändringar innefattar att reglerna i andra kapitlet systematiseras på ett nytt sätt och att underrubriker används. Enligt förslaget behandlar kapitlet i tur och ordning inskränkningarna beträffande exemplarframställning, spridning, visning, offentligt framförande samt återgivning. Därefter följer de särskilda reglerna om radio och TV samt om datorprogram varefter kapitlet avslutas med gemensamma bestämmelser om avtalslicenser. Det kan förväntas att denna systematik, som går tillbaka på ett förslag av den danska utredningen, kommer att införas också i övriga nordiska länder.

Många remissinstanser har även anfört att utredningens förslag på många punkter inte utgör en rimlig avvägning mellan å ena sidan upphovsmännens och andra rättighetshavares intressen och å andra sidan användarnas behov; det har hävdats att många förslag *på ett ensidigt sätt tillgodoser rättighetshavarna*.

Utgångspunkten för den upphovsrättsliga lagstiftningen är redan nu att upphovsmannen skall förbehållas rätt att - bortsett från vissa inskränkningar - ekonomiskt tillgodogöra sig alla sådana utnyttjanden av verket som har praktisk betydelse (prop. 1960:17 s. 60). Det torde

också vara allmänt erkänt i vårt land att det är väsentligt att upphovsmän, utövande konstnärer och andra rättighetshavare tillförsäkras ett starkt rättsligt skydd för sina prestationer. Ett sådant skydd stimulerar till skapande och annan verksamhet på det litterära och konstnärliga området samt bidrar till att rättighetshavarna får de ekonomiska förutsättningar som krävs för att de skall kunna verka. Det finns också andra skäl som talar för att det är nödvändigt att rättighetshavarnas rätt står stark.

Den tekniska utvecklingen har inneburit ökade möjligheter att på olika sätt utnyttja skyddade verk och prestationer. Otaliga exempel på detta kan ges; jag nöjer mig här med att hänvisa till den apparatur för ljud- och bildåtergivning samt ljud- och bildkopiering som numera finns att tillgå. Jag delar utredningens uppfattning att det krävs en förstärkning av rättighetshavarnas rättsliga skydd för att denna utveckling inte skall gröpa ur deras rättigheter. Det är med tillfredsställelse jag noterar att ansvariga företrädare för övriga nordiska länder och för EG-kommissionen också synes göra bedömningen att den tekniska utvecklingen kräver förstärkt upphovsrättsligt skydd.

Vad som nu sagts hindrar emellertid inte att det fortfarande finns fall i vilka det - sett från allmän synpunkt - föreligger övervägande skäl för att låta rättighetshavarnas rätt stå tillbaka. I viss mån kan jag biträda remissynpunkter av innebörd att utredningen emellanåt inte tagit tillräcklig hänsyn till dessa skäl. Jag återkommer i det följande på skilda punkter till detta.

Ett ytterligare förhållande som har berörts av många remissinstanser är att handeln med upphovsrättsliga rättigheter har tenderat att bli allt mer kollektiverad och monopoliserad. Denna utveckling har förstärkts av att det i lagstiftningen har införts bestämmelser om s.k. *avtalslicens*. Utredningen har föreslagit att bestämmelser om sådana licenser skall införas på en rad ytterligare områden. Flera remissinstanser har emellertid uttalat att så inte bör ske utan att *effekterna av kollektiviseringen och monopoliseringen analyseras*.

För egen del gör jag följande bedömning av frågan.

Med bestämmelser om avtalslicens avses bestämmelser i vilka anges att en part, som har träffat avtal om användning av verk med en organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området, i princip har rätt att använda också verk av upphovsmän som inte företräds av organisationen. I upphovsrättslagen förekommer för närvarande tre sådana bestämmelser; de avser dels fotokopiering i undervisningsverksamhet (15 a §), dels radio- och TV-sändning (22 § andra stycket) och dels vidaresändning av radio- och TV-sändning (22 d §). Utredningen har föreslagit att sammanlagt åtta ytterligare sådana regler skall införas i upphovsrättslagen. Förslagen avser följande områden:

1. Fotokopiering av tidningar och tidskrifter för intern information

till anställda hos bl.a. myndigheter och företag.

2. Framställning av ljud- och bildupptagningar i undervisningsverksamhet (främst kopiering av radio- och TV-program).

3. Kopiering av radio- och TV-program för tidsförskjutet nyttjande inom sjuk- och äldreomsorg.

4. Kopiering av radio- och TV-program för intern information i politisk, ekonomisk eller religiös dagsfråga till anställda hos bl.a. myndigheter och företag.

5. Kopiering av fotografier hos arkiv och museer för forskning och vetenskapliga ändamål.

6. Fotokopiering i utlåningsverksamhet hos bibliotek för annat biblioteks räkning.

7. Återgivning av verk i samlingsverk för undervisningsbruk.

8. Framställning av ljudupptagningar av litterära verk för användning av blinda och andra läshandikappade (s.k. talböcker).

En avtalslicensbestämmelse utgör en inskränkning i den principiella ensamrätt som varje upphovsman har till sitt verk. Som skäl för att ha en bestämmelse av detta slag, i stället för att låta ensamrätten gälla, brukar anföras att det i vissa fall är nödvändigt eller önskvärt att användarna ges fördelen av att kunna genom avtal med en enda part - den relevanta organisationen av svenska upphovsmän - skaffa sig rätt att använda alla verk (jag bortser då från att avtalslicensbestämmelserna normalt ger rätt för de upphovsmän, som inte företräds av den avtalsslutande organisationen, att inlägga veto mot att deras verk används med stöd av bestämmelsen; sådana veton är i praktiken mycket sällsynta.)

Avtalslicensen, som alltså kan betraktas som en modell för utformningen av vissa inskränkingsbestämmelser inom upphovsrätten, förekommer endast i de nordiska länderna. Modellen kom till användning för första gången i början av 1960-talet. Den infördes då på området för radio- och TV-sändningar. I Sverige har den, som framgår ovan, därefter införts på ytterligare två områden.

Också en bestämmelse om s.k. tvångslicens ger användarna fördelen av att kunna bruka alla verk. Tvångslicens innebär å ena sidan att användning kan ske helt utan avtal men å andra sidan att upphovsmannen har rätt till ersättning för nyttjandet av hans verk. En väsentlig skillnad mellan en bestämmelse om avtalslicens och en bestämmelse om tvångslicens är att den förra inte inskränker den principiella ensamrätten för de upphovsmän som - enligt av dem utfärdade fullmakter - företräds av den avtalsslutande organisationen; bestämmelsen utgör därigenom en mindre ingripande inskränkning i upphovsmännens rättigheter än en bestämmelse om tvångslicens. Detta är också huvudskälet för att i vissa fall välja avtalslicensmodellen i stället för tvångslicensmodellen när en inskränkning i ensamrätten krävs. Utredningen har tagit fasta på dessa omständigheter och som

framgår ovan föreslagit avtalslicenslösningen på en lång rad områden.

Jag har ovan anfört att det är nödvändigt att rättighetshavarnas rätt står stark. I linje med detta är jag enig med utredningen om att inskränkingsbestämmelser inte bör göras mer ingripande än syftet med dem motiverar. Liksom utredningen anser jag att det på varje område noggrant bör prövas om någon inskränkingsbestämmelse alls behövs. Inte minst det ovan behandlade önskemålet om att lagen förenklas talar för att behovet av inskränkingsbestämmelserna bör granskas kritiskt. Ur nu berörda synvinklar är det alltså att föredra om ensamrätten kan gälla i stället för en inskränkingsbestämmelse och, om en sådan ändå bedöms erforderlig, om avtalslicenslösningen kan väljas före tvångslicenslösningen.

Med avtalslicensmodellen följer emellertid vissa nackdelar.

Som framgått bygger modellen på att de avtal som användarna träffar med svenska upphovsmannaorganisationer ger dem rätt att använda, förutom verk av upphovsmän som företräds av organisationerna, verk av upphovsmän som står utanför dessa. Organisationerna ges alltså - förenklat uttryckt - rätt att i förhållande till användarna företräda utanförstående upphovsmän. I första hand är det utländska upphovsmän som står utanför; dessa upphovsmän är naturligt nog inte medlemmar i de svenska organisationerna. Emellertid representeras vissa av dem ändå här i landet av en svensk organisation. Utländska och svenska organisationer har nämligen träffat s.k. ömsesidighetsavtal av innebörd att varje nationell organisation företräder alla organisationernas medlemmar när det gäller nyttjanden i det land i vilket den nationella organisationen verkar. Förutom beträffande musikverk är dessa avtal dock långt ifrån heltäckande.

Avtalslicensmodellen bygger vidare på att användarna, genom avtal med den organisation som företräder flest svenska upphovsmän på området (huvudorganisationen), förvärvar rätt att nyttja alla verk av det aktuella slaget.

Modellen ger alltså de svenska organisationerna rätt att upplåta rättigheter till det samlade världsutbudet av verk. Den innebär att det är tillräckligt - och i många fall också nödvändigt - för användarna att träffa avtal med de organisationer som är svenska huvudorganisationer för varje slag av verk. Dessa omständigheter medför självfallet att nämnda huvudorganisationer får en starkare ställning än de annars skulle ha haft i förhållande till såväl sina motparter i avtalen (användarna) som eventuella konkurrerande svenska organisationer. Det kan mot denna bakgrund inte bortses ifrån att den risk för nackdelar i form av monopolinslag, som finns inbyggd redan i den upphovsrättsliga ensamrättskonstruktionen, förvärras om avtalslicensbestämmelser införs på bred front.

Min slutsats av det anförda är att avtalslicensmodellen endast bör

användas i sådana fall i vilka det för det första är nödvändigt med en bestämmelse som inskränker ensamrätten och för det andra bedöms att användning av verk av upphovsmän, som enligt fullmakter företräds av organisationerna på området, bör få ske endast efter avtal med dessa organisationer. När avtalslicensmodellen används medför modellen som framgått den effekten att användarna kan förvärva i princip samtliga rättigheter till verk av visst slag från en och samma motpart. Min slutsats är alltså - annorlunda uttryckt - att avtalslicensmodellen endast bör komma till användning i de fall denna effekt är önskvärd (eller åtminstone kan tolereras med hänsyn till de motstående skäl som i det enskilda fallet kan tala för användning av avtalslicensmodellen i stället för bibehållen ensamrätt eller användning av tvångslicensmodellen).

En hel del remissinstanser har anfört att det är beklagligt att utredningen inte hann med att göra *en allmän översyn av upphovsrättslagen*. Särskilt har framhållits att tredje och femte kapitlen - om upphovsrättens övergång respektive om närstående rättigheter - bör ses över.

Jag delar dessa åsikter. Tredje kapitlet innehåller t.ex. regler om förlagsavtal vilka förefaller vara föråldrade. Betydelsen av att vissa bestämmelser i tredje kapitlet torde vara otidsenliga skall emellertid inte överdrivas. I princip är reglerna i detta kapitel dispositiva (vilket innebär att de kan ersättas av avtalsvillkor) och i praktiken avtalas en stor del av dem regelmässigt bort. Att regleringen i viss utsträckning ter sig föråldrad har därför - såvitt jag vet - inte orsakat problem på marknaden för upphovsrättsliga rättigheter. Vad som nu sagts kan emellertid inte undanskymma att det hade varit önskvärt att utredningen hade hunnit se över bestämmelserna. Jag vill dock nämna att reglerna i femte kapitlet kommer att bli föremål för översyn i samband med införlivandet i svensk rätt av ett EG-direktiv om uthyrning och utlåning av skyddade verk och prestationer samt om närstående rättigheter (se vidare nedan).

När det gäller de delar av upphovsrättslagen som den svenska utredningen inte hann befatta sig med och vilka inte heller aktualiseras i samband med EG:s arbete (se vidare nedan) är någon omedelbar översyn inte aktuell. Jag är dock allmänt av uppfattningen att en genomgång av också dessa delar av upphovsrättslagen bör komma till stånd i lämpligt sammanhang.

Utvecklingen inom EG

Sedan utredningen lade fram sitt slutbetänkande har det inom EG varit en febril aktivitet på upphovsrättens område. En rad olika projekt rörande harmonisering av medlemsstaternas upphovsrättslagar har inletts eller aviserats, och vissa av dessa projekt rör frågor som

Upphovsrättsutredningen har lagt förslag om. Endast två av projekten har slutförts; jag återkommer till dessa. Prop. 1992/93:214

De pågående projekt, vilka avser samma frågor som utredningen befattat sig med, är följande:

1. Aviserat förslag om ett direktiv angående privat kopiering av ljud- och bildupptagningar. Förslaget avses omfatta bl.a. avgifter på oinspelade ljud- och videoband samt på liknande ljud- och bildbärare.

2. Förslag om ett direktiv angående harmonisering av de skyddstider som gäller för upphovsrätten, fotografirätten och de närstående rättigheterna.

3. En studie av reglerna om reprografisk framställning av skyddade verk. Studien skall ligga till grund för ett initiativ på området.

4. En studie av reglerna om rätt för konstnären till ersättning vid yrkesmässig vidareförsäljning. Studien skall ligga till grund för beslut huruvida ett initiativ skall tas på området.

Från svensk sida följs arbetet inom EG noggrant. Verksamheten inom EFTA:s grupp av immaterialrättsexperten innebär att svenska synpunkter på arbetet blir framförda och bedömda. Gruppen har regelbundna möten med ansvariga företrädare för EG-kommissionen. Mötena syftar till att ge EFTA-staterna möjlighet att påverka resultatet av EG:s arbete. Också på andra sätt framförs från svensk sida synpunkter på den upphovsrättsliga utvecklingen inom EG till dem som är med och formar denna utveckling.

Som jag nämnde har två projekt slutförts. För det första antogs i maj 1991 ett direktiv om rättsligt skydd för datorprogram. Sverige åtog sig i EES-avtalet att anpassa sin lagstiftning till detta direktiv och nödvändiga ändringar i upphovsrättslagen har gjorts (prop. 1992/93:48, bet. 1992/93:LU17, rskr. 1992/93:125, SFS 1992:1687). För det andra antogs i november 1992 ett direktiv om uthyrning och utlåning av skyddade verk och prestationer samt om närstående rättigheter. Inom ramen för EES-avtalet pågår förhandlingar mellan EG-kommissionen och EFTA-staterna beträffande frågan hur EFTA-staterna skall anpassa sin lagstiftning till direktivet. Sedan dessa förhandlingar avslutats avser jag att ta upp frågan om vilka lagändringar som kan visa sig nödvändiga med anledning av förhandlingsresultatet.

Bortsett från dessa båda direktiv är det ännu för tidigt att säga vad arbetet inom EG slutligen kommer att avkasta. Arbetet bedrivs emellertid skyndsamt och såvitt nu kan bedömas kommer klarhet om resultaten beträffande många frågor att vinnas relativt snart. Enligt min uppfattning bör förslag till lagändringar på grundval av Upphovsrättsutredningens arbete inte utan särskilda skäl läggas fram nu beträffande frågor som är föremål för behandling inom EG och som kan förväntas bli slutbehandlade inom kort. Om sådana förslag skulle läggas fram nu och antas, finns nämligen en beaktansvärd risk för att

de nya reglerna inom kort skulle behöva underkastas grundläggande förändringar till följd av resultatet av EG:s arbete samt EES-avtalet. Jag anser rent generellt att det är av vikt att undvika täta lagändringar, och detta är särskilt betydelsefullt på ett område som det nu aktuella vilket - som jag tidigare anfört - allmänheten och näringslivet i stor utsträckning kommer i kontakt med.

Det anförda föranleder att jag inte i detta sammanhang är beredd att ta ställning till utredningens förslag om *avgifter på oinspelade ljud- och videoband* samt om *rätt för konstnären till ersättning vid yrkesmässig vidareförsäljning av konstverk*, s.k. *droit de suite*. När det gäller reglerna om *reprografi* anser jag, av skäl som framgår nedan, att utredningens förslag inte bör leda till lagstiftning.

Beträffande *droit de suite* kan nämnas att sådan rätt finns i Danmark och på Island samt att det i Norge finns en offentligrättslig avgift på vissa försäljningar av konstverk. Huruvida EG-kommissionen - sedan den nämnda studien färdigställts - kommer att ta ett initiativ på detta område står som framgått inte klart. Skulle kommissionen inte komma att ta något initiativ av detta slag får frågan om en svensk lagstiftning om *droit de suite* tas upp på nytt.

Beträffande avgifter på oinspelade band och liknande ljud- och bildbärare vill jag tillägga följande. Det är oomtvistligt att rättighetshavarna på det upphovsrättsliga området förlorar inkomster på grund av den privatkopiering som är tillåten enligt 11 § upphovsrättslagen. Modern teknik har medfört att kopieringen kan ske snabbt och enkelt samt ge kopior av mycket god kvalitet. Den digitala teknikens genombrott förbättrar förutsättningarna för privatkopieringen ytterligare. Den utrustning som är nödvändig för privatkopiering finns numera till hands för många. Mot bakgrund härav, och eftersom rättighetshavarna svårigen kan få skäligen kompensation för privatkopieringen på annat sätt, ställer jag mig principiellt positiv till införandet av upphovsrättsliga avgifter på oinspelade band och liknande ljud- och bildbärare.

I flera andra länder, däribland Danmark, Finland och Island, har bestämmelser om sådana avgifter redan införts. Regelmässigt innebär bestämmelserna att avgiften skall erläggas av den som antingen tillverkar band i det aktuella landet eller importerar band till landet. För de länder inom EG som har infört bestämmelser om bandavgifter har nu uppstått vissa problem när det gäller möjligheterna att ordna en effektiv uppbörd av avgifterna. Skälet härtill är tillskapandet av den inre marknaden med fria varurörelser i kombination med det faktum att vissa länder, t.ex. Storbritannien och Irland, helt saknar bestämmelser om bandavgifter (samt att avgiftsnivån är mycket olika i de länder som har bestämmelser om sådana avgifter). Att EG-kommissionen aviserat ett direktivförslag om bl.a. bandavgifter skall ses i belysning av - jämte annat - detta. Enligt kommissionen kan, av

det skäl som nyss nämndes, funktionen av de nationella bandavgiftsordningarna komma att skadas, vilket motiverar att en gemensam ordning för hela EG införs. Denna ordning torde komma att innebära bl.a. att avgiften tas ut av den som antingen tillverkar band inom EG eller importerar band till EG, att de band, för vilka avgift har betalats, förses med ett särskilt märke och att detaljister, som säljer band utan märken, blir solidariskt betalningsansvariga för avgiften. Det får förutsättas att EFTA-staterna inom ramen för EES-avtalet kommer att knytas an till systemet på lämpligt sätt.

För svenskt vidkommande är det, sedan EES-avtalet har trätt i kraft, möjligt att en effektiv uppbörd av bandavgifter endast kan ske med en ordning, liknande den som EG-kommissionen aviserat, gällande för hela EES-området. Enligt min uppfattning måste det vara en grundläggande förutsättning för införandet av bandavgifter att uppbörden blir effektiv. Om den inte blir det, utan det finns förutsättningar för att en avgiftsfri ("grå") marknad för band skall uppstå, kan seriösa - avgiftsbetalande - aktörer drabbas av en konkurrensnackdel i förhållande till dem som är beredda att utnyttja att uppbörden kan kringgå. En sådan effekt kan inte tolereras.

Jag avser att uppmärksamt följa utvecklingen när det gäller dels vilka nationella lösningar som väljs för att åstadkomma en effektiv uppbörd i de stater inom EES-området vilka redan har bestämmelser om bandavgifter, dels hur dessa lösningar kommer att fungera i praktiken. Om det visar sig att det är möjligt att åstadkomma en effektiv uppbörd redan inom ramen för en nationell bandavgiftsordning kan det för svenskt vidkommande finnas skäl att införa en sådan ordning, även om det slutliga resultatet av EG:s arbete på området vid den tidpunkten ännu inte står klart.

Beträffande *skyddstiderna för upphovsrätten, fotografirätten och de närstående rättigheterna* har Upphovsrätsutredningen lagt förslag om att alla fotografier skall skyddas under en tid motsvarande den som gäller för upphovsrättsliga verk, dvs. till 50 år efter fotografens dödsår. Denna skyddstid gäller redan för fotografier som har konstnärligt eller vetenskapligt värde medan skyddstiden för övriga fotografier nu är 25 år från framställningsåret. Utredningen har också föreslagit att fotografilagen skall upphävas och att fotografierna skall få skydd inom ramen för upphovsrätten. Den tveklöst viktigaste konsekvensen av detta förslag är just den förlängda skyddstiden.

I det kommande EG-direktivet om skyddstider blir av allt att döma fastslaget exakt vilken skyddstid som - också övergångsvis - skall gälla för bl.a. fotografier. Arbetet med direktivet syftar alltså till total harmonisering och inte till att lägga fast vissa minimitider. Mot den bakgrunden vore det enligt min uppfattning mindre lämpligt att nu lägga fram förslag om ändrad skyddstid för fotografier. Mycket talar nämligen för att reglerna då inom kort skulle få ändras igen. Vid de

nordiska departementsöverläggningarna har det också rått enighet om att *integreringen av fotografirätten i upphovsrättslagen* inte bör genomföras förrän klarhet har vunnits när det gäller innehållet i direktivet om skyddstider. För egen del är jag positiv till en sådan integrering och avser att snarast återkomma till den. I varje fall kommer frågan upp i samband med implementeringen i svensk rätt av nämnda direktiv.

Med hänsyn till det nu anförda behandlar jag i propositionen regleringen i fotografilagen endast i den mån detta är nödvändigt med hänsyn till vad jag föreslår i fråga om upphovsrättslagen. Jag vill emellertid inte utesluta att det blir möjligt för mig att återkomma med förslag om den nämnda integreringen på ett så tidigt stadium att den kan genomföras samtidigt med att de regler jag föreslår här träder i kraft.

I nära samband med förslaget angående integreringen av fotografi-rätten i upphovsrättslagen står ett annat förslag av utredningen, nämligen *förslaget att bestämmelsen i 22 § andra stycket upphovsrättslagen om rätt för vissa radio- och TV-företag att sända verk skall utvidgas till att avse inte bara litterära och musikaliska verk utan också konstverk*. På grund av det sätt på vilket utredningen lagtekniskt löst integrationsfrågan skulle en sådan utvidgning innebära att också fotografier skulle omfattas av den aktuella regeln. Utvidgningen skulle därmed komma att ersätta en bestämmelse i fotografilagen (9 § första stycket) vilken motsvarar bestämmelsen i 22 § andra stycket upphovsrättslagen. Det är uppenbart att utredningens förslag om en utvidgning av sistnämnda bestämmelse främst har betydelse såvitt avser fotografier. Jag är därför inte beredd att nu ta upp frågan huruvida utvidgningen skall genomföras utan denna får övervägas i samband med att integrationsfrågan behandlas.

2.2 Framställning av exemplar för enskilt bruk

Mitt förslag: Utomstående skall inte få anlitas vid kopiering för enskilt bruk av musikaliska verk och filmverk (12 § tredje stycket upphovsrättslagen, lagförslag 1).

Utredningens förslag: Överensstämmer med mitt. Utredningen har emellertid också föreslagit dels ett undantag från nyssnämnda regel, dels vissa andra inskränkningar i rätten till kopiering för enskilt bruk. Undantaget består i att utomstående alltid skall få anlitas för att framställa exemplar av i radio eller TV utsända utfrågningar eller uttalanden i dagsfrågor. De andra inskränkningarna i rätten till kopiering för enskilt bruk avser följande. Det skall inte vara tillåtet

att göra en kopia till en kollega på arbetsplatsen; kopiering skall få ske endast för framställarens eget behov och till hans närmaste familje- och vänkrets. Det skall inte vara tillåtet att kopiera exemplar av filmverk avsett endast för offentlig visning och inte heller att framställa exemplar av konstverk genom en metod som gör att exemplaret kan uppfattas som ett original (SOU 1983:65 s. 95-109 och SOU 1988:31 s. 57-78).

Remissinstanserna: Av dem som yttrat sig angående den föreslagna huvudregeln om rätten att anlita utomstående har de flesta tillstyrkt förslaget. Beträffande undantagsregeln har några remissinstanser ställt sig positiva medan andra anför att den är alltför inskränkt och kan orsaka gränsdragningsproblem. När det gäller förslaget att kopiering endast skall få ske för eget behov och till den närmaste familje- och vänkretsen har vissa remissinstanser biträtt förslaget. Andra åter har anför att förslaget är verklighetsfrämmande, att det leder till praktiskt sett ohanterliga situationer, att efterlevnaden är omöjlig att kontrollera och att det är olämpligt att införa - och straffsanktionera - regler som kan förväntas inte bli efterföljda. Förslaget om exemplar av filmverk avsett endast för offentlig visning och om exemplar av konstverk har godtagits av det fåtal remissinstanser som yttrat sig om det.

Skälen för mitt förslag: Enligt 11 § första stycket upphovsrättslagen får enstaka exemplar av offentliggjorda verk framställas för enskilt bruk. Enligt andra stycket i samma paragraf medför detta emellertid inte rätt att för eget bruk låta någon annan framställa bruksföremål eller skulpturer eller genom konstnärligt förfarande efterbilda andra konstverk. Det finns därutöver vissa ytterligare inskränkningar i rätten att kopiera för enskilt bruk.

Med stöd av nämnda bestämmelser - och alltså utan att vare sig träffa avtal med rättighetshavarna eller betala ersättning till dem - får var och en kopiera offentliggjorda verk för enskilt bruk. Med enskilt bruk avses inte bara bruk inom den närmaste familje- och vänkretsen utan också t.ex. kollegors bruk på arbetsplatsen (se bet. 1960:1LU41 s. 52). Endast enstaka kopior får göras med stöd av bestämmelserna.

I princip är det tillåtet för var och en att först låta någon annan, t.ex. en näringsidkare, utföra kopieringen och därefter själv använda kopian för enskilt ändamål. Som anförts ovan finns en regel i 11 § andra stycket upphovsrättslagen som begränsar rätten att anlita annan för kopiering. Och av rättspraxis framgår att den som vill ha kopieringen utförd i vissa fall måste tillhandahålla den andre förlagan för kopieringen för att kopieringen skall vara tillåten enligt reglerna om kopiering för enskilt bruk (se NJA 1984 s. 304).

Den tekniska utvecklingen har medfört att kopiering numera kan ske snabbt och enkelt samt att de kopior som framställs håller en mycket hög kvalitet. Nödvändig utrustning för kopiering (videobandspelare, ljudbandspelare, fotokopieringsapparater etc.) är tillgänglig för de

flesta. Dessa omständigheter har medfört att rätten till kopiering för enskilt bruk utnyttjas i mycket stor omfattning. Som jag redan nämnt är utgångspunkten för den upphovsrättsliga lagstiftningen att upphovsmännen skall förbehållas rätt att - bortsett från vissa inskränkningar - ekonomiskt tillgodogöra sig alla sådana utnyttjanden av verken som har praktisk betydelse. Mot den bakgrunden bör - som utredningen funnit - övervägas om rätten till kopiering för enskilt bruk skall inskränkas.

Utredningens analys har givit vid handen att rätten till kopiering för enskilt bruk bör begränsas på olika sätt. Jag tar nu upp utredningens förslag i detta hänseende.

För det första har utredningen föreslagit att kopiering endast skall vara tillåten om den sker *för framställarens eget behov eller åt hans närmaste familje- och vänkrets*. Förslaget innebär att betydelsen av begreppet enskilt bruk snävas in; skillnaden i förhållande till gällande rätt torde främst vara att förslaget utesluter framställning av enstaka kopior åt kollegor på arbetsplatsen, t.ex. av en tidningsartikel eller ur ett facklitterärt verk.

Vissa remissinstanser har tillstyrkt förslaget medan andra har avstyrkt detta och anført att förslaget är verklighetsfrämmande, att det leder till praktiskt sett ohanterliga situationer, att efterlevnaden är omöjlig att kontrollera och att det är olämpligt att införa - och straffsanktionera - regler som kan förväntas inte bli efterföljda. Jag delar dessa senare åsikter om förslaget. Jag anser, med beaktande av de skäl mot en snävare innebörd av begreppet enskilt bruk som framförts under remissbehandlingen, att begreppet har ett lämpligt betydelseomfång enligt gällande rätt och att utredningens förslag på denna punkt alltså inte bör genomföras.

Jag vill tillägga att det under det nordiska samrådet har rått enighet om hur innebörden av begreppet bör avgränsas. Den betydelse som därvid givits åt det synes överensstämma med gällande svensk rätt.

Utredningen har vidare föreslagit att *utomstående* - dvs. personer utanför den närmaste familje- och vänkretsen - *inte skall få anlitas vid kopiering för enskilt bruk av musikaliska verk och filmverk*.

Exemplar av musikaliska verk finns i form av såväl ljudinspelningar som noter. Exemplar av filmverk finns i form av bildinspelningar med eller utan ljud; i detta sammanhang är särskilt videogrammen aktuella. Beträffande nämnda typer av verk gäller att rättighetshavarna drabbas hårt av de konsekvenser som en omfattande privat kopiering har. Utredningens förslag syftar till att i någon mån begränsa denna kopiering. Utomlands förekommer det att näringsidkare driver verksamhet med inriktning på att verkställa kopiering av ljud- och bildupptagningar åt enskilda. Utredningens förslag innebär att sådan verksamhet inte kan etableras i Sverige.

Av de remissinstanser som yttrat sig om utredningens förslag har de

flesta tillstyrkt förslaget. Även jag anser att det bör genomföras. För säkerhets skull vill jag påpeka att förslaget inte tar sikte på att förbjuda att enskilda personer kopierar åt varandra inom ramen för privatlivet. Också under det nordiska samrådet har det rått enighet om att en regel med detta innehåll bör införas.

Utredningen har ytterligare föreslagit att det skall införas ett undantag från den nyss behandlade regeln av innebörd att *utomstående alltid skall få anlitas för att framställa exemplar av i radio eller TV utsända utfrågningar eller uttalanden i dagsfrågor*. För kopiering med stöd av undantagsregeln skall det enligt utredningen inte krävas att den som vill ha kopieringen utförd tillhandahåller förlaga för kopieringen. Undantagsregeln får därigenom betydelse också beträffande andra verk än musikaliska verk och filmverk. Undantagsregeln syftar till att underlätta för allmänheten att få del av utfrågningar m.m. i allmänna, dagsaktuella angelägenheter. Med stöd av regeln skall radio- och TV-företag, andra näringsidkare m.fl. kunna tillhandahålla upptagningar av utfrågningar eller uttalanden vilka sänts i radio eller TV.

Förslaget har fått ett blandat mottagande av remissinstanserna. Några instanser har ställt sig bakom förslaget medan andra har anfört att den föreslagna regeln är alltför inskränkt och kan orsaka gränsdragningsproblem. Hovrätten för Västra Sverige har ifrågasatt att bestämmelsen behövs och anfört att det behov utredningen velat tillgodose med den till stor del redan är täckt av regeln i 24 § andra stycket upphovsrättslagen. Sistnämnda regel innehåller bl.a. att vad som anförs vid offentlig överläggning om allmänna angelägenheter fritt får återges (dvs. bl.a. kopieras).

Enligt min mening är det av väsentlig betydelse att det inte möter upphovsrättsliga hinder för allmänheten att ta del av vad som sägs om allmänna frågor i den offentliga debatten. Jag är enig med Hovrätten för Västra Sverige om att redan gällande regler till stor del tillgodose det behov av inskränkningar i upphovsrätten som föreligger i detta avseende. Inte heller bör upphovsrätten hindra att det som sägs i den offentliga debatten sprids genom t.ex. intern information för anställda i företag, organisationer och myndigheter. Också på detta område utgör gällande bestämmelser en i huvudsak tillfredsställande reglering. Jag anser emellertid att tillämpningsområdet för den förut berörda regeln i 24 § andra stycket upphovsrättslagen bör utvidgas något. Detta får betydelse inte endast vid kopiering för enskilt bruk utan även vid annan användning av det som sägs i den offentliga debatten, bl.a. vid sådan intern informationsspridning inom företag etc. som nyss nämndes. Jag återkommer till frågan om en dylik utvidgning i avsnitt 2.3 nedan.

Utredningen har slutligen föreslagit att *det inte skall vara tillåtet att kopiera exemplar av filmverk avsett endast för offentlig visning och*

inte heller att framställa exemplar av konstverk genom en metod som gör att exemplaret kan uppfattas som ett original. Prop. 1992/93:214

Enligt 11 § andra stycket upphovsrättslagen gäller reglerna om kopiering för enskilt bruk inte beträffande byggnadsverk och datorprogram. Utredningens förslag innebär att två ytterligare undantag från reglerna införs.

Vad först gäller exemplar av filmverk avsett endast för offentlig visning avses i huvudsak sådana exemplar som används av biograferna. Enligt utredningen skall det föreslagna förbudet mot att använda sådana exemplar som förlaga vid privat kopiering hindra t.ex. att personal vid filmföretag gör privata kopior av filmer.

Jag anser att det finns en rad skäl som talar emot att utredningens förslag angående dessa exemplar genomförs. För det första vill jag hänvisa till vad jag tidigare (avsnitt 2.1) anfört om att restriktivitet bör iakttas när det gäller att föra in regler om särfall. Det ter sig rimligt att kräva av filmföretag och andra som till följd av avtal med rättighetshavarna har dessa exemplar i sin besittning att det träffas avtal och skapas rutiner vilka omöjliggör att exemplaren används t.ex. som förlaga vid kopiering för enskilt bruk. För det andra kan argument av liknande slag som de vilka anförts mot förslaget om att kopiering skall få ske endast för bruk inom den närmaste familje- och vänskretsen åberopas även i detta sammanhang. Efterlevnaden är svår att kontrollera och det är olämpligt att införa - och straffsanktionera - regler vars efterlevnad inte kan upprätthållas. För det tredje har enighet rått under det nordiska samrådet om att någon särregel angående dessa exemplar inte skall föreslås.

Jag anser alltså att förslaget avseende exemplar av filmverk avsett endast för offentlig visning inte bör genomföras.

När det gäller förslaget om att det inte skall vara tillåtet att framställa exemplar av konstverk genom en metod som gör att exemplaret kan uppfattas som ett original, vill jag anföra följande.

Som motiv för förslaget har utredningen angett att reglerna om kopiering för enskilt bruk inte bör ge stöd för framställning av kopior av verk i de fall det finns ett starkt intresse av att det enda existerande exemplaret av verket förblir unikt eller av att antalet exemplar av verket eljest kan kontrolleras. Enligt utredningen kan i dessa fall även kopiering enbart för enskilt bruk vara skadlig, eftersom det alltid finns en risk för att kopian kommer ut på marknaden senare.

För egen del är jag inte beredd att biträda utredningens uppfattning. Jag vill därvid åter hänvisa till vad jag anfört dels om att restriktivitet bör iakttas när det gäller att föra in regler om särfall, dels om att det är olämpligt att införa regler vars efterlevnad inte kan upprätthållas. Härtill kommer att en kopia framställd för enskilt bruk - enligt uttrycklig bestämmelse i 11 § första stycket upphovsrättslagen - inte får användas för annat ändamål. Redan enligt gällande regler är det

alltså förbjudet att föra ut en sådan kopia på marknaden.

Prop. 1992/93:214

Med hänvisning till det nu anförda anser jag att utredningens förslag på denna punkt inte bör genomföras. Jag vill dock tillägga att en regel med det innehåll utredningen föreslagit redan finns i Danmark. Av vad som anförts under det nordiska samrådet framgår att slutlig ställning inte tagits i Finland, Island och Norge vad gäller frågan om en sådan regel bör införas.

I skrifter till Justitiedepartementet den 30 november 1992 respektive den 8 december 1992 har Svenska Bokförläggareföreningen och Tidningarnas Arbetsgivareförening föreslagit bl.a. att bestämmelsen om kopiering för enskilt bruk inte skall ge rätt till *elektronisk kopiering*. Jag anser inte att det finns tillräckliga skäl att inskränka bestämmelsens tillämpningsområde på detta sätt.

2.3 Framställning av exemplar inom företag, organisationer och myndigheter

Mitt förslag: En bestämmelse införs enligt vilken det är tillåtet att återge vad som sägs vid offentliga utfrågningar om allmänna angelägenheter. Yttrandena skall dock inte med stöd av bestämmelsen få återges i radio eller TV (26 § upphovsrättslagen, lagförslag 1).

Utredningens förslag: En avtalslicensbestämmelse införs när det gäller rätten för företag, organisationer, myndigheter m.fl. att för intern information om dagsaktuella frågor kopiera radio- och TV-program som sänds över det markbundna nätet. En avtalslicensbestämmelse införs också när det gäller rätten för dessa parter att för intern information fotokopiera artiklar i tidningar och tidskrifter (SOU 1988:31 s. 107-110 respektive s. 87-93).

Remissinstanserna: Av det fåtal instanser som yttrat sig om förslaget angående radio- och TV-program har de flesta biträtt utredningens uppfattning. Beträffande förslaget angående artiklar i tidningar och tidskrifter är remissutfallet splittrat. Vissa remissinstanser har tillstyrkt förslaget medan andra har anfört att förslaget ger rättighetshavarorganisationerna en monopolställning. En remissinstans har hävdats att en bestämmelse om tvångslicens i stället bör införas. En annan instans har anfört att avgifter på kopieringsmaskiner är att föredra.

Skälen för mitt förslag: Som jag nämnt i föregående avsnitt ger 24 § andra stycket upphovsrättslagen rätt åt var och en att återge bl.a. vad som anføres vid offentlig överläggning om allmänna angelägenheter. Med detta uttryck avses offentliga debatter om politiska

eller andra frågor som berör alla oavsett yrken och specialintressen. Föredrag omfattas normalt inte. Inledningsanförande vid en debatt faller emellertid under uttrycket (se SOU 1956:25 s. 259) liksom debatter som sänds i radio och TV (se bet. 1960:1LU41 s. 71).

För att bestämmelsen skall bli aktuell för tillämpning fordras att något av det som har yttras under debatten har upphovsrättsligt skydd. I den mån sådant skydd saknas får naturligtvis yttrandena återges utan inskränkning. För att skydd skall föreligga krävs att yttrandena har s.k. verkshöjd. Kravet på verkshöjd innebär att yttrandena måste uppvisa ett mått av självständighet och originalitet (se prop. 1960:17 s. 49). Även om det ofta anförs att kravet på verkshöjd inte är strängt (se t.ex. Olsson, Copyright, 4 uppl. 1990 s. 23) torde stora delar av vad som yttras i debatter om allmänna angelägenheter vara oskyddat.

Utredningen har anfört att det är oklart huruvida utfrågningar om allmänna angelägenheter (intervjuer etc.) omfattas av bestämmelsen om debatter men att åtskilligt tyder på att så inte är fallet.

För egen del gör jag bedömningen att de flesta utfrågningar inte torde omfattas av bestämmelsen. Jag vill emellertid framhålla att gränsen mellan vad som normalt förstås med uttrycken debatt och utfrågning är flytande.

Rättighetshavare när det gäller återgivning av sådana utfrågningar som det här är fråga om är i första hand de personer som intervjuas. Det har i förarbetena till upphovsrättslagen anförts att intervjuarens frågor vid en intervju i radio knappast kan utgöra ett litterärt verk (SOU 1956:25 s. 71).

Som utredningen uttalat var de olika typer av utfrågningar om allmänna angelägenheter, som idag förekommer frekvent i radio och TV, inte vanliga när upphovsrättslagen tillkom. Det bör därför övervägas om inte skälen för att tillåta att debatter återges har relevans också såvitt avser utfrågningar. Utredningen har för sin del ansett att det i varje fall skulle leda för långt att utvidga rätten att återge debatter till att avse också såväl utfrågningar som uttalanden om allmänna angelägenheter.

Utredningen har konstaterat att intresset av att var och en i efterhand kan ta del av samhällsprogram, nyhetsprogram och andra program som har betydelse för den allmänna debatten till största delen redan finns tillgodosett genom reglerna om kopiering för enskilt bruk och om återgivning av debatter. Enligt utredningen önskar emellertid bl.a. företag, organisationer och myndigheter spela in och framföra avsedda program i en vidare utsträckning än vad gällande regler medger. Utredningen har därför föreslagit att en avtalslicensbestämmelse införs när det gäller rätten för företag, organisationer, myndigheter m.fl. att för intern information om dagsaktuella frågor kopiera radio- och TV-program som sänds över det markbundna

nätet. Av det fåtal remissinstanser som yttrat sig om förslaget har de flesta tillstyrkt detta. Prop. 1992/93:214

Jag delar utredningens bedömning att gällande regler är för restriktiva när det gäller möjligheterna för var och en att i efterhand ta del av vad som yttras i radio och TV om allmänna frågor. Utredningen har velat tillgodose det behov av vidgade möjligheter till kopiering och framförande som föreligger genom dels nyssnämnda avtalslicensbestämmelse för bl.a. företag, organisationer och myndigheter, dels (se avsnitt 2.2) en regel om utomstående kopiering för annans enskilda bruk. Jag anser emellertid att det behov utredningen har velat tillgodose i erforderlig utsträckning kan täckas genom en regel om att offentliga utfrågningar om allmänna frågor får återges. I den mån det som yttras vid utfrågningar över huvud taget är upphovsrättsligt skyddat talar enligt min mening starka skäl för att berörda rättighetshavares rättigheter bör få stå tillbaka för det uttalade allmänintresset av att yttrandena får återges. Jag förordar därför att det i upphovsrättslagen införs en regel av innebörd att var och en får återge vad som anförs vid offentliga utfrågningar om allmänna angelägenheter. Ett undantag från denna regel bör dock göras. De aktuella utfrågningarna bör inte få återges i radio eller TV med stöd av regeln. I annat fall skulle nämligen ett radio- eller TV-företag fritt kunna sända en intervju som producerats av ett annat sådant företag. Detta skulle gå utöver syftet med regeln.

Det kan ifrågasättas om inte också sådana offentliga uttalanden om allmänna frågor som görs utan att en debatt eller en intervju äger rum borde få återges. Här delar jag emellertid utredningens bedömning att en sådan utvidgning skulle föra för långt. En dylik regel skulle ge t.ex. tidningar rätt att (ordagrant) återge såväl radio- och TV-journalisternas analyser och kommentarer avseende allmänna frågor som många föredrag etc. som sänds i radio och TV. Detta skulle träda rättighetshavarnas rätt för när. Eftersom rättighetshavarna i dessa fall främst torde utgöras av anställda vid (och uppdragstagare hos) radio- och TV-företagen bör - i den mån intresse av det finns hos företag, organisationer eller myndigheter - avtal kunna träffas vilka t.ex. möjliggör för radio- och TV-företagen att lämna ut upptagningar av uttalandena. Någon inskränkning i ensamrätten synes alltså i själva verket inte erforderlig för att åtminstone de flesta offentliga uttalanden skall kunna användas inom företag etc.

Vad jag nu har sagt betyder att jag inte anser det befogat att - vid sidan av övriga inskränkningsbestämmelser i upphovsrättslagen - föra in den avtalslicensbestämmelse som utredningen föreslagit. Det finns ett ytterligare - och fristående - skäl för denna ståndpunkt.

Utredningen har anfört att politiker, debattörer och andra som uttalar sig i radio och TV normalt inte är anslutna till någon rättig-

hettshavarorganisation på det upphovsrättsliga området. Enligt utredningen bör denna omständighet inte utgöra hinder mot att en avtalslicensbestämmelse införs, eftersom - beroende på verkens *utformning och innehåll* - dessa personer bör kunna hänföras till någon av de organisationer som finns på det litterära området. Dessa organisationer skulle alltså i praktiken få representera vissa personkategorier - svenska och utländska politiker och debattörer - trots att de aktuella personerna normalt inte är medlemmar i organisationerna och heller inte annars gett organisationerna fullmakt att företräda dem. Enligt min uppfattning är detta inte en acceptabel lösning. En grundläggande förutsättning för att avtalslicensmodellen över huvud taget skall komma ifråga för användning bör enligt min mening vara att flertalet svenska upphovsmän av berörd kategori representeras av de upphovsrättsliga organisationerna. Om tvärtom flertalet av dessa upphovsmän står utanför organisationerna, framstår det som omotiverat att avtal med organisationerna ger rätt att använda de aktuella verken.

Jag vill tillägga att det under det nordiska samrådet har rätt enighet om att det framförda förslaget om en avtalslicensbestämmelse på detta område inte bör genomföras.

Jag övergår härfter till att behandla utredningens förslag avseende *fotokopiering av artiklar i tidningar och tidskrifter* för intern information inom bl.a. företag, organisationer och myndigheter.

Utredningen har om detta anfört följande. Det förekommer en omfattande fotokopiering av skyddade verk inom bl.a. företag, organisationer och myndigheter. Denna kopiering faller delvis utanför området för kopiering för enskilt bruk och saknar därför delvis stöd i lag. Det finns en spridd uppfattning att företag, organisationer och myndigheter har ett legitimt intresse av en tämligen omfattande kopieringsrätt för att tillgodose behovet av intern information till anställda och andra med särskild anknytning till verksamheten (t.ex. medlemmar i en organisation eller ledamöter i organisationens styrelse). För att i detta avseende underlätta rättighetsklareringen bör det införas en avtalslicensbestämmelse när det gäller kopiering av artiklar i tidningar och tidskrifter.

Utredningens förslag i denna del har fått ett blandat mottagande. Vissa remissinstanser har tillstyrkt förslaget, andra har anfört att det ger rättighetshavarorganisationerna en monopolställning. En remissinstans har hävdat att en bestämmelse om tvångslicens i stället bör införas medan en annan instans har anfört att avgifter på kopieringsmaskiner är att föredra.

För egen del gör jag följande överväganden.

På tidnings- och tidskriftsområdet finns en förening, Föreningen Presskopia, vilken upplåter rätt för bl.a. företag, organisationer och

myndigheter att fotokopiera artiklar för intern information. Föreningen är ett organ för samarbete mellan rättighetshavarorganisationerna på området och förvaltar alltså de organiserade rättighetshavarnas rättigheter såvitt gäller den aktuella kopieringen. Föreningen upplåter kopieringsrätt avseende ca 400 svenska tidningar och tidskrifter och täcker därigenom nästan hela det svenska pressområdet. I de avtal föreningen träffar med användarna finns en bestämmelse av innebörd att föreningen - upp till ett visst belopp - svarar för ersättning till rättighetshavare vars rätt inte omfattas av avtalet men ändå är knuten till prestation intagen i de tidningar och tidskrifter vilka föreningen upplåter rätt till kopiering ur. De rättighetshavare som därvid avses är naturligtvis de som står utanför organisationerna.

Utredningens förslag om en avtalslicensbestämmelse syftar till att ge Föreningen Presskopia laglig möjlighet att upplåta kopieringsrätt också såvitt avser de rättigheter som tillkommer alla rättighetshavare som står utanför organisationerna på pressområdet. Bestämmelsen skulle ge föreningen möjlighet att upplåta sådan rätt beträffande alla svenska och utländska tidningar och tidskrifter. (Jag bortser då ifrån att vissa utanförstående rättighetshavare kanske skulle använda den rätt till veto som utredningen velat ge dem.)

Utredningen föreslår alltså att det genom lagstiftning åstadkoms att företag, organisationer och myndigheter enkelt kan förvärva en kopieringsrätt av avsevärd omfattning. Rätten blir genom den föreslagna lagregeln betydligt vidare än den är idag när Föreningen Presskopia endast kan upplåta rätt i den utsträckning som följer av till föreningen utställda fullmakter.

Det kan antas att en vid kopieringsrätt skulle påverka marknaden för tidningar och tidskrifter. Det kan nämligen förutses att företag, organisationer och myndigheter i viss utsträckning skulle skaffa sig kopieringsrätt och framställa behövligt antal exemplar av relevanta artiklar i stället för att förvärva erforderligt antal exemplar av tidningarna och tidskrifterna på vanligt sätt (t.ex. genom prenumeration). Om den ersättning som utges för kopieringsrätten distribueras så att berörda rättighetshavare får kompensation för uteblivna prenumerationer etc., synes det likgiltigt från upphovsrättslig synpunkt att kopieringsrätten påverkar marknaden för tidningar och tidskrifter. Emellertid är det, åtminstone för närvarande, inte praktiskt möjligt att fördela av varje användare erlagd ersättning i enlighet med utredning om vilka verk användaren faktiskt kopierar. Genom stickprov och liknande kan visserligen någon ledning för fördelningen erhållas, men i de flesta fall ställer det sig alltför kostsamt att åstadkomma ett underlag som ger grund för en rättvis distribution. På området för fotokopiering för undervisningsändamål har dessa svårig-

heter lett till att ersättningen i princip inte fördelas individuellt efter faktisk kopiering utan kollektivt som stipendier m.m.

Av det anförda följer att det finns en beaktansvärd risk för att en stor del av ersättningen för den utvidgade kopieringsrätten avseende tidningar och tidskrifter i praktiken inte skulle komma att tillfalla de rättighetshavare vars rättigheter rent faktiskt berörs av kopieringen. Jag är redan på den grunden mycket tveksam till utredningens förslag. Det finns enligt min mening inte så starka skäl att vidga möjligheterna till kopiering av utländska tidningar och tidskrifter inom bl.a. företag, organisationer och myndigheter att förslaget ändå bör genomföras.

Det skulle kunna övervägas att i stället låta den föreslagna lagregeln avse kopiering ur endast svenska tidningar och tidskrifter. Beträffande dessa representerar som framgått Föreningen Presskopia nästan alla rättighetshavare enligt utställda fullmakter. Lagregeln skulle då i praktiken ge föreningen rätt att upplåta kopieringsrätt också avseende de övriga rättighetshavare vars rätt är knuten till prestation intagen i svensk press, dvs. främst oorganiserade svenska rättighetshavare.

Jag anser emellertid att en sådan regel inte är nödvändig. Av den som kopierar ur en tidning eller tidskrift efter avtal med föreningen torde inte kunna krävas att han kontrollerar att han inte kopierar en prestation som en oorganiserad rättighetshavare har rätt till. Genom att träffa avtal med föreningen måste användaren, med hänsyn till att föreningen representerar nästan alla rättigheter, anses ha gjort vad som ankommer på honom när det gäller att försäkra sig om att kopieringen ur de aktuella tidningarna och tidskrifterna sker lagligt. Om användaren kopierar en oorganiserad rättighetshavares prestation ur en tidning eller tidskrift som täcks av avtalet och därvid saknar vetskap om att just den prestationen inte omfattas av avtalet, torde det alltså vara uteslutet med straffrättsligt ansvar och skadeståndsansvar. Beträffande skyldigheten att ersätta den oorganiserade rättighetshavaren för nyttjandet gäller som framgått att föreningen i avtalet med användaren tar på sig att - upp till ett visst belopp - lämna sådan ersättning.

Mot bakgrund av det anförda och med beaktande av även den restriktivitet som - enligt vad jag tidigare (avsnitt 2.1) har anfört - bör råda när det gäller att införa såväl begränsningar i upphovsrätten som nya särregler anser jag att utredningens förslag på denna punkt inte bör läggas till grund för lagstiftning.

I det avseende som nu är aktuellt har det intagits olika ståndpunkter i övriga nordiska länder. I Finland och på Island gäller redan avtalslicensbestämmelser som täcker fotokopiering för i princip vilket ändamål som helst av vad slag av utgivna verk det vara må. I Danmark torde komma att föreslås en avtalslicensbestämmelse som - liksom den vilken föreslagits av den svenska utredningen - avser

fotokopiering för internt bruk hos bl.a. företag, organisationer och myndigheter. Bestämmelsen torde komma att avse kopiering av dels fackmässiga artiklar i tidningar, tidskrifter och samlingsverk, dels korta avsnitt av andra verk av fackmässig karaktär. Det kan förväntas att det även i Norge kommer att föreslås en avtalslicensbestämmelse som avser fotokopiering för internt bruk hos bl.a. företag.

Som jag anförde tidigare (avsnitt 2.1) har EG-kommissionen aviserat att den avser att utföra en studie av reglerna om reprografisk framställning av skyddade verk och att studien skall ligga till grund för ett initiativ på området. Det är inte klart huruvida arbetet inom EG kommer att gälla kopiering ur tidningar och tidskrifter för internt bruk inom bl.a. företag.

2.4 Framställning av exemplar inom undervisningsverksamhet

Mitt förslag: En avtalslicensbestämmelse införs när det gäller kopiering för undervisningsändamål av radio- och TV-program. Lagen om medling i vissa upphovsrättstvister skall vara tillämplig beträffande denna bestämmelse. Det skall vidare vara tillåtet för lärare och elever att för undervisningsändamål spela in sina egna framföranden av verk (13, 14 och 26 i §§ upphovsrättslagen, lagförslag 1).

Utredningens förslag: Överensstämmer till största delen med mitt. Utredningen har emellertid ansett att den föreslagna avtalslicensbestämmelsen skall avse endast radio- och TV-sändningar som sänds över det markbundna nätet. Utredningen har vidare föreslagit att ljudupptagningar av radio- och TV-sändningar som sänds över det markbundna nätet skall få ske fritt, om sändningarna sker i undervisningssyfte (SOU 1988:31 s. 111-129).

Remissinstanserna: Nästan samtliga som har yttrat sig över utredningens förslag har tillstyrkt dessa.

Skälen för mitt förslag: Enligt 17 § upphovsrättslagen får exemplar av offentliggjort verk framställas genom ljudupptagning för tillfälligt bruk inom undervisningsverksamhet. Grammofonskiva eller liknande, som framställts i förvärvssyfte, får emellertid inte direkt eftergöras.

Rätten enligt 17 § omfattar inte bildupptagningar, dvs. det är inte tillåtet att spela in TV-program med stöd av bestämmelsen. Undervisningsväsendets intresse av att kunna spela in TV-program tillgodoses för närvarande i viss utsträckning genom s.k. friköpsavtal. Med ett friköpsavtal avses ett avtal mellan ett radio- eller TV-företag och en användare vilket ger användaren rätt att spela in vissa program.

Radio- eller TV-företaget har därvid förvärvat rätt från alla berörda rättighetshavare att träffa avtal med användaren om den aktuella kopieringen. Friköpsavtal finns när det gäller de program som produceras av Sveriges Utbildningsradio AB. Avtalen har betydelse även när det gäller radioprogram därigenom att kopiorna får användas under längre tid än den som 17 § upphovsrättslagen tillåter (jfr SOU 1988:31 s. 112 f. med hänvisningar). Undervisningsväsendets intresse av att kunna spela in TV-program som ingår i det allmänna programutbudet hos Sveriges Television AB och andra TV-företag är däremot inte tillgodosett.

Utredningen har påpekat att den information som förmedlas via radio och TV har fått en ökad betydelse i undervisningen. Utredningen har ansett att det finns ett reformbehov när det gäller rätten att kopiera Sveriges Radio AB:s och Sveriges Television AB:s allmänna programutbud i radio och TV. Utredningen har mot bakgrund härav föreslagit att en avtalslicensbestämmelse motsvarande den i 15 a § upphovsrättslagen, vilken ger rätt för lärare och andra att för sin undervisning kopiera utgivna verk genom reprografiskt förfarande, skall införas avseende kopiering av sändningar som sänds över det markbundna nätet. När utredningen år 1988 lade fram sitt förslag, var det endast sändningar från Sveriges Television AB, Sveriges Utbildningsradio AB och nuvarande Sveriges Radio AB som distribuerades över detta nät. Numera används nätet också för sändningar från Nordisk Television AB (TV 4). - Nästan samtliga remissinstanser som har yttrat sig över förslaget har tillstyrkt det.

Jag delar utredningens åsikt att undervisningsväsendets intresse av att kunna spela in TV-program vilka ingår i det allmänna programutbudet skall tillgodoses. Jag anser emellertid att detta intresse bör tillgodoses också när det gäller andra program än dem som sänds över det markbundna nätet. Jag kan inte finna annat än att de skäl som talar för avtalslicensbestämmelsen i 15 a § upphovsrättslagen är tillämpliga också när det gäller kopiering ur världsutbudet av radio- och TV-sändningar. Det kan enligt min mening inte råda någon tvekan om att den som bedriver undervisning i organiserade former (bl.a. staten, landsting och kommuner) enkelt måste kunna skaffa sig rätt att kopiera radio- och TV-sändningar för undervisningsändamål. Å andra sidan bör sådan kopiering av verk förutsätta avtal med de rättighetshavare som företräds av de svenska rättighetshavarorganisationerna, i den mån dessa rättighetshavare är berörda. Jag finner alltså att de principer för användning av avtalslicensmodellen vilka jag tidigare (avsnitt 2.1) redogjort för föranleder att en avtalslicensbestämmelse bör införas på detta område.

Det kan övervägas om vissa typer av verk, t.ex. filmverk som är relativt nyligen offentliggjorda, bör undantas från bestämmelsens

tillämpningsområde. Jag anser emellertid att det inte finns tillräckliga skäl för det. I de förutsatta avtalen kan i stället göras de begränsningar som i det enskilda fallet kan vara påkallade.

Däremot bör radio- och TV-företagens egna rättigheter enligt 48 § upphovsrättslagen (den s.k. signalrätten) inte omfattas av den nya avtalslicensbestämmelsen. Skälet för detta är att det inte finns någon organisation som företräder svenska rättighetshavare (svenska radio- och TV-företag) vilken motsvarar de organisationer som företräder övriga rättighetshavarkategorier. Radio- och TV-företagen är dessutom inte fler än att det är skäligt att kräva att användarna träffar individuella avtal om kopieringen med de företag vars sändningar användarna vill utnyttja. En motsvarande ordning gäller för övrigt beträffande avtalslicensregeln om kabelsändningar i 22 d § upphovsrättslagen.

Som utredningen föreslagit bör för den nya bestämmelsen gälla i princip samma skyddsregler som enligt 15 a § upphovsrättslagen avseende de upphovsmän som inte företräds av de avtalslutande organisationerna. Dessa bör alltså ha rätt att förbjuda att deras verk kopieras och de bör vara likställda med dem som organisationerna företräder när det gäller ersättning som lämnas enligt avtalet och förmåner från organisationerna som väsentligen bekostas genom ersättningen. De bör också - oberoende av det sistnämnda - ha rätt till den ersättning som hänför sig till utnyttjandet av deras verk.

Liksom gäller beträffande avtalslicensregeln i 15 a § upphovsrättslagen bör lagen om medling i vissa upphovsrättstvister vara tillämplig på den nya bestämmelsen. Denna lag bör vara tillämplig också vid tvist om upplåtelse av ett svenskt radio- eller TV-företags egen rätt när det gäller den aktuella kopieringen. Om parterna inte själva förmår att träffa de avtal som krävs för att avtalslicensbestämmelsen skall kunna användas, kan då vem som helst av parterna begära medling.

Det kan ifrågasättas om lagstiftningen som komplement till reglerna om medling bör innehålla bestämmelser av tvångslicenskaraktär, vilka kan tillämpas om medlingen inte resulterar i ett avtal. Utredningen har för sin del utgått ifrån att nödvändiga avtal kommer att träffas och har inte ansett att några tvingande regler är nödvändiga. Också jag anser det rimligt att anta att de aktuella avtalen kan komma till stånd och jag lägger därför inte fram något förslag om tvingande regler. Jag vill emellertid inte utesluta att sådana regler ändå kan visa sig nödvändiga. Utvecklingen på området bör följas noggrant. Det är av största vikt att undervisningsväsendets behov av att använda skyddade verk och prestationer tillgodoses.

Införandet av en sådan avtalslicensbestämmelse som jag nu har förordat aktualiserar frågan om det för den sektor som berörs av

denna bestämmelse finns skäl att behålla bestämmelserna i 17 § upphovsrättslagen om rätt att för tillfälligt bruk framställa exemplar av offentliggjorda verk genom ljudupptagning. Utredningen har ansett att bestämmelserna i 17 § bör behållas såvitt gäller verk som i undervisningssyfte sänds över det markbundna nätet (dvs. - när utredningens förslag presenterades - av Sveriges Television AB, Sveriges Utbildningsradio AB och nuvarande Sveriges Radio AB). Detta förslag tar sikte på att även fortsättningsvis genom lagstiftning underlätta tillkomsten av friköpsavtal beträffande Sveriges Utbildningsradio AB:s sändningar. Utredningen har anfört att om den fria kopieringen genom ljudupptagning skulle avskaffas helt skulle Sveriges Utbildningsradio AB, för att även fortsättningsvis kunna erbjuda friköpsavtal, bli tvunget att för användarnas räkning förvärva rätt att kopiera den musik som används i sändningarna. Från vissa rättighetshavare på musikområdet skulle det inte vara möjligt att förvärva kopieringsrätten. Den fria kopieringen genom ljudupptagning bör därför enligt utredningens mening bestå beträffande Sveriges Utbildningsradio AB:s sändningar.

För egen del vill jag först framhålla att gällande friköpsordning synes fungera väl och att det är angeläget att se till att den kan tillämpas även i fortsättningen. Till skillnad från utredningen gör jag emellertid bedömningen att så kan ske utan att man för de nu berörda sändningarna behåller den reglering av rätten att göra ljudupptagningar som finns i 17 §. De av utredningen åsyftade rättighetshavarna på musikområdet, från vilka kopieringsrätt inte skulle kunna förvärfas, torde vara fonogramproducenterna. Enligt uppgift som jag har inhämtat från dessa producenters organisation, den svenska gruppen av The International Federation of the Phonographic Industry (IFPI), kan det emellertid förväntas att nödvändiga fullmakter kommer att utställas så att organisationen kan delta i de avtal vilka är en förutsättning för friköpsordningen. Mot bakgrund härav finner jag inte skäl att genomföra utredningens förslag på denna punkt.

Under de nordiska departementsöverläggningarna har det rätt enighet om att man, på det sätt som jag nu har föreslagit, bör dels införa en avtalslicensbestämmelse beträffande kopiering av radio- och TV-program i undervisningsverksamhet, dels inte införa en särregel beträffande ljudet i utbildningssändningar.

Det bör poängteras att den föreslagna avtalslicensbestämmelsen endast avser själva kopieringsåtgärderna. Rätten att i undervisningen framföra de sändningar som har kopierats följer samma regler som rätten att i undervisningen framföra sändningarna på ordinarie sändningstid. I den mån framförandet är att anse som offentligt framförande i den mening som avses i 2 § tredje stycket upphovsrättslagen, krävs i princip avtal med rättighetshavarna. Enligt bestäm-

melsen i nuvarande 20 § första stycket samma lag får dock utgivna verk framföras offentligt vid undervisning; enligt tredje stycket i paragrafen gäller bestämmelsen emellertid inte sceniska verk eller filmverk (se vidare avnitt 2.14 nedan).

Utredningen har ytterligare föreslagit att det skall vara tillåtet för lärare att för tillfälligt bruk göra ljud- eller bildupptagningar av sina egna framföranden av verk, om det sker för undervisningsändamål. Jag delar denna uppfattning men anser liksom många remissinstanser att regeln även bör omfatta elever. Dessutom finner jag inte tillräckliga skäl för att inskränka användningen av upptagningarna till tillfälligt bruk. Det är tillräckligt att upptagningarna inte får användas för annat ändamål än undervisning.

2.5 Framställning av exemplar inom vårdinrättningar av radio- och TV-sändningar för tidsförskjutet framförande

Mitt förslag: Det skall vara tillåtet för sjukhus och inrättningar med särskild service eller vård för äldre eller funktionshindrade att kopiera radio- och TV-program för tidsförskjutet framförande inom institutionen (15 § upphovsrättslagen, lagförslag 1).

Utredningens förslag: Det skall införas en avtalslicensbestämmelse när det gäller den kopiering som mitt förslag avser. Bestämmelsen skall dock endast omfatta sändningar som sänds över det markbundna nätet (SOU 1988:31 s. 101-106).

Remissinstanserna: Vissa remissinstanser har tillstyrkt utredningens förslag medan andra har anfört att den aktuella kopieringen bör få ske fritt.

Skälen för mitt förslag: Personer som vistas på sjukhus eller en inrättning med särskild service eller vård för äldre eller funktionshindrade kan ofta inte ta del av radio- och TV-program under ordinarie sändningstid. Att det är så kan bero på personernas tillstånd eller på institutionens rutiner.

Beträffande TV-sändningar finns ett standardavtal vilket erbjuds institutionerna av Sveriges Television AB och vissa rättighetshavare. Dessa rättighetshavare representeras av föreningen COPYSWEDE, som är en förhandlingskartell för en rad rättighetshavarorganisationer. Avtalet ger användarna rätt att dels göra upptagningar av TV-sändningar, dels framföra dessa inom ett dygn från det att upptagningarna gjordes för personer som omfattas av institutionens normala verksamhet.

Avtalet omfattar endast prestationer av de rättighetshavare vilka företräds av de avtalsslutande parterna. Fonogram- och filmprodu-

centerna står utanför COPYSWEDE; deras rättigheter omfattas inte. Många utländska rättighetshavare och oorganiserade svenska rättighetshavare berörs inte heller av avtalet. Utredningen har mot denna bakgrund föreslagit att en avtalslicensbestämmelse införs när det gäller kopiering av sändningar som sänds över det markbundna nätet. När utredningen år 1988 lade fram sitt förslag var det endast Sveriges Television AB, Sveriges Utbildningsradio AB och nuvarande Sveriges Radio AB som sände över detta nät. Numera används det också för sändningar från Nordisk Television AB (TV 4).

Vissa remissinstanser har tillstyrkt förslaget medan andra har anfört att kopieringen bör få ske fritt. Också jag anser att den bör få ske fritt. Personer som vistas på sjukhus och sådana inrättningar som nu är aktuella kan av skäl som redan nämnts ofta inte ta del av sändningarna under ordinarie sändningstid. De kan i många fall inte heller spela in sändningarna för enskilt bruk vid senare tillfälle. Detta innebär att det ofta är nödvändigt för institutionerna att ordna så att upptagningar görs. Om så inte sker kan många som vistas vid institutionerna över huvud taget inte ta del av sändningarna. Det bör enligt min mening vara tillåtet för institutionerna att på detta sätt göra det möjligt för de vårdbehövande att ta del av sändningarna. Detta gäller beträffande alla radio- och TV-sändningar och inte bara dem som sänds över det markbundna nätet.

Enligt utredningen skulle en regel om rätt för institutionerna att kopiera radio- och TV-sändningar strida mot Sveriges åtaganden enligt Europeiska överenskommelsen om skydd för televisionsutsändningar. Utredningen har därvid anfört dels att överenskommelsen förpliktar de fördragsslutande staterna att - med vissa angivna undantag - ge TV-företagen en ensamrätt när det gäller kopiering av sändningar, dels att inget av de angivna undantagen avser den kopiering som nu är aktuell.

De undantag som anges i överenskommelsen och som är aktuella för svensk del rör - bortsett från en regel om s.k. efemära upptagningar - kopiering för enskilt bruk och för undervisningsändamål samt kopiering av korta avsnitt för redogörelser om dagshändelser. Enligt gällande svensk rätt görs emellertid, som framgår av 48 § tredje stycket upphovsrättslagen, också vissa andra undantag. I detta stycke hänvisas nämligen till bl.a. 14 § första stycket, 22 a-22 c, 24 och 24 a §§ samma lag. Hänvisningarna innebär att TV-företagens ensamrätt avseende kopiering av deras sändningar är inskränkt genom regler om bl.a. citaträtt, rätt till kopiering för bevissäkrings-, tillsyns-, arkiverings- och forskningsändamål samt rätt till kopiering av sändningar innehållande diskussionsprogram och av allmänna handlingar i form av upptagningar av sändningar.

Att svensk lag kan innehålla inskränkingsbestämmelser som saknar

uttryckligt stöd i en tillämplig internationell överenskommelse har sin grund i att det inom upphovsrätten är allmänt erkänt att vissa inskränkningar av mindre betydelse kan införas utan uttryckligt stöd i överenskommelserna på området. Denna princip gäller t.o.m. beträffande den konvention som kräver den högsta skyddsnivån, dvs. Bernkonventionen. Om principens tillämpning, se t.ex. prop. 1977/78:97 s. 158 f. (Lagrådet).

Jag anser att den nu aktuella kopieringen är av så liten betydelse för TV-företagen att det är förenligt med Europeiska överenskommelsen om skydd för televisionsutsändningar att införa den regel om fri kopiering som jag ovan funnit skäl för.

Av de nordiska länderna är Danmark och Norge vid sidan av Sverige bundna av den nämnda överenskommelsen. Från dansk och norsk sida har man under de nordiska departementsöverläggningarna redovisat samma syn på vad överenskommelsen kräver som jag just gett uttryck för. Under överläggningarna har det också rått enighet om att den aktuella kopieringen bör få ske fritt.

Det bör framhållas att vad jag nu anför om fri användning endast avser själva kopieringsåtgärderna. Institutionernas rätt att för de vårdbehövande m.fl. framföra de sändningar som har kopierats följer samma regler som institutionernas rätt att för dessa personer framföra sändningarna på ordinarie sändningstid. Av rättspraxis (NJA 1988 s. 715) framgår att dylikt framförande i många fall anses som sådant offentligt framförande som avses i 2 § tredje stycket upphovsrättslagen. Ett sådant framförande kräver avtal med upphovsmännen. Den regel jag nu föreslår om fri kopiering ändrar inte på något sätt rättsläget när det gäller offentligt framförande. Inte heller utredningens förslag innebar någon ändring i detta hänseende.

2.6 Framställning av exemplar inom arkiv och bibliotek

Mitt förslag: Arkiv och bibliotek skall få framställa exemplar av skyddade verk inte bara som nu genom fotografi utan även med andra metoder än fotografi (16 § upphovsrättslagen, lagförslag 1).

Utredningens förslag: Överensstämmer i princip med mitt. Utredningen har också föreslagit en avtalslicensbestämmelse när det gäller rätten för vissa bibliotek att i sin utlåningsverksamhet fotokopiera utgivna verk för ett annat biblioteks räkning, dvs. vid s.k. fjärrlån (SOU 1990:30 s. 191-225).

Remissinstanserna: Förslaget om rätten att framställa exemplar med andra metoder än fotografi har tillstyrkts av nästan alla som

yttrat sig om det. Förslaget om en avtalslicensbestämmelse beträffande fjärrlån har från olika utgångspunkter kritiserats bl.a. av flera forskningsbibliotek.

Skälen för mitt förslag: Enligt 12 § upphovsrättslagen får arkiv och bibliotek, som har regeringens tillstånd, framställa exemplar av verk genom fotografi för sin verksamhet. Framställningen får enligt bestämmelsen ske på de villkor som anges i tillståndet.

Av 1 § förordningen (1961:348) med tillämpningsbestämmelser till upphovsrättslagen och fotografilagen (tillämpningsförordningen) framgår att tillstånd har givits till Riksarkivet och de arkivmyndigheter som står under dess inspektion samt Kungliga biblioteket och andra vetenskapliga eller fackliga bibliotek som drivs av det allmänna samt folkbiblioteken. I särskilda beslut av regeringen har tillstånd givits till ytterligare ett fåtal institutioner. De institutioner som har givits tillstånd får framställa exemplar på de villkor som anges i 2-5 och 7 §§ tillämpningsförordningen. Bestämmelserna avser framställning av exemplar för beredskaps- och skyddsändamål, för utlåning av kopior av ömtåligt eller svårersättligt material, för utlämning till lånesökande av vissa artiklar eller korta avsnitt av verk, för kompletteringsändamål och för användning i läsapparat.

Utredningen har behandlat frågan huruvida arkiven och biblioteken bör ges rätt att framställa exemplar med andra metoder än fotografi. Utredningen har anfört att ljud- och bildupptagningar samt maskinläsbara medier utom datorprogram bör få kopieras för beredskaps-, skydds- och kompletteringsändamål, i den mån verken är utgivna och förlagan för kopieringen finns hos arkivet eller biblioteket. Enligt utredningen bör tillämpningsförordningen kompletteras med bestämmelser i vilka de närmare förutsättningarna för denna kopiering anges.

När det gäller arkivens och bibliotekens rätt att låna ut de exemplar som framställts med andra metoder än fotografi har utredningen ansett att rätten bör begränsas till fall då exemplaren används för forskning i arkivets och bibliotekets lokaler. Som skäl för sin ståndpunkt har utredningen angivit dels att det finns risk för att exemplaren kopieras av låntagarna, om exemplaren får lånas ut utanför lokalerna, dels att det innefattar offentligt framförande om exemplaren görs tillgängliga för allmänheten i lokalerna. Utredningen har ansett att den nu aktuella begränsningen i rätten att använda exemplaren bör framgå av upphovsrättslagen.

Nästan alla remissinstanser som yttrat sig om förslaget angående rätten att framställa exemplar med andra metoder än fotografi har tillstyrkt förslaget. Också jag anser att arkivens och bibliotekens behov av att kopiera ljud- och bildupptagningar samt maskinläsbara medier bör tillgodoses och att den nuvarande begränsningen till

framställning av exemplar genom fotografi bör upphävas.

Jag anser vidare att det i bestämmelsen om rätt för arkiv och bibliotek att framställa exemplar bör anges i huvudsak vilka arkiv och bibliotek som har rätt att framställa exemplar med stöd av bestämmelsen samt för vilka ändamål framställningen får ske. Detta torde krävas med hänsyn till att regeringens föreskrifter i fråga om arkivens och bibliotekens kopieringsrätt utgör föreskrifter om verkställighet av lag (se 8 kap. 13 § första stycket första punkten regeringsformen); en tillräckligt vägledande bestämmelse i lagen måste då dra upp ramen för regeringens förordningsmakt.

Ett alternativ vore att i stället ta in föreskrifterna i lagen. Det är emellertid nödvändigt att dessa ges en detaljerad utformning. Det torde därför vara lämpligare att det liksom hittills anförtros åt regeringen att besluta om dem. - Det har rent allmänt ansetts att det i vissa fall är ofrånkomligt att regeringen med stöd av sin behörighet att besluta verkställighetsföreskrifter i materiellt hänseende "fyller ut" en lag. En förutsättning för att så skall få ske är emellertid att lagen är så detaljerad att den inte tillförs något väsentligt nytt genom regeringens föreskrifter. Dessa får således inte innehålla något som kan upplevas som ett nytt åliggande för enskilda eller som kan betraktas som ett tidigare ej föreliggande ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden (se ett yttrande av riksdagens konstitutionsutskott, yttr. 1978/79:KU2y s. 5).

Beträffande exemplarframställning med reprografiska metoder (dvs. fotokopiering och liknande) bör bestämmelsen i upphovsrättslagen ge möjlighet att i princip behålla de föreskrifter som finns intagna i 2-5 och 7 §§ tillämpningsförrordningen. Bestämmelsen skall i fråga om sådana metoder då innehålla att rätten för arkiv och bibliotek får avse framställning av exemplar för bevarande- eller kompletteringsändamål (2 § första stycket respektive 4 och 5 §§ i förrordningen) eller för utlämning till lånesökande (2 § andra stycket och 3 § i förrordningen) eller för användning i läsapparater (7 § i förrordningen).

Beträffande exemplarframställning med andra metoder än reprografiska (dvs. kopiering av ljud- och bildupptagningar samt maskinläsbara medier) gäller redan att Arkivet för ljud och bild får kopiera för bevarandeändamål (inbegripet beredskaps- och skyddsändamål) eller forskningsändamål, se 22 b och 22 c §§ upphovsrättslagen. Den nya bestämmelsen bör i fråga om sådana metoder avse dessa ändamål samt kompletteringsändamål.

Utredningen har föreslagit en bestämmelse i upphovsrättslagen enligt vilken datorprogram i maskinläsbar form undantas från arkivens och bibliotekens rätt att framställa exemplar. Sedan utredningens förslag presenterades har emellertid ett EG-direktiv om rättsligt skydd för datorprogram antagits och till följd av EES-avtalet implementerats i

svensk rätt, se prop. 1992/93:48, bet. 1992/93:LU17, rskr. 1992/93:125 och SFS 1992:1687. Av direktivet följer att arkiv och bibliotek inte får ges rätt att kopiera datorprogram. Jag anser inte att upphovsrättslagen behöver belastas med detta undantag från kopieringsrätten. Det får förutsättas att regeringen utformar verkställighetsföreskrifterna på ett sådant sätt att bestämmelsen om kopieringsrätt för arkiv och bibliotek inte kommer i strid med direktivet.

Enligt 22 b och 22 c §§ upphovsrättslagen får, som jag redan antytt, Arkivet för ljud och bild dels för bevarandeändamål överföra offentliggjort filmverk på anordning genom vilken det kan återges, dels för beredskaps-, skydds- eller forskningsändamål framställa enstaka exemplar av offentliggjorda verk. Om det, som jag föreslår, införs en regel i upphovsrättslagen om rätt för arkiv att framställa exemplar av verk inte bara genom fotografi utan också med andra metoder, kan de särskilda bestämmelserna i upphovsrättslagen om kopieringsrätt för Arkivet för ljud och bild utgå. Arkivets kopieringsrätt kommer i stället att följa av den nya bestämmelsen och preciseras av verkställighetsföreskrifterna till den. Att de särskilda bestämmelserna om arkivets kopieringsrätt utgår är i linje med min tidigare (avsnitt 2.1) uttryckta strävan att förenkla upphovsrättslagen.

Enligt 3 § tillämpningsförrordningen får, som jag också redan antytt, enstaka artiklar i samlingsverk, tidningar och tidskrifter samt korta avsnitt i andra utgivna verk kopieras samt kopiorna lämnas ut till lånesökande för forsknings- eller studieändamål. Enligt bestämmelsen är den avsedd att tillämpas när det är ändamålsenligt att göra så i stället för att lämna ut de aktuella volymerna eller häftena. Endast en kopia av varje artikel eller avsnitt får lämnas ut till varje lånesökande.

Utredningen har anfört att det är uppenbart att den kopiering som avses i 3 § tillämpningsförrordningen numera har en helt annan betydelse än vid upphovsrättslagens tillkomst. Mot den bakgrunden har utredningen prövat huruvida rätten till kopiering enligt bestämmelsen bör bestå.

Utredningen har funnit att huvuddelen av kopieringen är tillåten redan enligt reglerna om kopiering för enskilt bruk och att det är svårt att på ett praktiskt användbart sätt ange i vilken utsträckning så inte är fallet. Utredningen har anfört att det däremot är mycket enkelt att avgränsa kopiering som sker för fjärrlåneverksamhet från annan kopiering. Enligt utredningen har kopieringen inom forskningsbiblioteken för annat biblioteks räkning ökat påtagligt i omfattning under senare år. En omfattande sådan kopiering kan enligt utredningen få betänkliga effekter från upphovsrättslig synpunkt; utredningen har anfört att det särskilt beträffande facktidskrifter finns en tendens att bibliotekens intresse av att prenumerera minskar. Mot

denna bakgrund har utredningen föreslagit att det införs en avtalslicensbestämmelse när det gäller rätten för vissa bibliotek att i sin utlåningsverksamhet fotokopiera utgivna verk för ett annat biblioteks räkning och att denna fotokopiering följaktligen inte längre skall få ske fritt.

Förslaget har under remissomgången kritiserats av bl.a. forskningsbiblioteken. De har i huvudsak anfört följande. Det har inte klarlagts vad som kopieras för andra biblioteks räkning och hur många kopior ur varje verk som därvid framställs, varför det inte belagts att kopieringen inverkar på antalet facktidskriftsprenumerationer. I första hand kopieras utländska verk. Utredningen har själv anfört att endast ca 2 % av den vetenskapliga litteraturen hos forskningsbiblioteken har Sverige som ursprungsland, att samtliga universitetsbibliotek erhåller pliktexemplar av svenska publikationer och att man därför kan utgå ifrån att det svenska materialet utgör ett mycket litet inslag i fjärrlåneverksamheten. De svenska rättighetshavarorganisationerna företräder inte dem vars verk kopieras och det är därför inte lämpligt att införa en avtalslicensbestämmelse.

Jag anser att forskningsbibliotekens kritik av förslaget är bärande och förordar därför att utredningens förslag om en avtalslicensbestämmelse (och en motsvarande ändring i 3 § tillämpningsföreskriften) inte genomförs.

Under det nordiska samrådet har det rått enighet om att arkiv och bibliotek bör ges rätt att framställa exemplar med andra metoder än fotografi och att kopieringen i fjärrlåneverksamheten även i fortsättningen bör få ske fritt.

Som jag anförde i avsnitt 2.1 har EG-kommissionen aviserat att den avser att utföra en studie av reglerna om reprografisk framställning av skyddade verk och att studien skall ligga till grund för ett initiativ på området. Det är inte klart huruvida arbetet inom EG kommer att beröra arkivens och bibliotekens rätt att kopiera.

2.7 Handlingar upprättade av myndigheter

Mitt förslag: Det nuvarande kravet att kartor som är upprättade av myndigheter skall vara officiella för att vanliga upphovsrättsliga regler skall gälla avskaffas (9 och 26 a §§ upphovsrättslagen, lagförslag 1).

Utredningens förslag: Överensstämmer med mitt. Utredningen har emellertid också föreslagit att ett ytterligare undantag från reglerna om handlingar som är upprättade av myndigheter skall införas, nämligen avseende fristående litterära verk (SOU 1990:30 s. 169-

Remissinstanserna: Beträffande förslaget om kartor har det fåtal remissinstanser som yttrat sig biträtt utredningens uppfattning. Förslaget om fristående litterära verk har uttryckligen berörts endast av en instans som tillstyrkt förslaget.

Skälen för mitt förslag: Av 9 § upphovsrättslagen framgår att upphovsrätt i princip inte gäller beträffande vissa texter som har upprättats av myndigheter, nämligen författningar, beslut av myndigheter, av svenska myndigheter avgivna yttranden samt officiella översättningar av sådana texter. Vissa undantag finns emellertid. Upphovsrätt gäller nämligen i fråga om officiella kartor, alster av bildkonst, musikaliska verk och diktverk, även om de ingår i sådana texter som nyss nämndes. Med undantag för officiella kartor får verken dock återges. Upphovsmannen har därvid i princip rätt till ersättning; bestämmelsen är principiellt en tvångslicensbestämmelse. Han saknar dock sådan rätt om verket återges i samband med myndighets verksamhet eller i samband med en redogörelse för det mål eller ärende i vilket verket förekommit och återgivningen sker endast i den omfattning som betingas av ändamålet med redogörelsen.

Av 24 § första stycket upphovsrättslagen framgår att i fråga om andra hos svenska myndigheter upprättade handlingar än sådana som avses i 9 § (det kan exempelvis röra sig om handböcker eller informationsskrifter) gäller ett visst upphovsrättsligt skydd. Bl.a. skall den ideella rätten enligt 3 § iakttas. Däremot är det ekonomiska utnyttjandet fritt. Också i denna grupp görs vissa undantag, nämligen för officiella kartor, tekniska förebilder, datorprogram, verk som har framställts för undervisning eller är resultatet av vetenskaplig forskning, alster av bildkonst, musikaliska verk, diktverk och verk av vilka exemplar i samband med affärsverksamhet genom en myndighets försorg tillhandahålls allmänheten. I fråga om dessa alster gäller vanliga upphovsrättsliga regler även om alstren ingår i exempelvis en av myndighet upprättad handbok.

Med officiella kartor avses enligt förarbetena sådana kartor som en myndighet är skyldig att upprätta och ge ut oberoende av beställning (prop. 1973:15 s. 159 f.).

Utredningen har föreslagit dels att reglerna om officiella kartor skall göras tillämpliga även på kartor som inte är officiella i den mening som anges i förarbetena, dels att ett nytt undantag - avseende fristående litterära verk - skall införas i båda bestämmelserna om handlingar som har upprättats hos myndigheter; för de fristående litterära verken skall gälla samma regler som redan gäller för bl.a. diktverk.

När det gäller förslaget avseende *kartor* anser jag i likhet med utredningen och de remissinstanser som särskilt har yttrat sig i denna del att det finns goda skäl för att genomföra förslaget. Sedan

upphovsrättslagens tillkomst har det skett omfattande förändringar när det gäller kartproduktionen. Kommunernas ökade ansvar i olika hänseenden har medfört att de numera står för en omfattande kartproduktion. Det är osäkert i vilken utsträckning kartor producerade av kommuner kan anses som officiella. Med hänsyn till de ekonomiska intressen som finns när det gäller produktion och användning av kommunala kartor, bör dessa få upphovsrättsligt skydd. Detta bör genomföras på så sätt att kravet att en karta skall vara officiell för att den skall få skydd avskaffas. Tryckfrihetsrättsliga skäl kan visserligen anföras för att behålla kravet, men dessa är inte så starka att kravet bör upprätthållas. Med stöd av citatregeln och reglerna om återgivning av verk i samband med redogörelser för dagshändelser, kan kartor framställda av myndigheter användas i den utsträckning som krävs av hänsyn till intresset av informationsspridning. Och enligt bestämmelsen om allmänna handlingar skall - utan hinder av upphovsrätten - bl.a. kartor tillhandahållas i den ordning som stadgas i 2 kap. tryckfrihetsförordningen.

Härtill kommer att förslaget innebär en viss - låt vara begränsad - förenkling av de relativt komplicerade reglerna om handlingar som har upprättats av myndigheter.

När det däremot gäller förslaget i fråga om *fristående litterära verk* ställer jag mig mera tveksam. De skäl som utredningen har åberopat är i huvudsak följande. Det förekommer inte sällan att facklitterära författare bidrar med fristående litterära verk i myndigheternas betänkanden, rapporter och yttranden. Med sådana verk avses alster som inte inarbetas i betänkandet etc. utan återges i det under författarens eget namn, oftast i en bilaga. Verket följer då reglerna i 9 § eller 24 § första stycket upphovsrättslagen om handlingar upprättade av myndigheter. Det är alltså antingen inte alls föremål för upphovsrätt eller underkastat en inskränkingsbestämmelse om fri återgivning. I allmänhet torde denna reglering inte orsaka några större olägenheter för upphovsmannen. Om han är anställd vid en myndighet och har till uppgift att författa dylika alster, övergår upphovsrätten normalt till myndigheten som en följd av anställningsavtalet. Också när en myndighet uppdrar åt en utomstående person att författa något, kan myndigheten genom uppdragsavtalet förvärva hela rätten att förfoga över verket. Men i vissa fall kan den nuvarande regleringen medföra mindre lämpliga resultat. Så blir fallet om myndigheten genom uppdragsavtalet endast förvärvar viss rätt att förfoga över verket, t.ex. rätt att publicera det i ett betänkande. Regleringen kan då leda till att upphovsmannens legitima intressen oskäligt åsidosätts. Enligt uppdragsavtalet har han ju - bortsett från publiceringen i betänkandet - kvar rätten att förfoga över verket. Det är då inte rimligt att utomstående kan utnyttja verket. Det finns en risk för att

regleringen medför att fristående experter avstår från att lämna bidrag i de sammanhang som här är aktuella. Fristående litterära verk, intagna i handlingar upprättade av myndigheter, bör mot denna bakgrund ges vanligt upphovsrättsligt skydd. Med fristående litterära verk avses därvid verk som dels har författats av någon som inte - vare sig som anställd eller i annan egenskap - har till uppgift att framställa den handling i vilken verket ingår, dels är fristående i den meningen att det klart framgår att verket utgör en självständig del av handlingen. Sistnämnda krav innebär dock inte att författaren måste anges; att kräva detta skulle vara att införa ett formkrav, vilket är i strid med Bernkonventionen.

Jag kan för egen del ha viss förståelse för vad utredningen sålunda anfört. Jag kan emellertid inte finna att skälen för de föreslagna reglerna avseende fristående litterära verk är så starka, att det finns tillräcklig anledning att införa de svårtillämpade undantag från huvudreglerna om handlingar upprättade av myndigheter, som de föreslagna reglerna skulle komma att utgöra. Att en upphovsman, som anlitas av en myndighet för att framställa en text vilken skall användas i myndighetens verksamhet, endast i begränsad utsträckning kan behålla sin rätt att förfoga över texten, får enligt min uppfattning godtas. Upphovsmannen kan naturligtvis ta hänsyn till detta när ersättningen för hans medverkan i myndighetens arbete bestäms.

Jag anser alltså att utredningens förslag på denna punkt inte bör genomföras.

När det gäller situationen i Danmark, Finland, Island och Norge förhåller det sig på det sättet att dessa länder har skilda upphovsrättsliga regler avseende handlingar upprättade av myndigheter. Detta har sin grund i bl.a. att ländernas generella bestämmelser om allmänna handlingar är olika. Under det nordiska samrådet har, mot denna bakgrund, reglerna om handlingar upprättade av myndigheter inte behandlats.

2.8 Ändringar av byggnader

Min bedömning: Den nuvarande rätten för ägaren till en byggnad att ändra byggnaden utan upphovsmannens tillstånd behålls (26 c § upphovsrättslagen, lagförslag 1).

Utredningens förslag: Ägaren till en byggnad skall ha en ovillkorlig rätt att ändra byggnaden utan upphovsmannens tillstånd endast om ändringen krävs av tekniska skäl eller för en ändamålsenlig användning av byggnaden. I övrigt skall rätten att företa ändringar utan upphovsmannens tillstånd saknas, om ändringen är kränkande för

upphovsmannens konstnärliga anseende eller egenart. - En ledamot har reserverat sig och ansett att den nuvarande regeln bör behållas (SOU 1990:30 s. 227-237 och s. 630-631).

Remissinstanserna: Utfallet är splittrat. Flera instanser har anfört att den föreslagna regeln är svårtillämpad. Näringsfrihetsombudsmannen (NO) har avstyrkt på den grunden att förslaget innebär att ägaren till en byggnad kan tvingas att anlita upphovsmannen vid om- och tillbyggnad för att inte utsätta sig för risken att upphovsrättsintrång påstås. NO har anfört att förslaget därför har menlig effekt från kostnads- och effektivitetssynpunkt.

Skälen för min bedömning: Enligt 13 § upphovsrättslagen får ägaren till en byggnad ändra byggnaden utan upphovsmannens tillstånd. Regeln utgör ett undantag från bestämmelsen i 3 § andra stycket samma lag, enligt vilken ett verk inte får ändras så att upphovsmannens konstnärliga anseende eller egenart kränks. För att den reglering som nu är aktuell skall vara tillämplig krävs alltså att byggnaden utgör ett verk i upphovsrättslagens mening. Om innebörden av verkshöjdskravet när det gäller byggnader, se t.ex. SOU 1990:30 s. 234-236.

Enligt övriga nordiska länders upphovsrättslagar har ägaren en ovillkorlig rätt att ändra sin byggnad utan upphovsmannens tillstånd endast om ändringen är motiverad av tekniska skäl eller med hänsyn till byggnadens ändamålsenliga användning. I övrigt saknas rätten att ändra byggnaden utan upphovsmannens tillstånd om ändringen är kränkande för upphovsmannens konstnärliga anseende eller egenart. I den svenska propositionen med förslag till upphovsrättslag föreslogs denna reglering även för svenskt vidkommande (prop. 1960:17 s. 116-118). Första lagutskottet ansåg emellertid att 13 § upphovsrättslagen skulle utformas på det sätt som den nu är utformad. Utskottet anförde i huvudsak följande. Det är i hög grad tveksamt om upphovsmannens ideella rätt beträffande ändringar av verk bör gälla även byggnader, som är objekt med praktisk användning. Från ägarens synpunkt innebär en sådan ordning en begränsning i hans handlingsfrihet som kan vålla allvarliga olägenheter. Upphovsmannens rätt i detta avseende har i praktiken inte någon större betydelse. Det är högst ovanligt att ändringar i byggnader är kränkande för upphovsmannen. Det allmännas tillsyn över byggnadsverksamheten förhindrar i regel sådana ingrepp. Behovet av skydd mot kränkande ändringar är alltså litet. Det kan emellertid befaras att upphovsmännen skulle komma att åberopa sin ideella rätt även beträffande ändringar som inte är kränkande. Redan risken för att komma i konflikt med upphovsmannen kan i vissa fall vara ett hinder för att företa ändringar som är objektivt önskvärda (bet. 1960:1LU41 s. 53 f.).

Upphovsrättsutredningen har nu föreslagit att bestämmelsen i 13 § upphovsrättslagen skall ersättas med en regel enligt vilken en byggnad får ändras utan upphovsmannens samtycke om det krävs av tekniska skäl eller för en ändamålsenlig användning av byggnaden. Utredningens förslag överensstämmer alltså med det förslag som lades fram i 1960 års proposition. Utredningen har anfört i huvudsak följande argument till stöd för sin uppfattning. Den nuvarande rätten för ägaren att ändra sin byggnad innebär en från principiell synpunkt mycket långtgående inskränkning i vissa av upphovsmannens ideella rättigheter; upphovsmannen har inte alls någon rätt när det gäller ändring av byggnader. Den intresseavvägning som regleringen enligt 1960 års proposition ger uttryck för är från principiell synpunkt rimligare. Första lagutskottets farhågor framstår i efterhand som något överdrivna. Regleringen har såvitt känt inte lett till olägenheter i övriga nordiska länder. Den är bättre i överensstämmelse med Bernkonventionen än nuvarande svenska bestämmelse. Om den svenska lagen i det aktuella avseendet skulle bringas i överensstämmelse med övriga nordiska länders lagar, skulle detta i praktiken inte innebära någon väsentlig förändring. I de allra flesta fall torde nämligen en ändring av en byggnad vara motiverad från teknisk synpunkt eller med hänsyn till byggnadens ändamålsenliga användning. Om ändringen inte skulle vara det, torde den likväl i de flesta fall inte vara kränkande för upphovsmannen. Den huvudsakliga betydelsen av bestämmelsen torde alltså vara principiell, men upphovsmannen ges genom bestämmelsen möjlighet att förhindra flagranta fall av kränkande estetiska ändringar.

Utredningen var inte enig på den aktuella punkten utan en av utredningens ledamöter ansåg att den nuvarande regeln borde behållas. Han har anfört att första lagutskottets uttalanden alltjämt har fog för sig. Han har också anfört att han inte kan finna att den hittillsvarande rättsolikheten i det aktuella avseendet mellan Sverige och övriga nordiska länder har lett till några beaktansvärda olägenheter.

Också bland remissinstanserna är meningarna delade.

För egen del delar jag den av första lagutskottet uttalade uppfattningen att det är högst ovanligt att ändringar i byggnader är kränkande för upphovsmannen och att behovet av skydd mot sådana ändringar alltså är litet. Eftersom den praktiska betydelsen av den föreslagna lagändringen enligt vad också utredningen funnit skulle bli mycket liten kan jag inte se att det finns tillräckliga skäl att göra någon ändring i nuvarande ordning. Jag beaktar därvid att, som flera remissinstanser uttalat, det finns risk att regleringen skulle bli svårtillämpad. Jag beaktar också vad NO anfört om att förslaget skulle få en menlig effekt från kostnads- och effektivitetssynpunkt

genom att ägaren till en byggnad kan tvingas anlita upphovsmannen vid om- och tillbyggnad för att inte utsätta sig för risken att upphovsrättsintrång påstås. Att den nuvarande regeln behålls är också i linje med min strävan att åstadkomma en så enkel och lättillämpad upphovsrättslag som förhållandena medger.

Jag anser alltså att utredningens förslag inte bör genomföras. Eftersom det också i övriga nordiska länder synes saknas planer på att lägga fram förslag om ändrade regler i det aktuella avseendet, innebär min ståndpunkt att den föreliggande skillnaden mellan svensk och övrig nordisk rätt består. Som framgår av vad jag anfört synes denna skillnad dock sakna praktisk betydelse.

2.9 Rätten att citera

Min bedömning: Det finns inte tillräckliga skäl att införa en bestämmelse enligt vilken konstverk uttryckligen undantas från citatregelns tillämpningsområde.

Utredningens förslag: Det skall införas en regel enligt vilken konstverk uttryckligen undantas från citatregelns tillämpningsområde (SOU 1990:30 s. 239-251).

Remissinstanserna: Endast två instanser har yttrat sig särskilt om förslaget. De har tillstyrkt det.

Skälen för min bedömning: Enligt 14 § första stycket upphovsrättslagen får citat göras ur offentliggjorda verk, om det sker i överensstämmelse med god sed och i den omfattning som betingas av ändamålet. Enligt 14 § andra stycket samma lag får offentliggjort konstverk återges i kritisk eller vetenskaplig framställning, i anslutning till texten. Om två eller flera konstverk av samma upphovsman återges i populärvetenskaplig framställning, har denne dock rätt till ersättning.

Upphovsrättsutredningen har föreslagit att det uttryckligen föreskrivs att citatregeln inte skall omfatta konstverk. Utredningen har därvid anfört att, om det vore möjligt att åberopa citatregeln beträffande konstverk, skyddet för dessa skulle bli illusoriskt eftersom det då skulle vara möjligt att fritt utnyttja konstverk för illustrationsändamål. En så vidsträckt rätt att använda konstverk skulle enligt utredningen avse områden av ekonomisk betydelse för upphovsmännen och komma i konflikt med det normala utnyttjandet av verken.

För egen del kan jag inte ansluta mig till utredningens uppfattning. Citatregeln har i princip samma innehåll som föreslogs av Auktoritetskommittén år 1956. Enligt kommittén finns det i fråga om andra verk än litterära och musikaliska knappast utrymme för citat i egentlig

mening (SOU 1956:25 s. 201). Detta uttalande lämnades okommenterat under det fortsatta lagstiftningsarbetet (jfr prop. 1960:17 s. 120 och bet. 1960:1LU41 s. 54) och får anses ge uttryck för gällande rätts ståndpunkt. Citatregeln kan alltså inte åberopas beträffande konstverk. Någon anledning att nu precisera detta i lagtexten kan jag inte finna. Jag vill också framhålla att övriga nordiska länders citatregler är utformade som vår, att citatregeln inte heller i dessa länder anses kunna åberopas beträffande konstverk samt att det framkommit under det nordiska samrådet att det inte kan förväntas att det i något av länderna läggs fram förslag om en bestämmelse som uttryckligen undantar konstverk från citatregelns tillämpningsområde.

Jag anser alltså att utredningens förslag på denna punkt inte bör genomföras.

2.10 Pressens lånerätt

Mitt förslag: Den nuvarande bestämmelsen om att en artikel om en religiös, politisk eller ekonomisk dagsfråga i en tidning eller en tidskrift får tas in i en annan tidning eller tidskrift, om inte förbud mot eftertryck har satts ut, upphävs.

Utredningens förslag: Överensstämmer med mitt (SOU 1990:30 s. 253-260).

Remissinstanserna: Endast tre instanser har yttrat sig särskilt om förslaget. De har tillstyrkt detta.

Skälen för mitt förslag: Enligt 15 § första stycket upphovsrättslagen får en artikel om en religiös, politisk eller ekonomisk dagsfråga i en tidning eller en tidskrift tas in i en annan tidning eller tidskrift, om inte förbud mot eftertryck har satts ut. Denna rätt för tidningar och tidskrifter brukar kallas pressens lånerätt.

Utredningen har föreslagit att regeln om pressens lånerätt skall upphävas. Utredningen har därvid anfört i huvudsak följande. En av pressens viktigaste uppgifter är att informera om dagsfrågor. Det har emellertid sedan länge ifrågasatts om denna uppgift kräver en regel om fri återgivning av hela artiklar ur tidningar och tidskrifter. Den allmänna citaträtten samt möjligheterna att referera torde i allmänhet vara tillräckliga. I de fall det finns behov av att återge hela artiklar bör så ske efter avtal mellan berörda parter.

De tre remissinstanser som yttrat sig särskilt om förslaget har tillstyrkt detta. Svenska journalistförbundet har anfört att regeln sedan länge förlorat den betydelse som den möjligtvis kan ha haft.

Jag ansluter mig till utredningens och remissinstansernas ståndpunkt och förordar att regeln om pressens lånerätt upphävs. Samma

2.11 Framställning av gudstjänst- och undervisningsantologier

Mitt förslag: Den gällande tvångslicensbestämmelsen avseende rätten att i ett samlingsverk till bruk vid gudstjänst återge vissa verk och delar av verk upphävs.

Utredningens förslag: Överensstämmer med mitt. Utredningen har också föreslagit att den nuvarande tvångslicensbestämmelsen avseende rätten att i ett samlingsverk till bruk vid undervisning återge vissa verk och delar av verk skall omformas till en avtalslicensbestämmelse samt att det nuvarande kravet att det har förflutit fem år från det år verket gavs ut (eller, beträffande konstverk, gjordes offentligt) skall slopas (SOU 1990:30 s. 261-273).

Remissinstanserna: Förslaget avseende gudstjänstantologier har med ett undantag tillstyrkts av dem som yttrat sig om det. Också förslaget avseende undervisningsantologier har tillstyrkts av nästan alla som yttrat sig om det; endast två instanser har ställt sig negativa.

Skälen för mitt förslag: I 16 § upphovsrättslagen finns den s.k. antologiregeln införd. Av första stycket i bestämmelsen framgår följande. I ett samlingsverk till bruk vid gudstjänst eller undervisning, sammanställt ur verk från ett större antal upphovsmän, får återges mindre delar av litterära eller musikaliska verk eller sådana verk av litet omfång, om fem år förflutit efter det år verket gavs ut. I anslutning till texten får konstverk återges, om fem år förflutit efter det år verket offentliggjordes. Ett verk som tillkommit för att brukas vid undervisning får inte tas med i samling för sådant ändamål.

Enligt andra stycket i samma paragraf har upphovsmannen rätt till ersättning för sådan återgivning som avses i bestämmelsen. Den utgör alltså en regel om tvångslicens.

Utredningen har föreslagit att antologiregeln skall upphävas såvitt den avser *gudstjänstantologier*. Enligt min mening finns det goda skäl för det. Regeln om gudstjänstantologier har inte så stor praktisk betydelse. Beträffande de flesta verk som används vid gudstjänster har nämligen skyddstiden löpt ut. Och beträffande skyddade verk som finns intagna i den nya psalmboken gäller en tvångslicensbestämmelse redan enligt 9 § upphovsrättslagen, eftersom dessa verk har publicerats i ett kommittébetänkande (SOU 1985:16).

Regeln om gudstjänstantologier har motiverats med att det finns ett behov av att kunna framställa enhetliga samlingar med texter och

melodier ordnade i nummerföljd eller på annat sätt för användning vid gudstjänster. Det kan emellertid ifrågasättas om detta behov måste tillgodoses med en tvångslicensbestämmelse, vilken innebär problem särskilt för de upphovsmän som skapar verk med avsikt att de skall användas vid gudstjänst. De flesta verk som används vid gudstjänst har skapats för detta ändamål. Antalet upphovsmän som skapar sådana verk är litet. Det bör därför kunna krävas av den som vill utnyttja sådana verk i en gudstjänstantologi att han träffar avtal med upphovsmännen om användningen. Det saknas anledning att anta att upphovsmännen annat än undantagsvis skulle motsätta sig att deras verk används på detta sätt.

Under remissbehandlingen har endast en remissinstans haft invändningar mot utredningens förslag, nämligen Svenska kyrkans centralstyrelse. Centralstyrelsen har anfört att det inom församlingarna för gudstjänstbruk regelmässigt upprättas s.k. agendor. Dessa består av utdrag ur olika verk. Såvitt gäller skyddade verk används främst verk i den nya psalmboken. Det torde vara ovanligt att en agenda får en sådan omfattning att den utgör ett samlingsverk i upphovsrättslagens mening. Centralstyrelsen har anfört att det är angeläget att det klarläggs vad som gäller från upphovsrättslig synpunkt när agendor framställs med användning av verk ur den nya psalmboken. Om församlingarnas rätt att framställa agendor inskränks genom att regeln om gudstjänstantologier upphävs, avstyrker centralstyrelsen förslaget.

Till vad centralstyrelsen sålunda uttalat vill jag framhålla att 9 § upphovsrättslagen medför att det principiellt gäller en tvångslicens beträffande de skyddade psalmer som finns intagna i den nya psalmboken. Dessa psalmer får således återges utan avtal med upphovsmännen, men dessa har - utom när återgivningen sker i samband med en myndighets verksamhet - rätt till ersättning. Det behov centralstyrelsen har varit angelägen om att framhålla är alltså i allt väsentligt tillgodosett genom den regeln.

Med hänvisning till det nu anförda förordar jag att tvångslicensbestämmelsen om gudstjänstantologier i 16 § upphävs. Under det nordiska samrådet har det också, utom från norsk sida, anförts att regeln bör upphävas.

Utredningen har vidare föreslagit att regeln om *undervisningsantologier* skall omformas till en avtalslicensbestämmelse samt att det nuvarande kravet att det har förflutit fem år från det år verket gavs ut (eller, beträffande konstverk, gjordes offentligt) skall slopas. Bestämmelsen skall enligt utredningens förslag ge de upphovsmän som inte representeras av de avtalsslutande organisationerna rätt att meddela förbud mot att deras verk används.

Vad först gäller skälen för att välja tvångslicensmodellen i stället för att låta upphovsmannens ensamrätt gälla oinskränkt på detta område

anfördes i förarbetena till den nuvarande regeln i huvudsak följande. Rent principiellt kan det synas riktigast att låta upphovsmannen avgöra om han vill vara representerad i en antologi eller inte. Detta skulle emellertid i de fall då upphovsmannen vägrar att lämna tillstånd eller det inte går att komma i kontakt med honom leda till att planen för antologin bryts sönder och att antologin inte får den avsedda fullständigheten. Samma verkan kan inträda om upphovsmannen gentemot en annan utgivare åtagit sig att inte lämna tillstånd till flera utgivare. Det är emellertid ett viktigt samhällsintresse att undervisningsantologier ges ut och att utgivaren kan åstadkomma det bästa möjliga i fråga om urval, disposition och uppläggning. Detta samhällsintresse är så starkt att utgivningen inte bör vara beroende av huruvida tillstånd kan erhållas från upphovsmännen (SOU 1956:25 s. 212 f.).

Upphovsrättsutredningen har som grund för sitt förslag om en ändrad ordning anført i huvudsak följande. I praktiken synes framställningen av undervisningsantologier i allt väsentligt sedan länge regleras i avtal mellan organisationerna på upphovsrättsområdet. Det kan därför ifrågasättas om det är nödvändigt att ha en tvångslicensbestämmelse beträffande denna framställning. Det kan övervägas att upphäva bestämmelsen. För att underlätta för förläggarna att tillgodose det allmänna intresset av fullständighet och representativitet är emellertid en avtalslicensbestämmelse att föredra. Det som anfördes i förarbetena om att antologierna inte skulle bli fullständiga om upphovsmännen har möjlighet att meddela förbud mot återgivningen, torde ha tillmätts överdriven betydelse. Upphovsmännen torde i allmänhet inte ha något emot att delar av deras produktion tas med i undervisningsantologier. En avtalslicensbestämmelse på detta område medför att upphovsmännen får större möjligheter att kontrollera att de antologier som ges ut med stöd av bestämmelsen verkligen är undervisningsantologier. Det nuvarande kravet att det skall ha förflutit fem år sedan det år verket gavs ut (eller, beträffande konstverk, gjordes offentligt) kan slopas, om en avtalslicensbestämmelse införs. Det blir därmed enklare att använda aktuellt material i t.ex. antologier i samhällskunskap. Fristen har motiverats med att det finns en viss risk för att avsättningen på den normala marknaden blir lidande, om verket eller delar av detta publiceras i antologier under den första tiden efter det att verket har kommit ut på marknaden. Att en avtalslicensbestämmelse införs och fristen slopas innebär visserligen en viss försämring för de upphovsmän som inte representeras av de avtalsslutande organisationerna, eftersom de blir beroende av de villkor som parterna kommer överens om. Det saknas emellertid anledning att befara att organisationerna kommer att ingå avtal som väsentligen försämrar de utomstående upphovsmännens ställning.

Utredningens förslag avseende undervisningsantologier har tillstyrkts av de flesta som yttrat sig om det. Några instanser har dock ställt sig negativa. Svenska Bokförläggareföreningen har anfört att det i olika sammanhang har framkommit att rättighetshavarna på musikområdet har begränsad förståelse för undervisningsväsendets behov av moderna antologier för musikundervisningen samt att det mot den bakgrunden finns anledning att anta att utgivningen av musikantologier för undervisningsbruk kommer att försvåras avsevärt om utredningens förslag genomförs. Svenska kommunförbundet har anfört att allmänintresset måste tillmätas stor vikt på detta område, att återgivning i undervisningsantologi inte utgör något betydelsefullt intrång i upphovsmannens intressen och att den nuvarande tvångslicensbestämmelsen bör behållas.

För egen del har jag ovan (avsnitt 2.1) uttalat att avtalslicensmodellen endast bör användas i sådana fall i vilka det för det första är nödvändigt med en bestämmelse som inskränker ensamrätten och för det andra bedöms att användning av verk av upphovsmän, som enligt fullmakter företräds av organisationerna på området, bör få ske endast efter avtal med dessa organisationer. I den situation som nu är aktuell krävs en inskränkning i ensamrätten. Från allmän synpunkt är det nämligen väsentligt att det inte möter upphovsrättsliga hinder att framställa undervisningsantologier vilka motsvarar högt ställda krav på representativitet och fullständighet. Jag anser att detta intresse är så starkt att utgivningen inte till någon del bör vara beroende av att tillstånd kan erhållas från upphovsmännen. Användningen av verken bör alltså få ske även utan avtal med organisationerna på området. Jag kan således inte förorda att man här inför en avtalslicensbestämmelse utan anser att gällande tvångslicensregel bör behållas. Vid denna bedömning beaktar jag dels att användningen av verk i detta sammanhang inte har någon avgörande ekonomisk betydelse för upphovsmännen, dels att antalet framställare av undervisningsantologier inte är större än att rättighetshavarorganisationerna kan se till att ersättning betalas för den framställning som sker med stöd av tvångslicensbestämmelsen.

Under det nordiska samrådet har det rått enighet om att gällande tvångslicensbestämmelser beträffande undervisningsantologier bör behållas.

2.12 Framställning av talböcker

Min bedömning: Nuvarande regel om att vissa bibliotek och organisationer får framställa s.k. talböcker, dvs. ljudupptagningar av utgivna litterära verk, för utlåning till blinda och andra "svårt vanföra" behålls i princip (17 § upphovsrättslagen, lagförslag 1).

Utredningens förslag: Det skall införas en avtalslicensbestämmelse när det gäller rätten att framställa talböcker (SOU 1990:30 s.275-300).

Remissinstanserna: Opinionen är splittrad. Rättighetshavarsorganisationerna har genomgående ställt sig bakom utredningens uppfattning medan Synskadades Riksförbund och producenterna av talböcker har avstyrkt förslaget. Dessa senare instanser har anfört i huvudsak att upphovsmännen bör sakna möjlighet både att hindra synskadade och andra handikappade från att få tillgång till utgivna verk på för dem anpassat medium och att bestämma vem som skall sköta talboksproduktionen. Ett par av dessa instanser stöder emellertid att den nuvarande regeln om fri användning omformas till en tvångslicensregel.

Skälen för min bedömning: Enligt 18 § andra stycket upphovsrättslagen har de bibliotek och organisationer som har regeringens tillstånd rätt att, på de villkor som anges i tillståndet, framställa exemplar av utgivna litterära verk genom ljudupptagning för utlåning till blinda och andra "svårt vanföra". Om sistnämnda uttryck uttalas i förarbetena till bestämmelsen att det avser "poliopatienter och andra personer som på grund av svår vanförhet är förhindrade att taga del av litterära verk i konventionellt utförande" (bet. 1960:1LU41 s. 62). Enligt 8 § förordningen med tillämpningsbestämmelser till upphovsrättslagen och fotografilagen (tillämpningsförordningen) har länsbiblioteken och Stockholms stadsbibliotek tillstånd att framställa talböcker. Genom särskilda beslut av regeringen har ytterligare ett fåtal institutioner givits sådant tillstånd.

Enligt 9 och 10 §§ tillämpningsförordningen gäller följande villkor för talboksframställningen. Talböcker får endast framställas genom inläsning eller genom överföring från ett redan framställt talboks-exemplar. När ljudupptagningar av ett verk kommit ut i handeln, får talböcker inte framställas. Talböcker skall förses med uppgift om verkets titel, om året för framställningen och om vem som har framställt dem; dessutom skall upphovsmannen och inläsaren anges i enlighet med upphovsrättslagens regler. Innan framställningen börjar skall upphovsmannen underrättas, om detta kan ske "utan omgång". Framställaren skall upprätta ett register över de talböcker som framställts med stöd av tillståndet.

Författare och översättare erhåller över statens budget en viss ersättning för att deras verk utnyttjas som talböcker. Ersättningen, som inte är upphovsrättslig utan motiveras av kulturpolitiska skäl, fördelas av Sveriges Författarförbund enligt regler som förbundet fastställer. För närvarande innebär dessa regler att ersättning utgår till författare och översättare av verk, som använts för talboksframställning, under förutsättning att vederbörande upphovsman är svensk

medborgare eller har hemvist i Sverige. Det sagda innebär att reglerna nära ansluter till dem som gäller för fördelningen av den ersättning som författare och översättare erhåller för användningen av deras verk genom bibliotek, se förordningen (1962:652) om Sveriges författarfond. För innevarande budgetår har som ersättning för såväl talboks- som taltidningsframställning anslagits sammanlagt drygt 4 miljoner kr. Nästan hela beloppet tas i anspråk för talboksersättningen.

Utredningen har föreslagit att den nuvarande regeln om rätt för vissa bibliotek och organisationer att använda utgivna litterära verk för talboksframställning skall upphävas och att det i stället skall införas en avtalslicensbestämmelse när det gäller rätten att framställa talböcker. Den bestämmelse som utredningen har föreslagit ger rätt för en upphovsman som inte företräds av de avtalsslutande organisationerna att meddela förbud mot att hans verk används för talboksframställning.

Utredningen har därvid till en början anfört att det med hänsyn till den omfattning som talboksframställningen numera har knappast kan anses förenligt med Bernkonventionen att ha en reglering som inte ger upphovsmännen en rätt till ersättning. En sådan reglering måste enligt utredningen anses innebära ett oskäligt intrång i upphovsmännens berättigade intressen.

Detta synsätt kan jag för min del inte ansluta mig till. Den användning av enskilda verk som idag sker i form av framställning av talböcker med stöd av 18 § andra stycket upphovsrättslagen utgör från upphovsrättslig synpunkt inte något betydelsefullt utnyttjande av varje verk bedömt för sig. Den upplaga som framställs av de enskilda verken är nämligen regelmässigt mycket liten. Nämda bestämmelse kan därför enligt min uppfattning inte anses tillåta ett mångfaldigande som gör intrång i det normala utnyttjandet av verken eller oskäligt inkräktar på upphovsmannens legitima intressen. Det finns alltså inte anledning att ändra bestämmelsen av det skälet att den inte är i överensstämmelse med Sveriges förpliktelser enligt Bernkonventionen. Bestämmelsen får anses tillåten enligt artikel 9.2 i konventionen.

Utredningen har vidare menat att ändamålen med den nuvarande regeln kan uppnås genom avtal mellan berörda parter i stället för genom en långtgående inskränkning i upphovsmännens rättigheter. Mot bakgrund av å ena sidan att dagens talboksframställning från upphovsrättslig synpunkt inte utgör något betydelsefullt utnyttjande av varje verk för sig och å andra sidan att det är från allmän synpunkt av grundläggande betydelse att tillgodose de synskadades och handikappades behov av att så heltäckande som möjligt få del av utgivna verk på för dem anpassat medium, anser jag för min del att framställningen inte bör vara beroende av avtal med rättighetshavar-

na. Om framställningen görs beroende av sådant avtal, kan risken för att den möts av upphovsrättsliga hinder inte helt uteslutas. Vikten av de syften som framställningen tjänar är sådan att inte ens en marginell risk för att framställningen möter hinder av angivet slag kan tålas.

Jag anser alltså att utredningens förslag om en avtalslicensbestämmelse inte bör följas. Nästa fråga blir då om den nuvarande ordningen bör behållas eller det bör införas en tvångslicensbestämmelse på området. Ett par av de remissinstanser som motsatt sig utredningens förslag har förklarat sig kunna stödja en sådan ändring.

Den nuvarande ordningen innebär som framgått att det dels finns en regel i upphovsrättslagen som möjliggör talboksframställning utan ersättning till upphovsmännen, dels ges en kulturpolitiskt motiverad årlig ersättning över statsbudgeten till Sveriges Författarförbund att fördelas enligt de regler som förbundet fastställer. En tvångslicensbestämmelse skulle innebära att talboksframställning visserligen skulle kunna ske utan avtal med upphovsmännen men att dessa skulle ha en civilrättslig rätt till ersättning för framställningen. Om överenskommen i ersättningsfrågan inte skulle kunna nås mellan framställarna och upphovsmännen, skulle saken få prövas i domstol.

För min del anser jag, mot bakgrund av det begränsade utnyttjande som talboksproduktionen innebär, att det inte finns tillräckliga skäl för en övergång från dagens ordning till en tvångslicensbestämmelse.

En ytterligare fråga är huruvida rätten enligt upphovsrättslagen att låna talböcker bör utvidgas till andra grupper än synskadade och andra funktionshindrade som inte kan ta del av litterära verk i skriftlig form. Utredningen ansåg att dess avtalslicensbestämmelse skulle omfatta utlåning till även alla personer med afasi och dyslexi samt alla utvecklingsstörda men inte till barn och invandrare. Också Stockholms läns landsting har i en skrivelse till regeringen hemställt att fler patientgrupper än nu skall få rätt att låna talböcker.

Jag vill för min del först framhålla att frågan om en sådan utvidgning har betydelse endast beträffande sådana talböcker som har framställts med stöd av den aktuella bestämmelsen i upphovsrättslagen och endast om dessa talböcker också används enbart med stöd av bestämmelsen. När talböcker framställs enligt avtal med upphovsmännen kan det naturligtvis regleras i avtalet hur talböckerna får användas, och i avtal med upphovsmännen kan också medges att talböcker framställda enligt bestämmelsen i upphovsrättslagen får användas i vidare utsträckning än som följer av bestämmelsen.

Av upphovsrättsliga skäl är det av vikt att en regel som den aktuella inte avser en användning som är mer omfattande än nödvändigt. En naturlig följd av en utsträckning av det nyttjande som är tillåtet enligt regeln är nämligen att det framställs fler exemplar av varje verk. De upphovsrättsliga skälen för att talboksframställning endast bör få ske

efter avtal med upphovsmännen får då ökad tyngd. Det är alltså från upphovsrättslig synpunkt en fördel om tillgången till talböcker för vissa grupper kan följa av avtal i stället för av bestämmelsen.

Mot denna bakgrund anser jag att det inte finns tillräckliga skäl för att låta bestämmelsen om talböcker omfatta andra grupper än synskadade och andra funktionshindrade som inte kan ta del av litterära verk i skriftlig form.

Av upphovsrättsliga skäl bör vidare den aktuella bestämmelsen liksom idag endast avse utlåning av talböcker och inte även gåvor av sådana.

Under det nordiska samrådet har det rått enighet om att det inte bör införas en avtalslicensbestämmelse när det gäller talboksframställningen. I inget av länderna torde det komma att läggas fram förslag till ändringar av nuvarande regler. Dessa innebär att finsk och svensk rätt överensstämmer medan det i Danmark och Norge finns tvångslicensbestämmelser. På Island saknas regler om talboksframställning.

2.13 Text i konsertprogram

Mitt förslag: Den nuvarande rätten att utan upphovsmannens samtycke återge texten till musikaliska verk i konsertprogram eller dylikt avskaffas.

Utredningens förslag: Överensstämmer med mitt (SOU 1990:30 s. 301-304).

Remissinstanserna: Av det fåtal remissinstanser som yttrat sig särskilt om förslaget har endast en avstyrkt det.

Skälen för mitt förslag: När ett musikaliskt verk framförs med text får texten enligt 19 § upphovsrättslagen återges utan upphovsmannens tillstånd i konsertprogram eller dylikt till bruk för åhörarna. Utredningen har föreslagit att bestämmelsen skall upphävas. Utredningen har därvid anfört i huvudsak att syftet med bestämmelsen är att tillgodose arrangörernas intressen i praktiskt hänseende, att det emellertid normalt inte bör vålla arrangören några större besvär att inhämta tillstånd av rättighetshavaren, eftersom denne vanligtvis finns angiven på de tryckta alster som förekommer inom musikbranschen och att bestämmelsen därför bör utgå.

Förslaget har med endast något undantag tillstyrkts eller lämnats utan erinran av remissinstanserna. Också jag anser att den här aktuella regeln bör utgå. Förutom vad utredningen har anfört vill jag för egen del framhålla att regeln rör ett särfall och att, som jag beskrivit i avsnitt 2.1, det är min ambition att upphovsrättslagen skall göras enklare och mindre detaljrik än den är idag.

2.14 Offentliga framföranden

Mitt förslag: Nuvarande regel om att utgivna verk utom sceniska verk och filmverk får framföras offentligt vid gudstjänster och undervisning samt i vissa fall i allmännyttigt syfte och vid tillfällen då framförandet inte är det huvudsakliga avskaffas såvitt gäller framföranden i allmännyttigt syfte. Däremot behålls regeln såvitt gäller framföranden vid gudstjänster och undervisning och vid tillfällen då framförandet inte är det huvudsakliga. I dessa fall begränsas den dock så att den inte ger rätt att sända verk i radio eller TV (21 § upphovsrättslagen, lagförslag 1.).

Utredningens förslag: Överensstämmer med mitt när det gäller framföranden vid undervisning och i allmännyttigt syfte. Utredningen har emellertid också föreslagit att regeln skall avskaffas såvitt den avser framföranden vid gudstjänster och vid tillfällen då framförandet inte är det huvudsakliga. Utredningens förslag innebär alltså att regeln bara skall gälla beträffande undervisning, varvid den inte skall ge rätt att sända verk i radio eller TV, och att övriga offentliga framföranden skall omfattas av upphovsmannens ensamrätt (SOU 1990:30 s. 305-336).

Remissinstanserna: Förslaget avseende framföranden vid gudstjänster har tillstyrkts av rättighetshavarnas organisationer men avstyrkts av frikyrkoorganisationerna. Svenska kyrkans centralstyrelse har anfört att en tvångslicensbestämmelse bör gälla för sådana framföranden. Beträffande förslaget i övrigt är opinionen splittrad bland det fåtal instanser som yttrat sig särskilt om detta. Vissa rättighetshavarorganisationer har anfört att det bör införas en avtalslicensbestämmelse när det gäller framföranden vid undervisning. I övrigt har rättighetshavarorganisationerna tillstyrkt förslaget. Teatrarnas Riksförbund har uttalat att regeln bör behållas såvitt den avser tillfällen då framförandet inte är det huvudsakliga.

Skälen för mitt förslag: Enligt 20 § upphovsrättslagen får utgivna verk utom sceniska verk och filmverk framföras offentligt vid följande tillfällen:

1. vid gudstjänst,
2. vid undervisning,
3. vid tillfälle där framförandet av utgivna verk inte är det huvudsakliga samt tillträdet är avgiftsfritt och anordnandet sker utan förvärvssyfte samt

4. i folkbildningsverksamhet, för välgörande ändamål eller i annat allmännyttigt syfte, om den som framför verket gör det utan ersättning.

Utredningen har föreslagit att bestämmelsen skall upphävas utom såvitt avser framföranden vid undervisning som inte sänds i radio eller TV.

Enligt utredningens mening kan det med nutida betraktelsesätt knappast anses rimligt att upphovsmän som skapar verk avsedda att användas vid *gudstjänster* och liknande förrättningar inte har rätt att begära ersättning när deras verk framförs offentligt i just sådana sammanhang. Utredningen har anfört att den nuvarande regeln innebär att dessa upphovsmän berövas den huvudsakliga inkomstkällan avseende sin produktion och att det därför finns starka skäl som talar för att regeln bör ändras. Några allmänna skäl som talar i motsatt riktning har utredningen inte kunnat finna. Mot bakgrund härav har utredningen ställt frågan om regeln skall upphävas eller ändras till en licensbestämmelse. Eftersom det enligt utredningens mening saknas anledning att förmoda att nödvändiga avtal inte kan komma till stånd har utredningen kommit till slutsatsen att regeln bör upphävas, varvid upphovsmannens ensamrätt kommer att gälla beträffande offentliga framföranden vid gudstjänster.

Förslaget har tillstyrkts av rättighetshavarnas organisationer men avstyrkts av frikyrkoorganisationerna. De senares remisskritik innefattar i huvudsak följande. Både starka samhällseliga intressen och praktiska hänsyn talar för att nuvarande regel behålls. I samhällets intresse ligger att stödja ideellt arbetande folkrörelser. För frikyrkorörelsen och för många andra religiösa rörelser är sången och musiken viktig. Att avskaffa rätten till framförande vid gudstjänst innebär en allvarlig inskränkning i frikyrkornas frihet. Att belägga gudstjänsterna med avgift ter sig främmande för frikyrkorna. En avgiftsbeläggning skulle kräva en rapporteringsskyldighet som är praktiskt omöjlig och som utgör en kontroll av församlingens inre liv vilken är i strid med andan i religionsfriheten. Dessutom saknas praktiska möjligheter att övervaka vad som sker vid de 100.000-tals gudstjänster som hålls inom frikyrkorna varje år. Härtill kommer att avgiften skulle skapa oöverstigliga administrativa problem såväl för församlingarna som för rättighetshavarnas organisationer. Omfattningen av denna byråkrati skulle inte stå i rimlig proportion till syftet att ge upphovsmännen skälig ersättning för användningen av deras verk.

Svenska kyrkans centralstyrelse har intagit en från frikyrkoorganisationerna något avvikande uppfattning. Enligt centralstyrelsen är det rimligt att upphovsmän som skapar verk avsedda att användas vid gudstjänster och liknande inte berövas rätten att få ersättning när

deras verk framförs. Centralstyrelsen har emellertid ansett att det skulle skapa mycket stora administrativa problem om upphovsmännens ensamrätt gällde beträffande framföranden vid gudstjänst och att det därför bör gälla en tvångslicensbestämmelse i fråga om sådana framföranden.

För min del gör jag följande överväganden.

Enligt upphovsrättslagarna i Norden (utom på Island) gäller sedan lång tid att skyddade verk får framföras offentligt vid gudstjänst utan avtal med upphovsmännen och utan att upphovsmännen har rätt till ersättning. Jag anser att frågan huruvida svensk rätt bör ändras på denna punkt har så stor principiell betydelse att en ändring inte bör vidtas utan att så sker också i övriga nordiska länder. Under det nordiska samrådet har framkommit att det i dessa länder torde komma att föreslås att radio- och TV-sändningar av gudstjänster skall omfattas av upphovsmännens ensamrätt men att regeln i övrigt skall behållas oförändrad. Redan av detta skäl anser jag att utredningens förslag inte bör följas.

I fråga om radio- och TV-sändningar av gudstjänster finns det enligt min uppfattning inte tillräckliga skäl för att det skall gälla en vidare inskränkning i upphovsmännens ensamrätt än den som gäller beträffande annan användning av verk i radio- och TV-sändningar. Beträffande sådan användning gäller en avtalslicensbestämmelse enligt nuvarande 22 § andra stycket upphovsrättslagen, i den mån sändningen härrör från ett företag som har rätt att utnyttja bestämmelsen. När det gäller radio- och TV-sändningar av gudstjänster förordar jag därför, i linje med vad som torde komma att föreslås i övriga nordiska länder, att sådana sändningar skall vara undantagna från regeln om fritt offentligt framförande.

Om sitt förslag beträffande *undervisning* har utredningen anfört i huvudsak följande. Skolundervisningen sker normalt under sådana förhållanden att de verk som framförs inte kan anses framförda offentligt. Verken kan alltså normalt framföras utan hänsyn till upphovsrätten. Regeln i 20 § upphovsrättslagen om offentligt framförande vid undervisning tar sikte på undervisning som är offentlig, t.ex. föreläsningar vid universitet och undervisningsprogram i radio och TV. Av principiella skäl kunde det övervägas att slopa regeln. Praktiska skäl talar emellertid emot detta. Framförandena avser många slag av verk, det material som kommer i fråga för användning är mycket stort och besluten om vilka verk som skall framföras fattas ofta med kort varsel. Frågan blir då om en avtalslicensbestämmelse bör införas när det gäller dessa framföranden. Om man bortser från undervisningsprogrammen i radio och TV, vore emellertid en avtalslicensordning överdimensionerad för det nyttjande den skulle avse. Regeln om fritt offentligt framförande vid undervisning bör

därför behållas såvitt den avser annat än framförande i radio och TV. Den bör emellertid inte träffa framföranden i radio och TV. För sådana framföranden kommer då avtalslicensbestämmelsen i nuvarande 22 § andra stycket upphovsrättslagen i stället att gälla.

Också jag anser att nuvarande bestämmelse om att utgivna verk utom sceniska verk och filmverk får framföras offentligt vid undervisning bör behållas men inte längre ge rätt att sända verk i radio eller TV. Under det nordiska samrådet har det rått enighet om att den förevarande frågan bör lösas på det sätt som jag nu har angivit.

Den nuvarande regeln om offentligt framförande när det gäller *tillfällen där framförandet inte är det huvudsakliga, tillträdet är avgiftsfritt och anordnandet sker utan förvärvssyfte* tar sikte bl.a. på när marschmusik framförs vid militära processioner. Musiken utgör då ett betydande inslag utan att vara det huvudsakliga. Enligt utredningen bör sådana framföranden omfattas av upphovsmannens ensamrätt. Den nuvarande bestämmelsen medför enligt utredningen det orimliga resultatet att kompositörerna till marschmusik berövas alla möjligheter att få ersättning när deras verk framförs.

Förslaget har fått ett blandat mottagande av remissinstanserna. Bland kritikerna har det anförts bl.a. att förslaget innebär stora praktiska problem för radio- och TV-företagen i samband med rapportering från t.ex. offentliga möten och demonstrationer där musik framförs. Det har anförts att det är svårt att identifiera verken och att den administrativa omgång som förslaget medför inte skulle stå i proportion till det ekonomiska värde saken rör. Det har därvid pekats på att det i vissa kollektivavtal finns undantag från ersättningsrätt när det gäller framföranden vid bl.a. parader, officiella högtidligheter, statyavtäckningar, idrottsevenemang, demonstrationer, hembygdsfester och liknande tillfällen.

Vad gäller de angivna problemen för radio och TV vill jag hänvisa till bestämmelsen i nuvarande 21 § upphovsrättslagen. Där stadgas att verk, som syns eller hörs under en dagshändelse, får återges vid information om dagshändelsen i bl.a. radio och TV i den utsträckning som betingas av informationssyftet. Bestämmelsen skall enligt mitt förslag med redaktionella ändringar behållas. Utredningens förslag medför alltså inte problem för radio- och TV-företagen. Däremot innebär förslaget en belastning för dem som utan förvärvssyfte ordnar olika typer av avgiftsfria arrangemang vid vilka framföranden av verk förekommer men inte är det huvudsakliga. Jag anser att denna användning av verk är av så liten ekonomisk betydelse för upphovsmännen att det inte bör krävas av arrangörerna att de träffar avtal om den eller ens betalar för den. Regeln om fritt offentligt framförande i sådana sammanhang som nu avses bör alltså bestå.

Under det nordiska samrådet har det framkommit att motsvarande

bedömning görs i de andra nordiska länderna.

Prop. 1992/93:214

Vad slutligen gäller offentliga framföranden av verk i *folkbildningsverksamhet, för välgörande ändamål eller i annat allmännyttigt syfte när den som framför verket gör det utan ersättning* anser jag i likhet med utredningen att regeln bör utmönstras. Detta är också den uppfattning som flertalet remissinstanser gett uttryck för. En remissinstans, Folkbildningsförbundet, har anfört att, om bestämmelsen upphävs, det bör klart uttalas att studiecirkel- och föreläsningsverksamhet inom folkbildningsorganisationerna omfattas av begreppet undervisning. Till detta vill jag säga att mitt förslag i praktiken inte torde innebära någon förändring av gällande rätt. Begreppet "undervisning", som förekommer i flera bestämmelser i upphovsrättslagen, innefattar nämligen bl.a. studiecirkelverksamhet och liknande. Se bet. 1960:1LU41 s. 58, jfr prop. 1979/80:132 s. 148 (Lagrådet).

Under det nordiska samrådet har det beträffande den nu aktuella regeln rätt enighet om att den bör upphävas.

2.15 Efemära upptagningar

Min bedömning: Gällande regel om rätt för radio- och TV-företag att göra s.k. efemära upptagningar, dvs. upptagningar som används vid företagets egna sändningar och som behålls endast under kort tid, behålls (26 e § första stycket upphovsrättslagen, lagförslag 1).

Utredningens förslag: Rätten att göra efemära upptagningar skall vara beroende av regeringens eller Närradionämndens tillstånd (SOU 1990:30 s. 337-361).

Remissinstanserna: Vissa rättighetshavarorganisationer har tillstyrkt förslaget medan andra sådana organisationer har anfört att det bör införas en avtalslicensbestämmelse när det gäller rätten att göra efemära upptagningar. Närradionämnden har avstyrkt förslaget och anfört att det är verklighetsfrämmande att nämnden skulle kunna utföra en kontroll av att reglerna om efemära upptagningar efterlevs vid närradiosändningar. Vissa instanser har påpekat att utredningens förslag inte är heltäckande; det behandlar inte rätten att göra efemära upptagningar för t.ex. lokala sändningar i kabel-TV och satellitsändningar.

Skälen för min bedömning: Om ett radio- eller TV-företag har rätt att i sändning återge ett verk, får företaget också, på de villkor som regeringen bestämmer, för användning vid egna sändningar ta upp verket på en anordning genom vilken det kan återges. Regeln finns intagen i 22 § första stycket upphovsrättslagen. De upptagningar som

avses kallas efemära upptagningar.

Regeringen har bestämt villkoren för att göra efemära upptagningar i förordningen (1961:348) med tillämpningsbestämmelser till upphovsrättslagen och fotografilagen. Av 11-13 §§ i förordningen framgår följande. Upptagningarna skall göras med företagets egen tekniska utrustning. De får överlämnas till ett arkiv hos ett företag som är programföretag enligt radiolagen men inte till någon annan. De får bevaras i högst ett år och användas för sändning högst fyra gånger. Därefter skall de förstöras. Det sistnämnda gäller dock inte en upptagning som har dokumentariskt värde. Den får bevaras i ett sådant arkiv som nyss nämdes. Om en upptagning inte bör bevaras i original, får den överföras på nytt underlag; originalet skall då förstöras. Om en upptagning skall användas för sändning och det av tekniska skäl inte är lämpligt att bruka originalet, får ett särskilt exemplar framställas. Efter användningen skall exemplaret förstöras.

Utredningen har föreslagit att efemära upptagningar endast skall få göras av radio- och TV-företag som har antingen regeringens tillstånd att sända enligt 5 § första stycket radiolagen eller Närradionämndens tillstånd att göra efemära upptagningar.

Utredningens uppfattning bygger på att reglerna om efemära upptagningar medför problem för rättighetshavarna. Dessa har enligt utredningen svårt att kontrollera att reglerna följs. Detta gäller särskilt på närradioområdet. Rätten att göra efemära upptagningar bör därför enligt utredningens mening begränsas. Rätten bör endast tillkomma företag som har tillräcklig kunskap och organisation för att se till att reglerna följs. Företag som har regeringens tillstånd att sända enligt 5 § radiolagen får förutsättas motsvara detta krav. När det gäller närradiosändningar kan enligt utredningens uppfattning erforderlig kontroll uppnås om rätten att göra efemära upptagningar görs beroende av Närradionämndens tillstånd.

Förslaget har fått ett blandat mottagande under remissbehandlingen. Närradionämnden har anfört att det är verklighetsfrämmande att nämnden skulle kunna utföra en kontroll av att reglerna om efemära upptagningar efterlevs vid närradiosändningar, eftersom antalet sammanslutningar som sänder i närradio är ca 2400. Vissa instanser har påpekat att utredningens förslag inte är heltäckande; det behandlar inte rätten att göra efemära upptagningar för t.ex. lokala sändningar i kabel-TV och satellitsändningar.

För min del anser jag att det är ofrånkomligt att radio- och TV-företagen skall ha rätt att i viss utsträckning göra efemära upptagningar. Sådana upptagningar utgör ett tekniskt led i sändningsverksamheten och är ofta nödvändiga för att verksamheten skall kunna bedrivas. Jag är inte beredd att föreslå att rätten att göra sådana upptagningar skall vara beroende av tillstånd.

Under det nordiska samrådet har det också rätt enighet om att alla radio- och TV-företag bör ha rätt att göra efemära upptagningar.

Prop. 1992/93:214

2.16 Uthyrning av exemplar av litterära verk

Mitt förslag: Det skall krävas tillstånd av upphovsmännen vid uthyrning (och därmed jämförliga rättshandlingar) av exemplar av litterära verk till allmänheten (19 § upphovsrättslagen, lagförslag 1).

Utredningens förslag: Överensstämmer med mitt (SOU 1990:30 s. 385-399).

Remissinstanserna: Samtliga som har yttrat sig över förslaget har tillstyrkt det.

Skälen för mitt förslag: Av 23 § upphovsrättslagen i gällande lydelse framgår bl.a. följande. Sedan ett litterärt eller musikaliskt verk har utgivits, får exemplar, som omfattas av utgivningen, spridas vidare. Exemplar av musikaliska verk och av datorprogram i maskinläsbar form får dock inte utan upphovsmännens samtycke tillhandahållas allmänheten genom uthyrning eller annan därmed jämförlig rättshandling. (När upphovsrättslagen nyligen ändrades på det sätt som föranleds av EES-avtalet, fick 23 § delvis ett nytt innehåll i den del bestämmelsen avser datorprogram, se SFS 1992:1687. Den nya regeln i 23 § träder i kraft den dag regeringen bestämmer; ikraftträdandet kommer att anpassas till EES-avtalets ikraftträdande. Denna ändring i 23 § har dock ingen betydelse för det som behandlas här.)

Regleringen innebär bl.a. att exemplar av litterära verk får hyras ut till allmänheten utan upphovsmännens tillstånd.

Utredningen har föreslagit att uthyrning (och därmed jämförliga rättshandlingar) av exemplar av litterära verk till allmänheten skall läggas under upphovsmännens ensamrätt. Samtliga remissinstanser som har yttrat sig om förslaget har tillstyrkt det. Också jag anser att det bör genomföras.

Uthyrningen kan ta sig olika former. Det förekommer att ljudupptagningar av litterära verk hyrs ut t.ex. på bensinstationer. Det har också inom vissa kommuner diskuterats möjligheten att låta biblioteken ställa böcker till förfogande mot avgift. För närvarande är omfattningen av uthyrningsverksamheten inte särskilt stor, men det kan inte uteslutas att marknaden kommer att utvecklas. Från principiell synpunkt är det motiverat att lägga uthyrningsrätten till exemplar av litterära verk under upphovsmännens ensamrätt. Det är i det sammanhanget likgiltigt om uthyrningen sker i syfte att erhålla

vinst eller endast för att minska kostnaderna för en verksamhet vilken ingår som ett led i en skattefinansierad service till medborgarna. I alla de fall där användaren direkt eller indirekt lämnar någon form av vederlag för att han eller hon under viss tid skall få disponera exemplar av litterära verk, bör upphovsmännens tillstånd krävas. Sådant tillstånd bör alltså krävas både när ett bibliotek ställer exemplar till förfogande mot en avgift vid varje tillfälle och när ett bibliotek fordrar att en årsavgift eller liknande erläggs. Däremot bör ett bibliotek få ta ut beställningsavgift eller förseningsavgift utan upphovsmännens samtycke. Sådana avgifter utgår inte som vederlag för rätten att under viss tid förfoga över exemplar av verk.

Jag vill tillägga följande om förslaget. Utgångspunkten för den upphovsrättsliga lagstiftningen är att upphovsmannen skall förbehållas rätt att - bortsett från vissa inskränkningar - ekonomiskt tillgodogöra sig alla sådana utnyttjanden av hans verk som har praktisk betydelse (prop. 1960:17 s. 60). Rätten att hyra ut exemplar av verk ligger till följd av denna princip redan under upphovsmannens ensamrätt i fråga om bl.a. filmverk och musikaliska verk. Beträffande filmverken medför denna rätt en viktig inkomstkälla för upphovsmännen och inkomsterna från uthyrningsverksamheten torde i många fall vara nödvändiga för att filmverken över huvud taget skall komma till. Uthyrningsverksamheten fungerar på grundval av upparbetade rutiner för förvärv av rättigheter. Någon motsvarande marknad beträffande de musikaliska verken finns inte i Sverige.

Mitt förslag innebär att litterära verk i nu berört hänseende skall behandlas på samma sätt som bl.a. filmverk och musikaliska verk. Jag har för min del svårt att se att det finns skäl att i detta hänseende behandla författare på ett annat sätt än filmskapare och kompositörer.

För säkerhets skull vill jag framhålla att mitt förslag inte innebär något förbud för bibliotek eller andra att hyra ut exemplar av litterära verk. Den som vill hyra ut sådana exemplar får på sedvanligt sätt träffa avtal om det med upphovsmännen. Sådana avtal kan ingås kollektivt. Det finns självfallet inga principiella upphovsrättsliga skäl som talar för att sådana avtal inte bör få ingås; avtalen innebär endast att upphovsmännen väljer att använda sin ensamrätt på detta sätt.

Sedan utredningens förslag presenterades har det, som jag nämnde i avsnitt 2.1, inom EG antagits ett direktiv om uthyrning och utlåning av skyddade verk och prestationer samt om närstående rättigheter. Av artikel 2 i direktivet följer bl.a. att upphovsmännen skall ha ensamrätt när det gäller uthyrning av exemplar av litterära verk. Med uthyrning avses enligt artikel 1 att för en begränsad tid och för direkt eller indirekt ekonomisk eller kommersiell vinning ställa ett objekt till förfogande för användning. Enligt direktivets preambel är rekvisitet rörande vinning inte uppfyllt, om en institution som är tillgänglig för

allmänheten lånar ut objekt och därvid tar ut en avgift vilken inte är större än som är erforderligt för att täcka institutionens driftskostnader. De institutioner som avses är naturligtvis i första hand de allmänna biblioteken. Om dessa tar ut en avgift som inte är större än som nyss nämndes, rör det sig alltså i direktivets mening om utlåning och inte om uthyrning. Enligt artikel 2 skall upphovsmännen visserligen ha ensamrätt också när det gäller utlåning av exemplar av litterära verk. Men enligt artikel 5 får medlemsstaterna i väsentliga hänseenden göra undantag från ensamrätten avseende utlåning.

I avsnitt 2.1 anförde jag dels att det pågår förhandlingar mellan EG-kommissionen och EFTA-staterna inom ramen för EES-avtalet beträffande frågan hur EFTA-staterna skall anpassa sin lagstiftning till direktivet, dels att jag avser att - sedan förhandlingarna har avslutats - ta upp frågan om vilka lagändringar som kan visa sig nödvändiga med anledning av förhandlingsresultatet. Av det jag har anfört om innehållet i direktivet framgår, att mitt förslag angående uthyrning (och därmed jämförliga rättshandlingar) av exemplar av litterära verk inte strider mot direktivet.

Enligt finsk rätt har upphovsmännen redan en ensamrätt när det gäller uthyrning (och därmed jämförliga rättshandlingar) av exemplar av litterära verk till allmänheten. Det kan förväntas att en ensamrätt avseende uthyrning av sådana exemplar till allmänheten kommer att införas också i övriga nordiska länder i samband med de lagändringar som föranleds av det ovan nämnda EG-direktivet. Det står emellertid ännu inte klart vilken innebörd som därvid kommer att ges åt begreppet uthyrning. Som framgår av min redogörelse för direktivets innehåll är flera olika lösningar tänkbara.

Utredningen har föreslagit att - vid sidan av upphovsmännen - också de utövande konstnärerna och fonogramproducenterna skall ha ensamrätt när det gäller uthyrning (och därmed jämförliga rättshandlingar) av exemplar av litterära verk till allmänheten. Utredningen har därvid haft i åtanke de fall då exemplar av litterära verk i form av ljudupptagningar hyrs ut. De nämnda kategorierna av rättighetshavare har emellertid enligt gällande lag över huvud taget ingen rätt med avseende på spridning av exemplar av deras prestationer till allmänheten, jämför 45 och 46 §§ upphovsrättslagen. Det är följaktligen endast upphovsmännen till musikaliska verk som har en ensamrätt när det gäller uthyrning (och därmed jämförliga rättshandlingar) av ljudupptagningar av musikaliska verk; en sådan rätt tillkommer inte de utövande konstnärer som framför verken eller de fonogramproducenter som framställt upptagningarna.

För att uppnå likformighet med vad som nu gäller beträffande ljudupptagningar av musikaliska verk, bör utövande konstnärer och fonogramproducenter för närvarande inte ges någon ensamrätt när det

gäller uthyrning av ljudupptagningar av litterära verk till allmänheten. I det ovan nämnda EG-direktivet krävs emellertid, att dessa kategorier av rättighetshavare ges en ensamrätt till bl.a. spridning av exemplar av sina prestationer till allmänheten. Vid införlivandet av direktivet i svensk rätt blir det alltså aktuellt att samlat ta upp frågan om rätt för dessa parter när det gäller sådan spridning, av vilken uthyrning utgör ett av flera moment.

2.17 Återgivning av konstverk

Mitt förslag: Rätten att återge offentliggjorda konstverk, dels i anslutning till texten i kritiska och vetenskapliga framställningar, dels i tidning eller tidskrift i samband med redogörelse för dagshändelse, begränsas på så sätt att det ställs krav på att återgivningen sker i överensstämmelse med god sed och endast i den omfattning som motiveras av ändamålet. Den nuvarande tvångslicensbestämmelsen om återgivning av konstverk i populärvetenskaplig framställning upphävs (23 § upphovsrättslagen, lagförslag 1).

Utredningens förslag: Överensstämmer i princip med mitt. Utredningen har emellertid också föreslagit följande:

1. Nuvarande regel om att konstverk, som ingår i en samling eller ställs ut eller bjuds ut till försäljning, får återges i kataloger eller meddelanden om utställningen eller försäljningen skall begränsas så att endast utställnings- och försäljningskataloger får säljas till allmänheten och att detta får ske endast i samband med utställningen eller försäljningen.

2. Nuvarande regel om att konstverk, som är stadigvarande anbragt på eller vid allmän plats utomhus, får återges skall inskränkas så att den inte gäller fall när konstverket är huvudmotivet på bilden (SOU 1990:30 s. 463-484).

Remissinstanserna: När det gäller förslagen angående kritiska och vetenskapliga framställningar samt tidningar och tidskrifter har de flesta instanser som yttrat sig biträtt utredningens bedömning. Beträffande förslaget om populärvetenskapliga framställningar är opinionen splittrad. Rättighetshavarorganisationerna har tillstyrkt förslaget medan Svenska Bokförläggareföreningen och vissa företrädare för museerna har avstyrkt förslaget. Också när det gäller förslagen om kataloger och meddelanden samt om konstverk på eller vid allmän plats utomhus är remissopinionen splittrad.

Skälen för mitt förslag: Enligt 14 § andra stycket första meningen upphovsrättslagen får offentliggjorda konstverk återges i anslutning till texten i *kritiska och vetenskapliga framställningar*. Om två eller

flera konstverk av samma upphovsman återges i populärvetenskaplig framställning, har han enligt en bestämmelse i andra meningen av samma stycke rätt till ersättning.

Utredningen har föreslagit att bestämmelserna i andra stycket skall snävas in. För det första vill utredningen att krav skall ställas på att återgivningen sker i överensstämmelse med god sed och endast i den omfattning som motiveras av ändamålet. För det andra vill utredningen att regleringen avseende populärvetenskapliga framställningar skall utgå. Bestämmelsen skall alltså inte längre avse sådana framställningar utan - bortsett från kritiska framställningar - endast vetenskapliga alster.

Förslaget om att införa krav på att återgivningen sker i överensstämmelse med god sed och endast i den omfattning som betingas av ändamålet har tillstyrkts av det fåtal remissinstanser som yttrat sig om det. För egen del anser jag också att utredningens förslag på denna punkt bör genomföras. Det är konsekvent att ställa krav på att återgivning skall ske i överensstämmelse med god sed och endast i den omfattning som motiveras av ändamålet. Dessa krav ställs nämligen enligt gällande rätt såvitt avser citat.

När det gäller förslaget angående populärvetenskapliga framställningar är remissutfallet mera blandat. Bland kritikerna har Svenska Bokförläggareföreningen anfört att populärvetenskapliga framställningar, t.ex. uppslagsverk, har stort värde för spridningen av information och att det är mycket olyckligt om rätten att återge konstverk i sådana framställningar läggs under konstnärernas ensamrätt. Museichefskollegiet i Stockholm har uttalat att merparten av de populärvetenskapliga arbetena, särskilt de som ges ut av museerna, har en folkbildande karaktär och bär ofta inte sina kostnader samt att utredningens förslag knappast innebär nämnvärt ökade inkomster för konstnärerna men medför att en viktig folkbildande verksamhet stryps.

I denna del anser jag liksom utredningen att det kan krävas av framställarna av populärvetenskapliga arbeten att de inhämtar tillstånd till återgivning av konstverk. Jag delar vidare utredningens uppfattning att konstnärernas rättsställning bör stärkas när det gäller framställningen av sådana arbeten. Ett särskilt skäl för att upphäva regeln om dylika arbeten är att detta är i linje med min tidigare (avsnitt 2.1) uttalade strävan att förenkla upphovsrättslagen och utmönstra detaljregler.

Enligt 7 § första stycket fotografilagen får offentliggjorda fotografier återges i anslutning till texten i kritiska eller vetenskapliga framställningar; såvitt gäller populärvetenskapliga framställningar får detta dock endast ske mot ersättning. Mitt förslag i fråga om motsvarande regel i upphovsrättslagen innebär som framgått bl.a. att

regeln, bortsett från kritiska framställningar, endast skall avse vetenskapliga - inte populärvetenskapliga - alster. Jämfört med gällande rätt föreslår jag alltså att betydelsen av begreppet vetenskapliga alster skall snävas in.

För att begreppet inte skall få olika betydelser i upphovsrättslagen och fotografilagen förordar jag att fotografilagens bestämmelse om populärvetenskapliga framställningar upphävs och att rätten att återge fotografier i sådana framställningar läggs under fotografens ensamrätt.

För närvarande ger upphovsrättslagen möjlighet att återge ett offentliggjort konstverk inte bara i framställningar som nyss sagts utan även *i tidning eller tidskrift i samband med redogörelse för dagshändelse*, under förutsättning att avbildningen inte avser verk som har tillkommit för att återges i en sådan publikation.

Utredningen har även på denna punkt föreslagit att rätten att återge konstverk skall villkoras av att återgivningen sker i överensstämmelse med god sed och endast i den omfattning som betingas av ändamålet. Förslaget har tillstyrkts av de remissinstanser som har uttalat sig i saken och även jag anser att det bör följas.

Vid nyhetsförmedling finns ett legitimt intresse av att återge konstverk som har samband med dagshändelser. Pressen bör emellertid inte ha rätt att i största allmänhet använda konstverk som illustrationer. Enligt gällande rätt är det oklart huruvida det måste föreligga ett samband mellan dagshändelsen och konstverket. Dessutom finns det inte någon begränsning avseende antalet konstverk som kan återges i anslutning till en och samma artikel i en tidning eller tidskrift. Motsvarande bestämmelse för radio, TV och film, 21 § upphovsrättslagen, ger rätt att i den omfattning som betingas av informationssyftet återge verk som syns eller hörs under en dagshändelse. I bestämmelsen ställs alltså krav på samband mellan händelsen och verket samt begränsas återgivandet i kvantitativt hänseende. Motsvarande krav och begränsning bör gälla vid återgivning av konstverk i pressen. Rätten till återgivning bör villkoras av att återgivningen sker i överensstämmelse med god sed och endast i den omfattning som betingas av ändamålet. Att återgivningen skall ske i överensstämmelse med god sed innebär bl.a. att det måste finnas ett samband mellan dagshändelsen och konstverket. Att återgivningen skall ske endast i den omfattning som betingas av ändamålet innebär att endast så många konstverk som krävs för att levandegöra eller belysa dagshändelsen får återges.

Under det nordiska samrådet har det rätt enighet om att de förändringar som jag ovan har berört bör genomföras.

Utredningen har föreslagit ändringar i två ytterligare föreskrifter rörande återgivning av konstverk. Den första tar sikte på kataloger m.m. Enligt 25 § tredje stycket upphovsrättslagen får konstverk, som

ingår i en samling eller ställs ut eller bjuds ut till försäljning, avbildas i katalog eller meddelande om utställningen eller försäljningen. Enligt förarbetena kan avbildning i kataloger i regel inte beröra upphovsmännens intressen; det anförs att med en katalog avses en förteckning över de aktuella konstverken och inte ett konstkritiskt eller konsthistoriskt arbete (SOU 1956:25 s. 262 f.).

Utredningen har velat införa en regel enligt vilken dels endast utställnings- och försäljningskataloger får säljas till allmänheten, dels detta får ske endast i samband med utställningen eller försäljningen. Utredningen har därvid anfört i huvudsak följande. Bestämmelsen om kataloger utnyttjas emellanåt så att kataloger säljs till allmänheten efter en utställning och så att det framställs kataloger som kan karaktäriseras som konstaböcker. Bestämmelsen om meddelanden används ibland för att framställa och sälja affischer som lämpar sig för att pryda väggar med. Lagtexten anger inte någon uttrycklig begränsning i dessa avseenden och förarbetena ger inte heller någon säker vägledning för att avgöra tillåtligheten av förfarandena. Det bör införas en regel enligt vilken det läggs fast i vilken utsträckning katalogerna och meddelandena får säljas till allmänheten. Det saknas skäl att tillåta att så sker beträffande kataloger över samlingar. Utställnings- och försäljningskataloger bör endast få säljas i samband med utställningen eller försäljningen. När det gäller meddelanden är skälet för den nuvarande rätten att återge konstverk i sådana att information om utställningen eller försäljningen skall kunna spridas. Det finns inte anledning att bestämmelsen skall ge rätt att framställa exemplar av konstverk för försäljning till allmänheten. Meddelandena bör alltså inte få säljas till allmänheten.

Förslaget har fått ett blandat mottagande av remissinstanserna. Rättighetshavarorganisationerna har tillstyrkt förslaget medan en del andra instanser har motsatt sig det. Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet har anfört dels att regeln om kataloger och meddelanden bör utgå utom såvitt den avser kataloger över samlingar, dels att utredningens förslag om att försäljning av utställningskataloger inte skall få ske efter utställningen ger upphov till onödiga komplikationer. Svenska museiföreningen har anfört att utredningens förslag utgör en onödig detaljreglering. Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer har uttalat att förslaget angående restupplagor av utställningskataloger förorsakar onödig byråkrati.

För egen del gör jag följande överväganden.

Bestämmelsen om kataloger och meddelanden tjänar syftet att underlätta spridning av information om bl.a. konstutställningar. Bestämmelsen kan bara åberopas beträffande sådan reproduktion av konstverk som sker i nämnda syfte. Om framställaren av en utställningskatalog eller av en affisch om en utställning producerar så

många exemplar av katalogen eller affischen att produktionen går utöver vad som motiveras av det informationssyfte produkten skall tjäna, kan framställningen inte stödjas på bestämmelsen. Bestämmelsen ger alltså rätt till endast ett tämligen begränsat utnyttjande. Mot denna bakgrund anser jag att det inte finns tillräcklig anledning att genomföra utredningens förslag. Ett ytterligare skäl för min ståndpunkt är att förslaget utgör en detaljreglering och att jag - som tidigare anförts (avsnitt 2.1) - anser att sådan reglering bör undvikas.

Under det nordiska samrådet har det rätt enighet om att någon ändring i nu berört avseende inte bör genomföras.

Det ytterligare avseende i vilket utredningen föreslagit ändring i nuvarande regler om återgivning av konstverk rör rätten att avbilda konstverk på eller vid allmän plats. Enligt 25 § tredje stycket upphovsrättslagen får ett konstverk avbildas, om det är *stadigvarande anbragt på eller vid allmän plats utomhus*. I förarbetena till denna paragraf har som skäl för regleringen anförts bl.a. följande. Sin egentliga betydelse har regeln när den stads- eller landskapsbild i vilken konstverket ingår är motiv för t.ex. en målning eller ett fotografi. Men regeln gäller också när konstverket är huvudmotivet, t.ex. på ett vykort. I sådana fall föreligger ett mera omedelbart utnyttjande av själva konstverket, och principiellt kunde det vara motiverat att konstnären fick en rätt till ersättning i dessa fall. Men regeln skulle då kunna ge upphov till en del praktiska svårigheter. Det måste nämligen ofta vara mycket svårt att avgöra om konstverket är huvudmotivet, t.ex. när ett vykort avbildar ett torg med en skulptur. I de allra flesta fall torde frågan ha mycket liten ekonomisk betydelse för konstnärerna, och det synes därför inte finnas tillräckliga skäl att införa ett så svårtillämpat stadgande (SOU 1956:25 s. 264).

Utredningen har föreslagit att rätten att avbilda konstverk på eller vid allmän plats skall inskränkas så att den inte gäller fall när konstverket är huvudmotivet på bilden. Utredningen har därvid anført att det t.ex. vid vykortsproduktion inte torde finnas något allmänt intresse som motiverar att återgivning i förvärvssyfte kan ske utan konstnärens samtycke. När konstverket utgör huvudmotivet på bilden bör därför enligt utredningens mening konstnärens ensamrätt gälla. Utredningen har pekat på att det i övriga nordiska länder (utom Finland) i princip gäller en tvångslicensbestämmelse när konstverket är huvudmotivet.

Förslaget har tillstyrkts av bl.a. rättighetshavarorganisationerna medan vissa instanser har avstyrkt förslaget. Av de sistnämnda har bl.a. Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet anført att den föreslagna regeln ger upphov till tillämpningsproblem. Ett par av tidningsbranschens organisationer har uttalat att förslaget medför

hinder för informationsspridningen; de har exemplifierat med att förslaget inte synes tillåta att konstverk avbildas vid tidningsreportage av typen "Konstverken i våra parker". Sveriges Radio AB har anfört att förslaget medför praktiska svårigheter vid vissa TV-produktioner. Som exempel har angivits en dramaproduktion vid vilken bildvalet innebär att ett konstverk är huvudmotiv i en viss sekvens.

För egen del gör jag följande bedömning.

Som jag anfört uttalades i förarbetena till nuvarande regel att det inte syntes finnas tillräckliga skäl att införa en särregel om fall när konstverk på eller vid allmän plats utomhus är huvudmotivet på t.ex. ett vykort. En sådan särregel skulle enligt förarbetena utgöra ett svårtillämpat stadgande. Samma synpunkt har nu anförts av flera remissinstanser. För egen del instämmer jag i denna uppfattning. Jag anser därför att utredningens förslag på denna punkt inte bör genomföras. Ett särskilt skäl för min ståndpunkt är också i detta sammanhang att behovet av särregler bör granskas kritiskt eftersom sådana regler måste undvikas om upphovsrättslagen skall - som är önskvärt - kunna förenklas.

Mitt förslag på denna punkt innebär alltså att den nuvarande ordningen i Sverige behålls. Eftersom det från övriga nordiska länders sida under det nordiska samrådet har anförts att konstnärens ensamrätt bör gälla i fall då konstverket är huvudmotivet och utnyttjandet sker i förvärvssyfte kommer det inte heller framdeles att råda fullständig likhet i de nordiska upphovsrättslagarna i fråga om rätten att återge konstverk på eller vid allmän plats utomhus.

2.18 Droit d'accès

Min bedömning: Det finns inte tillräckliga skäl att införa en regel om s.k. droit d'accès, dvs. rätt för en upphovsman, som överlåtit ett exemplar av sitt verk, att få tillgång till exemplaret.

Utredningens förslag: Det skall införas en bestämmelse enligt vilken en upphovsman, som överlåtit ett exemplar av sitt verk, har rätt - gentemot ägaren till exemplaret eller annan som har exemplaret i sin besittning - att få tillgång till exemplaret, om det föreligger särskilda skäl. Rätten skall efter upphovsmannens död kunna återopas av efterlevande make och bröstarvingar (SOU 1990:30 s. 551-564).

Remissinstanserna: Av det fåtal instanser som yttrat sig särskilt om förslaget har alla tillstyrkt det utom Juridiska fakultetsnämnden vid Lunds universitet.

Skälen för min bedömning: Utredningen har föreslagit att det skall införas en bestämmelse om s.k. droit d'accès. Enligt den föreslagna

regeln har en upphovsman, som överlåtit ett exemplar av sitt verk, rätt - gentemot ägaren till exemplaret eller gentemot den som på grund av avtal med ägaren har exemplaret i sin besittning - att få tillgång till exemplaret, om det föreligger särskilda skäl. Efter upphovsmannens död skall rätten enligt regeln kunna återopas av efterlevande make och bröstarvingar under verkets skyddstid.

Som skäl för förslaget har utredningen anfört i huvudsak följande. Inom bildkonsten framställs verken oftast i endast ett eller några få exemplar. En bildkonstnär som överlåtit ett exemplar saknar därför ofta möjlighet att ta del av verket. Det är oklart om en upphovsman utan lagstöd har rätt att få ta del av ett överlåtet exemplar. Principiellt bör han ha en sådan rätt. Rätten bör slås fast i lag. Visserligen får upphovsmannen i de flesta fall efter överenskommelse med ägaren till exemplaret ta del av detta. En bestämmelse om hans rätt i detta avseende kan därför synas överflödig. Men bestämmelsen skulle göra klart att upphovsmannen i vissa fall har ett berättigat intresse av att få ta del av ett verksexemplar. Bestämmelsen skulle därigenom kunna medföra att överenskommelser nås, och i de fåtal fall där upphovsmannen förvägras möjligheten att ta del av verket kan handräckning ske. Rätten att ta del av verket är främst motiverad av hänsyn till upphovsmannens ideella intressen. Han bör få tillfälle att dokumentera sin konstnärliga gärning, t.ex. genom att fotografera sitt verk för sitt eget arkiv. Han bör emellertid också ha rätt att fotografera verket för utställnings- eller reklamändamål eller för användning i böcker, tidskrifter och liknande. Han bör dock inte ha rätt att få del av exemplaret för att framställa nya exemplar i samma konstart, eftersom detta i regel skulle strida mot ägarens intressen. Han bör inte heller ha rätt att ta del av verket på annan plats än den där verket finns. Det torde vara omöjligt att i lagtexten precisera i vilka fall rätten skall kunna utövas. Genom att det anges att det krävs särskilda skäl görs klart, att rätten är beroende av en bedömning i det enskilda fallet.

Endast ett fåtal remissinstanser har yttrat sig särskilt om förslaget. I allmänhet har inställningen därvidlag varit välvillig men Juridiska fakultetsnämnden vid Lunds universitet har uttalat sig kritiskt om förslaget. Fakultetsnämnden har anfört väsentligen följande. Få länder har infört bestämmelser om det som förslaget avser. Utövandet av rätten skulle med all sannolikhet utgöra endast en engångsföreteelse. Det kan mot den bakgrunden ifrågasättas om det föreligger ett lagstiftningsbehov. Det torde vara bättre att frågor av detta slag regleras i avtal. Att det är omöjligt att i lagtexten precisera i vilka fall rätten skall kunna utövas medför att lagregeln blir svårillämpad.

För egen del kan jag i allt väsentligt ansluta mig till vad fakultetsstyrelsen har anfört. Om en upphovsman har behov av att ta del av

ett exemplar av sitt verk - vilket i sig inte torde förekomma så ofta - kan förutsättas att en överenskommelse härom med ägaren regelmässigt kan uppnås. I upphovsrättslagen bör enligt min uppfattning inte inflyta en reglering av en så udda situation som den vilken uppstår såvida upphovsmannen - trots att han har beaktansvärda skäl för sitt önskemål - inte får ta del av det aktuella verksexemplaret.

Jag anser alltså att det inte finns tillräckliga skäl att genomföra utredningens förslag. Ett särskilt skäl för min ståndpunkt är också i detta sammanhang att behovet av särregler bör granskas kritiskt eftersom sådana regler måste undvikas om upphovsrättslagen skall - som är önskvärt - kunna förenklas.

I Norge och på Island finns redan regler liknande den som utredningen föreslagit men under det nordiska samrådet har det mellan övriga länder rätt enighet om att en sådan regel inte bör införas.

2.19 Förslag framställda i skrifter inkomna till Justitiedepartementet

Mitt förslag: Konsumentverket skall ges rätt att återge radio- och TV-sändningar i den omfattning som motiveras av ändamålet med verkets tillsyn över reklamen i sändningarna (26 e § tredje stycke upphovsrättslagen, lagförslag 1).

Förslag som har framställts i skrifter vilka har kommit in till Justitiedepartementet: Konsumentverket har föreslagit att det skall införas en rätt att *återge radio- och TV-sändningar* så att verket effektivt kan bevaka den reklam som förekommer i sändningarna.

Tidningarnas Arbetsgivareförening och Svenska Bokförläggareföreningen har föreslagit att det skall införas en regel enligt vilken upphovsrätten till *verk skapade av arbetstagare i anställningsförhållande* tillkommer arbetsgivaren, om inte annat har avtalats.

Svenska Konstnärsförbundet har föreslagit att avtalslicensbestämelsen om *fotokopiering i undervisningsverksamhet* skall ändras så att det blir nödvändigt för användarna att träffa avtal med inte bara den organisation som är huvudorganisation för de relevanta kategorierna av upphovsmän utan alla organisationer som företräder upphovsmän av en sådan kategori.

Skälen för mitt förslag: Jag behandlar först förslaget om rätten att *återge radio- och TV-sändningar*.

I en skrivelse den 10 maj 1990 till Justitiedepartementet har Konsumentverket anfört i huvudsak följande. I verkets uppgifter ingår att övervaka reklamen, att följa reklamens utveckling från konsumentsynpunkt, att initiera debatt om reklamen, att föreslå erforderliga

åtgärder med anledning av reklamens utveckling, att stödja forskningen på konsumentområdet och att främja utbildningen i konsumentfrågor. Verket är i dessa sammanhang bl.a. skyldigt att uppmärksamma reklamen i TV. En förutsättning för att detta skall kunna ske effektivt är att verket har rätt att spela in TV-sändningar. Det är inte tillräckligt för verket att kunna använda citatregeln. Verket föreslår att upphovsrättslagen ändras så att radio- och TV-sändningar får återges i kritisk eller vetenskaplig framställning. Verket skulle då kunna återge sändningarna i en kritisk framställning eller i ett läromedel som beskriver TV-reklamens utveckling.

För att Konsumentverket skall kunna fullgöra sina uppgifter främst när det gäller att övervaka näringsidkarnas marknadsföring, att utarbeta riktlinjer för denna och att följa reklamens utveckling (se 2 § 3, 4 och 12 punkten förordningen, 1990:1179, med instruktion för Konsumentverket), är det enligt min uppfattning nödvändigt att det införs en regel i upphovsrättslagen enligt vilken verket har rätt att återge radio- och TV-sändningar i den omfattning som motiveras av ändamålet med verkets tillsyn över reklamen i sändningarna. Rätten att återge sändningarna bör ges till Konsumentverket. Däremot anser jag inte att det finns anledning att ge var och en rätt att återge radio- och TV-sändningar i kritiska eller vetenskapliga framställningar. Det skulle gå utöver syftet med regeln.

Det saknas uttryckligt stöd i tillämpliga konventioner för den regel som jag föreslår. Men som jag anförde i avsnitt 2.5 är det inom upphovsrätten allmänt erkänt att vissa inskränkningar av mindre betydelse kan införas utan uttryckligt stöd i de internationella överenskommelserna på området. Jag anser att den rätt som Konsumentverket får enligt den föreslagna regeln är av så liten betydelse för rättighetshavarna att regeln är förenlig med konventionerna.

I skrifter till Justitiedepartementet den 16 januari 1991 respektive den 19 oktober 1992 har Tidningarnas Arbetsgivareförening och Svenska Bokförläggareföreningen föreslagit att det skall införas en regel enligt vilken upphovsrätten till *verk skapade av arbetstagare i anställningsförhållande* tillkommer arbetsgivaren, om inte annat har avtalats. Också i vissa remissvar på Upphovsrättsutredningens slutbetänkande har framställts önskemål om en lagreglering av frågan om arbetsgivarens rätt till verk skapade i anställningsförhållande.

Upphovsrättslagen ändrades nyligen på det sätt som krävs med anledning av EES-avtalet. På grund av en bestämmelse i det direktiv om rättsligt skydd för datorprogram som jag nämnde i avsnitt 2.1, infördes då bl.a. en ny regel i 40 a § upphovsrättslagen. Enligt regeln övergår upphovsrätten till ett datorprogram, som skapas av en arbetstagare som ett led i hans arbetsuppgifter eller efter instruktioner av arbetsgivaren, till arbetsgivaren, såvida inte något annat har

avtalats, se SFS 1992:1687. I förarbetena till regeln (prop. 1992/93:48 s. 114-119) uttalas bl.a. att det inte finns några bestämmelser i upphovsrättslagen som reglerar vem som har rätt till verk som tas fram i anställningsförhållanden och att det har överlämnats åt parterna att i avtal bestämma om detta. Det återges också ett uttalande från ett tidigare lagstiftningsärende (prop. 1988/89:85 s. 21) av innehåll att rättsläget beträffande de ekonomiska rättigheterna till verk skapade i anställningsförhållande rent allmänt torde vara sådant att - i brist på uttryckligt avtal om saken - verken får utnyttjas av arbetsgivaren i hans normala verksamhet och i den omfattning som någorlunda säkert kunde förutses när verket tillkom. Det betonas i förarbetena att den nya regeln om datorprogram inte avser andra typer av verk och att frågan om arbetsgivarens rätt till andra verk än datorprogram lämnas oreglerad även fortsättningsvis.

Jag bortser i det följande från vad som bör gälla beträffande datorprogram. På detta område finns, som redogörs för i förarbetena till den nya regeln, speciella förhållanden att ta hänsyn till.

Enligt gällande rätt beträffande andra verk än datorprogram får, som framgår ovan, med ledning av anställningsavtalet och övriga omständigheter avgöras i vilken utsträckning de ekonomiska rättigheterna till ett verk, som har skapats av en arbetstagare i hans anställning, har överlåtits till arbetsgivaren genom detta avtal. Om uttrycklig reglering saknas finns ändå vissa hållpunkter för hur bedömningen bör utfalla. Beträffande de ideella rättigheterna får på motsvarande sätt avgöras i vad mån arbetstagaren eftergivit dessa; här tillkommer emellertid att sådan eftergift kan ske endast såvitt angår en till art och omfattning begränsad användning av verket (se 3 § tredje stycket upphovsrättslagen). Det beskrivna rättsläget gör det möjligt att, på det sätt som är brukligt vid avtalstolkning, ta hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall. Då finns förutsättningar för att uppnå ett mer nyanserat - och i många fall materiellt sett mer tillfredsställande - rättsläge i parternas förhållande än det som blir följderna om alla rättigheter enligt en lagregel alltid tillkommer arbetsgivaren. Visserligen är det ägnat att medföra en viss oklarhet i förhållandet mellan parterna att låta resultatet av avtalstolkning vara avgörande för rättigheternas fördelning, men enligt min mening är det inte möjligt att åstadkomma en rättspolitiskt lämplig avvägning mellan parternas intressen på annat sätt; omständigheterna i skilda fall är alltför olika.

Jag är alltså inte beredd att föreslå en regel med den innebörd som Tidningarnas Arbetsgivareförening och Svenska Bokförläggareföreningen har föreslagit. Jag anser att frågan om arbetsgivarens rätt i det avseende som nu är aktuellt bör förbli oreglerad. Under det nordiska samrådet har det också rått enighet om att frågan inte bör lagregleras.

Jag övergår nu till att behandla förslaget angående avtalslicens-

Enligt 15 a § upphovsrättslagen gäller således en regel om avtalslicens i fråga om den aktuella fotokopieringen. Som jag närmare har beskrivit i avsnitt 2.1 har en regel om avtalslicens den verkningen att användarna, efter avtal med den organisation som representerar flest svenska upphovsmän på området (huvudorganisationen), i princip har rätt att nyttja alla verk av det aktuella slaget. För upphovsmän som står utanför huvudorganisationerna finns dock vissa skyddsregler. Om dessa upphovsmäns verk kopieras med stöd av 15 a § upphovsrättslagen, har upphovsmännen rätt att - i fråga om kopieringsersättning och i fråga om förmåner från organisationerna som väsentligen bekostas genom kopieringsersättningen - vara likställda med organisationernas medlemmar. Oberoende av detta har de alltid rätt till den ersättning som hänför sig till kopieringen av deras verk. De har också rätt att förbjuda att deras verk över huvud taget kopieras med stöd av bestämmelsen.

I en skrift den 24 april 1992 till regeringen har Svenska Konstnärsförbundet föreslagit att bestämmelsen skall ändras så att det blir nödvändigt för användarna att träffa avtal med inte bara den organisation som är huvudorganisation för de relevanta kategorierna av upphovsmän utan alla organisationer som företräder upphovsmän av en sådan kategori. Om sitt förslag har förbundet anfört i huvudsak följande. Förbundet, som organiserar ca 530 konstnärer, har nekats medlemsskap i föreningen BONUS, vilken för de upphovsrättsliga huvudorganisationernas räkning förvaltar rättigheterna avseende fotokopiering i undervisningsverksamhet. Förbundet har inte heller erhållit den ersättning från licensieringen av denna fotokopiering som förbundet har rätt till. Som skäl för att vägra förbundet medlemsskap har BONUS anfört dels att förbundet inte har tecknat något avtal om kopiering i undervisningsverksamhet, dels att två huvudorganisationer för bildkonstnärerna (Föreningen Svenska Tecknare och Konstnärernas Riksorganisation) redan är medlemmar i BONUS. För att ge ersättning till förbundet för kopieringen har BONUS krävt att förbundet dels redovisar att förbundsmedlemmars verk har blivit kopierade, dels företer fullmakter från medlemmarna att uppbära ersättningen. Det är i praktiken omöjligt att ta reda på i vad mån medlemmarnas verk kopieras. Därmed är det också omöjligt för medlemmarna att uppfylla BONUS krav och att få ersättning. I november 1991 utfärdade förbundet förbud mot kopiering av medlemmarnas verk i avvaktan på att ersättningsfrågan löses. - Meningen med bestämmelsen om avtalslicens för fotokopiering i undervisningsverksamhet är att de rättighetshavare som står utanför de avtalssslutande organisationerna skall vara likställda med de rättighetshavare vilka tillhör dessa när det gäller rätten till ersättning. Som framgår av vad

förbundet anfört, fungerar inte denna likställighet i praktiken. Bestämmelsen bör ändras så att det blir nödvändigt för användarna att träffa avtal med alla organisationer som representerar upphovsmän av relevanta kategorier.

Förbundets uttalanden får bl.a. förstås så att den lagstadgade rätten för de upphovsmän som står utanför de avtalsslutande organisationerna att erhålla den ersättning som hänför sig till kopieringen av deras verk saknar praktisk betydelse. Det skäl som förbundet anför för detta är att dessa upphovsmän inte kan visa att deras verk har kopierats. Förbundet synes utgå ifrån att de aktuella upphovsmännen har bevisbördan för att deras verk har kopierats. I förarbetena till bestämmelsen anförde emellertid Lagrådet följande om denna fråga:

"Det är givetvis svårt att finna en helt tillfredsställande lösning på det bevisbördeproblem som här aktualiseras. Klart är att blott och bart ett påstående av en utanförstående upphovsman att hans verk mångfaldigats inte kan ge rätt till ersättning. Gör han emellertid sannolikt att sådant mångfaldigande förekommit, är det å andra sidan rimligt att det bör ankomma på de svenska avtalsparterna att i görlig mån biträda med utredning om i vilken utsträckning hans verk mångfaldigats. Bevisskyldighet bör i princip ankomma på den som har de största praktiska möjligheterna att anskaffa bevisning" (prop. 1979/80:132 s. 140).

Föredragande statsrådet instämde i Lagrådets uttalande (a. prop. s. 155). Rättsläget när det gäller möjligheterna för upphovsmän, som inte representeras av de avtalsslutande organisationerna, att erhålla kopieringsersättning torde alltså knappast vara sådant att upphovsmännen åläggs en så tung bevisbörda att ersättningsrätten i praktiken inte kan göras gällande.

Enligt min uppfattning kan det inte komma ifråga att genomföra den lagändring som Svenska Konstnärsförbundet har föreslagit. Det är en grundstomme i avtalslicensmodellen att det för användarna i princip endast skall vara nödvändigt att träffa avtal med en organisation avseende varje relevant kategori av rättighetshavare. Om användarna skulle vara tvungna att träffa avtal med alla organisationer som representerar relevanta rättighetshavarkategorier, skulle modellen inte ge användarna den möjlighet till enkel rättighetsklarering som är en av huvudtankarna med modellen. En annan sak är att de rättighetshavare som står utanför de avtalsslutande organisationerna kan meddela förbud mot att deras verk används med stöd av avtalslicensbestämmelsen; på så sätt kan de i många fall göra det nödvändigt för användarna att träffa avtal även med dem (eller en organisation till vilken de har uppdragit att handha rätten att kopiera verken).

Jag anser alltså inte att förbundets skrift bör föranleda några lagändringar. Men jag vill framhålla att en del av det som förbundet

har uttalat ger en antydning om vissa av de nackdelar med avtalslicensmodellen vilka jag har behandlat i avsnitt 2.1.

Prop. 1992/93:214

2.20 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

De nya bestämmelserna bör träda i kraft den 1 januari 1994. Information om ändringarna bör då hinna nå ut i berörda kretsar före ikraftträdandet. Bestämmelsen i 19 § tredje meningen (om s.k. regional konsumtion av spridningsrätten till exemplar av datorprogram) bör dock inte träda i kraft förrän ett EES-avtal träder i kraft. Det bör därför ankomma på regeringen att förordna om när denna bestämmelse skall träda i kraft.

På upphovsrättens område gäller allmänt att nya regler tillämpas även på verk som har tillkommit före ikraftträdandet av de nya reglerna. Denna princip bör gälla också i förevarande fall. De nya reglerna bör dock inte tillämpas såvitt gäller åtgärder som har vidtagits eller rättigheter som har förvärvats före ikraftträdandet. En sådan inskränkning togs in även vid den senaste ändringen av upphovsrättslagen (prop. 1992/93:48 s. 139).

När det gäller den nya regeln om uthyrning (och därmed jämförliga rättshandlingar) av exemplar av litterära verk bör dock denna alltid tillämpas såvitt avser tiden efter ikraftträdandet. Att spridningsrätten till vissa sådana exemplar har konsumerats enligt gällande regler, varigenom innehavaren av exemplaren erhållit rätt att hyra ut dem utan upphovsmannens samtycke, bör alltså sakna betydelse såvitt avser tiden efter ikraftträdandet. Då bör alltid krävas upphovsmannens samtycke till uthyrningen.

2.21 Kostnader och resursbehov

De föreslagna lagändringarna kan inte förväntas orsaka kostnader för det allmänna.

3 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag har anfört har inom Justitiedepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk,
2. lag om ändring i lagen (1992:1687) om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk,
3. lag om ändring i lagen (1960:730) om rätt till fotografisk bild,
4. lag om ändring i lagen (1980:612) om medling i vissa upphovs-

Lagrådet har granskat lagförslagen.

4 Specialmotivering

4.1 Förslaget om ändringar i upphovsrättslagen

9 §

Upphovsrätt gäller inte till

- 1. författningar,*
- 2. beslut av myndigheter,*
- 3. yttranden av svenska myndigheter och*
- 4. officiella översättningar av sådant som avses i 1-3.*

Upphovsrätt gäller dock till verk vilka ingår i en handling som avses i första stycket och är av följande slag:

- 1. kartor,*
- 2. alster av bildkonst,*
- 3. musikaliska verk eller*
- 4. diktverk.*

Paragrafen har behandlats i avsnitt 2.7 i den allmänna motivering-
en.

Paragrafen har - utöver redaktionella justeringar - ändrats på två sätt. För det första har det hittillsvarande kravet i *andra stycket*, att kartor, som ingår i de handlingar vilka avses i första stycket, skall vara officiella för att åtnjuta upphovsrättsligt skydd, slopats. Enligt den nya lydelsen skall sådant skydd således tillkomma alla kartor som ingår i nämnda handlingar, givetvis under förutsättning att kartorna uppfyller det vanliga upphovsrättsliga kravet på s.k. verkshöjd. För det andra har reglerna i hittillsvarande andra-fjärde meningarna i *andra stycket*, vilka handlar om rätt att återge vissa av de verk som ingår i handlingarna, flyttats till 2 kapitlet (26 a § första stycket). Skälet för detta är att reglerna innebär en inskränkning i upphovsrätten - inte ett undantag från denna - och att sådana inskränkningar behandlas i 2 kapitlet. När reglerna flyttas till 2 kapitlet kan hittillsvarande *tredje stycket* utgå.

Allmänna bestämmelser om inskränkningar

11 §

Bestämmelserna i detta kapitel medför inga inskränkningar i upphovsmannens rätt enligt 3 § utöver dem som följer av 26 c §.

När ett verk återges offentligt med stöd av detta kapitel skall källan anges i den omfattning och på det sätt som god sed kräver samt får verket inte ändras i större utsträckning än användningen kräver.

Paragrafen motsvarar helt hittillsvarande 26 §; endast redaktionella justeringar har gjorts. Av redaktionella skäl har bestämmelsen flyttats från slutet av 2 kapitlet till början av kapitlet.

Prop. 1992/93:214

Framställning av exemplar för enskilt bruk

12 §

Var och en får framställa enstaka exemplar av offentliggjorda verk för enskilt bruk. Exemplaren får inte användas för andra ändamål.

Första stycket gäller inte datorprogram och ger inte rätt att uppföra byggnadsverk.

Första stycket ger inte heller rätt att för eget bruk låta en utomstående

- 1. framställa exemplar av musikaliska verk eller filmverk,*
- 2. framställa bruksföremål eller skulpturer eller*
- 3. genom konstnärligt förfarande efterbilda andra konstverk.*

Paragrafen, som har behandlats i avsnitt 2.2 i den allmänna motive-
ringen, har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 11 §. I jämförelse med denna bestämmelse har - utöver redaktionella justeringar - tre ändringar gjorts, varav en avser andra stycket och två avser tredje stycket.

Andra stycket

Enligt den nya lydelsen ger första stycket inte rätt att uppföra byggnadsverk. Enligt hittillsvarande lydelse gäller det som sägs i första stycket inte byggnadsverk. Denna lydelse tillkom i samband med en lagändring år 1992 och gäller sedan den 1 januari 1993 (se SFS 1992:1687). Dessförinnan gällde att första stycket inte medförde rätt att utföra byggnadsverk (se SFS 1989:396). Den nya lydelsen - liksom den lydelse som gällde till och med år 1992 - hindrar inte t.ex. att en arkitektritning kopieras för enskilt bruk utan endast att byggnadsverket uppförs.

Tredje stycket

Enligt den nya lydelsen ger första stycket inte rätt att för eget bruk låta en utomstående framställa exemplar av musikaliska verk eller filmverk. Den hittillsvarande bestämmelsen innehåller ingen motsvarande regel. Med "en utomstående" avses någon som inte tillhör exemplarframställarens familje- eller vänskrets. Regeln är tillämplig oavsett huruvida det exemplar av ett musikaliskt verk som skall framställas utgörs av noter eller av en ljudupptagning av verket.

Enligt den nya lydelsen ger första stycket inte rätt att för eget bruk låta "en utomstående" framställa bruksföremål eller skulpturer eller genom konstnärligt förfarande efterbilda andra konstverk. Enligt hittillsvarande lydelse medför första stycket inte rätt att för eget bruk

Framställning av exemplar inom undervisningsverksamhet

13 §

För undervisningsändamål får exemplar av utgivna verk framställas genom reprografiskt förfarande och upptagningar av verk som sänds ut i ljudradio eller television göras, om avtalslicens gäller enligt 26 i §. Exemplaren och upptagningarna får användas endast i undervisningsverksamhet som omfattas av det avtal som förutsätts för uppkomsten av avtalslicensen.

Första stycket gäller inte om upphovsmannen hos någon av de avtalslutande parterna har meddelat förbud mot exemplarframställningen.

Paragrafen, som har behandlats i avsnitt 2.4 i den allmänna motiveringen, har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag.

Paragrafen avser dels reprografiskt förfarande (dvs. fotokopiering och liknande metoder) för undervisningsändamål, som enligt hittills gällande lag har behandlats i 15 a §, dels upptagningar av radio- och TV-sändningar för undervisningsändamål, som hittills har reglerats i 17 § (såvitt avser ljudet i sändningarna). Enligt den nya bestämmelsen skall det gälla en avtalslicensregel beträffande båda dessa företeelser.

Enligt hittillsvarande 15 a § gäller redan en avtalslicensregel beträffande reprografiskt förfarande för undervisningsändamål. I förevarande paragraf tas upp endast en del av innehållet i den hittillsvarande regeln. Skälet är att det i den nya 26 i § har tagits in vissa gemensamma bestämmelser om avtalslicenser och att 13 § hänvisar till denna paragraf. I den utsträckning som innehållet i hittillsvarande 15 a § har tagits upp i 13 §, har endast redaktionella ändringar gjorts.

När det gäller upptagningar av radio- och TV-sändningar för undervisningsändamål, är avtalslicensregeln en nyhet. I fråga om sådana upptagningar gäller samma regler som de beträffande reprografiskt förfarande.

14 §

För undervisningsändamål får lärare och elever göra upptagningar av sina egna framföranden av verk. Upptagningarna får inte användas för andra ändamål.

Paragrafen har behandlats i avsnitt 2.4 i den allmänna motiveringen.

Ljudupptagningar av lärares och elevers egna framföranden av offentliggjorda verk kan ske med stöd av hittillsvarande 17 §. Den nya regeln avser emellertid såväl ljud- som bildupptagningar och ger

inte rätt endast till upptagning för tillfälligt bruk. Den avser också verk i allmänhet, inte endast verk som är offentliggjorda. Prop. 1992/93:214

Framställning av exemplar inom sjukhus m.m.

15 §

Sjukhus och inrättningar med särskild service eller vård för äldre eller funktionshindrade får göra upptagningar av ljudradio- och televisionsutsändningar. Upptagningarna får användas endast inom institutionen och inom kort tid efter upptagningen.

Paragrafen har behandlats i avsnitt 2.5 i den allmänna motivering-
en.

Paragrafen innehåller en ny bestämmelse vilken möjliggör upptag-
ningar av radio- och TV-utsändningar inom den institutionella vården.

Uttrycket "inrättningar med särskild service eller vård för äldre
eller funktionshindrade" avser bl.a. s.k. servicehem för äldre och
gruppbostäder för funktionshindrade.

Regeln, att upptagningarna får användas endast "inom kort tid efter
upptagningen", illustrerar att syftet med bestämmelsen är att möjlig-
göra upptagningar för tidsförskjutet framförande. Avsikten är inte att
institutionerna skall ges rätt att behålla upptagningarna under en sådan
tid att institutionerna kan skaffa sig en samling av upptagningar med
stöd av regeln. Den närmare innebörden av begreppet "kort tid" kan
inte anges generellt. Det får ankomma på rättstillämpningen att
avgränsa begreppet i det enskilda fallet.

Framställning av exemplar inom vissa arkiv och bibliotek

16 §

*De arkiv och bibliotek som avses i tredje och fjärde styckena har rätt
att framställa exemplar av verk*

1. för bevarande-, kompletterings- eller forskningsändamål,
2. för utlämning till lånesökande av enskilda artiklar eller korta
avsnitt eller av material som av säkerhetsskäl inte bör utlämnas i
original eller
3. för användning i läsapparater.

*I de fall som avses i första stycket 2 och 3 får exemplar framställas
endast genom reprografiskt förfarande.*

Rätt till exemplarframställning enligt denna paragraf har

1. de statliga och kommunala arkivmyndigheterna,
2. det arkiv som avses i lagen (1978:487) om pliktexemplar av skrifter
och ljud- och bildupptagningar,
3. de vetenskapliga bibliotek och fackbibliotek som drivs av det all-
männa samt
4. folkbiblioteken.

*Regeringen får i enskilda fall besluta att vissa andra arkiv och
bibliotek än de som anges i tredje stycket skall ha rätt till exemplar-
framställning enligt denna paragraf.*

Paragrafen har behandlats i avsnitt 2.6 i den allmänna motiveringen.

Paragrafen, som har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag, motsvarar hittillsvarande 12 § med tillämpningsföreskrifter. Den nya regeln avser emellertid - till skillnad från nuvarande regler - inte endast framställning av exemplar genom fotografi utan också exemplarframställning med andra metoder.

Första och andra styckena

Av skäl som beskrivits i allmänmotiveringen anges här för vilka ändamål exemplarframställning med stöd av regeln får ske. Innebörden av bestämmelserna har behandlats i allmänmotiveringen.

Tredje stycket

I tredje stycket anges vilka arkiv och bibliotek som har rätt att framställa exemplar med stöd av paragrafen. Regeln motsvarar hittillsvarande 1 § första stycket tillämpningsförförordningen.

Med uttrycket "de statliga och kommunala arkivmyndigheterna" i *punkt 1* avses de myndigheter som anges i 7 och 8 §§ arkivlagen (1990:782).

Skälet till att "det arkiv som avses i lagen (1978:487) om plikt-exemplar av skrifter och ljud- och bildupptagningar" anges i *punkt 2* har behandlats i allmänmotiveringen.

I *punkt 3 och 4* anges samma bibliotek som i 1 § första stycket tillämpningsförförordningen.

Fjärde stycket

Bestämmelsen motsvarar helt hittillsvarande 1 § andra stycket tillämpningsförförordningen; endast redaktionella justeringar har gjorts.

Framställning av exemplar åt synskadade m.fl.

17 §

Var och en får framställa exemplar i blindskrift av utgivna litterära och musikaliska verk.

De bibliotek och organisationer som regeringen beslutar i enskilda fall skall ha rätt att genom ljudupptagning med hjälp av inläsning eller överföring från en annan ljudupptagning framställa exemplar av utgivna litterära verk för utlåning till synskadade och andra funktionshindrade som inte kan ta del av verken i skriftlig form. Exemplarframställningen får dock inte avse verk, av vilka ljudupptagning kommit ut i handeln.

Paragrafen har behandlats i avsnitt 2.12 i den allmänna motiveringen.

Paragrafen, som har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag,

Första stycket

Bestämmelsen i första stycket motsvarar helt hittillsvarande 18 § första stycket; endast redaktionella justeringar har gjorts.

Andra stycket

Bestämmelsen i andra stycket motsvarar helt hittillsvarande 18 § andra stycket samt 9 § tillämpningsförförordningen; endast redaktionella justeringar har gjorts. Det är förutsett att det krävs verkställighetsföreskrifter till bestämmelsen. Dessa bör i princip ha det innehåll som framgår av 10 § tillämpningsförförordningen.

Framställning av samlingsverk för användning vid undervisning

18 §

Den som framställer ett samlingsverk, sammanställt ur verk från ett större antal upphovsmän, för användning vid undervisning, får återge mindre delar av litterära och musikaliska verk och sådana verk av litet omfång, om det har gått fem år efter det år då verken gavs ut. Konstverk får återges i anslutning till texten, om det har gått fem år efter det år då verket offentliggjordes. Upphovsmännen har rätt till ersättning.

Första stycket gäller inte sådana verk som har skapats för att användas vid undervisning.

Paragrafen har behandlats i avsnitt 2.11 i den allmänna motiveringen.

Paragrafen motsvarar helt hittillsvarande 16 § i den del denna bestämmelse avser samlingsverk för användning vid undervisning; endast redaktionella justeringar har gjorts.

Spridning av exemplar

19 §

När ett litterärt eller musikaliskt verk eller ett konstverk har utgivits, får de exemplar som omfattas av utgivningen spridas vidare. Motsvarande gäller när upphovsmannen har överlätit exemplar av ett konstverk. För exemplar av datorprogram gäller i stället att spridningen är tillåten sedan exemplaret med upphovsmannens samtycke har överlåtits inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Exemplar av litterära och musikaliska verk får dock inte utan upphovsmannens samtycke tillhandahållas allmänheten genom uthyrning eller andra jämförbara rättshandlingar. Exemplar av datorprogram i maskinläsbar form får inte heller lånas ut till allmänheten utan sådant samtycke.

Paragrafen har behandlats i avsnitt 2.16 i den allmänna motive-

ringen.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 23 § och 25 § första stycket i de delar dessa bestämmelser avser spridning av exemplar av verk. Reglerna om inskränkningarna i upphovsmännens spridningsrätt har alltså förts samman i denna paragraf. I jämförelse med gällande rätt innebär den nya regeln endast den ändringen att uthyrning (och andra jämförliga rättshandlingar) av exemplar av litterära verk till allmänheten kräver upphovsmannens samtycke. I övrigt har endast redaktionella justeringar gjorts.

Uttrycket "uthyrning eller annan därmed jämförlig rättshandling" infördes i 23 § upphovsrättslagen år 1983. I förarbetena uttalas att uttrycket avser uthyrning och rättshandlingar som till sina verkningar är jämförliga med uthyrning. Som exempel på sistnämnda rättshandlingar anges fall av köp med återköpsklausul, t.ex. att den som vill disponera ett verksexemplar betalar ett belopp vilket motsvarar exemplarets försäljningspris, varefter han vid återlämnandet av exemplaret återfår nämnda belopp med avdrag för vad som i själva verket utgör vederlag för rätten att under viss tid få disponera över exemplaret. I förarbetena uttalas vidare att uttrycket avser fall i vilka nyttjaren lämnar ett vederlag för rätten att få disponera över exemplar men inte fall i vilka inget vederlag lämnas (prop. 1982/83:40 s. 13).

Huruvida vederlaget tas upp i syfte att erhålla vinst eller endast för att minska kostnaderna för t.ex. en skattefinansierad verksamhet, saknar betydelse. Av relevans är endast huruvida vederlag lämnas för rätten att få disponera över verksexemplar eller ej.

Det är också utan betydelse huruvida vederlaget tas upp vid varje tillfälle när exemplar ställs till förfogande eller i form av en årsavgift eller liknande. Men för att det skall röra sig om uthyrning eller annan därmed jämförlig rättshandling krävs som redan nämnts att vederlaget erläggs för rätten att få disponera över verksexemplar och inte för något annat. Rekvisitet är alltså inte uppfyllt t.ex. när ett bibliotek på sedvanligt sätt tar ut en beställnings- eller förseningsavgift av sina låntagare eller fordrar ersättning för kostnaden att utfärda ett lånekort.

Enligt hittillsvarande 23 § krävs upphovsmannens samtycke vid uthyrning (eller annan därmed jämförlig rättshandling) av bl.a. exemplar av datorprogram. Datorprogram är litterära verk i upphovsrättslagens mening och den ändring av gällande rätt som den nya bestämmelsen innebär medför således att det inte längre är nödvändigt att särskilt nämna exemplar av datorprogram i det sammanhang som nu är aktuellt.

20 §

När ett verk har utgivits får de exemplar som omfattas av utgivningen visas offentligt. Motsvarande gäller när upphovsmannen har överlåtit exemplar av ett konstverk.

Första stycket ger inte rätt att visa exemplar av konstverk genom film eller i television. Exemplar av konstverk som avses i första stycket får dock återges genom film eller i television, om återgivningen är av mindre betydelse med hänsyn till filmens eller televisionsprogrammens innehåll.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 23 § och 25 § första och andra styckena i de delar dessa bestämmelser avser visning av verk och exemplar av verk. Paragrafen avser emellertid inte endast de kategorier av verk som nämns i dessa bestämmelser utan alla verk. Paragrafen innebär därmed att även exemplar av filmverk får visas offentligt, såvida verket är utgivet och exemplaren omfattas av utgivningen. Detta medför t.ex. att en videokassett, på vilken ett filmverk är upptaget, får ställas ut i ett skyltfönster. Det medför däremot inte att filmverket får spelas upp för publik. När så sker visas nämligen inte filmverket i upphovsrättslagens mening. I stället framförs det offentligt, vilket kräver upphovsmannens samtycke.

En fråga, som är av terminologisk art och som torde sakna praktisk betydelse, är följande. Enligt lydelsen av hittillsvarande 25 § första stycket är det konstverket, och inte exemplar av detta, som får visas. Reglerna om inskränkningarna i upphovsmannens rätt att visa verk har nu förts samman i förevarande paragraf. Beträffande samtliga kategorier av verk bör då för enkelhetens skull gälla att inskränkningarna avser visning av exemplar av verk.

I övrigt har endast redaktionella justeringar gjorts.

Offentliga framföranden

21 §

Var och en får framföra utgivna verk offentligt

1. vid tillfällen där framförandet av sådana verk inte är det huvudsakliga, tillträdet är avgiftsfritt och anordnandet sker utan förvärvssyfte samt

2. vid undervisning eller gudstjänst.

Första stycket gäller inte sceniska verk och filmverk och ger inte rätt att sända ut verk i ljudradio eller television.

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 20 §. Som framgår av allmänmotiveringen (avsnitt 2.14) har regeln i sistnämnda bestämmelse om framföranden i allmännyttigt syfte fått utgå. Bortsett från redaktionella justeringar har därutöver endast den ändringen gjorts, att bestämmelsen inte längre ger rätt att sända ut verk i radio eller TV.

22 §

Var och en får citera ur offentliggjorda verk i överensstämmelse med god sed och i den omfattning som motiveras av ändamålet.

Paragrafen, som har behandlats i avsnitt 2.9 i den allmänna motiveringen, motsvarar helt hittillsvarande 14 § första stycket; endast redaktionella justeringar har gjorts.

Återgivning av konstverk och byggnader

23 §

Offentliggjorda konstverk får återges

1. i en kritisk eller vetenskaplig framställning i anslutning till texten och

2. i en tidning eller tidskrift i samband med en redogörelse för en dagshändelse, dock inte om verket har skapats för att återges i en sådan publikation.

Första stycket gäller endast om återgivningen sker i överensstämmelse med god sed och i den omfattning som motiveras av ändamålet.

Paragrafen, som har behandlats i avsnitt 2.17 i den allmänna motiveringen, motsvarar hittillsvarande 14 § andra stycket och 15 § andra stycket.

Första stycket

Uttrycket "kritisk framställning" i *punkt 1* har samma innebörd som enligt hittillsvarande 14 § andra stycket. (Om denna innebörd, se SOU 1956:25 s. 202 f.). I uttrycket "vetenskaplig framställning" innefattas, som framgår av allmänmotiveringen, inte populärvetenskapliga alster. Detta är en skillnad i förhållande till den hittillsvarande regeln i 14 § andra stycket. Eftersom lagregeln har formulerats om torde något hinder mot att tillägga uttrycket en annan betydelse inte föreligga (jfr bet. 1976/77:JuU15 s. 6 samt prop. 1978/79:11 s. 184 f. - Lagrådet - och 194 f.) För att en framställning skall vara vetenskaplig krävs inte att den har vetenskapligt värde men däremot att den tillkommit i syfte att lämna ett vetenskapligt bidrag. Den måste också hålla sig på en viss vetenskaplig nivå. Populärvetenskapliga framställningar omfattas som nyss nämndes inte. (Om innebörden av sistnämnda begrepp, se åter SOU 1956:25 s. 202 f.)

Punkt 2 motsvarar helt hittillsvarande 15 § andra stycket; endast redaktionella justeringar har gjorts.

Andra stycket

I andra stycket har förts in en regel som begränsar rätten enligt

första stycket att återge konstverk. Regeln, som är ny, har behandlats i allmänmotiveringen.

Prop. 1992/93:214

24 §

Konstverk får avbildas

1. om de stadigvarande är placerade på eller vid allmän plats utomhus eller

2. om de ställs ut, är till salu eller ingår i en samling, men i dessa fall endast i meddelanden om utställningen eller försäljningen och i kataloger.

Byggnader får fritt avbildas.

Paragrafen, som har behandlats i den allmänna motiveringen i avsnitt 2.17, motsvarar helt hittillsvarande 25 § tredje och fjärde styckena; endast redaktionella justeringar har gjorts.

Med "avbildning" avses (se SOU 1956:25 s. 264) återgivning genom målning, teckning, fotografi eller annan teknik varigenom konstverket eller byggnaden återges i planet. Med uttrycket avses däremot inte plastisk återgivning.

Information om dagshändelser genom ljudradio och television m.m.

25 §

Verk som syns eller hörs under en dagshändelse får återges vid information om dagshändelsen genom ljudradio, television, direkt överföring eller film. Verken får dock återges endast i den omfattning som motiveras av informationssyftet.

Paragrafen motsvarar helt hittillsvarande 21 §; endast redaktionella justeringar har gjorts.

Offentliga debatter, allmänna handlingar m.m.

26 §

Var och en får återge vad som muntligen eller skriftligen anföras

1. inför myndigheter,

2. i statliga eller kommunala representationer,

3. vid offentliga debatter om allmänna angelägenheter eller

4. vid offentliga utfrågningar om sådana angelägenheter.

Vid tillämpning av första stycket gäller dock

1. att skrifter vilka åberopas som bevis, utlåtanden och liknande får återges endast i samband med en redogörelse för det mål eller ärende i vilket de förekommit och endast i den omfattning som motiveras av ändamålet med redogörelsen,

2. att en upphovsman har ensamrätt att ge ut samlingar av sina anföranden och

3. att det som anföras vid sådana utfrågningar som avses i första stycket 4 inte får återges i ljudradio eller television med stöd av den

Paragrafen motsvarar hittillsvarande 24 § andra stycket. I jämförelse med denna bestämmelse har - utöver redaktionella justeringar - införts regler om rätt att återge vad som anförs vid offentliga utfrågningar om allmänna angelägenheter (första stycket 4 och andra stycket 3). Dessa regler, som saknar motsvarighet i den hittillsvarande bestämmelsen, har behandlats i allmänmotiveringen (avsnitt 2.3).

26 a §

Var och en får återge verk, vilka ingår i de handlingar som avses i 9 § första stycket och är av de slag som anges i 9 § andra stycket 2-4. Upphovsmannen har rätt till ersättning, utom när återgivningen sker i samband med

- 1. en myndighets verksamhet eller*
- 2. en redogörelse för ett mål eller ärende i vilket verket förekommit och verket återges endast i den omfattning som motiveras av ändamålet med redogörelsen.*

Var och en får återge handlingar som är upprättade hos svenska myndigheter men inte är sådana som avses i 9 § första stycket.

Andra stycket gäller inte beträffande

- 1. kartor,*
- 2. tekniska förebilder,*
- 3. datorprogram,*
- 4. verk som skapats för undervisning,*
- 5. verk som är resultatet av vetenskaplig forskning,*
- 6. alster av bildkonst,*
- 7. musikaliska verk,*
- 8. diktverk eller*
- 9. verk av vilka exemplar genom en myndighets försorg tillhandahålls allmänheten i samband med affärsverksamhet.*

Paragrafen, som har behandlats i den allmänna motiveringen i avsnitt 2.7, motsvarar hittillsvarande 9 § andra stycket andra - fjärde meningarna och 24 § första stycket.

Första stycket

Bestämmelsen motsvarar helt hittillsvarande 9 § andra stycket andra - fjärde meningarna; endast redaktionella justeringar har gjorts. Skälet till att dessa regler tas upp här och inte i 9 § har angivits i specialmotiveringen till 9 § ovan.

Andra stycket

Bestämmelsen motsvarar helt hittillsvarande 24 § första stycket första meningen; endast redaktionella justeringar har gjorts.

Tredje stycket

Bestämmelsen motsvarar hittillsvarande 24 § första stycket andra meningen. I jämförelse med sistnämnda bestämmelse har - utöver

redaktionella justeringar - endast en ändring gjorts. Ändringen består däri att kravet att kartor (som ingår i de handlingar vilka avses i andra stycket) skall vara officiella för att de inte skall få fritt återges har slopats. Enligt den nya bestämmelsen skall således andra stycket över huvud taget inte gälla beträffande kartor.

26 b §

Allmänna handlingar skall oavsett upphovsrätten tillhandahållas enligt 2 kap. tryckfrihetsförordningen.

Paragrafen motsvarar helt hittillsvarande 24 a §; endast redaktionella justeringar har gjorts.

Ändringar av byggnader och bruksföremål

26 c §

Ägaren till en byggnad eller ett bruksföremål får ändra egendomen utan upphovsmannens samtycke.

Paragrafen, som har behandlats i avsnitt 2.8 i den allmänna motiveringen, motsvarar helt hittillsvarande 13 §; endast redaktionella justeringar har gjorts.

Särskilda bestämmelser om ljudradio och television

26 d §

De radio- och televisionsföretag som regeringen i enskilda fall beslutar får sända ut utgivna litterära och musikaliska verk, om avtalslicens gäller enligt 26 i §.

Första stycket gäller inte sceniska verk och inte heller andra verk om upphovsmannen har förbjudit företaget att sända ut verket eller det av andra skäl finns särskild anledning att anta att han motsätter sig utsändningen. Första stycket gäller inte sådan vidareändring som avses i 26 f §.

Paragrafen, som innehåller en regel om avtalslicens, motsvarar hittillsvarande 22 § andra stycket. I paragrafen tas upp endast en del av innehållet i den hittillsvarande regeln. Skälet är att det i den nya 26 i § har tagits in vissa gemensamma bestämmelser om avtalslicenser och att 26 d § hänvisar till denna paragraf.

I jämförelse med den hittillsvarande regeln har den ändringen gjorts att bestämmelsen inte endast är tillämplig beträffande svenska radio- och TV-företag utan beträffande alla sådana företag. I den utsträckning som innehållet i nuvarande 22 § andra stycket har tagits upp i 26 d §, har därutöver endast redaktionella justeringar vidtagits.

Ett radio- eller televisionsföretag som har rätt att sända ut ett verk får ta upp verket på en anordning genom vilken det kan återges, om det görs

- 1. för användning vid egna utsändningar ett fåtal gånger under begränsad tid,*
- 2. för att säkerställa bevisning om utsändningens innehåll eller*
- 3. för att en statlig myndighet skall kunna utöva tillsyn över utsändningsverksamheten.*

Upptagningar som avses i första stycket 2 och 3 får användas endast för de ändamål som anges där. Om sådana upptagningar har dokumentariskt värde, får de dock bevaras i det arkiv som avses i lagen (1978:487) om pliktexemplar av skrifter och ljud- och bildupptagningar.

En statlig myndighet som har till uppgift att utöva tillsyn över reklamen i ljudradio- och televisionsutsändningar får återge utsändningar i den omfattning som motiveras av ändamålet med tillsynen.

Första och andra styckena

Bestämmelserna, som har utformats i enlighet med *Lagrådets* förslag och som har behandlats i avsnitt 2.15 i den allmänna motiveringen, motsvarar hittillsvarande 22 § första stycket och 22 a §.

En redaktionell ändring består i att hittillsvarande 22 § första stycket andra meningen fått utgå. Enligt denna bestämmelse, som avser s.k. efemära upptagningar, gäller i fråga om rätten att göra upptagna verk tillgängliga för allmänheten vad som eljest är stadgat. Bestämmelsen torde vara överflödig. Av sammanhanget framgår att det föreslagna första stycket ger rätt åt radio- och TV-företagen att göra upptagningar men inte mer; det ger ingen rätt att göra upptagna verk tillgängliga för allmänheten.

Av skäl som *Lagrådet* angivit har den begränsningen införts i reglerna om efemära upptagningar i första stycket 1 att upptagningarna får användas endast ett fåtal gånger under begränsad tid. Motsvarande regel - att upptagningarna får användas endast fyra gånger och bevaras högst ett år - framgår idag av 12 § första stycket tillämpningsförrordningen.

Det är förutsett att det krävs verkställighetsföreskrifter till bestämmelsen om efemära upptagningar. Dessa bör i princip ha det innehåll som framgår av 11-14 §§ tillämpningsförrordningen.

Tredje stycket

I tredje stycket har förts in en regel som leder till att Konsumentverket får rätt att i viss utsträckning återge radio- och TV-sändningar. Regeln, som är ny, har behandlats i allmänmotiveringen (avsnitt 2.19).

Var och en har rätt att till allmänheten trådlöst eller genom kabel samtidigt och oförändrat återutsända (vidaresända) verk som ingår i en trådlös ljudradio- eller televisionsutsändning, om avtalslicens gäller enligt 26 i §.

Paragrafen, som innehåller en regel om avtalslicens, motsvarar hittillsvarande 22 d §. I paragrafen tas upp endast en del av innehållet i den hittillsvarande regeln. Skälet är att det i den nya 26 i § har tagits in vissa gemensamma bestämmelser om avtalslicenser och att 26 f § hänvisar till denna paragraf.

I den utsträckning som innehållet i hittillsvarande 22 d § har tagits upp i 26 f §, har endast redaktionella justeringar gjorts.

Särskilda bestämmelser om datorprogram

26 g §

Den som har förvärvat rätt att använda ett datorprogram får framställa sådana exemplar av programmet och göra sådana ändringar i programmet som är nödvändiga för att han skall kunna använda programmet för dess avsedda ändamål. Detta gäller även rättelse av fel.

Den som har rätt att använda ett datorprogram får framställa säkerhetsexemplar av programmet, om detta är nödvändigt för den avsedda användningen av programmet.

Exemplar som framställs med stöd av första eller andra stycket får inte utnyttjas för andra ändamål och får inte heller användas när rätten att utnyttja programmet har upphört.

Den som har rätt att använda ett datorprogram får iaktta, undersöka eller prova programmets funktion för att fastställa de idéer och principer som ligger bakom programmets olika detaljer. Detta gäller under förutsättning att det sker vid sådan laddning, visning på skärm, körning, överföring eller lagring av programmet som han har rätt att utföra.

Avtalsvillkor som inskränker användarens rätt enligt andra och fjärde styckena är ogiltiga.

Paragrafen motsvarar helt hittillsvarande 11 a §.

26 h §

Återgivning av ett datorprograms kod eller översättning av kodens form är tillåten om åtgärderna krävs för att få den information som är nödvändig för att uppnå samverkansförmåga mellan programmet och ett annat program. Detta gäller dock endast under förutsättning att följande villkor är uppfyllda:

- 1. åtgärderna utförs av en person som har rätt att använda programmet eller för hans räkning av en person som har fått rätt att utföra åtgärderna,*
- 2. den information som är nödvändig för att uppnå samverkansförmåga har inte tidigare varit lätt åtkomlig för de i 1 angivna personerna och*

3. åtgärderna är begränsade till de delar av originalprogrammet som är nödvändiga för att uppnå den avsedda samverkansförmågan.

Första stycket innebär inte att informationen får

1. användas för andra ändamål än att uppnå den avsedda samverkansförmågan,
  2. överlämnas till andra personer, utom när detta är nödvändigt för att uppnå den avsedda samverkansförmågan,
  3. användas för utveckling, tillverkning eller marknadsföring av ett datorprogram som i förhållande till det skyddade programmet har en väsentligen likartad uttrycksform eller
  4. användas för andra åtgärder som utgör intrång i upphovsrätten.
- Avtalsvillkor som inskränker användarens rätt enligt denna paragraf är ogiltiga.

Paragrafen motsvarar helt hittillsvarande 11 b §.

Gemensamma bestämmelser om avtalslicenser

26 i §

En avtalslicens som avses i 13, 26 d och 26 f §§ gäller för verksutnyttjande på visst sätt, när ett avtal har ingåtts om verksutnyttjande på sådant sätt med en organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området. Avtalslicensen ger användaren rätt att utnyttja verk av det slag som avses med avtalet trots att verkens upphovsmän inte företräds av organisationen.

För att ett verk skall få utnyttjas med stöd av 13 § krävs att avtalet med organisationen har ingåtts av någon som bedriver undervisningsverksamhet i organiserade former.

När ett verk utnyttjas med stöd av 26 d § har upphovsmannen rätt till ersättning.

När ett verk utnyttjas med stöd av 13 eller 26 f § tillämpas följande. De villkor i fråga om rätten att utnyttja verket som följer av avtalet gäller. Upphovsmannen skall i fråga om ersättning som lämnas enligt avtalet och förmåner från organisationen vilka väsentligen bekostas genom ersättningen vara likställd med de upphovsmän som organisationen företräder. Upphovsmannen har dock oavsett detta alltid rätt till ersättning som hänför sig till utnyttjandet, om han begär det inom tre år efter det år då verket utnyttjades. Krav på ersättning får riktas endast mot organisationen.

Gentemot den som använder ett verk med stöd av 26 f § får krav på ersättning göras gällande endast av de avtalsslutande organisationerna. Kraven skall framställas samtidigt.

I paragrafen, som har utformats i enlighet med Lagrådets förslag, har vissa gemensamma regler om avtalslicenser tagits in. I förhållande till hittills gällande rätt innebär det en nyhet att reglerna tas upp samlat; hittills har varje avtalslicens behandlats för sig. En annan skillnad i förhållande till hittills gällande rätt är, som framgår av specialmotiveringen till 13 § ovan, att det gäller en regel om avtalslicens också i fråga om upptagningar av radio- och TV-sändningar för undervisningsändamål.

Första stycket

Bestämmelsen har motsvarigheter i hittillsvarande 15 a § första och tredje styckena (om reprografiskt förfarande i undervisningsverksamhet), 22 § andra stycket (om radio- och TV-sändningar) och 22 d § första stycket (om vidareändning av radio- och TV-sändningar). I jämförelse med hittillsvarande 15 a § föreligger den skillnaden att den nya regeln inte ställer krav på att avtalet skall vara skriftligt. I praktiken torde denna skillnad sakna betydelse; de avtal som avses här torde ändå regelmässigt komma att ges skriftform. I övrigt har endast redaktionella justeringar gjorts.

Andra stycket

Bestämmelsen har motsvarighet i hittillsvarande 15 a § första stycket andra meningen. Den nya bestämmelsen är kortare än den gamla, men någon skillnad i sak är inte åsyftad.

Tredje stycket

Bestämmelsen har motsvarighet i hittillsvarande 22 § andra stycket; endast redaktionella justeringar har gjorts.

Fjärde stycket

Bestämmelsen har motsvarigheter i hittillsvarande 15 a § tredje och fjärde styckena samt 22 d § första och andra styckena. Enligt sista meningen får krav på ersättning för utnyttjandet riktas endast mot organisationen. Enligt hittillsvarande 15 a § sista stycket sista meningen får det i avtalet med bindande verkan för upphovsmannen föreskrivas, att krav på ersättning för utnyttjandet får riktas endast mot organisationen. Eftersom detta regelmässigt föreskrivs i avtalen, har skillnaden mellan de båda reglerna ingen praktisk betydelse.

Femte stycket

Bestämmelsen motsvarar helt hittillsvarande 22 d § sista stycket; endast redaktionella justeringar har gjorts.

45 §

En utövande konstnärs framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk *får inte* utan hans samtycke *tas upp* på *en* grammofonskiva, *en* film eller *en* annan anordning, genom vilken det kan *återges*, och *inte* heller *sändas ut* i ljudradio eller television eller genom direkt överföring göras tillgängligt för allmänheten.

Ett framförande som har *tagits upp* på en anordning som avses i första stycket får inte utan konstnärens samtycke överföras från en sådan anordning till en annan förrän femtio år har förflutit efter det år då upptagningen gjordes.

Beträffande *upptagningar, utsändningar och överföringar* som avses i denna paragraf skall 3, 6-9, 11-13, 15, 16, 21, 22, 25-26 b, 26 e,

Första och andra styckena

Bestämmelserna har endast justerats redaktionellt.

Tredje stycket

Hänvisningarna i tredje stycket har anpassats till övriga ändringar i lagen. Det innebär att de nya reglerna om inskränkningarna i upphovsmännens rättigheter får motsvarande tillämpning i fråga om de utövande konstnärernas rättigheter enligt denna paragraf, i den mån de nya reglerna är relevanta i detta sammanhang.

46 §

En grammofonskiva, en film eller en annan anordning på vilken ljud eller filmverk har *tagits upp* får inte utan framställarens samtycke eftergöras förrän femtio år har förflutit efter det år då upptagningen gjordes. Som eftergörande anses även att upptagningen överförs från en sådan anordning till en annan.

Beträffande förfarande som enligt denna paragraf är beroende av framställarens samtycke skall 6-9 §§, 11 § andra stycket, 12, 13, 15, 16, 22, 25-26 b och 26 e §§ tillämpas.

Första stycket

Bestämmelsen har endast justerats redaktionellt.

Andra stycket

Hänvisningarna i andra stycket har anpassats till övriga ändringar i lagen. Det innebär att de nya reglerna om inskränkningarna i upphovsmännens rättigheter får motsvarande tillämpning i fråga om fonogram- och filmframställarnas rättigheter enligt denna paragraf, i den mån de nya reglerna är relevanta i detta sammanhang.

47 §

Om en grammofonskiva eller en annan anordning på vilken ljud har *tagits upp* används vid en ljudradio- eller televisionsutsändning eller vid ett annat offentligt framförande i förvärvssyfte och utsändningen eller framförandet äger rum inom femtio år efter det år då ljudupptagningen gjordes, skall ersättning *betalas* till framställaren och till utövande konstnärer vilkas framförande har *tagits upp* på anordningen. Om två eller flera konstnärer har samverkat vid framförandet, kan den rätt som tillkommer dem göras gällande endast av dem gemensamt. Gentemot den som har använt anordningen skall konstnärer och framställare göra gällande sina krav samtidigt.

Vad som sägs i första stycket om ljudradio- och televisionsutsändning gäller också när en trådlös sådan utsändning samtidigt och oförändrat återutsänds (*vidaresänds*) till allmänheten trådlöst eller genom kabel. Gentemot den som vidaresänder får krav på ersättning göras gällande endast genom sådana organisationer som företräder ett flertal svenska utövande konstnärer eller framställare. Organisatio-

nerna skall framställa kraven samtidigt med de krav som avses i Prop. 1992/93:214 26 i § femte stycket.

Bestämmelserna i 8 och 9 §§, 11 § andra stycket, 21, 22 och 25-26 a §§ skall tillämpas i de fall som avses i denna paragraf. Beträffande utövande konstnärers rätt skall också 27, 28, 41 och 42 §§ tillämpas.

Denna paragraf gäller inte ljudfilm.

Första och andra styckena

Bestämmelserna har endast justerats redaktionellt.

Tredje stycket

Hänvisningarna i tredje stycket har anpassats till övriga ändringar i lagen. Det innebär att de nya reglerna om inskränkningarna i upphovsmännens rättigheter får motsvarande tillämpning i fråga om fonogramframställarnas och de utövande konstnärernas rättigheter enligt denna paragraf, i den mån de nya reglerna är relevanta i detta sammanhang.

Fjärde stycket

Bestämmelsen har endast justerats redaktionellt.

48 §

En ljudradio- eller televisionsutsändning får inte utan radio- eller televisionsföretagets samtycke återutsändas eller tas upp på en anordning, genom vilken den kan återges. Utan sådant samtycke får en televisionsutsändning inte heller återges för allmänheten i biografier eller jämförliga lokaler.

En utsändning som har tagits upp på en anordning som avses i första stycket får inte utan radio- eller televisionsföretagets samtycke överföras från en sådan anordning till en annan förrän femtio år har förflutit efter det år då utsändningen ägde rum.

Bestämmelserna i 6-9 §§, 11 § andra stycket, 12, 15, 16, 21, 22, 25-26 b och 26 e §§ skall tillämpas i de fall som avses i denna paragraf.

Om ett radio- eller televisionsföretag har krav på ersättning för en sådan vidareutsändning som avses i 26 f § och som har skett med företagets samtycke, skall företaget framställa sitt krav samtidigt med de krav som avses i 26 i § femte stycket.

Första och andra styckena

Bestämmelserna har endast justerats redaktionellt.

Tredje stycket

Hänvisningarna i tredje stycket har anpassats till övriga ändringar i lagen. Det innebär att de nya reglerna om inskränkningarna i upphovsmännens rättigheter får motsvarande tillämpning i fråga om radio- och TV-företagens rättigheter enligt denna paragraf, i den mån de nya reglerna är relevanta i detta sammanhang.

Bestämmelsen har endast justerats redaktionellt.

49 §

En katalog, en tabell eller ett annat dylikt arbete vari ett stort antal uppgifter har sammanställts får inte utan framställarens samtycke eftergöras förrän tio år har förflutit efter det år då arbetet gavs ut.

Bestämmelserna i 6-9 §§, 11 § andra stycket, 12 § första stycket, 13, 16-18, 22, 26-26 b och 26 e §§ skall tillämpas beträffande arbeten som avses i denna paragraf. Är ett sådant arbete eller en del av det föremål för upphovsrätt, får den också göras gällande.

Första stycket

Bestämmelsen har endast justerats redaktionellt.

Andra stycket

Hänvisningarna i andra stycket har anpassats till övriga ändringar i lagen. Det innebär att de nya reglerna om inskränkningarna i upphovsmännens rättigheter får motsvarande tillämpning i fråga om katalogframställarnas och andras rättigheter enligt denna paragraf, i den mån de nya reglerna är relevanta i detta sammanhang.

58 §

Rätt domstol i mål om ljudradio- eller televisionsutsändning i strid mot denna lag är Stockholms tingsrätt. Detsamma gäller i mål om ersättning som avses i 18 §, 26 a § första stycket, 26 i § tredje stycket eller 47 § och i mål i vilket motsvarande ersättning begärs på grund av en hänvisning i 45, 46, 48 eller 49 § samt i mål om ersättning för en sådan vidaresändning som avses i 26 f §.

Hänvisningarna i paragrafen har anpassats till övriga ändringar i lagen. Dessutom har gjorts två tillägg. Det första tillägget innebär att Stockholms tingsrätt är rätt forum också i mål i vilket någon av de relevanta bestämmelserna om ersättning är aktuella på grund av en hänvisning i någon av reglerna om närstående rättigheter. Det andra tillägget innebär att Stockholms tingsrätt är rätt forum i alla mål om ersättning för sådana vidaresändningar som avses i 26 f §. Enligt hittills gällande lydelse avser 58 § endast mål i vilka ersättning begärs på grund av att vidaresändning har skett antingen i strid mot upphovsrättslagen eller med stöd av avtalslicensregeln i hittillsvarande 22 d §.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1994 utom i fråga om 19 § tredje meningen som träder i kraft den dag regeringen bestämmer.
2. Lagen tillämpas även på verk som har kommit till före ikraftträdandet utom när det gäller åtgärder som har gjorts eller rättigheter

som har förvärvats före den tidpunkten. Det som sägs i 19 § om uthyrning och andra jämförbara rättshandlingar avseende exemplar av litterära verk skall dock alltid tillämpas från tiden för ikraftträdandet.

3. Det som sägs i 2 tillämpas också i fråga om framföranden, upptagningar, utsändningar och arbeten som avses i 45, 46, 48 och 49 §§.

Bestämmelserna har behandlats i avsnitt 2.20 i den allmänna motiveringen.

4.2 Förslaget om ändringar i lagen (1992:1687) om ändring i upphovsrättslagen

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1993 *utom* i fråga om 23 §. *Vad gäller 23 § träder lagen i kraft* den dag regeringen bestämmer. *Har regeringen inte före den 1 januari 1994 satt lagen i kraft såvitt gäller 23 §, träder dock lagen i den delen aldrig i kraft. Har regeringen före den 1 januari 1994 satt lagen i kraft såvitt gäller 23 §, upphör lagen att gälla i den delen vid utgången av år 1993.*

När upphovsrättslagen nyligen ändrades på det sätt som föranleds av EES-avtalet, gavs regeringen möjlighet att sätta den nya lydelsen av 23 § i kraft (se SFS 1992:1687). Skälet till detta var att de nya bestämmelserna i 23 § inte borde träda i kraft om inte EES-avtalet trädde i kraft (prop. 1992/93:48 s. 139). Regeringen har ännu inte utnyttjat möjligheten.

I samband med de ändringar i upphovsrättslagen som föreslås i lagförslag 1, vilka enligt förslaget skall träda i kraft den 1 januari 1994, bör regeringens möjlighet att sätta i kraft 23 § i dess lydelse enligt SFS 1992:1687 begränsas så att bestämmelsen endast kan sättas i kraft under år 1993. Vidare bör föreskrivas att, om så sker, bestämmelsen skall upphöra att gälla vid utgången av år 1993. I lagförslag 2 föreslås följaktligen dessa ändringar i ikraftträdande-bestämmelserna till de nyligen genomförda ändringarna i upphovsrättslagen.

4.3 Förslaget om ändringar i fotografilagen

7 §

Offentliggjorda fotografiska bilder får återges i anslutning till texten i kritiska eller vetenskapliga framställningar.

Offentliggjorda fotografiska bilder får, mot ersättning, återges i anslutning till texten i arbeten som är avsedda att användas vid undervisning.

Första stycket har ändrats i linje med en ändring i motsvarande bestämmelse i upphovsrättslagen. I båda lagarna innebär ändringen att reglerna om populärvetenskapliga framställningar har utmönstrats

och att betydelsen av uttrycket "vetenskapliga framställningar" har snävats in. Om ändringen i upphovsrättslagen, se specialmotiveringen till 23 § denna lag; där beskrivs också vilken innebörd som enligt de nya reglerna bör ges åt uttrycket "vetenskapliga framställningar". Om anledningen till att också fotografilagen bör ändras på denna punkt, se avsnitt 2.17.

I övrigt har endast redaktionella justeringar gjorts i paragrafen.

7 a §

Det som sägs i 13 § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk skall tillämpas i fråga om rätten till fotografisk bild.

Hänvisningen till upphovsrättslagens bestämmelse om exemplarframställning i undervisningsverksamhet har anpassats till ändringarna i denna lag. Hänvisningen innebär att den nya avtalslicensregeln om upptagningar av verk som sänds ut i radio eller television skall ha motsvarande tillämpning i fråga om fotografiska bilder.

9 §

De televisionsföretag som regeringen i enskilda fall beslutar får, mot ersättning, visa offentliggjorda fotografiska bilder, om fotografen inte har förbjudit företaget att visa bilden eller det av andra skäl finns särskild anledning att anta att han motsätter sig visningen. Vad som nu sagts gäller inte film.

När en trådlös televisionsutsändning samtidigt och oförändrat återutsänds till allmänheten trådlöst eller genom kabel av någon annan än ett sådant företag som avses i första stycket, tillämpas beträffande fotografisk bild som visas i sändningen 26 f § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

Första stycket har ändrats så att regeln inte endast är tillämplig beträffande svenska TV-företag utan beträffande alla sådana företag.

Hänvisningen i *andra stycket* till upphovsrättslagens bestämmelse om vidare-sändning av radio- och TV-sändningar har anpassats till ändringarna i denna lag.

I övrigt har endast redaktionella justeringar gjorts i paragrafen.

12 §

Fotografiska bilder får fritt utnyttjas i rättsvårdens och den allmänna säkerhetens intresse.

I fråga om rätten till fotografisk bild skall 9, 26 och 26 a §§ lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk tillämpas, varvid *det* som sägs om alster av bildkonst i stället skall gälla *fotografiska bilder vilka har konstnärligt eller vetenskapligt värde*.

Allmänna handlingar skall *oavsett rätten* till fotografisk bild tillhandahållas enligt 2 kap. tryckfrihetsförordningen.

I fråga om rätten till fotografisk bild skall 26 e § lagen (1960:729)

Hänvisningarna i *andra stycket* till vissa bestämmelser i upphovsrättslagen har anpassats till ändringarna i denna lag.

Hänvisningen i *fjärde stycket* till en bestämmelse i upphovsrättslagen har, såvitt avser den hittillsvarande hänvisningen till 22 a § upphovsrättslagen, anpassats till ändringarna i denna lag. Den hittillsvarande hänvisningen till reglerna i 22 b och 22 c §§ upphovsrättslagen om rätt för Arkivet för ljud och bild att framställa exemplar av verk har utgått. Skälet är att dessa regler i stället skall tas upp i förordningen med tillämpningsbestämmelser till upphovsrättslagen och fotografilagen. Se avsnitt 2.6. Stöd i fotografilagen för att ta upp reglerna i förordningen finns i 6 §.

Hänvisningen i *fjärde stycket* innebär bl.a. att reglerna om s.k. efemära upptagningar i 26 e § första stycket 1 upphovsrättslagen skall ha motsvarande tillämpning i fråga om fotografiska bilder. Efemära upptagningar har i fotografilagen hittills behandlats i 11 §. Denna bestämmelse kan alltså upphävas.

13 §

När en fotografisk bild återges med stöd av 6-10 §§ skall källan anges i den omfattning och på det sätt som god sed kräver.

Den hittillsvarande hänvisningen till 11 § har uteslutits, eftersom det - av skäl som just nämndes - föreslås att denna bestämmelse skall upphävas.

20 §

Rätt domstol i mål om televisionsutsändning i strid mot denna lag är Stockholms tingsrätt. *Detsamma gäller i mål om ersättning som avses i 7 § andra stycket eller 9 § första stycket, i mål i vilket ersättning begärs på den grunden att 26 a § första stycket lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk skall tillämpas enligt 12 § andra stycket och i mål om ersättning för en sådan vidareändring som avses i 9 § andra stycket.*

Hänvisningen till upphovsrättslagen har anpassats till ändringarna i denna lag. Dessutom har gjorts ett tillägg som motsvarar det tillägg som har gjorts i 58 § upphovsrättslagen avseende mål om ersättning för vissa vidareändringar. Se specialmotiveringen till denna paragraf.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1994.
2. Lagen tillämpas även på fotografiska bilder som har kommit till före ikraftträdandet utom när det gäller åtgärder som har gjorts eller rättigheter som har förvärvats före den tidpunkten.

4.4 Förslaget om ändringar i lagen om medling i vissa upphovsrättstvister

1 §

Denna lag tillämpas när det uppstår en tvist om ingående av ett avtal vilket utgör en förutsättning för en avtalslicens enligt 13 § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Lagen tillämpas även vid motsvarande tvister vilka kan föreligga dels till följd av hänvisningarna till 13 § i 45, 46 och 49 §§ lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk och i 7 a § lagen (1960:730) om rätt till fotografisk bild, dels när avtal om den aktuella exemplarframställningen skall ingås med svenska radio- eller televisionsföretag till följd av företagets rätt enligt 48 § lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

Hänvisningarna i paragrafen till vissa bestämmelser i upphovsrättslagen har anpassats till ändringarna i denna lag. Därutöver föreslås, som framgår av allmänmotiveringen (avsnitt 2.4), att lagen om medling i vissa upphovsrättstvister skall vara tillämplig avseende en tvist om ingående av ett avtal vilket antingen utgör en förutsättning för en avtalslicens enligt den nya regeln om upptagningar för undervisningsändamål av verk som sänds ut i radio och TV eller avser upplåtelse av ett svenskt radio- eller TV-företags egen rätt i fråga om sådana upptagningar. Paragrafen har utformats i enlighet med detta. Dessutom har redaktionella justeringar gjorts.

5 Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att anta förslagen till

1. lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk,
2. lag om ändring i lagen (1992:1687) om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk,
3. lag om ändring i lagen (1960:730) om rätt till fotografisk bild,
4. lag om ändring i lagen (1980:612) om medling i vissa upphovsrättstvister.

6 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att anta de förslag som föredraganden har lagt fram.

Bilaga 1

UPPHOVSRÄTTSUTREDNINGENS SAMMANFATTNING AV BETÄNKANDET SOU 1988:31

Med detta betänkande fortsätter vi vår översyn av upphovsrättslagen (URL) och fotografilagen (FotoL). Vi lägger fram förslag till lagstiftning i fråga om vissa fall av "institutionell exemplarframställning", dvs. sådan framställning av exemplar av skyddade verk som sker inom vad vi med en samlande beteckning kallar "institutioner", dvs. myndigheter, företag, organisationer och andra sammanslutningar. För att klargöra gränsdragningen mellan den exemplarframställning som kan ske fritt för enskilt bruk (11 § URL) och den "institutionella exemplarframställningen" tar vi upp vissa frågor som berör det enskilda bruket. Inom ramen för sistnämnda område gör vi också nya överväganden beträffande rätten att i efterhand ta del av radio- och TV-program som behandlar samhällsfrågor.

I vårt andra delbetänkande om närstående rättigheter, enskilt bruk och videogram behandlade vi bl.a. frågor om exemplarframställning för enskilt bruk från en generell utgångspunkt. I vårt tredje delbetänkande, Upphovsrätt och datorteknik, lade vi fram förslag bl.a. om datorprogram och det enskilda bruket. I förevarande betänkande tar vi upp frågor som rör det enskilda bruket igen, av två skäl. Det ena är att de förslag till särskild reglering av den "institutionella exemplarframställningen" som vi här lägger fram påverkar tillämpningsområdet för det enskilda bruket. Det andra är att en dom av Högsta domstolen givit oss anledning att se över det i vårt andra delbetänkande framlagda förslaget om enskildas rätt att anlita utomstående för att göra inspelningar av i radio och TV sända samhällsprogram och andra inlägg i den allmänna debatten.

Såvitt gäller frågan om gränsdragningen mellan enskilt bruk och "institutionellt bruk" finner vi att övervägande skäl talar för en restriktiv tolkning när det gäller exemplarframställning för personligt bruk utanför den rent privata sfären, särskilt som sådant "professionellt enskilt bruk" som är av mera omfattande eller systematisk karaktär kommer att rymmas inom de särskilda regleringar som vi föreslår beträffande den "institutionella exemplarframställningen". När det gäller frågan om att i efterhand ta del av programutbudet i radio och TV konstaterar vi att det redan enligt 24 § andra stycket

URL är tillåtet att anlita utomstående för att framställa exemplar av sådana utsända radio- och TV-program som innehåller "överläggningar i allmänna angelägenheter". Vi modifierar därför vårt tidigare förslag på så sätt att rätten att anlita utomstående skall gälla utfrågningar och uttalanden i politisk, ekonomisk eller religiös dagsfråga.

Redan 1978 lade vi fram förslag beträffande en form av "institutionell exemplarframställning", nämligen fotokopiering inom undervisningsverksamhet; förslaget har lett till lagstiftning (15 a § URL och 7 a § FotoL). I detta betänkande behandlar vi den "institutionella exemplarframställning" som sker genom fotokopiering inom myndigheter, företag och organisationer. Vi noterar att den av rättighetshavorganisationerna bildade föreningen Presskopia och vissa myndigheter och organisationer redan har ingått avtal som reglerar mångfaldigande av redaktionell text av intresse för användarens verksamhet, men att dessa avtal inte är heltäckande. Vi finner att "institutionernas" intresse av att med hjälp av moderna reprografiska metoder kunna mångfaldiga skyddade verk, sammanställningar och fotografier ur tidningar och tidskrifter för att informera anställda och andra med särskild anknytning till verksamheten kan tillgodoses genom en avtalslicensordning utan att rättighetshavarnas berättigade intressen åsidosätts. Vi föreslår därför att frågan löses med en ny avtalslicensbestämmelse, 15 b §.

I betänkandet föreslår vi vidare att "institutionernas" intresse av att kunna spela in radio- och TV-program tillgodoses på tre särskilda områden. Det första området gäller inspelning för tidsförskjuten visning vid inrättningar för sjuk- och åldrvård. Vi konstaterar att det finns ett starkt intresse att göra det möjligt för dem som vistas på sjukhus, ålderdomshem och liknande vårdinrättningar att i efterhand kunna ta del av programutbudet. Vi noterar att parterna på TV-området redan försökt att avtalsvägen lösa frågan om inhämtande av nödvändiga tillstånd, men konstaterar att dessa avtal inte är heltäckande. Vi noterar vidare att det finns konventionstekniska och andra invändningar mot regleringar som innebär ingrepp av större omfattning i exemplarframställningsrätten. Vi finner därför att frågan bör lösas genom en avtalslicensordning och föreslår därför en ny avtalslicensbestämmelse, 22 e §, som ger nämnda vårdinrättningar möjlighet att spela in programmen och där använda dem för kortvarigt bruk.

Det andra området gäller "institutionernas" intresse av att i efterhand kunna ta del av den samhällsdebatt som förekommer i radio och TV. Vi finner att det föreligger ett befogat intresse av en inspelningsrätt när det gäller program om vissa dagsfrågor av betydelse för den allmänna debatten. Vi noterar att rättighetshavarsidan genom

COPYSWEDE och Sveriges Television AB börjat undersöka vilka möjligheter det finns att erbjuda "institutionerna" avtal om en sådan begränsad inspelningsrätt. Vi föreslår därför att program som innehåller politiska, ekonomiska och religiösa dagsfrågor skall kunna spelas in med stöd av en avtalslicensbestämmelse.

Det tredje området gäller inspelning av radio- och TV-program inom undervisningsverksamhet. För närvarande medger lagstiftningen endast ljudupptagning för tillfälligt bruk inom undervisningsverksamhet (17 § URL), dvs. inspelningar av radioprogram och ljudet till TV-program samt direkta inspelningar av egna framföranden liksom andra upptagningar, om dessa inte framställts i förvärvssyfte. I fråga om inspelning av TV-program råder dock sedan länge den ordningen att Sveriges Utbildningsradio (UR) för användarnas räkning friköper den rätten såvitt avser UR:s programutbud. UR friköper också radioprogram, vilket möjliggör att användarna kan bevara och använda inspelningar längre än som kan ske med stöd av 17 §. Vi föreslår inte någon ändring i den friköpsordning som UR tillämpar. Däremot föreslår vi att rätten att göra ljudupptagningar med stöd av 17 § begränsas till sådana radio- och TV-utsändningar som sker i undervisningssyfte. Detta innebär att det allmänna programutbudet i radio jämföras med motsvarande utbud i TV. Inskränkningen till förmån för undervisningsprogrammen bibehålls för att UR skall kunna bedriva sin programverksamhet i enlighet med statsmakternas intentioner; UR kan nämligen inte friköpa vissa utomnordiska musikköpa. Vidare föreslår vi att rätten att göra direkta upptagningar för tillfälligt bruk utvidgas till att gälla även bildupptagningar, men begränsar samtidigt tillämpningsområdet på så sätt att upptagningen skall avse lärarens eget framförande av ett verk och att den skall ske för undervisningsändamål. Detta innebär således en viss begränsning såvitt avser rätten att göra ljudupptagningar.

För annan ljud- och bildupptagning inom undervisningsverksamhet föreslår vi en avtalslicensbestämmelse, 17 a §. Den täcker dels upptagningar av det allmänna programutbudet i radio och TV, dels annan ljud- och bildupptagning varom parterna kan komma överens.

Förslagen i URL kompletteras med motsvarande förslag i FotoL.

Vi föreslår slutligen att 1980 års lag om medling i vissa upphovsrättstvister skall vara tillämplig på samtliga nu föreslagna avtalslicenser.

Bilaga 2

UPPHOVSRÄTTsutredningens Sammanfattning av Betänkandet SOU 1990:30

Med detta betänkande avslutar vi vår översyn av upphovsrättslagen (URL) och fotografilagen (FotoL). Vi lägger fram förslag om att rätten till fotografisk bild i fortsättningen skall regleras i URL. Vidare redovisas resultatet av vår fortsatta översyn av 2 kap. URL, som innehåller bestämmelser om inskränkningar i upphovsmannens principiella ensamrätt till olika förfoganden över sitt verk. Översynen leder till förslag om ändring i flera paragrafer i URL. Som ett resultat av vår särskilda översyn av bildkonstnärernas rättigheter föreslås i betänkandet införandet av en ny rätt till ersättning vid yrkesmässig vidareförsäljning av konstverk, s.k. *droit de suite*, och införandet av en ny skyldighet för ägaren av ett exemplar av ett konstverk eller den som på grund av avtal med denne besitter exemplaret att bereda upphovsmannen tillgång till exemplaret, s.k. *droit d'accès*.

Fotografirättens integration i URL

Vi anser att rätten till fotografisk bild bör regleras i URL. Vi föreslår därför att FotoL upphävs och att undantaget i 10 § URL för fotografisk bild tas bort. Därigenom blir URL:s regler tillämpliga på fotografiska bilder som är verk. Av praktiska skäl bör emellertid enligt vår mening alla fotografiska bilder åtnjuta skydd enligt URL, oberoende av om de är verk eller inte. Detta har vi markerat genom att i ett nytt tredje stycke i 1 § URL uttryckligen ange att vad i URL föreskrivs om upphovsrätten till konstverk och andra alster av bildkonst även gäller i fråga om fotografisk bild, oavsett om bilden utgör verk eller inte. Denna nya bestämmelse medför vidare att URL:s regler om konstverk blir tillämpliga på fotografiska bilder.

Den viktigaste följden av förslaget är att fotografiska bilder jämställs med andra konstverk. Detta innebär bl.a. att det skydd mot eftergörande som gäller enligt URL i fortsättningen kommer att gälla även för fotografier.

En annan viktig följd är att skyddstiden för alla fotografier kommer

att löpa under upphovsmannens livstid och femtio år därefter. Enligt FotoL gäller den skyddstiden endast fotografiska bilder av konstnärligt eller vetenskapligt värde; övriga bilder skyddas i tjugofem år från framställningsåret.

I två avseenden medför fotografirättens integration i URL att särregler behövs för fotografiska bilder. Dels föreslår vi att vissa arkiv och museer genom en avtalslicensordning skall få en begränsad exemplarframställningsrätt beträffande fotografier i sina samlingar, dels överför vi från FotoL bestämmelsen om att fotografisk bild fritt får utnyttjas i rättsvårdens och den allmänna säkerhetens intresse till 24 § URL.

Rätten till fotografiska bilder som utförts på beställning tillkommer enligt gällande 14 § FotoL beställaren om inte annat avtalats. En majoritet av utredningens ledamöter föreslår att den regeln upphävs. Den enda bestämmelse om beställd bild blir därmed regeln i 27 § andra stycket URL om beställd porträttbild, som alltså kommer att gälla även fotografiskt porträtt. Till samma stycke överflyttas från 14 § FotoL också regeln om att beställare av porträtt alltid har rätt att låta ta in porträttet i tidning, tidskrift eller skrift med biografiskt innehåll om inte fotografen förbjudit det. Den regeln kommer att i fortsättningen gälla även andra porträttbilder än fotografiska.

En minoritet av ledamöterna föreslår att regeln om beställarpresumptionen överförs till URL, men i en modifierad form. Den föreslår att om inte annat avtalats skall rätten till en fotografisk bild som utförts på beställning övergå till beställaren i den omfattning som avtalats. Fotografen får dock inte utöva den rätt till bilden som han kan ha kvar utan beställarens samtycke.

Översynen av 2 kap. URL

I 9 § URL finns bestämmelser om upphovsrätt till vissa kvalificerade typer av allmänna handlingar. Huvudregeln är att sådana handlingar är undantagna från upphovsrätt. Sådan rätt åtnjuter dock vissa typer av verk om de ingår i en sådana handling, varvid dock särskilda inskränkningar gäller i fråga om återgivande av verket. Vi föreslår att 9 § ändras så att upphovsrätt i fortsättningen skall gälla inte bara till officiella kartor utan till alla typer av kartor samt att upphovsrätt skall gälla också för fristående litterära verk som ingår i sådan kvalificerad allmän handling som tidigare nämnts. I redaktionellt hänseende innebär vårt förslag att till 24 § URL överflyttas de inskränkningar som enligt nuvarande lydelse görs i upphovsrätten till vissa alster när de ingår i en allmän handling av den kvalificerade typen. Därigenom uppnås den systematiska fördelen att alla inskränkningar i upphovsrätten samlas i 2 kap. URL.

I 12 § URL finns för närvarande bestämmelser om exemplarframställning genom fotografi vid arkiv och bibliotek. Bestämmelsen kompletteras genom vissa i administrativ ordning utfärdade regler, enligt vilken sådan framställning under närmare angivna förutsättningar får ske för skydds-, beredskaps- och kompletteringsändamål samt i begränsad utsträckning för utlåning. Vårt förslag innebär att nuvarande bestämmelse ändras på så sätt att bibliotek och arkiv i fortsättningen får rätt att framställa exemplar av verk även med hjälp av andra metoder än fotografi. Exemplar som framställs på annat sätt än genom fotografi skall dock bara få användas inom institutionens lokaler för forskningsändamål. De skall således inte få lånas ut. Den på detta sätt utvidgade exemplarframställningsrätten skall dock inte gälla för datorprogram i maskinläsbar form.

I detta sammanhang föreslår vi också två särskilda avtalslicensordningar. Den ena avser att beakta upphovsmännens intressen av att kunna dra nytta av den ökande kopiering som sker i fjärrlåneverksamheten, samtidigt som samhällets fördelar av verksamheten tillvaratas. Licensenbestämmelsen föreslås därför gälla all fotokopiering som sker för utlåning i annat bibliotek än det som framställer exemplaret. Den andra avtalslicensbestämmelsen gäller framställning av exemplar av fotografier som finns arkivs och museers samlingar.

I 13 § URL finns för närvarande bestämmelser om att byggnad får ändras utan upphovsmannens lov. Vi föreslår att denna totala inskränkning något mjukas upp. Byggnad skall enligt vårt förslag få ändras utan upphovsmannens tillstånd om det krävs av tekniska skäl eller för en ändamålsenlig användning av byggnaden. Regleringen innebär ingen annan ändring i gällande rätt än att upphovsmannen samtycke erfordras om ändringen enbart är av estetisk natur och dessutom kränker dennes konstnärliga anseende och egenart. I alla andra situationer får ändringen således ske utan tillstånd av upphovsmannen.

I 14 § URL finns bestämmelser om citat och om återgivning av konstverk i kritiska och vetenskapliga framställningar när återgivningen sker i anslutning till texten. Vi föreslår att det i lagtexten uttryckligen anges att reglerna om citat inte omfattar konstverk. Vidare föreslår vi att reglerna om återgivning av konstverk i nuvarande 14 § andra stycket och 15 § andra stycket URL sammanförs till ett nytt andra stycke i 14 §. Samtidigt föreslås att bestämmelserna om återgivning av konstverk något skärps. Offentliggjort konstverk skall således, på de villkor som gäller för citat, få avbildas i kritisk eller vetenskaplig framställning om det sker till belysning av texten eller i tidning eller tidskrift vid redogörelse för dagshändelse, om konstverket inte har tillkommit för att återges i sådant alster. Det

föreslås vidare att man upphäver den nuvarande tvångslicensbestämmelsen för återgivande av två eller flera konstverk i populärvetenskapliga framställningar. Detta innebär att i fortsättningen redan återgivandet av ett enda konstverk kommer att kräva samtycke av upphovsmannen om det sker i sådan framställning.

Nästa paragraf, 15 § URL, innehåller i första stycket bestämmelser om pressens s.k. lånerätt och i andra stycket bestämmelser om återgivning av konstverk i tidningar och tidskrifter vid redogörelse för dagshändelse. Paragrafen föreslås upphävd samtidigt som bestämmelserna i andra stycket, som nyss nämnts, i reviderad form överförs till 14 §.

I 16 § URL finns en tvångslicensbestämmelse för återgivning av litterära och musikaliska verk i gudstjänst- och skolorantologier. Förslaget innebär att bestämmelsen i vad den avser återgivning i gudstjänst- och skolorantologier upphävs. Beträffande skolorantologier föreslås att tvångslicensen ersätts med en avtalslicensbestämmelse.

I 18 § URL finns bestämmelser om exemplarframställning i blindskrift och om framställning av s.k. talböcker. Vi anser att någon ändring inte behövs beträffande regleringen av blindskrift. När det gäller talboksframställningen föreslår vi att den i fortsättningen regleras genom en avtalslicensbestämmelse. Samtidigt föreslår vi att tillämpningsområdet för sådan exemplarframställning väsentligt utvidgas i förhållande till nuvarande reglering, så att framställningsrätten kommer att omfatta även andra läshandikappade än blinda och vanföra.

I 19 § URL finns en bestämmelse som tillåter återgivning av text i konsertprogram och dylikt. Vi föreslår att bestämmelsen upphävs.

I 20 § URL finns bestämmelser som innebär inskränkningar i upphovsmannens ensamrätt till offentliga framföranden. Enligt dessa bestämmelser får framföranden ske fritt vid gudstjänst och undervisning, vid tillfällen där framförandet inte är det huvudsakliga om tillträdet är avgiftsfritt och anordnandet sker utan förvärvssyfte samt i folkbildningsverksamhet, för välgörande ändamål eller i annat allmännyttigt syfte om den som framför verket, eller, vid framföranden av flera, alla medverkande framför det utan ersättning. Vi föreslår att samtliga bestämmelser, med undantag för den om framföranden vid undervisning, upphävs. Bestämmelsen om framföranden vid undervisning gäller inte framföranden som sker i klassrum eller liknande lokaler. Sådana framföranden får ske fritt redan av den anledningen att de i URL:s mening inte är offentliga. I fråga om framföranden som är offentliga, t.ex. offentliga föreläsningar eller undervisning i radio eller TV, föreslår vi att nuvarande bestämmelse ändras på så sätt att framförandet i fortsättningen bara skall kunna ske fritt om framförandet sker på annat sätt än genom

radio och television.

I 22 § URL finns bestämmelser om radio- och TV-företags möjlighet att göra s.k. efemära upptagningar samt en avtalslicensbestämmelse som ger vissa radio- och TV-företag rätt att sända litterära och musikaliska verk. Vi föreslår, förutom en redaktionell ändring som går ut på att styckena i paragrafen byter plats, att rätten att göra efemära upptagningar görs beroende av tillstånd. Förslaget innebär i denna del att sådan rätt skall tillkomma radio- eller TV-företag som har regeringens tillstånd enligt 5 § radiolagen eller, såvitt avser närradioverksamheten, tillstånd av närradionämnden. När det gäller avtalslicensbestämmelsen föreslår vi att den skall ändras så att även konstverk kommer att innefattas.

I 23 § URL finns bestämmelser om spridningsrätten till litterära och musikaliska verk. Vi föreslår att den generella inskränkning i spridningsrätten som gäller sedan verket utgivits begränsas ytterligare. Upphovsmannen samtycke skall således krävas inte bara, som nu, vid uthyrning av musikaliska verk och vid uthyrning och utlåning av datorprogram i maskinläsbar form utan även vid uthyrning av andra litterära verk.

Vi har i detta sammanhang också övervägt införandet av en upphovsrättslig bibliotekersättning, men avstår för närvarande från att lägga fram förslag till en sådan ordning.

I 24 § URL finns bestämmelser om återgivande av andra av myndighet upprättade allmänna handlingar än sådana som avses i 9 §. Som tidigare redovisats föreslår vi att de bestämmelser i 9 § som innehåller inskränkningar i upphovsrätten av systematiska skäl överförs till ett nytt första stycke i 24 §. Vidare föreslås, av samma skäl som motiverar våra ändringsförslag beträffande 9 §, att upphovsrätt skall kunna göras gällande också i fråga om alla kartor samt andra fristående litterära verk än dikter. Som en följd av våra förslag beträffande fotografirättens integrering i URL överförs bestämmelsen i 12 § första stycket FotoL om utnyttjande av fotografisk bild i rättsvårdens och den allmänna säkerhetens intresse oförändrad till ett nytt sista stycke i 24 §.

I 25 § URL finns bestämmelser om spridningsrätten till konstverk. Som redan antytts anser vi att upphovsmän skall ha rätt till ersättning vid yrkesmässig vidareförsäljning av konstverk, s.k. droit de suite. Vi föreslår därför att en sådan rätt till ersättning införs i 25 § (mer om förslaget nedan).

Enligt 25 § tredje stycket får konstverk som ingår i samling eller som utställs eller utbjuds till försäljning avbildas i katalog eller meddelande om utställningen eller försäljningen. Vi föreslår att bestämmelsen tillämpningsområde begränsas på så sätt att sådana kataloger och meddelanden inte får försälas till allmänheten; katalog

skall dock få försäljas om det sker i samband med utställningen eller försäljningen. Prop. 1992/93:214

I samma stycke föreskrivs att man fritt får avbilda konstverk som är stadigvarande anbragt på eller vid allmän plats utomhus. Vi föreslår att bestämmelsen begränsas till att gälla fall där konstverket inte utgör huvudmotivet på bilden.

Nya slag av rättigheter och skyldigheter

Som framgått av den tidigare redogörelsen föreslår vi vissa andra förstärkningar av konstnärernas rättigheter. Sålunda föreslås införande av en rätt till ersättning vid yrkesmässig vidareförsäljning av konstverk, s.k. *droit de suite*. Ersättningen föreslås utgå med fem procent av försäljningspriset efter vissa avdrag. Ersättningsrätten omfattar inte vidareförsäljning av byggnad och inte heller alster av brukskonst, som framställs i flera identiska exemplar. Ersättning skall inte heller utgå om försäljningspriset efter avdrag underskrider ett av regeringen fastställt minimipris, förslagsvis 2 000 kr. Den nya rätten skall vara personlig och i princip oöverlåtbar. Bevakningen, uppbörden och fördelningen av ersättningen skall administreras av en organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området och som godkänts av regeringen. Endast organisationen skall kunna göra rätten till ersättning gällande.

Vi anser också att en konstnär som överlåtit sitt konstverk till annan i vissa fall bör ha rätt att få tillgång till verksexemplaret, s.k. *droit d'accès*. Det föreslås därför att ägaren till ett verksexemplar eller den som efter avtal med denne är i besittning av exemplaret skall, om det föreligger särskilda skäl, vara skyldig att på begäran bereda upphovsmannen tillgång till exemplaret på anvisad plats. Skyldigheten skall bara gälla mot upphovsmannen och, efter dennes död, gentemot efterlevande make och bröstarvingar.

UPPHOVSRÄTTsutredningens lagförslag i betänkandet SOU 1988:31

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

Häri genom föreskrivs i fråga om lagen (1960:729) om upphovsrätt till
litterära och konstnärliga verk

dels att 11, 17, 45, 46 och 49 §§ skall ha följande lydelse,
dels att i lagen skall införas fyra nya paragrafer, 15 b, 17 a, 22 e och
22 f §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

11 §

*Av offentliggjort verk må
enstaka exemplar fram-
ställas för enskilt bruk. Vad
sålunda framställts må ej ut-
nyttjas för annat ändamål.*

*Vad i första stycket sägs
medför ej rätt att för eget
bruk låta annan framställa
bruksföremål eller skulptur
eller genom konstnärligt för-
farande efterbilda annat
konstverk, ej heller rätt att
utföra byggnadsverk.*

*Var och en får - med de
undantag som följer av
andra och tredje styckena -
för sitt eget, enskilda bruk
framställa eller låta fram-
ställa enstaka exemplar av
verk, som har offentlig-
gjorts.*

*Det är inte tillåtet att ens
för enskilt bruk*

- 1. utföra ett byggnadsverk,*
- 2. direkt eftergöra sådant
exemplar av ett filmverk
som är avsett endast för
offentlig visning,*

3. framställa exemplar av ett konstverk genom avgjutning av original, avtryck från originalplåt, -sten eller -stock eller genom att använda någon annan metod som gör att exemplaret kan uppfattas som original.

Det är inte heller tillåtet att låta utomstående framställa exemplar av ett musikaliskt verk, ett filmverk, ett bruksföremål eller - genom konstnärligt förfarande - ett annat konstverk. Vad som nu sagts hindrar dock inte att utomstående anlitas för att framställa exemplar av i ljud-radio eller television utsända utfrågningar eller uttalanden i politisk, ekonomisk eller religiös dagsfråga.

Exemplar som har framställts för enskilt bruk får inte användas för annat ändamål.

15 b §

Har någon på grund av skriftligt avtal ingånget av en organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området rätt att för intern information genom reprografiskt förfarande framställa exemplar av verk ur tidning eller tidskrift, får denne ur sådan skrift för samma ändamål

även framställa exemplar av verk av upphovsman som inte företräds av organisationen. Detta gäller dock endast om avtalet sluits med staten, en kommun, en landstingskommun, en myndighet, en näringsidkare eller en sammanslutning.

Beträffande sådan exemplarframställning som avses i första stycket gäller även bestämmelserna i 15 a § andra stycket, tredje stycket första och andra meningarna samt fjärde stycket. Framställt exemplar får inte utnyttjas för annat ändamål än som avses i avtalet.

17 §

Inom undervisningsverksamhet *må* för tillfälligt bruk exemplar av offentliggjort verk framställas genom ljudupptagning; dock *må* grammofoonskiva eller liknande anordning, som framställts i förvärvssyfte *ej* direkt eftergöras. Exemplar som framställts med stöd av denna paragraf *må ej* utnyttjas på annat sätt.

Inom undervisningsverksamhet *får* för tillfälligt bruk genom ljudupptagning framställas exemplar av offentliggjort verk som ingår i en ljudradio- eller televisionsutskändning som sker i undervisningssyfte och med stöd av tillstånd enligt 5 § första stycket radiolagen (1966:755). För sådant bruk *får* lärare också göra ljud- eller bildupptagning av sitt eget framförande av ett verk om det sker för undervisningsändamål. Exemplar som framställts med stöd av denna paragraf *får inte* utnyttjas på annat sätt.

17 a §

Har någon på grund av skriftligt avtal ingången av en organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området rätt att för bruk inom undervisningsverksamhet genom ljud- eller bildupptagning framställa exemplar av offentliggjort verk, får denne för samma ändamål även göra sådan upptagning av offentliggjort verk av upphovsman som inte företräds av organisationen. Detta gäller dock endast om avtalet ingåtts med staten, en kommun, en landstingskommun, en sammanslutning eller den som annars bedriver undervisning i organiserade former. I fråga om verk som ingår i en ljudradio- eller televisions- utsändning får dock upptagning ske endast om utsändningen sker med stöd av tillstånd enligt 5 § första stycket radiolagen (1966:755).

Fonogram, videogram eller liknande anordning som har framställts i förvärvssyfte får inte direkt eftergöras med stöd av denna paragraf.

Beträffande sådan exemplarframställning som avses i första stycket gäller även

*bestämmelserna i 15 a §
andra, tredje och fjärde
styckena.*

22 e §

*Har någon på grund av
skriftligt avtal ingånet med
en organisation som före-
träder ett flertal svenska
upphovsmän på området rätt
att för kortvarigt bruk vid
inrättning för sjuk- eller
åldringsvård genom ljud-
eller bildupptagning fram-
ställa exemplar av offentlig-
gjort verk som ingår i en
ljudradio- eller televisions-
utsändning som sker med
stöd av tillstånd enligt 5 §
första stycket radiolagen
(1966:755), får denne från
sådan utsändning för samma
ändamål även framställa
exemplar av verk av upp-
hovsman som inte företräds
av organisationen. Detta
gäller dock endast om av-
talet slutits med staten, en
kommun, en landstings-
kommun, en sammanslut-
ning eller annan som driver
sjuk- eller åldringsvård i
organiserade former.*

*Beträffande sådan exem-
plarframställning som avses
i första stycket gäller även
bestämmelserna i 15 a §
andra stycket, tredje stycket
första och andra meningen
samt fjärde stycket motsva-
rande tillämpning. Fram-*

ställt exemplar får inte utnyttjas för annat ändamål än som avses i avtalet.

22 f §

Har någon på grund av skriftligt avtal ingånget av en organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området rätt att för intern information i politisk, ekonomisk eller religiös dagsfråga genom ljud- eller bildupptagning framställa exemplar av offentliggjort verk som ingår i en ljudradio- eller televisionsutsändning som sker med stöd av tillstånd enligt 5 § första stycket radiolagen (1966:755), får denne från sådan utsändning för samma ändamål även framställa exemplar av verk av upphovsman som inte företräds av organisationen. Detta gäller dock endast om avtalet slutits med staten, en kommun, en landstingskommun, en myndighet, en näringsidkare eller en sammanslutning.

Beträffande sådan exemplarframställning som avses i första stycket gäller även bestämmelserna i 15 a § andra stycket, tredje stycket första och andra meningen samt fjärde stycket. Framställt exemplar får inte

*utnyttjas för annat ändamål
än som avses i avtalet.*

45 §

En utövande konstnärs framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk må icke utan hans samtycke upptagas på grammofonskiva, film eller annan anordning genom vilken den kan återgivvas, och ej heller utsändas i ljudradio eller television eller genom direkt överföring göras tillgänglig för allmänheten.

Ett framförande som har upptagits på en anordning som avses i första stycket får inte utan konstnärens samtycke överföras från en sådan anordning till en annan förrän femtio år har förflutit efter det år då upptagningen gjordes.

Beträffande upptagning, utsändning och överföring, som avses i denna paragraf, *skall vad i 3, 6-9 §§, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17, 20 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a-22 d, 24, 24 a, 26, 27, 28, 41 och 42 §§ sägs äga motsvarande tillämpning.*

Beträffande upptagning, utsändning och överföring, som avses i denna paragraf, *tillämpas även bestämmelserna i 3, 6-9 §§, 11 § första, tredje och fjärde styckena, 14 § första stycket, 17, 17 a, 20 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a-22 f, 24, 24 a, 26, 27, 28, 41 och 42 §§.*

46 §

En grammofonskiva, en film eller en annan anordning på vilken ljud eller filmverk upptagits får inte utan framställarens samtycke eftergöras förrän femtio år har förflutit efter det år upptagningen gjordes. Som eftergörande anses även att upptagningen överförs från en sådan anordning till en annan.

Beträffande förfarande, som enligt denna paragraf är beroende av framställarens samtycke, *skall vad i 6-9 §§, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17 och 21 §§, 22 § första stycket,*

Beträffande förfarande, som enligt denna paragraf är beroende av framställarens samtycke, *tillämpas även bestämmelserna i 6-9 §§, 11 § första, tredje och fjärde styckena, 14 § första*

22 a-22 c, 24 och 24 a §§
samt 26 § andra stycket
*sägs skall äga motsvarande
tillämpning.*

stycket, 17, 17 a och 21 §§,
22 § första stycket, 22 a-
22 c, 22 e, 22 f, 24 och
24 a §§ samt 26 § andra
stycket.

49 §

Katalog, tabell eller annat dylikt arbete, vari sammanställts ett stort antal uppgifter, må ej utan framställarens samtycke eftergöras, förrän tio år förflutit efter det år, då arbetet utgavs.

Vad i 6-9 §§, 11 § första stycket, 12, 14, 15 a, 16, 18 §§, 22 § första stycket, 22 a-22 c, 24 och 24 a §§ samt 26 § andra stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning beträffande arbete som avses i denna paragraf. Är sådant arbete eller del därav föremål för upphovsrätt, *må* den *ock* göras gällande.

Bestämmelserna i 6-9 §§, 11 § första, *tredje och fjärde styckena*, 12, 14, 15 a, 15 b, 16, 18 §§, 22 § första stycket, 22 a-22 c, 24 och 24 a §§ samt 26 § andra stycket *skall tillämpas även* beträffande arbete som avses i denna paragraf. Är sådant arbete eller del därav föremål för upphovsrätt, *får* den *också* göras gällande.

-
1. Denna lag träder i kraft den
  2. Bestämmelserna i 11, 15 b, 17, 17 a, 22 e och 22 f §§, 45 § tredje stycket, 46 § andra stycket samt 49 § andra stycket tillämpas även på verk som har tillkommit före ikraftträdandet och på framföranden, upptagningar samt radio- och televisionssändningar som har ägt rum dessförinnan även om på sammanställningar som har gjort dessförinnan.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1960:730) om rätt till fotografisk bild

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1960:730) om rätt till fotografisk bild

dels att 5 och 7 a §§ skall ha följande lydelse,

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 9 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §

Av fotografisk bild må enstaka exemplar framställas för enskilt bruk. Vad sålunda framställts må ej utnyttjas för annat ändamål.

Var och en får för sitt eget, enskilda bruk framställa eller låta framställa exemplar av fotografisk bild. Exemplar som framställts för enskilt bruk får inte användas för annat ändamål.

7 a §

Vad i 15 a § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk är *stadgat* skall äga *motsvarande tillämpning* i fråga om rätten till fotografisk bild.

Vad i 15 a och 15 b §§ lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk är *föreskrivet* skall även gälla i fråga om rätten till fotografisk bild.

9 a §

Vad i 17 a, 22 e och 22 f §§ lagen (1960:729)

om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk är föreskrivet skall även gälla i fråga om rätten till fotografisk bild.

-
1. Denna lag träder i kraft den
  2. Bestämmelserna i 7 a och 9 a §§ tillämpas även på fotografisk bild som framställts före ikraftträdandet.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1980:612) om medling vissa upphovsrättstvister

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1980:612) om medling i vissa upphovsrättstvister skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Bestämmelserna i denna lag tillämpas när det uppstår tvist om ingående av ett sådant avtal om reprografiskt mångfaldigande av verk *i undervisningsverksamhet* som avses i 15 a § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Bestämmelserna i lagen gäller även i fråga om tvister om ingående av sådana avtal *om reprografiskt mångfaldig-*

Bestämmelserna i denna lag tillämpas när det uppstår tvist om ingående av ett sådant avtal om reprografiskt mångfaldigande av verk som avses i 15 a och 15 b §§ eller upptagning av verk som avses i 17 a, 22 e och 22 f §§ lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Bestämmelserna i lagen gäller även i fråga om tvister om ingående av

ande, på vilka nämnda lagrum äger tillämpning till följd av hänvisningen i 49 § lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk eller i 7 a § lagen (1960:730) om rätt till fotografisk bild.

Denna lag träder i kraft den

sådana avtal på vilka nämnda lagrum äger tillämpning till följd av hänvisningen i 46, 48 och 49 §§ lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk eller i 7 a och 9 a §§ lagen (1960:730) om rätt till fotografisk bild.

Bilaga 4

**UPPHOVSRÄTTSUTREDNINGENS LAGFÖRSLAG I
BETÄNKANDET SOU 1990:30**

Förslag till

**Lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till
litterära och konstnärliga verk**

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1960:729) om upphovsrätt till
litterära och konstnärliga verk

*dels att 15 och 19 §§ skall upphöra att gälla,
dels att 1, 9, 10, 12-14, 16, 18, 20, 22, 22 a, 23, 24, 25, 27,
45, 46, 48, 49, 53, 58 och 60 §§ skall ha följande lydelse,
dels att i lagen skall införas två nya paragrafer, 25 a och 52 a §§, av
följande lydelse.*

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Den som skapat ett litterärt eller konstnärligt verk har upphovsrätt till
verket, vare sig det utgör skönlitterär eller beskrivande framställning
i skrift eller tal, datorprogram, musikaliskt eller sceniskt verk,
filmverk eller alster av bildkonst, byggnadskonst eller brukskonst eller
det har kommit till uttryck på annat sätt.

Till litterärt verk hänföres karta, så ock annat i teckning eller grafik
eller i plastisk form utfört verk av beskrivande art.

*Vad i denna lag föreskrivs
om upphovsrätt till konst-*

verk och andra alster av bildkonst gäller även i fråga om fotografisk bild, oavsett om bilden utgör verk eller inte.

9 §

Författningar, beslut av myndighet, av svensk myndighet avgivna yttranden samt officiella översättningar av sådana texter äro icke föremål för upphovsrätt.

Utan hinder av vad sålunda är stadgat må upphovsrätt göras gällande till officiell karta, alster av bildkonst, musikaliskt verk och dikaverk i den mån sådant verk ingår i handling som avses i första stycket. Alster av bildkonst, musikaliskt verk och dikaverk må dock återgivas utan upphovsmannens samtycke. För sådant återgivande äger upphovsmannen rätt till ersättning, såvida icke verket återgives i samband med myndighets verksamhet. Ersättning utgår ej heller om verket återges i samband med redogörelse för mål eller ärende i vilket verket förekommit och det sker endast i den omfattning som betingas av ändamålet med redogörelsen.

Vid återgivande enligt andra stycket äga bestämmelserna i 26 § motsvarande tillämpning.

Utan hinder av vad sålunda är stadgat föreligger dock upphovsrätt i fråga om verk som ingår i handling som avses i första stycket i den mån det är fråga om karta, alster av bildkonst, musikaliskt verk, dikt eller annat fristående litterärt verk. Särskilda föreskrifter om återgivande av sådana verk finns i 24 § första stycket.

10 §

Har ett verk registrerats såsom mönster enligt vad därom är stadgat, må utan hinder därav upphovsrätt till verket göras gällande.

Fotografisk bild eller kretsmönster i halvledarprodukter är icke föremål för upphovsrätt enligt denna lag. Om rätten till fotografisk bild och till sådant mönster finns särskilda bestämmelser.

Kretsmönster i halvledarprodukter är icke föremål för upphovsrätt enligt denna lag. Om rätten till sådant mönster finns särskilda bestämmelser.

12 §

Med regeringens tillstånd och på de villkor, som däri angivas, må arkiv och bibliotek för sin verksamhet framställa exemplar av verk genom fotografi.

Med regeringens tillstånd och på de villkor, som däri anges, får arkiv och bibliotek för sin egen verksamhet framställa exemplar av verk. Exemplar som framställts på annat sätt än genom reprografiskt förfarande får dock inte användas för annat ändamål än forskning i arkivets eller bibliotekets lokaler.

Föreskrifterna i första stycket gäller inte datorprogram i maskinläsbar form.

Bibliotek, som har tillstånd som avses i första stycket och som på grund av skriftligt avtal med en organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området har rätt att i sin utlåningsverksamhet genom

reprografiskt förfarande framställa exemplar av utgivna verk för ett annat biblioteks räkning, får för samma ändamål även framställa exemplar av utgivna verk av upphovsmän som inte företräds av organisationen.

Arkiv eller museum, som regeringen bestämmer och som på grund av skriftligt avtal med en organisation som företräder ett flertal svenska yrkesverksamma upphovsmän på området har rätt att för vetenskapliga ändamål eller för forskning framställa exemplar av fotografiska bilder i sina samlingar, har rätt att för samma ändamål framställa exemplar av sådan fotografisk bild även av upphovsman som inte företräds av organisationen.

Beträffande sådan exemplarframställning som avses i tredje och fjärde styckena gäller även bestämmelserna i 15 a § andra stycket, tredje stycket första och andra meningarna samt fjärde stycket. Framställt exemplar får bara utnyttjas för ändamål som avses i avtalet.

13 §

Byggnad eller bruksföremål må av ägaren ändras utan upphovsmannens lov.

Byggnad får ändras utan upphovsmannens samtycke om det krävs av tekniska skäl eller för en ändamålsenlig användning av byggnaden.

Bruksföremål får ändras utan upphovsmannens samtycke.

14 §

Ur offentliggjort verk må, i överensstämmelse med god sed, citat göras i den omfattning som betingas av ändamålet.

Ur annat offentliggjort verk än konstverk får, i överensstämmelse med god sed, citat göras i den omfattning som betingas av ändamålet.

I kritisk eller vetenskaplig framställning må ock i anslutning till texten återgivas offentliggjort konstverk. Återgivas i populärvetenskaplig framställning två eller flera konstverk av samma upphovsman, äger han rätt till ersättning.

På samma villkor som anges i första stycket får offentliggjort konstverk avbildas

1. i kritisk eller vetenskaplig framställning, om det sker till belysning av texten, 2. i tidning eller tidskrift vid redogörelse för dagshändelse, om konstverket inte har tillkommit för att återges i sådant alster.

15 §

I tidning eller tidskrift må ur annan tidning eller tidskrift intagas artikel i religiös, politisk eller ekonomisk dagsfråga, såframt ej förbud mot eftertryck är utsatt.

Offentliggjort konstverk må avbildas i tidning eller tidskrift i samband med redogörelse för dagshändelse; dock gäller detta icke verk, som tillkommit för att återgivas i dylik publikation.

16 §

I samlingsverk till bruk vid gudstjänst eller undervisning, sammanställt ur verk från ett större antal upphovsmän, må återgivas mindre delar av litterärt eller musikaliskt verk eller sådant verk av ringa omfång, såframt fem år förflutit efter det år, då verket utgavs. I anslutning till texten må återgivas konstverk, därest fem år förflutit efter det år, då verket offentliggjordes. Verk som tillkommit för att brukas vid undervisning må ej medtagas i samling för sådant ändamål.

Har någon på grund av skriftligt avtal ingånget med en organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området rätt att i samlingsverk till bruk vid undervisning, sammanställt ur verk från ett större antal upphovsmän, återge mindre delar av utgivet litterärt eller musikaliskt verk eller sådant verk av ringa omfång eller att till belysning av texten återge offentliggjort konstverk, får denne för samma ändamål återge sådant verk av upphovsman som inte företräds av organisationen. Vad nu sagts gäller inte verk som har tillkommit för att brukas vid undervisning och inte heller annat verk, om upphovsmannen hos någon av de avtalsslutande parterna meddelat förbud mot återgivandet eller det på annat sätt föreligger särskild anledning antaga att han motsätter sig det.

För återgivande som avses i denna paragraf äger upphovsmannen rätt till ersättning.

Återgivandet får avse endast verk av det slag som omfattas av avtalet. Även i övrigt gäller de villkor i fråga om rätten till återgivandet som föreskrivs i avtalet. För återgivande som avses i denna paragraf har upphovsmannen dock alltid rätt till ersättning. Framställt exemplar får bara utnyttjas inom sådan undervisning som avses i avtalet.

18 §

Av utgivet litterärt eller musikaliskt verk må exemplar framställas i盲ndskrift.

Bibliotek och organisation må, med regeringens tillstånd och på de villkor som däri angivas, framställa exemplar av utgivet litterärt verk genom ljudupptagning, att användas för utlåning till blinda och andra svårt vanföra.

Bibliotek eller annan som bedriver utlåning i organiserade former och som på grund av skriftligt avtal med en organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området har rätt att genom ljudupptagning framställa exemplar av utgivet litterärt verk för utlåning eller vederlagsfri överlåtelse till blinda och andra läshandikappade, får för sådant ändamål även framställa utgivet sådant verk av upphovsman som inte företräds av organisationen. Vad nu sagts gäller inte om upphovsmannen hos någon av de avtalsslutande parterna meddelat förbud mot åter-

givandet eller det på annat sätt föreligger särskild anledning antaga att han motsätter sig det. Sådan exemplarframställning får heller inte ske sedan ljudupptagning av verket kommit ut i handeln.

Framställningen får avse endast verk av det slag som omfattas av avtalet. Även i övrigt gäller de villkor i fråga om rätten till framställningen som föreskrivs i avtalet. För återgivande som avses i denna paragraf har upphovsmannen dock alltid rätt till ersättning. Framställt exemplar får bara utnyttjas för ändamål som avses i andra stycket.

19 §

Då ett musikaliskt verk framföres med text, må till bruk för åhörarna texten återgivas i konsertprogram eller dylikt.

20 §

Verk som är utgivet må framföras offentligt vid gudstjänst eller undervisning.

Verk som är utgivet får framföras offentligt vid undervisning om framförandet sker på annat sätt än genom radio eller television.

Utgivet verk må ock framföras offentligt vid tillfälle, där framförande av sådana

verk ej är det huvudsakliga samt tillträdet är avgiftsfritt och anordnandet sker utan förvärvssyfte. Det må jämväl framföras offentligt i folkbildningsverksamhet, för välgörande ändamål eller i annat allmännyttigt syfte, om den som framför verket eller, vid framförande i samverkan, alla de medverkande göra det utan ersättning.

Vad i denna paragraf är stadgat gäller ej sceniskt verk eller filmverk.

Föreskrifterna i första stycket gäller dock inte sceniskt verk eller filmverk.

22 §

Har radio- eller televisionsföretag rätt att i utsändning återgiva verk, må företaget ock, under villkor som regeringen bestämmer, för bruk vid egna utsändningar upptaga verket på anordning, genom vilken det kan återgivas. Om rätten att göra sålunda upptaget verk tillgängligt för allmänheten gäller vad eljest är stadgat.

Svenskt radio- eller televisionsföretag som regeringen bestämmer får, om företaget på grund av avtal med organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området äger rätt att utsända utgivna litterära och musikaliska verk eller offentliggjorda konstverk, även utsända sådana verk av upphovsman som inte företräds av organisationen; för utsändningen äger upphovsmannen rätt till ersättning. Vad sålunda föreskrivits gäller dock inte sceniskt verk och inte heller annat verk om upphovsmannen meddelat förbud mot utsändning eller det annars föreligger sär-

skild anledning antaga att han motsätter sig utsändningen. Bestämmelserna i detta stycke gäller inte sådan vidaresändning som avses i 22 d §.

Svenskt radio- eller televisionsföretag som regeringen bestämmer må, om företaget på grund av avtal med organisation som företräder ett flertal svenska upp-hovsmän på området äger rätt att utsända litterära och musikaliska verk, jämväl utsända utgivet dylika verk av upphovsman som icke företrädes av organisationen; för utsändningen äger upphovsmannen rätt till ersättning. Vad sålunda stadgats gäller dock icke sceniskt verk, ej heller annat verk om upphovsmannen meddelat förbud mot utsändning eller det eljest föreligger särskild anledning antaga att han motsätter sig utsändningen. Bestämmelserna i detta stycke gäller inte sådan vidaresändning som anges i 22 d §.

Har radio- eller televisionsföretag, som har tillstånd enligt 5 § första stycket radiolagen (1966:755) rätt att i utsändning återge verk, får företaget också, under villkor som regeringen bestämmer, för bruk vid egna utsändningar upptaga verket på anordning, genom vilken det kan återges. På samma villkor får sådan upptagning också göras av sammanslutning som har tillstånd enligt 5 a § närradiolagen (1982:459). Om rätten att göra sålunda upptaget verk tillgängligt för allmänheten gäller vad annars är föreskrivet.

22 a §

Har företag som avses i 22 § första stycket rätt att i utsändning återgiva verk, må företaget för att säkerställa framtida bevisning om

Har företag som avses i 22 § andra stycket rätt att i utsändning återge verk, får företaget för att säkerställa framtida bevisning om

innehållet i program upptaga verket på anordning genom vilken det kan återgivas. Har sådan upptagning dokumentariskt värde, *må* den bevaras i arkiv som avses i lagen (1978:487) om pliktexemplar av skrifter och ljud- och bildupptagningar.

innehållet i program upptaga verket på anordning genom vilken det kan återges. Har sådan upptagning dokumentariskt värde, *får* den bevaras i arkiv som avses i lagen (1978:487) om pliktexemplar av skrifter och ljud- och bildupptagningar.

Upptagning som avses i första stycket får utnyttjas endast för bevisändamål, om ej annat följer av 22 c §.

23 §

Sedan ett litterärt eller musikaliskt verk har utgivits, får exemplar, som omfattas av utgivningen, spridas vidare och visas offentligt. Exemplar av musikaliska verk får dock inte utan upphovsmannens samtycke tillhandahållas allmänheten genom uthyrning eller annan därmed jämförlig rättshandling. *Detsamma gäller exemplar av datorprogram i maskinläsbar form. Sådana exemplar får inte heller utan upphovsmannens samtycke lånas ut till allmänheten.*

Sedan ett litterärt eller musikaliskt verk har utgivits, får exemplar, som omfattas av utgivningen, spridas vidare och visas offentligt. Exemplar av *litterära eller* musikaliska verk får dock inte utan upphovsmannens samtycke tillhandahållas allmänheten genom uthyrning eller annan därmed jämförlig rättshandling.

Bestämmelserna i första stycket gäller även utgivna exemplar av datorprogram i maskinläsbar form. Sådana exemplar får inte heller lånas ut till allmänheten utan upphovsmannens samtycke.

24 §

Verk, som ingår i sådan handling som avses i 9 § första stycket och som är alster av bildkonst, musikaliskt verk eller dikt eller annat fristående litterärt verk, får återges utan upphovsmannens samtycke. För sådant återgivande äger upphovsmannen rätt till ersättning. Detta gäller dock inte om verket återges i samband med myndighets verksamhet. Ersättning utgår inte heller om verket återges i samband med redogörelse för mål eller ärende i vilket verket förekommer och det sker endast i den omfattning som betingas av ändamålet med redogörelsen.

Annan hos svensk myndighet upprättad handling än som avses i 9 § första stycket får återges utan upphovsmannens samtycke. Vad som nu sagts gäller dock inte *officiell* karta, teknisk förebild, datorprogram, verk som framställts för undervisning eller utgör resultatet av vetenskaplig forskning, alster av bildkonst, musikaliskt verk, *diktverk* eller verk, varav exemplar i samband med affärsverksamhet genom myndighets försorg tillhan-

Annan hos svensk myndighet upprättad handling än som avses i 9 § första stycket får återges utan upphovsmannens samtycke. Vad som nu sagts gäller dock inte karta, teknisk förebild, datorprogram, verk som framställts för undervisning eller utgör resultatet av vetenskaplig forskning, alster av bildkonst, musikaliskt verk, *dikt* eller *annat fristående litterärt verk* eller verk, varav exemplar i samband med affärsverksamhet genom

dahålls allmänheten.

myndighets försorg till-
handahålls allmänheten.

Vad som muntligen eller skriftligen anföres inför myndighet eller i statlig eller kommunal representation eller vid offentlig överläggning om allmänna angelägenheter må likaledes återgivas utan upphovsmannens samtycke; dock att utlåtanden, såsom bevis åberopade skrifter och dylikt må återgivas allenast i samband med redogörelse för mål eller ärende vari de förekommit och i den omfattning som betingas av ändamålet med redogörelsen. Upphovsman äger ensam utgiva samling av sina anföranden.

I rättsvårdens och den allmänna säkerhetens intresse får fotografisk bild fritt utnyttjas.

25 §

Sedan upphovsmannen överlåtitt exemplar av konstverk eller verket utgivits, *må* exemplar, som överlåtits eller omfattas av utgivningen, spridas vidare samt verket visas offentligt på annat sätt än genom film eller television.

Sedan upphovsmannen överlåtitt exemplar av konstverk eller verket utgivits, *får* exemplar, som överlåtits eller omfattas av utgivningen, spridas vidare samt verket visas offentligt på annat sätt än genom film eller television. *Vid vidare-spridning genom försäljning som sker yrkesmässigt har upphovsmannen rätt till ersättning såsom föreskrivs i 25 a §.*

Konstverk som avses i första stycket må medtagas vid inspelning och visning av film eller televisionsprogram, om återgivningen är av underordnad betydelse med hänsyn till filmens eller programmets innehåll.

Konstverk, som ingår i en samling eller som *utställs* eller *utbjudes* till *salu*, *må* avbildas i katalog eller

Konstverk, som ingår i en samling eller som *utställs* eller *utbjuds* till *försäljning*, *får* avbildas i katalog eller

meddelande om utställningen eller försäljningen. Konstverk må även eljest avbildas, om det är stadigvarande anbragt på eller vid allmän plats utomhus.

meddelande om utställningen eller försäljningen. *Sålunda framställt alster får inte utan upphovsmannens samtycke försälas till allmänheten; katalog får dock försälas om det sker i samband med utställningen eller försäljningen.*

Konstverk får även eljest avbildas, om det är stadigvarande anbragt på eller vid allmän plats utomhus och konstverket inte utgör huvudmotivet på bilden.

Byggnad må fritt avbildas.

25 a §

Ersättning som avses i 25 § första stycket andra meningen utgår med fem procent av försäljningspriset efter avdrag av skatt och offentliga avgifter. Ersättningen utges av den som yrkesmässigt saluhåller eller förmedlar försäljning av konstverket.

Första stycket gäller inte byggnad och inte heller alster av brukskonst, som framställts i flera identiska exemplar.

Avser vidareförsäljningen verk framställda av ädelmetall eller verk vari ingår ädelsten, skall värdet av metallen eller stenen dras

av från försäljningspriset innan beräkning av ersättning sker enligt första stycket.

Ersättningen utgår inte om försäljningspriset, sedan avdrag gjorts enligt första och tredje styckena, underskrider det minimipris som regeringen fastställer.

Rätten till ersättning är personlig och kan inte överlåtas. Efter upphovsmannens död övergår rätten enligt reglerna i ärvdabalken. Efterlämnar upphovsmannen inte någon som är berättigad enligt dessa regler övergår rätten till den i sjätte stycket nämnda organisationen istället för till allmänna arvsfonden.

Rätten till ersättning kan endast göras gällande av en organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området och som godkänts av regeringen. Organisationen ansvarar för att ersättningen, efter avdrag för organisationens omkostnader, tillställs den som är berättigad till ersättning. Krav mot organisationen preskriberas efter tre år från utgången av det år då vidareförsäljningen skedde.

Den som yrkesmässigt saluhåller eller förmedlar försäljning av konstverk som ger rätt till ersättning enligt denna paragraf är skyldig att på begäran av organisationen redovisa vilka vidareförsäljningar som ägt rum under de tre närmast föregående kalenderåren. Förteckningen skall vara attesterad av en auktoriserad revisor.

27 §

Upphovsrätt må, med den begränsning som följer av vad i 3 § sägs, helt eller delvis överlåtas.

Överlåtelse av exemplar innefattar *icke* överlåtelse av upphovsrätt. I fråga om beställd porträttbild äger upphovsmannen dock *icke* utöva sin rätt utan tillstånd av beställaren eller, efter dennes död, av hans efterlevande make och arvingar.

Överlåtelse av exemplar innefattar *inte* överlåtelse av upphovsrätt. I fråga om beställd porträttbild äger upphovsmannen dock *inte* utöva sin rätt utan tillstånd av beställaren eller, efter dennes död, av hans efterlevande make och arvingar.

Beställaren har alltid rätt att låta ta in porträttet i tidning eller tidskrift eller i skrift biografiskt innehåll, om inte upphovsmannen har förbjudit det.

Beträffande överlåtelse av upphovsrätt i vissa särskilda avseenden föreskrivs i 30-40 a §§. Dessa bestämmelser tillämpas dock endast i den mån ej annat avtalats.

45 §

En utövande konstnärs framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk må icke utan hans samtycke upptagas på grammofonskiva, film eller annan anordning, genom vilken det kan återgivas, och ej heller utsändas i ljudradio eller television eller genom direkt överföring göras tillgängligt för allmänheten.

Ett framförande som har upptagits på en anordning som avses i första stycket får inte utan konstnärens samtycke överföras från en sådan anordning till en annan förrän femtio år har förflutit efter det år då upptagningen gjordes.

Beträffande upptagning, utsändning och överföring, som avses i denna paragraf, skall vad i 3, 6-9 §§, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17, 20 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a-22 d, 24, 24 a, 26, 27, 28, 41 och 42 §§ sägs äga motsvarande tillämpning.

Ett framförande som har upptagits på en anordning som avses i första stycket får inte utan konstnärens samtycke överföras från en sådan anordning till en annan *eller genom uthyrning eller liknande förfarande* göras tillgängligt för allmänheten förrän femtio år har förflutit efter det år då upptagningen gjordes.

Beträffande upptagning, utsändning och överföring, som avses i denna paragraf, skall vad i 3, 6-9 §§, 11 § första stycket, *12 § första stycket*, 14 § första stycket, 17 §, *18 § andra och tredje styckena*, 20 och 21 §§, 22 § *andra* stycket, 22 a-22 d, 24, 24 a, 26, 27, 28, 41 och 42 §§ sägs äga motsvarande tillämpning.

46 §

En grammofonskiva, en film eller en annan anordning på vilken ljud eller filmverk har upptagits får inte utan framställarens samtycke eftergöras förrän femtio år har förflutit efter det år då upptagningen gjordes. Som eftergörande anses

En grammofonskiva, en film eller en annan anordning på vilken ljud eller filmverk har upptagits får inte utan framställarens samtycke eftergöras *eller genom uthyrning eller liknande förfarande* göras tillgängligt för allmänheten

även att upptagningen överförs från en sådan anordning till en annan.

förrän femtio år har förflutit efter det år då upptagningen gjordes. Som eftergörande anses även att upptagningen överförs från en sådan anordning till en annan.

Beträffande förfarande, som enligt denna paragraf är beroende av framställares samtycke, skall vad i 6-9 §§, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a-22 c, 24 och 24 a §§ samt 26 § andra stycket sägs äga motsvarande tillämpning.

Beträffande förfarande, som enligt denna paragraf är beroende av framställares samtycke, skall vad i 6-9 §§, 11 § första stycket, 12 § första stycket, 14 § första stycket, 17 §, 18 § andra och tredje styckena, 21 §, 22 § andra stycket, 22 a-22 c, 24 och 24 a §§ samt 26 § andra stycket sägs äga motsvarande tillämpning.

48 §

Ljudradio- eller televisionsutsändning må icke utan radio- eller televisionsföretagets samtycke återutsändas eller upptagas på anordning, genom vilken den kan återgivas. Utan sådant samtycke må ej heller televisionsutsändning återgivas för allmänheten i biograf eller därmed jämförlig lokal.

En utsändning som har upptagits på en anordning som avses i första stycket får inte utan radio- eller televisionsföretagets samtycke överföras från en sådan anordning till en annan förrän femtio år har förflutit efter det år då utsändningen ägde rum.

Vad i 6-9 §§, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17, 20 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a-22 c, 24 och 24 a §§ samt 26 § andra stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning i fall som avses i denna paragraf.

Vad i 6-9 §§, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17, 20 och 21 §§, 22 § andra stycket, 22 a-22 c, 24 och 24 a §§ samt 26 § andra stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning i fall som avses i denna paragraf.

Har ett radio- eller televisionsföretag krav på ersättning för en sådan vidareändring som avses i 22 d § första stycket och som har skett med företagets samtycke, skall företaget framställa sitt krav samtidigt som de organisationer som avses där.

49 §

Katalog, tabell eller annat dylikt arbete, vari sammanställts ett stort antal uppgifter, må ej utan framställarens samtycke eftergöras, förrän tio år förflutit efter det år, då arbetet utgavs.

Vad i 6-9 §§, 11 § första stycket, 12, 14, 15 a, 16 och 18 §§, 22 § första stycket, 22 a-22 c, 24 och 24 a §§ samt 26 § andra stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning beträffande arbete som avses i denna paragraf. Är sådant arbete eller del därav föremål för upphovsrätt, *må* den ock göras gällande.

Vad i 6-9 §§, 11 § första stycket, 12 § *första och andra styckena*, 14, 15 a, 16 och 18 §§, 22 § *andra stycket*, 22 a-22 c, 24 och 24 a §§ samt 26 § andra stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning beträffande arbete som avses i denna paragraf. Är sådant arbete eller del därav föremål för upphovsrätt, *får* den också göras gällande.

52 a §

Den som äger eller som på grund av avtal med ägaren besitter ett exemplar av ett litterärt eller konstnärligt verk är, om det föreligger särskilda skäl, skyldig att på begäran av upphovsmannen bereda denne tillgång till exemplaret.

Efter upphovsmannens död gäller skyldigheten enligt första stycket under verkets skyddstid gentemot efter-

levande make och bröstarvingarna.

53 §

Den som beträffande ett litterärt eller konstnärligt verk vidtager åtgärd, som innebär intrång i den till verket jämlikt 1 och 2 kap. knutna upphovsrätten eller som strider mot föreskrift enligt 41 § andra stycket eller mot 50 §, döms, om det sker uppsåtligen eller av grov oaksamhet, till böter eller fängelse i högst två år.

Samma lag vare, om någon till riket för spridning till allmänheten inför exemplar av verk, där exemplaret framställts utom riket under sådana omständigheter, att en dylik framställning här i riket skulle hava varit straffbar enligt vad i första stycket sägs.

Den som uppsåtligen eller av grov oaksamhet inte fullgör sin redovisningskyldighet enligt 25 a § sista stycket, döms till böter eller fängelse i högst två år.

För försök eller förberedelse till brott som avses i första och andra styckena döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.

58 §

Rätt domstol i mål om ljudradio- eller televisionsutsändning i strid mot denna lag är Stockholms tingsrätt. Detsamma gäller i mål om ersättning som avses i 9 § *andra stycket*, 14 § *andra stycket*, 16 §, 22 § *andra stycket*, 22 d § eller 47 §.

Rätt domstol i mål om ljudradio- eller televisionsutsändning i strid mot denna lag är Stockholms tingsrätt. Detsamma gäller i mål om ersättning som avses i 14 § *andra stycket*, 16 §, 22 § *första stycket*, 22 d §, 24 § *första stycket* eller 47 §.

60 §

Vad i denna lag är stadgat om upphovsrätt är tillämpligt på
1. verk av den som är svensk medborgare eller har sin vanliga vistelseort i Sverige,

2. verk som först utgivits i Sverige eller samtidigt i Sverige och utom riket,
3. filmverk vars producent har sitt säte eller sin vanliga vistelseort i Sverige,
4. här uppfört byggnadsverk,
5. konstverk som utgör del av här belägen byggnad eller på annat sätt är fast förenat med marken.

Vid tillämpningen av första stycket 2. anses samtidig utgivning ha ägt rum, om verket utgivits i Sverige inom trettio dagar efter utgivning utomlands. Vid tillämpning av första stycket 3. anses, där ej annat visas, den vars namn på sedvanligt sätt utsatts på exemplar av filmverket som verkets producent.

*Det som föreskrivs i 25 a §
gäller för verk av den som
är svensk medborgare eller
har sin vanliga hemvist i
Sverige.*

Vad i 50 och 51 §§ stadgas äger tillämpning på varje litterärt eller konstnärligt verk, oberoende av dess ursprung.

-
1. Denna lag träder i kraft den
  2. Genom lagen upphävs lagen (1960:730) om rätt till fotografisk bild.
  3. Den nya lagen tillämpas även på verk som tillkommit före ikraftträdandet. Har någon före ikraftträdandet tillverkat trycksats, kliché, form eller annat sådant hjälpmedel för att med stöd av äldre lag mångfaldiga visst verk, får han dock använda det för detta ändamål till utgången av år 19XX och fritt sprida och visa exemplar som framställts.

Vad sålunda föreskrivs om verk äger motsvarande tillämpning på framförande, ljudupptagning samt ljudradio- och televisionsut-sändning som avses i 45-48 §§ ävensom på arbete som avses i 49 §.

4. Den nya lagen tillämpas även på fotografisk bild som har fram-ställts före ikraftträdandet, dock med följande undantag:

- a. Exemplar av fotografisk bild, som har framställts med stöd av äldre lag, får fritt spridas och visas på annat sätt än genom film eller i television.
- b. Exemplar av fotografisk bild, som har framställts med stöd av avtal som har ingåtts före ikraftträdandet, får fritt spridas.
- c. Har någon före ikraftträdandet tillverkat kliché eller annat hjälpmedel för att med stöd av äldre lag mångfaldiga eller visa viss fotografisk bild, får han använda hjälpmedlet för detta ändamål till utgången av år 19XX och fritt sprida och visa exemplar som framställts.
5. Vad i 3. och 4. sägs om fri spridning av exemplar av verk inskränker inte upphovsmannens rätt till ersättning enligt 25 § första stycket andra meningen.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1980:612) om medling i vissa upphovsrättstvister

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1980:612) om medling i vissa upphovsrättstvister skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Bestämmelserna i denna lag tillämpas när det uppstår tvist om ingående av *ett sådant* avtal om *reprografisk* mångfaldigande av verk i undervisningsverksamhet som avses i 15 a § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Bestämmelserna i lagen gäller även i fråga om tvister om ingående av sådana avtal om

Bestämmelserna i denna lag tillämpas när det uppstår tvist om ingående av *sådana* avtal om mångfaldigande av verk som avses i 12 § *andra och tredje styckena*, 15 a §, 16 § och 18 § *andra stycket* lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Bestämmelserna i lagen gäller även i fråga om tvister om ingående av sådana avtal om

reprografiskt mångfaldigande, på vilka nämnda lagrum äger tillämpning till följd av *hänvisningen* i 49 § lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk *eller i 7 a § lagen (1960:730) om rätt till foto-grafisk bild.*

mångfaldigande, på vilka nämnda lagrum äger tillämpning till följd av *hänvisningarna* i 45, 46 och 49 §§ lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

Förslag till

Lag om ändring i närradiolagen (1982:459)

Härigenom föreskrivs i fråga om närradiolagen (1982:459)

dels att 13 § skall ha följande lydelse,

dels att i lagen skall införas en ny paragraf, 5 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 a §

Närradionämnden ger tillstånd till sammanslutning att företa sådan upptagning som avses i 22 § andra stycket lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

13 §

Tillstånd att sända närradio får återkallas, om sammanslutningen

1. inte längre uppfyller kraven enligt 4 §,
2. bryter mot beslut om sändningstid eller låter annan i dess ställe utnyttja sändningstid som tilldelats sammanslutningen,
3. sänder program trots att varken behörig programutgivare eller ersättare för programutgivaren enligt lagen (1982:460) om

- ansvarighet för närradio finns eller trots att anmälan om vem som är utsedd till programutgivare inte har gjorts,
4. har sänt ett program som i en lagakraftälgande dom har befunnits innefatta ett yttrandefrihetsbrott och som innebär ett allvarligt missbruk av yttrandefriheten i närradio,
  5. bryter mot föreskrifterna i 10 eller 11 §,
  6. inte utnyttjar rätten att sända under tre på varandra följande månader eller
  7. inte erlägger avgift i ärende om närradio inom föreskriven tid, om sammanslutningen har förelagts att erlægga den vid påföljd att tillståndet annars kan återkallas,

8. bryter mot föreskrifterna i 22 § andra stycket lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk samt i 11-15 §§ förordningen (1961:348) med tillämpningsbestämmelser till lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

Innan dom som avses i första stycket 4 har vunnit laga kraft får närradionämnden återkalla tillståndet interimistiskt.

När ett tillstånd återkallas får nämnden bestämma en tid om högst ett år inom vilken sammanslutningen inte kan ges nytt tillstånd.

Denna lag träder i kraft den

Bilaga 5

**FÖRTECKNING ÖVER REMISS-
INSTANSERNA; SOU 1988:31**

Yttranden över betänkandet har avgetts av Hovrätten för Västra Sverige, Stockholms tingsrätt, Riksrevisionsverket (RRV), Universitets- och högskoleämbetet, Skolöverstyrelsen, Juridiska fakulteten vid universitetet i Lund, Statens kulturråd, Näringsfrihetsombudsmannen (NO), AB Pressurklipp, Copyswede, Folkbildningsförbundet, Föreningen BONUS, Föreningen IFPI-Video, Föreningen Presskopia, Föreningen Svenska Läromedelsproducenter, Föreningen Svenska tonsättares internationella musikbyrå (STIM), Föreningen Sveriges filmproducenter, Konstnärernas Riksorganisation (KRO), Konstnärliga och litterära yrkesutövares samarbetsnämnd (KLYS), Kooperativa förbundet, Landstingsförbundet, Svenska arbetsgivareföreningen, Svenska artisters och musikers intresseorganisation (SAMI), Svenska bokförläggareföreningen, Svenska filminstitutet, Svenska fotografernas förbund, Svenska gruppen av the International Federation of Producers of Phonograms and Videograms (IFPI), Svenska journalistförbundet, Svenska kommunförbundet, Svenska teaterförbundet, Svenska tidningsutgivareföreningen, Sveriges advokatsamfund, Sveriges författarförbund, Sveriges industriförbund, Sveriges Radio AB, Tidningarnas arbetsgivareförening, Tjänstemännens Centralorganisation (TCO), FACTU och Teatrarnas Riksförbund.

Gemensamma yttranden över betänkandet har avgetts av dels Copyswede, STIM, KRO, SAMI, Svenska fotografernas förbund, Svenska teaterförbundet och Sveriges författarförbund, dels Svenska bokförläggareföreningen och Föreningen Svenska Läromedelsproducenter.

Universitets- och högskoleämbetet har till sitt yttrande bifogat yttranden av Fakultetsnämnden vid universitetet i Stockholm, Juridiska fakultetsstyrelsen vid universitetet i Uppsala och Juridiska fakultetsstyrelsens forskningsnämnd vid universitetet i Lund.

Centralorganisationen SACO/SR har översänt ett yttrande av Lärarnas Riksförbund.

FÖRTECKNING ÖVER REMISS- INSTANSERNA; SOU 1990:30

Yttranden över betänkandet har avgetts av Hovrätten för Nedre Norrland, Stockholms tingsrätt, Kungl. biblioteket (KB), Talboks- och punktskriftsbiblioteket, Universitets- och högskoleämbetet (UHÄ), Statens kulturråd, Riksrevisionsverket (RRV), Näringsfrihetsombudsmannen (NO), Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, Statens konstråd, Närradionämnden, Nordiska museet, Statens sjöhistoriska museer, Konstvetenskapliga institutionen vid Uppsala universitet, Svenska kyrkans centralstyrelse, AB Stockholms Auktionsverk, Föreningen Bildkonst Upphovsrätt i Sverige (BUS), Arkitektförbundet, Folkbildningsförbundet, BONUS, Konstnärernas riksorganisation (KRO), Konstnärliga och litterära yrkesutövaras samarbetsnämnd (KLYS), Copyswede, Föreningen Svenska tonsättares internationella musikbyrå (STIM), Svenska Teaterförbundet, Kooperativa förbundet (KF), Svenska Arkitekters Riksförbund, Svenska artisters och musikers intresseorganisation (SAMI), Svenska Bokförläggareföreningen, Svenska Fotografernas Upphovsråtsråd, Svenska gruppen av the International Federation of the Phonographic Industry (IFPI), Svenska kommunförbundet, Svenska museiföreningen, Svenska Musikförläggareföreningen, Tidningarnas Arbetsgivareförening (TA), Svenska Tidningsutgivareföreningen (TU), Sveriges Advokatsamfund, Svenska Arbetsgivareföreningen (SAF), Sveriges Industriförbund, Sveriges frikyrkoråd, De fria kristna samfundens råd, Sveriges Konst- och Antikhandlareförening, Sveriges Radio AB (SR), Synskadades Riksförbund, Teatrarnas Riksförbund (TR), Tjänstemännens centralorganisation (TCO), Svenska Journalistförbundet, Örebro Länsbibliotek, Grafiska sällskapet, Stiftelsen Upplandsmuseet, Museet i Örnsköldsvik, Stiftelsen Hallands läns museer, Bildleverantörernas Förening, Södermanlands museum, Tekniska museet, Riksförbundet för Hembygdsvård, Arbetets museum, Försvarets civilförvaltning, Krigsarkivet, Annonsörföreningen, Jämtlands läns museum, Föreningen Stockholms Företagsminnen, Föreningen arkivverksamma i landsting och kommun, Mariestads missionsförsamling, Statens försvarshistoriska museer, Stiftelsen Skaraborgs läns museum, Landstingsarkivet i Stockholms läns landsting, Föreningen Sveriges konsthantverkare och industriformgivare, Arbetarrörelsens arkiv och bibliotek i Stockholm, Näringslivets Arkivråd, Arkitekturmuseet, AB Bukowski-Auktioner, Sveriges Författarförbund, Svenska Konstnärsförbundet, Riksarkivet, SRF Tal & Punkt AB, Örebromissionen, Folkrorelsernas arkivförbund, Museichefskollegiet i Stockholm, Livrustkammaren/Skoklosters Slott/Hallwylska Museet, Statens handikappråd, Statens lantmäteriverk, Föreningen Svensk Fackpress, Sveriges Reklamförbund, Värmlands museum, Folkens museum-etnografiska, Riksantikvarieämbetet och Statens historiska museer, Konstnärsnämnden, Stockholms stadsmuseum, Dialekt- och ortnamnsarkiven samt Svenskt visarkiv, Önskefoto AB, Statens musiksamlingar, Sveriges författarfond,

DIK-förbundet, Statens konstmuseer, Svenska arkivsamfundet och Bibliotekstjänst AB.

Universitets- och högskoleämbetet har givit in och hänvisat till yttranden av Stockholms universitetsbibliotek, Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet, Rectorsämbetet vid Uppsala universitet, Biblioteksnämnden vid Uppsala universitet, Samhällsvetenskapliga institutionen vid Linköpings universitet, Linköpings universitetsbibliotek, Rectorsämbetet vid Göteborgs universitet, Samhällsvetenskapliga fakultetsnämnden vid Göteborgs universitet, Humanistiska utbildnings- och forskningsnämnden vid Göteborgs universitet, Linjenämnden för bild- och formutbildningar vid Göteborgs universitet, Biblioteksnämnden vid Göteborgs universitetsbibliotek, Umeå universitetsbibliotek, Kungl. Tekniska Högskolan (KTH) och Sveriges lantbruksuniversitets bibliotek.

Bilaga 7

LAGRÅDSREMISSENS LAGFÖRSLAG

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

dels att 11 a, 11 b, 15 a, 22 a, 22 b, 22 c, 22 d och 24 a §§ skall upphöra att gälla,

dels att 9, 11, 12-15, 16-22, 23, 24, 25, 26, 45-49 och 58 §§ skall ha följande lydelse,

dels att det i lagen skall införas nio nya paragrafer, 26 a-26 i §§,

dels att det närmast före 11-13, 15-23, 25, 26, 26 c, 26 d, 26 g och 26 i §§ skall införas nya rubriker av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 §¹

Författningar, beslut av myndighet, av svensk myndighet avgivna yttranden samt officiella översättningar av sådana texter äro icke föremål för upphovsrätt.

Upphovsrätt gäller inte till
1. författningar,
2. beslut av myndigheter,
3. yttranden av svenska myndigheter och
4. officiella översättningar av sådant som avses i 1-3.

¹Senaste lydelse 1973:363.

Utan hinder av vad sålunda är stadgat må upphovsrätt göras gällande till officiell karta, alster av bildkonst, musikaliskt verk och diktverk i den mån sådant verk ingår i handling som avses i första stycket. Alster av bildkonst, musikaliskt verk och diktverk må dock återgivas utan upphovsmannens samtycke. För sådant återgivande äger upphovsmannen rätt till ersättning, såvida icke verket återgives i samband med myndighets verksamhet. Ersättning utgår ej heller om verket återgives i samband med redogörelse för mål eller ärende i vilket verket förekommit och det sker endast i den omfattning som betingas av ändamålet med redogörelsen.

Vid återgivande enligt andra stycket äga bestämmelserna i 26 § motsvarande tillämpning.

Upphovsrätt gäller dock till verk vilka ingår i en handling som avses i första stycket och är av följande slag:

1. kartor,
2. alster av bildkonst,
3. musikaliska verk eller
4. diktverk.

Allmänna bestämmelser om inskränkningar

11 §²

Av offentliggjorda verk får enstaka exemplar framställas för enskilt bruk. Vad sålunda framställts får inte utnyttjas för annat ändamål.

Bestämmelserna i detta kapitel medför inga inskränkningar i upphovsmannens rätt enligt 3 § utöver dem som följer av 26 c §.

²Senaste lydelse 1992:1687.

Vad som sägs i första stycket gäller inte byggnadsverk och datorprogram och medför inte rätt att för eget bruk låta någon annan framställa bruksföremål eller skulpturer eller genom konstnärligt förfarande efterbilda andra konstverk.

När ett verk återges offentligt med stöd av detta kapitel skall källan anges i den omfattning och på det sätt som god sed kräver samt får verket inte ändras i större utsträckning än användningen kräver.

**Framställning av exemplar
för enskilt bruk**

12 §³

Med regeringens tillstånd och på de villkor, som däri angivas, må arkiv och bibliotek för sin verksamhet framställa exemplar av verk genom fotografi.

Var och en får framställa enstaka exemplar av offentliggjorda verk för enskilt bruk. Exemplaren får inte användas för andra ändamål.

Första stycket gäller inte datorprogram och ger inte rätt att uppföra byggnadsverk. Det ger inte heller rätt att för eget bruk låta en utomstående framställa musikaliska verk, filmverk, bruksföremål eller skulpturer eller genom konstnärligt förfarande efterbilda andra konstverk.

³Senaste lydelse 1978:488.

**Framställning av exemplar
inom undervisningsverk-
samhet**

13 §

*Byggnad eller bruksföremål
må av ägaren ändras utan
upphovsmannens lov.*

*För undervisningsändamål
får lärare och andra fram-
ställa exemplar av utgivna
verk genom reprografiskt
förfarande samt göra upp-
tagningar av verk som sänds
ut i ljudradio eller tele-
vision, om avtalslicens
gäller enligt 26 i §. Exem-
plaren och upptagningarna
får användas endast i
undervisningsverksamhet
som omfattas av de förut-
satta avtalen.*

*Första stycket gäller inte om
upphovsmannen hos någon
av de avtalsslutande part-
erna har meddelat förbud
mot användningen.*

14 §

*Ur offentliggjort verk må, i
överensstämmelse med god
sed, citat göras i den om-
fattning som betingas av
ändamålet.*

*För undervisningsändamål
får lärare och elever göra
upptagningar av sina egna
framföranden av verk.
Upptagningarna får inte
användas för andra ända-
mål.*

*I kritisk eller vetenskaplig
framställning må ock i
anslutning till texten åter-
givas offentliggjort konst-
verk. Återgivas i populär-
vetenskaplig framställning*

två eller flera konstverk av samma upphovsman, äger han rätt till ersättning.

Framställning av exemplar inom sjukhus m.m.

15 §

I tidning eller tidskrift må ur annan tidning eller tidskrift intagas artikel i religiös, politisk eller ekonomisk dagsfråga, såframt ej förbud mot eftertryck är utsatt.

Sjukhus och inrättningar med särskild service eller vård för äldre eller funktionshindrade får göra upptagningar av ljudradio- och televisionsutsändningar. Upptagningarna får användas endast inom institutionen och inom kort tid efter upptagningen.

Offentliggjort konstverk må avbildas i tidning eller tidskrift i samband med redogörelse för dagshändelse; dock gäller detta icke verk, som tillkommit för att återgivas i dylik publikation.

Framställning av exemplar inom vissa arkiv och bibliotek

16 §

I samlingsverk till bruk vid gudstjänst eller undervisning, sammanställt ur verk från ett större antal upphovsmän, må återgivas mindre delar av litterärt eller musikaliskt verk eller sådant verk av ringa om-

Vissa arkiv och bibliotek har rätt att framställa exemplar av verk

1. för bevarande-, kompletterings- eller forskningsändamål eller

2. för utlämning till lånesökande eller för använd-

fång, såframt fem år förflutit efter det år, då verket utgavs. I anslutning till texten må återgivas konstverk, därest fem år förflutit efter det år, då verket offentliggjordes. Verk som tillkommit för att brukas vid undervisning må ej medtagas i samling för sådant ändamål.

För återgivande som avses i denna paragraf äger upphovsmannen rätt till ersättning.

ning i läsapparater, men i dessa fall endast om framställningen sker genom reprografiska förfarande.

Rätt enligt första stycket har
1. de statliga och kommunala arkivmyndigheterna,
2. det arkiv som avses i lagen (1978:487) om pliktexemplar av skrifter och ljud- och bildupptagningar,
3. de vetenskapliga bibliotek och fackbibliotek som drivs av det allmänna samt
4. folkbiblioteken.

Regeringen får i enskilda fall besluta att vissa andra arkiv och bibliotek än dem som anges i andra stycket skall ha den rätt som avses i första stycket. Regeringen får också meddela närmare föreskrifter om rätten.

Framställning av exemplar åt synskadade m.fl.

17 §

Inom undervisningsverksamhet må för tillfälligt bruk exemplar av offentliggjort verk framställas genom ljudupptagning; dock må

Var och en får framställa exemplar i blindskrift av utgivna litterära och musikaliska verk.

grammofonskiva eller liknande anordning, som framställts i förvärvssyfte, ej direkt eftergöras. Exemplar som framställts med stöd av denna paragraf må ej utnyttjas på annat sätt.

Länsbiblioteken har rätt att genom ljudupptagning framställa exemplar av utgivna litterära verk för utlåning till synskadade och andra funktionshindrade som inte kan ta del av verken i skriftlig form. Regeringen får i enskilda fall besluta att vissa andra bibliotek och organisationer också skall ha denna rätt. Regeringen får meddela närmare föreskrifter om rätten.

Framställning av samlingsverk för användning vid undervisning

18 §⁴

Av utgivet litterärt eller musikaliskt verk må exemplar framställas i blindskrift.

Den som framställer ett samlingsverk, sammanställt ur verk från ett större antal upphovsmän, för användning vid undervisning, får återge mindre delar av litterära och musikaliska verk och sådana verk av litet omfång, om det har gått fem år efter det år då verken gavs ut. Konstverk får återges i anslutning till

⁴Senaste lydelse 1978:488.

texten, om det har gått fem år efter det år då verket offentliggjordes. Upphovsmännen har rätt till ersättning.

Bibliotek och organisation må, med regeringens tillstånd och på de villkor som däri angivas, framställa exemplar av utgivet litterärt verk genom ljudupptagning, att användas för utlåning till blinda och andra svårt funktionsförsämrade.

Första stycket gäller inte sådana verk som har skapats för att användas vid undervisning.

Spridning av exemplar

19 §⁵

Då ett musikaliskt verk framföres med text, må till bruk för åhörarna texten återgivas i konsertprogram eller dylikt.

När ett litterärt eller musikaliskt verk eller ett konstverk har utgivits, får de exemplar som omfattas av utgivningen spridas vidare. Motsvarande gäller när upphovsmannen har överlåtit exemplar av ett konstverk. För exemplar av datorprogram gäller i stället att spridningen är tillåten sedan exemplaret med upphovsmannens samtycke har överlåts inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Exemplar av litterära och musikaliska verk får dock inte utan upphovsmannens samtycke tillhållas allmänheten genom uthyrning eller andra jäm-

⁵Senaste lydelse 1973:363.

*förliga rättshandlingar.
Exemplar av datorprogram
i maskinläsbar form får inte
heller lånas ut till allmän-
heten utan sådant samtycke.*

Visning av exemplar

20 §

*Verk som är utgivet må
framföras offentligt vid
gudstjänst eller undervis-
ning.*

*Utgivet verk må ock fram-
föras offentligt vid tillfäl-
le, där framförande av såda-
na verk ej är det huvudsak-
liga samt tillträdet är av-
giftsfritt och anordnandet
sker utan förvärvssyfte. Det
må jämväl framföras offent-
ligt i folkbildningsverksam-
het, för välgörande ändamål
eller i annat allmännyttigt
syfte, om den som framför
verket eller, vid framförande
i samverkan, alla de med-
verkande göra det utan
ersättning.*

*Vad i denna paragraf är
stadgat gäller ej sceniskt
verk eller filmverk.*

*När ett verk har utgivits får
de exemplar som omfattas
av utgivningen visas offent-
ligt. Motsvarande gäller när
upphovsmannen har överlå-
tit exemplar av ett konst-
verk.*

*Första stycket ger inte rätt
att visa konstverk genom
film eller i television. Exem-
plar av konstverk som avses
i första stycket får dock
återges genom film eller i
television, om återgivning-
en är av mindre betydelse
med hänsyn till filmens eller
televisionsprogrammets in-
nehåll.*

*Offentliga framföranden*21 §⁶

Vid information om dagshändelse genom ljudradio, television, direkt överföring eller film må verk som synes eller höres under dagshändelsen återgivas i den omfattning som betingas av informationssyftet.

Var och en får framföra utgivna verk offentligt

- 1. vid tillfällen där framförandet av sådana verk inte är det huvudsakliga, tillträdet är fritt och anordnandet sker utan förvärvssyfte samt*
- 2. vid undervisning eller gudstjänst.*

Första stycket gäller inte sceniska verk och filmverk och ger inte rätt att sända ut verk i ljudradio eller television.

*Citat*22 §⁷

Har radio- eller televisionsföretag rätt att i utsändning återgiva verk, må företaget ock, under villkor som regeringen bestämmer, för bruk vid egna utsändningar upptaga verket på anordning, genom vilken det kan återgivas.

Var och en får citera ur offentliggjorda verk i överensstämmelse med god sed och i den omfattning som motiveras av ändamålet.

Om rätten att göra sålunda upptaget verk tillgängligt för allmänheten gäller vad eljest är stadgat.

⁶Senaste lydelse 1973:363.

⁷Senaste lydelse 1986:367.

Svenskt radio- eller televisionsföretag som regeringen bestämmer må, om företaget på grund av avtal med organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området äger rätt att utsända litterära och musikaliska verk, jämväl utsända utgivet dylika verk av upphovsman som icke företrädes av organisationen; för utsändningen äger upphovsmannen rätt till ersättning. Vad sålunda stadgats gäller dock icke sceniskt verk, ej heller annat verk om upphovsmannen meddelat förbud mot utsändning eller det eljest föreligger särskild anledning antaga att han motsätter sig utsändningen. Bestämmelserna i detta stycke gäller inte sådan vidaresändning som anges i 22 d §.

Återgivning av konstverk

23 §⁸

Sedan ett litterärt eller musikaliskt verk har utgivits, får exemplar, som omfattas av utgivningen, spridas vidare och visas offentligt. Exemplar av musikaliska verk får dock inte utan upphovsmannens

Offentliggjorda konstverk får återges

1. i en kritisk eller vetenskaplig framställning i avslutning till texten och
2. i en tidning eller tidskrift i samband med en redogörelse för en dagshändelse,

⁸Senaste lydelse 1989:396

Samtycke tillhandahållas allmänheten genom uthyrning eller annan därmed jämförlig rättshandling. Detsamma gäller exemplar av datorprogram i maskinläsbar form. Sådana exemplar får inte heller utan upphovsmannens samtycke lånas ut till allmänheten.

dock inte om verket har skapats för att återges i en sådan publikation.

Första stycket gäller endast om återgivningen sker i överensstämmelse med god sed och i den omfattning som motiveras av ändamålet.

24 §⁹

Annan hos svensk myndighet upprättad handling än som avses i 9 § första stycket får återges utan upphovsmannens samtycke. Vad nu sagts gäller dock inte officiell karta, teknisk förebild, datorprogram, verk som framställts för undervisning eller utgör resultat av vetenskaplig forskning, alster av bildkonst, musikaliskt verk, dikterverk eller verk, varav exemplar i samband med affärsverksamhet genom myndighets försorg tillhandahålls allmänheten.

Konstverk får avbildas

- 1. om de stadigvarande är placerade på eller vid allmän plats utomhus eller*
- 2. om de ställs ut, är till salu eller ingår i en samling, men i dessa fall endast i meddelanden om utställningen eller försäljningen och i kataloger.*

⁹Senaste lydelse 1989:396.

Vad som muntligen eller skriftligen anföres inför myndighet eller i statlig eller kommunal representation eller vid offentlig överläggning om allmänna angelägenheter må likaledes återgivas utan upphovsmans samtycke; dock att utlåtan- den, såsom bevis åberopade skrifter och dylika må åter- givas allenast i samband med redogörelse för mål eller ärende vari de före- kommit och i den omfattning som betingas av ändamålet med redogörelsen. Upphovs- man äger ensam utgiva samling av sina anföranden.

Byggnader får fritt avbildas.

Information om dagshän- delser genom ljudradio och television m.m.

25 §¹⁰

Sedan upphovsmannen över- låtit exemplar av konstverk eller verket utgivits, må exemplar, som överlåtitis eller omfattas av utgiv- ningen, spridas vidare samt verket visas offentligt på annat sätt än genom film eller i television.

Verk som syns eller hörs under en dagshändelse får återges vid information om dagshändelsen genom ljud- radio, television, direkt överföring eller film. Verken får dock återges endast i den omfattning som moti- veras av informationssyftet.

¹⁰Senaste lydelse 1973:363.

Konstverk som avses i första stycket må medtagas vid inspelning och visning av film eller televisionsprogram, om återgivningen är av underordnad betydelse med hänsyn till filmens eller programmens innehåll.

Konstverk, som ingår i en samling eller som utställs eller utbjudes till salu, må avbildas i katalog eller meddelande om utställningen eller försäljningen. Konstverk må även eljest avbildas om det är stadigvarande anbragt på eller vid allmän plats utomhus.

Byggnad må fritt avbildas.

Offentliga debatter, allmänna handlingar m.m.

26 §

Bestämmelserna i detta kapitel medföra icke inskränkning i upphovsmannens rätt enligt 3 § i vidare mån än som följer av vad i 13 § sägs.

Var och en får återge vad som anföras

- 1. inför myndigheter,*
- 2. i statliga eller kommunala representationer,*
- 3. vid offentliga debatter om allmänna angelägenheter eller*
- 4. vid offentliga utfrågningar om sådana angelägenheter.*

Då med stöd av bestämmelse i detta kapitel ett verk återgives offentligt, skall källan nämnas i den omfattning och på det sätt god sed kräver. Verket må icke utan upphovsmannens samtycke ändras i vidare mån än som kräves för den medgivna användningen.

Vid tillämpning av första stycket gäller dock

- 1. att skrifter vilka åberopas som bevis, utlåtanden och liknande får återges endast i samband med en redogörelse för det mål eller ärende i vilket de förekommit och endast i den omfattning som motiveras av ändamålet med redogörelsen,*
- 2. att en upphovsman har ensamrätt att ge ut samlingar av sina anföranden och*
- 3. att det som anförs vid sådana utfrågningar som avses i första stycket 4 inte får återges i ljudradio eller television med stöd av den bestämmelsen.*

26 a §

Var och en får återge verk, vilka ingår i de handlingar som avses i 9 § första stycket och är av de slag som anges i 9 § andra stycket 2-4. Upphovsmannen har rätt till ersättning, utom när återgivningen sker i samband med

- 1. en myndighets verksamhet eller*
- 2. en redogörelse för ett mål eller ärende i vilket verket förekommit och verket återges endast i den omfattning som motiveras av ändamålet med redogörelsen.*

Var och en får återge handlingar som är upprättade hos svenska myndigheter men inte är sådana som avses i 9 § första stycket.

Andra stycket gäller inte beträffande

- 1. kartor,*
- 2. tekniska förebilder,*
- 3. datorprogram,*
- 4. verk som skapats för undervisning,*
- 5. verk som är resultatet av vetenskaplig forskning,*
- 6. alster av bildkonst,*
- 7. musikaliska verk,*
- 8. dikterverk eller*
- 9. verk av vilka exemplar genom en myndighets försorg tillhandahålls allmänheten i samband med affärsverksamhet.*

26 b §

Allmänna handlingar skall oavsett upphovsrätten tillhandahållas enligt 2 kap. tryckfrihetsförordningen.

Ändringar av byggnader och bruksföremål

26 c §

Ägaren till en byggnad eller ett bruksföremål får ändra egendomen utan upphovsmannens samtycke.

**Särskilda bestämmelser om
ljudradio och television**

26 d §

De radio- och televisionsföretag som regeringen i enskilda fall beslutar får sända ut utgivna litterära och musikaliska verk, om avtalslicens gäller enligt 26 i §.

*Första stycket gäller inte sceniska verk och inte heller andra verk om upphovsman-
nen har förbjudit företaget att sända ut verket eller det av andra skäl finns särskild anledning att anta att han motsätter sig utsändningen. Första stycket gäller inte sådan vidaresändning som avses i 26 f §.*

26 e §

Ett radio- eller televisionsföretag som har rätt att sända ut ett verk får ta upp verket på en anordning genom vilken det kan återges, om det görs

- 1. för användning vid egna utsändningar,*
- 2. för att säkerställa bevisning om utsändningens innehåll eller*
- 3. för att en statlig myndighet skall kunna utöva tillsyn över utsändningsverksamheten.*

Regeringen meddelar närmare föreskrifter om upptagningar som avses i första stycket 1. Upptagningar som avses i första stycket 2 och 3 får användas endast för de ändamål som nämns i dessa bestämmelser. Om sådana upptagningar har dokumentariskt värde, får de dock bevaras i det arkiv som avses i lagen (1978:487) om pliktexemplar av skrifter och ljud- och bildupptagningar.

En statlig myndighet som har till uppgift att utöva tillsyn över reklamen i ljudradio-ochtelevisionsutsändningar får återge utsändningar i den omfattning som motiveras av ändamålet med tillsynen.

26 f §

Var och en har rätt att till allmänheten trådlöst eller genom kabel samtidigt och oförändrat återutsända (vidaresända) verk som ingår i en trådlös ljudradio- eller televisionsutsändning, om avtalslicens gäller enligt 26 i §.

*Särskilda bestämmelser om datorprogram**26 g §*

Den som har förvärvat rätt att använda ett datorprogram får framställa sådana exemplar av programmet och göra sådana ändringar i programmet som är nödvändiga för att han skall kunna använda programmet för dess avsedda ändamål. Detta gäller även rättelse av fel.

Den som har rätt att använda ett datorprogram får framställa säkerhetsexemplar av programmet, om detta är nödvändigt för den avsedda användningen av programmet.

Exemplar som framställs med stöd av första eller andra stycket får inte utnyttjas för andra ändamål och får inte heller användas när rätten att utnyttja programmet har upphört.

Den som har rätt att använda ett datorprogram får iakta, undersöka eller prova programmets funktion för att fastställa de idéer och principer som ligger bakom programmets olika detaljer. Detta gäller under förutsättning att det sker vid sådan laddning, visning på

*skärm, körning, överföring
eller lagring av programmet
som han har rätt att utföra.*

*Avtalsvillkor som inskränker
användarens rätt enligt
andra och fjärde styckena
är ogiltiga.*

26 h §

*Återgivning av ett dator-
programs kod eller över-
sättning av kodens form är
tillåten om åtgärderna krävs
för att få den information
som är nödvändig för att
uppnå samverkansförmåga
mellan programmet och ett
annat program. Detta gäller
dock endast under förutsätt-
ning att följande villkor är
uppfyllda:*

*1. åtgärderna utförs av en
person som har rätt att an-
vända programmet eller för
hans räkning av en person
som har fått rätt att utföra
åtgärderna,*

*2. den information som är
nödvändig för att uppnå
samverkansförmåga har inte
tidigare varit lätt åtkomlig
för de i 1 angivna perso-
nerna och*

*3. åtgärderna är begrän-
sade till de delar av origi-
nalprogrammet som är
nödvändiga för att uppnå
den avsedda samverkans-
förmågan.*

Första stycket innebär inte att informationen får

1. användas för andra ändamål än att uppnå den avsedda samverkansförmågan,

2. överlämnas till andra personer, utom när detta är nödvändigt för att uppnå den avsedda samverkansförmågan,

3. användas för utveckling, tillverkning eller marknadsföring av ett datorprogram som i förhållande till det skyddade programmet har en väsentligen likartad uttrycksform eller

4. användas för andra åtgärder som utgör intrång i upphovsrätten.

Avtalsvillkor som inskränker användarens rätt enligt denna paragraf är ogiltiga.

Gemensamma bestämmelser om avtalslicenser

26 i §

En avtalslicens som avses i 13, 26 d och 26 f §§ gäller, när ett avtal har ingåtts om verksutnyttjande på det aktuella sättet med en organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området. Avtalslicensen ger användaren rätt att utnyttja verk av det slag som avses med avtalet trots

att verkens upphovsmän inte företräds av organisationen.

För att ett verk skall få utnyttjas med stöd av 13 § krävs att avtalet med organisationen har ingåtts av någon som bedriver undervisningsverksamhet i organiserade former.

När ett verk utnyttjas med stöd av 26 d § har upphovsmannen rätt till ersättning.

När ett verk utnyttjas med stöd av 13 eller 26 f § tillämpas följande. De villkor i fråga om rätten att utnyttja verket som följer av avtalet gäller. Upphovsmannen skall i fråga om ersättning som lämnas enligt avtalet och förmåner från organisationen vilka väsentligen bekostas genom ersättningen vara likställd med de upphovsmän som organisationen företräder. Upphovsmannen har dock oavsett detta alltid rätt till ersättning som hänför sig till utnyttjandet, om han begär det inom tre år efter det år då verket utnyttjades. Krav på ersättning får riktas endast mot organisationen.

Gentemot den som använder ett verk med stöd av 26 f § får krav på ersättning göras gällande endast av sådana organisationer som avses i

första stycket. Kraven skall framställas samtidigt.

45 §¹¹

En utövande konstnärs framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk *må icke* utan hans samtycke *upptagas* på grammofonskiva, film eller annan anordning, genom vilken det kan *återgivas*, och *ej* heller *utsändas* i ljudradio eller television eller genom direkt överföring göras tillgängligt för allmänheten.

Ett framförande som har *upptagits* på en anordning som avses i första stycket får inte utan konstnärens samtycke överföras från en sådan anordning till en annan förrän femtio år har förflutit efter det år då upptagningen gjordes.

Beträffande *upptagning, utsändning och överföring*, som avses i denna paragraf, skall vad i 3, 6-9 §§, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17, 20 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a-22 d, 24, 24 a, 26, 27, 28, 41 och 42 §§ sägs äga motsvarande tillämpning.

En utövande konstnärs framförande av ett litterärt eller konstnärligt verk *får inte* utan hans samtycke *tas upp* på en grammofonskiva, en film eller en annan anordning, genom vilken det kan *återges*, och *inte* heller *sändas ut* i ljudradio eller television eller genom direkt överföring göras tillgängligt för allmänheten.

Ett framförande som har *tagits upp* på en anordning som avses i första stycket får inte utan konstnärens samtycke överföras från en sådan anordning till en annan förrän femtio år har förflutit efter det år då upptagningen gjordes.

Beträffande *upptagningar, utsändningar och överföringar* som avses i denna paragraf skall 3, 6-9, 11-13, 15, 16, 21, 22, 25-26 b, 26 e, 26 f, 27, 28, 41 och 42 §§ tillämpas.

¹¹Senaste lydelse 1986:367.

46 §¹²

En grammofonskiva, en film eller en annan anordning på vilken ljud eller filmverk har *upptagits* får inte utan framställarens samtycke eftergöras förrän femtio år har förflutit efter det år då upptagningen gjordes. Som eftergörande anses även att upptagningen överförs från en sådan anordning till en annan.

Beträffande förfarande, som enligt denna paragraf är beroende av *framställares* samtycke, skall *vad i 6-9 §§, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a-22 c, 24 och 24 a §§ samt 26 § andra stycket sägs äga motsvarande tillämpning.*

Om en grammofonskiva eller en annan anordning på vilken ljud har *upptagits* används vid ljudradio- eller televisionsutsändning eller vid annat offentligt framförande i förvärvssyfte och utsändningen eller framförandet äger rum inom femtio år efter det år då ljud-

En grammofonskiva, en film eller en annan anordning på vilken ljud eller filmverk har *tagits upp* får inte utan framställarens samtycke eftergöras förrän femtio år har förflutit efter det år då upptagningen gjordes. Som eftergörande anses även att upptagningen överförs från en sådan anordning till en annan.

Beträffande förfarande som enligt denna paragraf är beroende av *framställarens* samtycke skall 6-9 §§, 11 § *andra stycket*, 12, 13, 15, 16, 22, 25-26 b och 26 e §§ *tillämpas.*

Om en grammofonskiva eller en annan anordning på vilken ljud har *tagits upp* används vid *en* ljudradio- eller televisionsutsändning eller vid *ett* annat offentligt framförande i förvärvssyfte och utsändningen eller framförandet äger rum inom femtio år efter det år då

¹²Senaste lydelse 1986:367.

¹³Senaste lydelse 1986:367.

upptagningen gjordes, skall ersättning *utgå* till framställaren *liksom* till utövande konstnärer vilkas framförande har *upptagits* på anordningen. Har två eller flera konstnärer samverkat vid framförandet, kan den rätt som tillkommer dem göras gällande endast av dem gemensamt. Gentemot den som har använt anordningen skall konstnärer och framställare göra gällande sina krav samtidigt.

Vad som sägs i första stycket om ljudradio- och televisionsutsändning gäller också när en trådlös sådan utsändning samtidigt och oförändrat återutsänds (*vidaresändning*) till allmänheten trådlöst eller genom kabel. Gentemot den som vidare-sänder får krav på ersättning göras gällande endast genom sådana organisationer som företräder ett flertal svenska utövande konstnärer eller framställare.

Organisationerna skall framställa kraven samtidigt med de krav som avses i 22 d §.

Bestämmelserna i 8 och 9 §§, 14 § första stycket, 20, 21 och 24 §§ samt 26 § andra stycket skall äga mot-

ljudupptagningen gjordes, skall ersättning *betalas* till framställaren *och till* utövande konstnärer vilkas framförande har *tagits upp* på anordningen. *Om* två eller flera konstnärer har samverkat vid framförandet, kan den rätt som tillkommer dem göras gällande endast av dem gemensamt. Gentemot den som har använt anordningen skall konstnärer och framställare göra gällande sina krav samtidigt.

Vad som sägs i första stycket om ljudradio- och televisionsutsändning gäller också när en trådlös sådan utsändning samtidigt och oförändrat återutsänds (*vidaresänds*) till allmänheten trådlöst eller genom kabel. Gentemot den som vidare-sänder får krav på ersättning göras gällande endast genom sådana organisationer som företräder ett flertal svenska utövande konstnärer eller framställare.

Organisationerna skall framställa kraven samtidigt med de krav som avses i 26 i § *femte stycket*.

Bestämmelserna i 8 och 9 §§, 11 § andra stycket, 21, 22 och 25-26 a §§ skall tillämpas i de fall som avses

svarande tillämpning i fall som avses i denna paragraf. Beträffande utövande konstnärers rätt skall jämväl föreskrifterna i 27, 28, 41 och 42 §§ i motsvarande mån gälla.

Vad i denna paragraf stadgas gäller icke ljudfilm.

i denna paragraf. Beträffande utövande konstnärers rätt skall *också* 27, 28, 41 och 42 §§ *tillämpas*.

Denna paragraf gäller *inte* ljudfilm.

48 §¹⁴

Ljudradio- eller televisionsutsändning *må icke* utan radio- eller televisionsföretagets samtycke återutsändas eller *upptagas* på anordning, genom vilken den kan *återgivas*. Utan sådant samtycke *må ej* heller televisionsutsändning *återgivas* för allmänheten i *biograf* eller *därmed jämförlig lokal*.

En utsändning som har *upptagits* på en anordning som avses i första stycket får inte utan radio- eller televisionsföretagets samtycke överföras från en sådan anordning till en annan förrän femtio år har förflutit efter det år då utsändningen ägde rum.

En ljudradio- eller televisionsutsändning *får inte* utan radio- eller televisionsföretagets samtycke återutsändas eller *tas upp* på *en* anordning, genom vilken den kan *återges*. Utan sådant samtycke *får en* televisionsutsändning *inte* heller *återges* för allmänheten i *biografer* eller *jämförliga lokaler*.

En utsändning som har *tagits upp* på en anordning som avses i första stycket får inte utan radio- eller televisionsföretagets samtycke överföras från en sådan anordning till en annan förrän femtio år har förflutit efter det år då utsändningen ägde rum.

¹⁴Senaste lydelse 1986:367.

Vad i 6-9 §§, 11 § första stycket, 14 § första stycket, 17, 20 och 21 §§, 22 § första stycket, 22 a-22 c, 24 och 24 a §§ samt 26 § andra stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning i fall som avses i denna paragraf.

Har ett radio- eller televisionsföretag krav på ersättning för en sådan vidare-sändning som avses i 22 d § första stycket och som har skett med företagets samtycke, skall företaget framställa sitt krav samtidigt som de organisationer som avses där.

Bestämmelserna i 6-9 §§, 11 § andra stycket, 12, 15, 16, 21, 22, 25-26 b och 26 e §§ skall tillämpas i de fall som avses i denna paragraf.

Om ett radio- eller televisionsföretag har krav på ersättning för en sådan vidaresändning som avses i 26 f § och som har skett med företagets samtycke, skall företaget framställa sitt krav samtidigt med de krav som avses i 26 i § femte stycket.

49 §¹⁵

Katalog, tabell eller annat dylikt arbete, vari sammanställts ett stort antal uppgifter, må ej utan framställarens samtycke eftergöras, förrän tio år förflutit efter det år, då arbetet utgavs.

En katalog, en tabell eller ett annat dylikt arbete vari ett stort antal uppgifter har sammanställts får inte utan framställarens samtycke eftergöras förrän tio år har förflutit efter det år då arbetet gavs ut.

¹⁵Senaste lydelse 1986:367.

Vad i 6-9 §§, 11 § första stycket, 12, 14, 15 a, 16 och 18 §§, 22 § första stycket, 22 a-22 c, 24 och 24 a §§ samt 26 § andra stycket sägs skall äga motsvarande tillämpning beträffande arbete som avses i denna paragraf. Är sådant arbete eller del därav föremål för upphovsrätt, må den också göras gällande.

Bestämmelserna i 6-9 §§, 11 § andra stycket, 12 § första stycket, 13, 16-18, 22, 26-26 b och 26 e §§ skall tillämpas beträffande arbeten som avses i denna paragraf. Är ett sådant arbete eller en del av det föremål för upphovsrätt, får den också göras gällande.

58 §¹⁶

Rätt domstol i mål om ljudradio- eller televisionsutsändning i strid mot denna lag är Stockholms tingsrätt. Detsamma gäller i mål om ersättning som avses i 9 § andra stycket, 14 § andra stycket, 16 §, 22 § andra stycket, 22 d § eller 47 §.

Rätt domstol i mål om ljudradio- eller televisionsutsändning i strid mot denna lag är Stockholms tingsrätt. Detsamma gäller i mål om ersättning som avses i 18 §, 26 a § första stycket, 26 i § tredje stycket eller 47 § och i mål i vilket motsvarande ersättning begärs på grund av en hänvisning i 45, 46, 48 eller 49 § samt i mål om ersättning för en sådan vidaresändning som avses i 26 f §.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1994 utom i fråga om 19 § tredje meningen som träder i kraft den dag regeringen bestämmer.
  2. Lagen tillämpas även på verk som har kommit till före ikraftträdandet utom när det gäller åtgärder som har gjorts eller rättigheter som har förvärvats före den tidpunkten. Det som sägs i 19 § om uthyrning och andra jämförliga rättshandlingar av exemplar av litterära verk skall dock alltid tillämpas från tiden för ikraftträdandet.
  3. Det som sägs i 2 tillämpas också i fråga om framföranden, upptagningar, utsändningar och arbeten som avses i 45, 46, 48 och 49 §§.

¹⁶Senaste lydelse 1986:367.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1992:1687) om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1992:1687) om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk att första punkten i ikraftträdande- och övergångsbestämmelserna skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

1. Denna lag träder i kraft, i fråga om 23 § den dag regeringen bestämmer *och i övrigt* den 1 januari 1993.

Föreslagen lydelse

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1993 *utom i fråga om 23 §. Vad gäller 23 § träder lagen i kraft* den dag regeringen bestämmer. *Har regeringen inte före den 1 januari 1994 satt lagen i kraft såvitt gäller 23 §, träder dock lagen i den delen aldrig i kraft. Har regeringen före den 1 januari 1994 satt lagen i kraft såvitt gäller 23 §, upphör lagen att gälla i den delen vid utgången av år 1993.*

3 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1960:730) om rätt till fotografisk bild

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1960:730) om rätt till fotografisk bild

dels att 11 § skall upphöra att gälla,

dels att 7, 7 a, 9, 12, 13 och 20 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §

I kritisk eller vetenskaplig framställning må i anslutning till texten återgivas offentliggjord fotografisk bild, såvitt gäller populärvetenskaplig framställning dock endast mot ersättning.

Offentliggjorda fotografiska bilder får återges i anslutning till texten i kritiska eller vetenskapliga framställningar.

Offentliggjord fotografisk bild må, mot ersättning, i anslutning till texten intagas i arbete till bruk vid undervisning.

Offentliggjorda fotografiska bilder får, mot ersättning, återges i anslutning till texten i arbeten som är avsedda att användas vid undervisning.

7 a §¹

Vad i 15 a § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk är stadgat skall äga motsvarande tillämpning i fråga om rätten till fotografisk bild.

Det som sägs i 13 § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk skall tillämpas i fråga om rätten till fotografisk bild.

¹Senaste lydelse 1980:611.

9 §²

Svenska televisionsföretag som regeringen *bestämmer må*, mot ersättning, visa *offentliggjord fotografisk bild, såfram* fotografen *icke meddelat förbud mot visning* eller det *eljest föreligger* särskild anledning *antaga* att han motsätter sig visningen. Vad nu sagts gäller *ej* film.

De televisionsföretag som regeringen *i enskilda fall beslutar får*, mot ersättning, visa *offentliggjorda fotografiska bilder, om fotografen inte har förbjudit företaget att visa bilden* eller det *av andra skäl finns* särskild anledning *att anta* att han motsätter sig visningen. Vad som nu sagts gäller *inte* film.

När en trådlös televisionsutsändning samtidigt och oförändrat återutsänds till allmänheten trådlöst eller genom kabel av någon annan än ett sådant företag som avses i första stycket, tillämpas beträffande fotografisk bild som visas i sändningen 22 d § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

När en trådlös televisionsutsändning samtidigt och oförändrat återutsänds till allmänheten trådlöst eller genom kabel av någon annan än ett sådant företag som avses i första stycket, tillämpas beträffande fotografisk bild som visas i sändningen 26 f § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

12 §³

I rättsvårdens och den allmänna säkerhetens intresse *må fotografisk bild* fritt utnyttjas.

Fotografiska bilder får fritt utnyttjas i rättsvårdens och den allmänna säkerhetens intresse.

²Senaste lydelse 1986:368.

³Senaste lydelse 1978:489.

I fråga om rätten till fotografisk bild skall *vad i 9 och 24 §§ lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk är stadgat äga motsvarande tillämpning*, varvid *dock vad som där sägs om alster av bildkonst i stället skall gälla fotografisk bild som äger konstnärligt eller vetenskapligt värde*.

Allmän handling skall *utan hinder av rätt till fotografisk bild tillhandahållas i den ordning 2 kap. tryckfrihetsförordningen stadgar*.

I fråga om rätten till fotografisk bild skall *vad i 22 a-22 c §§ lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk är stadgat äga motsvarande tillämpning*.

Då fotografisk bild återges med stöd av 6-11 §§, skall källan nämnas i den omfattning och på det sätt god sed kräver.

I fråga om rätten till fotografisk bild skall *9, 26 och 26 a §§ lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk tillämpas*, varvid *det som sägs om alster av bildkonst i stället skall gälla fotografiska bilder vilka har konstnärligt eller vetenskapligt värde*.

Allmänna handlingar skall *oavsett rätten till fotografisk bild tillhandahållas enligt 2 kap. tryckfrihetsförordningen*.

I fråga om rätten till fotografisk bild skall *26 e § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk tillämpas*.

När en fotografisk bild återges med stöd av 6-10 §§ skall källan anges i den omfattning och på det sätt som god sed kräver.

13 §

20 §⁴

Rätt domstol i mål om televisionsutsändning i strid mot denna lag är Stockholms tingsrätt. *Samma lag* vare i mål om ersättning som avses i 7 eller 9 § eller 12 § andra stycket.

Rätt domstol i mål om televisionsutsändning i strid mot denna lag är Stockholms tingsrätt. *Detsamma gäller* i mål om ersättning som avses i 7 § *andra stycket* eller 9 § *första stycket*, i mål i vilket ersättning begärs på den grunden att 26 a § *första stycket* lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk skall tillämpas enligt 12 § *andra stycket* och i mål om ersättning för en sådan vidare-sändning som avses i 9 § *andra stycket*.

-----

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1994.
2. Lagen tillämpas även på fotografiska bilder som har kommit till före ikraftträdandet utom när det gäller åtgärder som har gjorts eller rättigheter som har förvärvats före den tidpunkten.

⁴Senaste lydelse 1973:362.

4 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1980:612) om medling i vissa upphovsrättstvister

Härigenom föreskrivs att 1 § lagen (1980:612) om medling i vissa upphovsrättstvister skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Bestämmelserna i denna lag tillämpas när det uppstår tvist om ingående av ett sådant avtal om reprografiskt mångfaldigande av verk i undervisningsverksamhet som avses i 15 a § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Bestämmelserna i lagen gäller även i fråga om tvister om ingående av sådana avtal om reprografiskt mångfaldigande, på vilka nämnda lagrum äger tillämpning till följd av hänvisningen i 49 § lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk eller i 7 a § lagen (1960:730) om rätt till fotografisk bild.

Denna lag tillämpas när det uppstår en tvist om ingående av ett avtal vilket utgör en förutsättning för en avtalslicens enligt 13 § lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Lagen tillämpas även vid motsvarande tvister vilka kan föreligga dels till följd av hänvisningarna till 13 § i 45, 46 och 49 §§ lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk och i 7 a § lagen (1960:730) om rätt till fotografisk bild, dels när avtal om den aktuella exemplarframställningen skall ingås med svenska radio- eller televisionsföretag till följd av företagets rätt enligt 48 § lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1994.

Bilaga 8

Lagrådet

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 1993-03-19

Närvarande: F.d. regeringsrådet Bengt Hamdahl, justitierådet Hans-Gunnar Solerud, regeringsrådet Anders Swartling.

Enligt protokoll vid regeringssammanträde den 11 februari 1993 har regeringen på hemställan av statsrådet Laurén beslutat inhämta lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, m.m.

Förslagen har inför lagrådet föredragits av hovrättsassessorn Magnus Widebeck.

Förslagen föranleder följande yttrande av *lagrådet*:

Förslaget till lag om ändring i lagen om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

I 16, 17 och 26 e §§ i förslaget finns bestämmelser om att regeringen får meddela närmare föreskrifter i fråga om rätten för arkiv och bibliotek att framställa exemplar av verk, om rätten att framställa talböcker och om radio- och televisionföretags rätt att göra upptagningar av verk som företagen har rätt att sända ut. Av motiven framgår att avsikten är att regeringen skall utfärda föreskrifter av det slag som nu finns i förordningen (1961:348) med tillämpningsbestämmelser till lagarna (1960:729 och 730) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk och om rätt till fotografisk bild.

Remissförslaget för ett resonemang i frågan som utgår från att de avsedda regeringsföreskrifterna skulle vara att betrakta som verkställighetsföreskrifter som är tillåtna enligt 8 kap. 13 § regeringsformen.

Såsom anförs i remissprotokollet är det en förutsättning för komplettering av en lagtext genom verkställighetsföreskrifter att lagen är så detaljerad att den inte tillförs något väsentligt nytt genom regeringens föreskrifter. Dessa får således inte innehålla något som kan upplevas som ett tidigare ej föreliggande ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden.

De förevarande bestämmelserna i upphovsrättslagen rör inskränkningar i upphovsrätten. Omfattningen av dessa inskränkningar blir enligt remissförslaget beroende av regeringens föreskrifter utan att ramen för vad dessa föreskrifter kan avse blivit tillräckligt tydligt angiven i lagen. Lagrådet föreslår att lagen tydligare anger gränserna för regeringens normgivningsmakt och att samtidigt bestämmelserna om att regeringen har en sådan makt, vilka alltså skulle få naturen av s.k. kvasidelegation, tas bort.

Lagrådets förslag i fråga om 16, 17 och 26 e §§ samt förslag till redaktionella ändringar i 12, 13 och 26 i §§ framgår av bilaga till detta protokoll.

Övriga lagförslag

Förslagen lämnas utan erinran.

Bilaga till lagrådets protokoll 1993-03-19

Lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

-----

12 § Var och en får framställa enstaka exemplar av offentliggjorda verk för enskilt bruk. Exemplaren får inte användas för andra ändamål.

Första stycket gäller inte datorprogram och ger inte rätt att uppföra byggnadsverk.

Första stycket ger inte heller rätt att för eget bruk låta en utomstående

1. framställa exemplar av musikaliska verk eller filmverk,
2. framställa bruksföremål eller skulpturer eller
3. genom konstnärligt förfarande efterbilda andra konstverk.

13 § För undervisningsändamål får exemplar av utgivna verk framställas genom reprografiskt förfarande och upptagningar av verk som sänds ut i ljudradio eller television göras, om avtalslicens gäller enligt 26 i §. Exemplaren och upptagningarna får användas endast i undervisningsverksamhet som omfattas av det avtal som förutsätts för uppkomsten av avtalslicensen.

Första stycket gäller inte om upphovsmannen hos någon av de avtalsslutande parterna har meddelat förbud mot exemplarframställningen.

-----

16 § De arkiv och bibliotek som avses i tredje och fjärde styckena har rätt att framställa exemplar av verk Prop. 1992/93:214

1. för bevarande-, kompletterings- eller forskningsändamål,
2. för utlämning till lånesökande av enskilda artiklar eller korta avsnitt eller av material som av säkerhetsskäl inte bör utlämnas i original eller

3. för användning i läsapparater.

I de fall som avses i första stycket 2 och 3 får exemplar framställas endast genom reprografiskt förfarande.

Rätt till exemplarframställning enligt denna paragraf har

1. de statliga och kommunala arkivmyndigheterna,
2. det arkiv som avses i lagen (1978:487) om pliktexemplar av skrifter och ljud- och bildupptagningar,
3. de vetenskapliga bibliotek och fackbibliotek som drivs av det allmänna samt
4. folkbiblioteken.

Regeringen får i enskilda fall besluta att vissa andra arkiv och bibliotek än de som anges i tredje stycket skall ha rätt till exemplarframställning enligt denna paragraf.

17 § Var och en får framställa exemplar i blindskrift av utgivna litterära och musikaliska verk.

De bibliotek och organisationer som regeringen beslutar i enskilda fall skall ha rätt att genom ljudupptagning med hjälp av inläsning eller överföring från en annan ljudupptagning framställa exemplar av utgivna litterära verk för utlåning till synskadade och andra funktionshindrade som inte kan del av verken i skriftlig form. Exemplarframställningen får dock inte avse verk, av vilka ljudupptagning kommit ut i handeln.

-----
26 e § Ett radio- eller televisionsföretag som har rätt att sända ut ett verk får ta upp verket på en anordning genom vilken det kan återges, om det görs

1. för användning vid egna utsändningar ett fåtal gånger under begränsad tid,
2. för att säkerställa bevisning om utsändningens innehåll eller
3. för att en statlig myndighet skall kunna utöva tillsyn över utsändningsverksamheten.

Upptagningar som avses i första stycket 2 och 3 får användas endast för de ändamål som anges där. Om sådana upptagningar har dokumentariskt värde, får de dock bevaras i det arkiv som avses i lagen (1978:487) om pliktexemplar av skrifter och ljud- och bildupptagningar.

En statlig myndighet som har till uppgift att utöva tillsyn över reklamen i ljudradio- och televisionsutsändningar får återge utsändningar i den omfattning som motiveras av ändamålet med tillsynen. Prop. 1992/93:214

-----

26 i § En avtalslicens som avses i 13, 26 d och 26 f §§ gäller för verksutnyttjande på visst sätt, när ett avtal har ingått om verksutnyttjande på sådant sätt med en organisation som företräder ett flertal svenska upphovsmän på området. Avtalslicensen ger användaren rätt att utnyttja verk av det slag som avses med avtalet trots att verkens upphovsmän inte företräds av organisationen.

Gentemot den som använder ett verk med stöd av 26 f § får krav på ersättning göras gällande endast av de avtalsslutande organisationerna. Kraven skall framställas samtidigt.

Propositionens huvudsakliga innehåll	1
Propositionens lagförslag	2
Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 25 mars 1993	36
1 Inledning	36
2 Allmän motivering	38
2.1 Allmänna utgångspunkter	38
2.2 Framställning av exemplar för enskilt bruk	49
2.3 Framställning av exemplar inom företag, organisationer och myndigheter	54
2.4 Framställning av exemplar inom undervisnings- verksamhet	60
2.5 Framställning av exemplar inom vårdinrättningar av radio- och TV-sändningar för tidsförskjutet framförande	64
2.6 Framställning av exemplar inom arkiv och bibliotek	66
2.7 Handlingar upprättade av myndigheter	70
2.8 Ändringar av byggnader	73
2.9 Rätten att citera	76
2.10 Pressens lånerätt	77
2.11 Framställning av gudstjänst- och undervisningsantologier	78
2.12 Framställning av talböcker	81
2.13 Text i konsertprogram	85
2.14 Offentliga framföranden	86
2.15 Efemära upptagningar	90
2.16 Uthyrning av exemplar av litterära verk	92
2.17 Återgivning av konstverk	95
2.18 Droit d'accès	100
2.19 Förslag framställda i skrifter inkomna till Justitiedepartementet	102
2.20 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser	107
2.21 Kostnader och resursbehov	107
3 Upprättade lagförslag	107
4 Specialmotivering	108
4.1 Förslaget om ändringar i upphovsrättslagen	108
4.2 Förslaget om ändringar i lagen (1992:1687) om ändring i upphovsrättslagen	127
4.3 Förslaget om ändringar i fotografilagen	127

4.4	Förslaget om ändringar i lagen om medling i vissa upphovsrättstvister	129
5	Hemställan	130
6	Beslut	130
Bilaga 1	Upphovsrättsutredningens sammanfattning av betänkandet SOU 1988:31	131
Bilaga 2	Upphovsrättsutredningens sammanfattning av betänkandet SOU 1990:30	134
Bilaga 3	Upphovsrättsutredningens lagförslag i betänkandet SOU 1988:31	140
Bilaga 4	Upphovsrättsutredningens lagförslag i betänkandet SOU 1990:30	151
Bilaga 5	Förteckning över remissinstanserna; SOU 1988:31	175
Bilaga 6	Förteckning över remissinstanserna; SOU 1990:30	176
Bilaga 7	Lagrådsremissens lagförslag	178
Bilaga 8	Lagrådets yttrande	212
	Innehållsförteckning	216

